

Merényi Zsuzsanna – Vasné Botár Ágnes – Fritz Sepúlveda Pablo Arnoldo

Iránytű a pénzügyekhez

Tankönyv 9–10. évfolyamos diákok számára

A kézirat a Merényi Zsuzsanna, Megyesi Gabriella, Szűcs Tamás, Matits Ágnes, Mihók Viktória, Lendvai Györgyi és Tóth Attila által írt, és a Pénziránytű Alapítvány kiadásában 2008-ban megjelent Pénzügyi Oktatási Program alapján készült.

A kiadványt az Oktatási Hivatal TKV/302-4/2021 határozati számon
2021. 02. 09-től 2026. 08. 31-ig tankönyvvé nyilvánította.
A tankönyv tartós használatra készült.

Impresszum

A tankönyv megfelel a Gazdasági és pénzügyi kultúra II. 9–12. évfolyam, mód. NAT 2020 kerettantervnek.

A tankönyv a **Pénziránytű Alapítvány** támogatásával jelent meg.

Szerkesztők: Altbäcker Edit, Demeter József
Projekvezető: dr. Szuromi-Kovács Ágnes, **projektmenedzment:** Sz. Pap Judit
Kreatív koncepció, tartalom menedzment, fotók: LA Communications
Grafika, illusztráció, borítóterv: Berecz András, LA Communications

A tankönyvvé nyilvánítási eljárásban közreműködő szakértők:
Tantárgy-pedagógiai lektorálták: Hollóné Kacsó Erzsébet, Papp Ágnes
Tudományos szakmai szakértő: dr. Kovács Levente
Tantárgy-pedagógiai szakértő: Egyedné Horváth Mónika
Technológiai szakértő: Varga István

Raktári szám: KÖ-001
ISBN: 978-963-12-4625-4

A kiadó a kiadói jogot fenntartja. A kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül sem a teljes mű, sem annak része semmilyen formában nem sokszorosítható.

Kiadja a Könyvtárellátó Nonprofit Kft.
 1143 Budapest, Ilka utca 31.
 Telefon: +36 1 237 6900
 E-mail-cím: kiado@kello.hu

Internet: www.kello.hu
 Feladatbank táblázatos feladatokhoz: kello.hu/iranytuapenzugyekhez

Felelős kiadó: Tóczik Zsolt ügyvezető igazgató
 5. kiadás, 2022
 Nyomdai előkészítés: Berecz András
 Terjedelem: 25 (A/5) ív
 Tömeg: 545 gramm
 Megváltozott kötésmódú kiadvány.

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen
 Felelős vezető: György Géza vezérigazgató

Előszó

Kedves Tanuló!

Szeretnél új dolgokat kipróbálni, világot látni, jól fizető és érdekes munkát végezni, családot alapítani, nyugodt, kényelmes, mégis élményekkel teli életet élni? Az elképzelt jövő eléréséhez pénzre is szükséged lesz, hiszen az anyagiak hatással vannak az élet szinte minden területére.

Ha rosszul kezeled a forrásaidat, azzal akadályokat gördíthetsz magad elé, míg az előrelátó tervezés lehetőségeket teremt számodra – ezért cél-szerű alaposan kiismerni a hétköznapi gazdálkodás, a pénz kezelésének fortélyait.

Hogyan lehet okos döntéseket hozni, körültekintően és hatékonyan megoldani az anyagi jellegű problémáidat, megérteni, ki, mit, miért tesz, illetve nem tesz? Ha tudni akarod a válaszokat, és szeretnél a helyes irányba haladni, forgasd gyakran az Iránytű a pénzügyekhez című tankönyvet, mely a Pénziránytű Alapítvány Pénzügyi Oktatási Programjának tananyagán alapul.

A mindennapi élet telis-tele van pénzügyi jellegű „házi feladatokkal”, így nemcsak neked, de tanáridnak és szüleidnek is hasznos lehet, ha kezükbe veszik tankönyvünket, mely számos elméleti és gyakorlati módszert mutat be az élet nagy pénzügyi fejtörőinek megoldására.

Minden fejezet hasonló séma szerint épül fel, és mindig lesznek olyan példák, amelyek visszaköszönnek a való életből.

A mindennapi pénzügyekkel egy képzeletbeli család életén keresztül ismerkedünk meg. Miért jó ez? Mert a pénzügyi dilemmáknak van egy lényeges sajátosságuk, amely miatt a terület gyökeresen eltér például a matematikától.

Egy alapszintű számtanfeladatnak jellemzően egy jó megoldása van. Ezzel szemben egy pénzügyi problémára sokféle választ lehet adni, ráadásul ezek helyessége gyakran csak később igazolódik.

Sokszor a jó megoldás még attól is függ, hogy ki, milyen háttérrel, milyen élethelyzetben válaszolja meg a feltett kérdést.

A könyv olyan támpontokat ad, amelyek alapján könnyebben eljuthatsz a neked rokonszenves és vállalható megoldásokig. Ha komoly pénzügyi ajánlatokkal szembesülünk – például munkába álláskor, ha hitel felvételére kényszerülünk, befektetési lehetőséget vagy nyugdíjszolgáltatást kínálnak számunkra, akkor sem kell mindent azonnal, ott helyben megértenünk vagy megválaszolnunk. Viszont nagyon hasznos lehet, ha fel tudjuk tenni a megfelelő kérdéseket: Szükségem van-e erre a szolgáltatásra? Miért éri meg? Mi ebben a kockázat? Van-e jobb, hasonló és elérhető ajánlat?

Az **Iránytű a pénzügyekhez** segít neked a gyakorlatias pénzügyi szemléletmód kialakításában. Ha forgatod ezt a tankönyvet, joggal bízatsz abban, hogy fel tudod majd tenni a megfelelő kérdéseket a téged érintő pénzügyi helyzetekben, és a válaszok között is megleled a számodra leginkább megfelelő megoldást.

Ennek eléréséhez további segítséget kaphatsz a Pénziránytű Alapítvány weblapján, ahol még inkább elmélyítheted ismereteidet, ráadásul a **penziranytu.hu/iranytuapenzugyekhez** oldalon a tankönyvhöz tartozó kiegészítő feladatokat és egyéb érdekességeket is találhatsz.

Egyes témákban lehetőség van 2-4 perces animációk, magyarázó videók segítségével még alaposabban elmélyíteni ismereteidet.

A tankönyvben az AR logóval jelölt képeknél az **"AR Books libARy"** mobilalkalmazás használatával a jelölt képek megelevenednek és „kiterjesztik a valóságot”, így segítenek még inkább a pénzügyeid megértésében. A tartalom megjelenítése internetkapcsolatot igényel és adatforgalommal jár. További információk: <https://penziranytu.hu/iranytuapenzugyekhez>

Sikeres és örömteli utazást kívánunk a pénz világában!

A szerzők

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Előszó	3
Tartalomjegyzék	4–5
Hogyan épül fel a könyv?	6–7

I. rész – Mindennapi pénzügyeink

Fejezet sorszáma	Fejezet címe	Oldalszám
1–2.	Mit jelent gazdálkodni?	10–13
3–4.	A háztartások gazdálkodása	14–17
5–6.	A családi költségvetés	18–21
7–8.	Korszerű pénzkezelés	22–26
9–10.	Bankkártyát, de okosan!	27–33
11.	Pénzforgalom a bankszámlán	34–38
12–13.	Pénzügyi céljaink – tervezés	39–42
14–15.	A megtakarítástól a befektetésig	43–48
16–17.	Amit az értékpapír- befektetésekről tudni érdemes	49–53
18.	Kockázatok és hozamok	54–57
19–20.	A befektetésekhöz kapcsolódó pénzügyi számítások	58–63
21–22.	Az előre hozott vásárlás – a hitelek	64–70
23–24.	Hitelekhez kapcsolódó pénzügyi számítások	71–75
25–26.	A biztosítások	76–80
27–28.	Nyugdíjas évek	81–84
29–30.	Adófizetési kötelezettségeink	85–88
31–32.	Irány a nagyvilág! – devizapiaci kalandozások	89–93
33–34.	Fogyasztóvédelem, pénzügyi fogyasztóvédelem	94–97
35.	Életpályánk pénzügyi döntései	98–101

II. rész – Piacgazdaságban élünk

Fejezet sorszáma	Fejezet címe	Oldalszám
36–37.	Szereplők és kapcsolataik a piacgazdaságban	104–109
38–39.	Az áruk és a pénz világában élünk	110–114
40.	A piacgazdasági rendszer kialakulása Magyarországon	115–118
41–42.	Egy kis pénztörténet	119–123
43.	A pénz szerepe a gazdaságban	124–126
44–45.	Ahány ország, annyiféle pénz – a devizapiac	127–130
46.	Az infláció furcsa természete	131–133
47–48.	Pénz vagy tőke?	134–136
49–50.	A garázscégtől a multinacionális nagyvállalatokig	137–141
51.	Az üzleti terv	142–144
52.	A multinacionális cégek és a globalizáció	145–147
53–54.	Az állam szerepvállalása	148–151
55–56.	Az állam pénztárcája – költségvetési politika	152–157
57.	Növekedés és fenntarthatóság	158–163
58–59.	Bankrendszer a mai gazdaságban	164–168
60–61.	A jegybank – a monetáris politika fellegvára	169–173
62–63.	A tőkepiac és termékei – a világ pénzügyi piacai	174–178
64–65.	A pénzügyi közvetítők	179–183

Függelék

	Oldalszám
Fogalomtár	186–196
Grafikonok, táblázatok forrásjegyzéke	197–198
Internetes hivatkozások jegyzéke	199–202

Hogyan épül fel a tankönyv?

A tankönyv a pénzügyi döntésekkel, gazdálkodással kapcsolatos ismereteket egyszerű gyakorlati példákon keresztül mutatja be. A legfontosabb fogalmakat a könyv végén található „Fogalomtár” című fejezet tartalmazza.

A lecke címe mellett jelzett betű, annak a tantárgynak a rövidítése, amelyhez jól alkalmazhatod az adott tananyagot.

- É Életvitel és gyakorlat T Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek,
F Földrajz M Matematika

Minden lecke elején találsz egy felvezető kérdéssort, amelyre a lecke elolvasása után biztonsággal válaszolni tudsz.

- A Kérdés 1**
B Kérdés 2
C Kérdés 3
D Kérdés 4

Történet

A sárga szövegdobozban található az egyes feladatok háttértörténetét. A történetek és az események egy képzeletbeli család életképeit mutatják, amelyek olykor egymásra épülnek, ugyanakkor önállóan is értelmezhetőek, és további gondolkodásra készítenek.

Feladat

A leckékhez kapcsolódó feladatokat kék háttérrel jelezzük.

Jó, ha tudod!

A praktikus tudnivalókat a „Jó, ha tudod!” felirattal látjuk el.

TIPP

A mentőöv szimbólummal ellátott részekben a mindennapokban jól használható gyakorlati információkat találtak. Az ajánlott weboldalak pontos címe a függelékben található.

Összefoglalás

A tananyag önálló, következtetésekkel lezárható egységei színes keretet kaptak. Ezekben a legfontosabb gyakorlati tudnivalókat ötvöztük egy kis elmélettel, hogy az összefüggésekre rávilágítsunk, és a pénzügyi érdeklődésedet felkeltsük. A lecke elején felvetett kérdésekre itt találsz a válaszok összefoglalását.

Töltsd le az ingyenes "AR Books libARy" appot, regisztráld és az app utasításai szerint használd a PENZIRANYTU kiadványkódot. Ezután tartsd eszközöd hátlapi kameráját az AR logóval megjelölt képek fölé! A képek ekkor megelevenednek és megtekinthetők az adott témához kapcsolódó 2-4 perces animációk, magyarázó videók. A tartalom megjelenítése internetkapcsolatot igényel és adatforgalommal jár. További információk: <https://penziranytu.hu/iranytuapenzugyekhez>

A feladatok és fogalmak szemléltetésére kitaláltunk egy átlagos magyar családot, és az ő mindennapi életükhöz kapcsolódó élethelyzeteken keresztül vizsgáljuk meg, hogyan lehet meghozni az optimális pénzügyi döntéseket.

Ők a Molnár család.

A Molnár család kalandjai

Molnárék egy nagyvároshoz közeli településen élnek, egy aprócska kerttel rendelkező, kétszobás családi házban kutyájukkal, Bodrival.

Az édesapa, Molnár Jenő csoportvezető egy vállalatnál; felesége, Molnárné Kis Aranka asszisztens a helyi orvosi rendelőben. Kisebbik gyermekük, Évi 14 éves, és a következő tanévtől egy nagyvárosi középiskolában folytatja a tanulmányait; a nagyobbik, Peti 18 éves, a közeli gimnáziumban tanul, és az érettségi vizsgájára készül.

A család egy tizenhárom éves személygépkocsit használ, amivel Molnár apuka jár dolgozni, és a

nagybevásárlásokat is azzal intézik. Molnár anyuka és Évi általában gyalog vagy a helyi busszal, míg Peti rendszerint kerékpárral közlekedik a városban.

Molnáréknak tehát fontos terveik vannak a jövőre nézve. Nagyon bíznak abban, hogy Peti sikeres érettségi vizsgát tesz, és felveszik valamelyik jó hírű természettudományi egyetemre. Régóta ábrándoznak családi házuk korszerűsítéséről is. Molnár apuka pedig rendszeresen a használt autókat kínáló weboldalakat bújjá, hogy a kocsit újabbra cserélhessék. Minden évben eltervezik, hogy meglátogatják a külföldön élő rokonokat, de erre eddig még nem került sor.

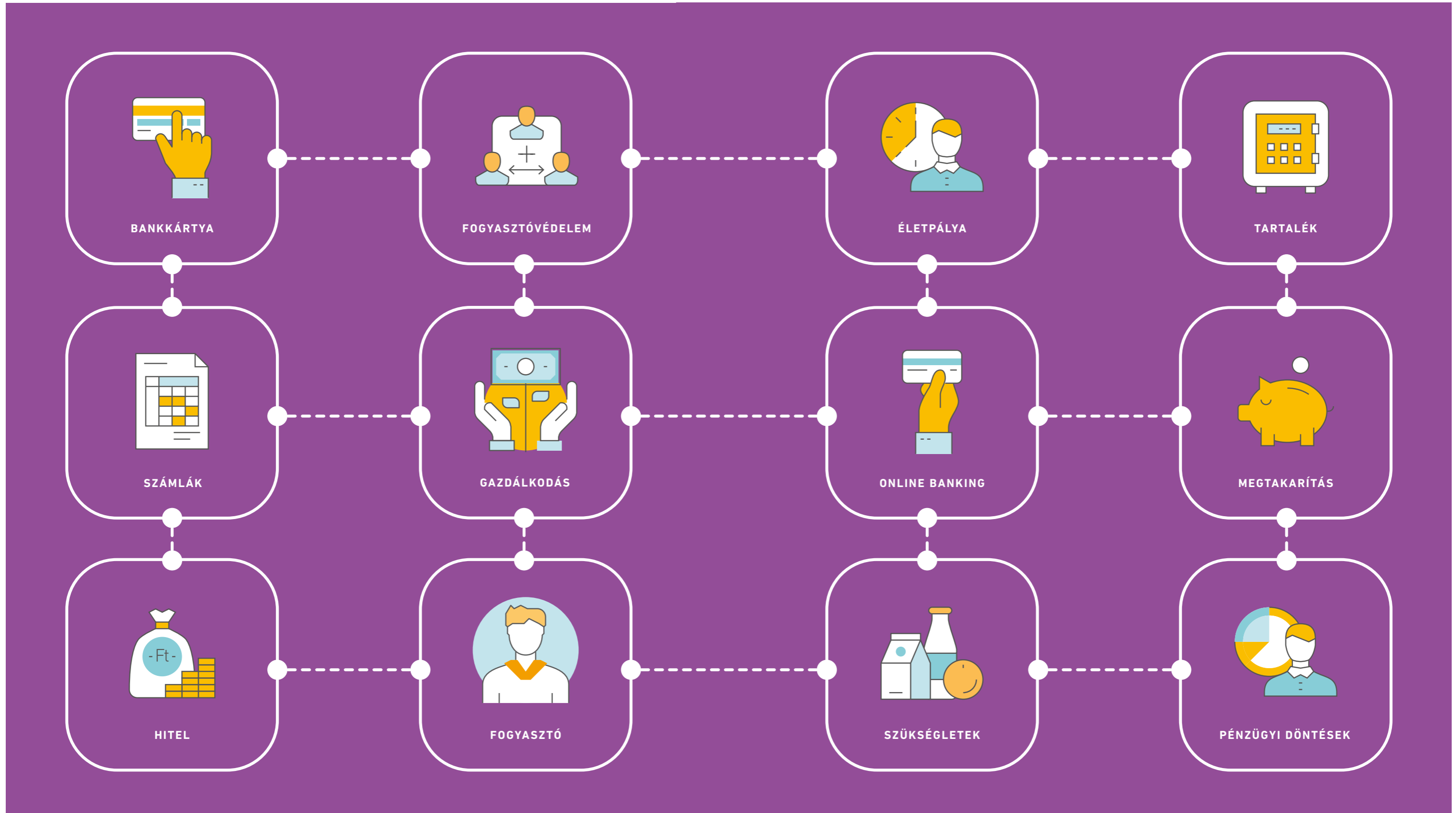

Segíts Molnáréknak jó döntéseket hozni a mindennapi életben, és vedd bele magad a pénzügyek világába!

I. rész

Mindennapi pénzügyeink

1–35. lecke

1–2. Mit jelent gazdálkodni?

É

A Kik a gazdaság alapvető szereplői?

B Mi mozgatja a gazdaság szereplőit?

C Miért kell állandóan pénzügyi döntéseket hozni, azaz gazdálkodni?

D Hogyan hozzunk jó gazdasági döntéseket?

A Kik a gazdaság alapvető szereplői?

Boltról boltra

Molnár Évit nagyon zavarja, hogy minden reggel hosszú sor kígyózik az iskolai büfé előtt. Miért nem hoz mindenki otthonról enni magának? – méltatlankodik hazaérve, azonban Peti gyorsan lehűti. Elmagyarázza, hogy a büfé fontos szerepet tölt be az iskola életében, hiszen itt egyaránt be lehet szerezni a friss péksüteményt, a gyümölcsöt és a kakaót is. Ha nem lenne, a diákok reggelente boltról boltra járhatnának.

- 1 Milyen tevékenységet végeznek azok a diákok, akik az iskolai büfében vásárolnak?
- 2 Mit tesz a büfés, amikor különféle árukat értékesít a diákok számára?
- 3 Írj le három javaslatot, hogy miként lehetne egy iskolai büfé kínálatát egészségessé tenni!

A gazdaság két nagyon fontos szereplője
a fogyasztó és a termelő.

Fogyasztó bárki lehet, aki **szükségei** kielégítésének céljából **termékeket** vásárol, vagy **szolgáltatásokat** vesz igénybe. Fogyasztónak tekinthető például a Molnár család, amikor apu szerelődő viszi az elromlott családi autót, vagy anyu hétvégi nagybevásárlásra indul. De fogyasztó az is, aki zsemlet vesz az iskolai büfében, vagy aki fodrászhoz megy.

A **termelő** a szükségletek kielégítéséhez szükséges termékeket és szolgáltatásokat állítja elő, illetve értékesíti. Termelőnek számít a zsemle alapanyagául szolgáló búzát termesztő gazda, a búzát liszté alakító malom, a lisztből zsemlet sütő pék és az azt értékesítő büfés. Hasonlóképp termelőnek számít a szolgáltatást nyújtó fodrász is, aki hajat vág.

B Mi mozgatja a gazdaság szereplőit?

Családi tervek

A Molnár család életében sokféle rövidebb és hosszabb távú terv szerepel. Anyu régóta mondogatja, hogy a ház korszerűsítése nem várhat tovább, apu pedig lassan fél éve böngészi a használt autós oldalakat. Peti idén sítáborba szeretne menni, nyáron pedig egy fesztiválon szeretne bulizni a barátaival. Évi régóta ábrándozik arról, hogy az egész család megmártózik a tengerben. Egy este összeülnek megbeszélni, hogyan valósíthatnák meg ezeket, de gyorsan rájönnek, hogy minden felmerülő vágyukat nem tudják teljesíteni egyhamar. Anyu meglepődve jegyzi meg: nem is gondolta volna, hogy ilyen hosszú a család álmainak listája!

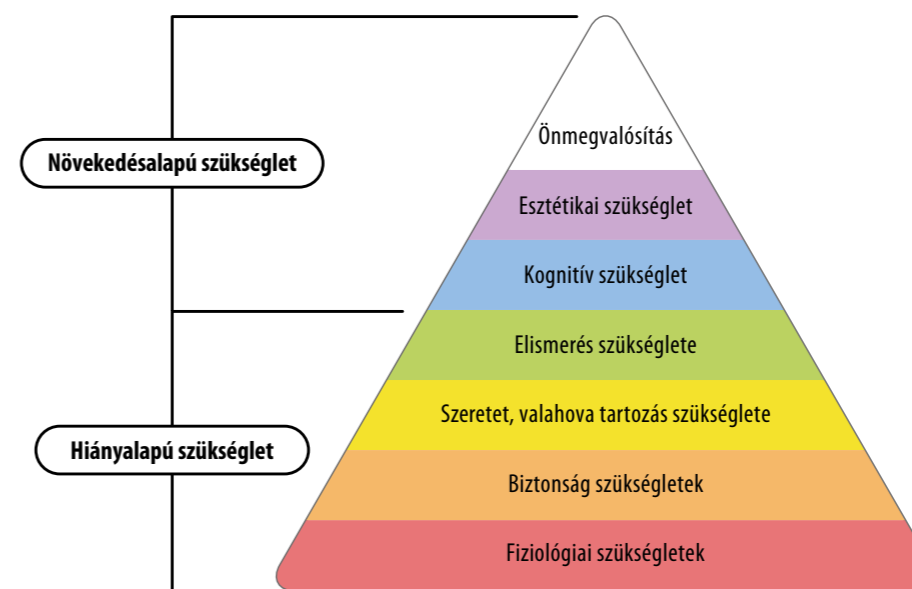
- 4 Írd össze a Molnár család mindennapi és hosszabb távú igényeit!
- 5 Melyek azok az igények, amelyeket ezek közül mindenképpen ki kell elégíteni, és melyek azok, amelyek nem tartoznak a létszükségletekhez?
- 6 Szerinted mi nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az egyre növekvő szükségleteinket és vágyainkat ki tudjuk elégíteni?
- 7 Nézz utána az interneten a Maslow-piramis kifejezésnek! Rajzold meg a piramist saját konkrét igényeiddel!

Az emberek szeretnék jól élni, **életszínvonaluk**, életminőségük javítására törekednek.

Sokan sokféleképpen vágnak, az igények sora szinte végtelen. Ezek között vannak alapszükségletek, például éhség, szomjúság, a bőr védelmének igénye, védett, meleg lakóhely. Ezek nélkül létezésünk elképzelhetetlen. A szükségletek történelmi koronként, de országonként, térségenként, sőt egy adott időben egymás mellett élő családonként is nagyon eltérnek.

Különböző módon csoportosíthatók, de közös bennük, hogy az emberek a kielégítésükre törekednek. A szükségletek jelentős része **gazdasági** természetű, ezek egy részét az emberek saját maguk vagy családjuk segítségével – különféle **erőforrások** felhasználásával – ki tudják elégíteni, másokat viszont csak a gazdaság más szereplőinek közreműködésével.

Napjainkban ezek többségét a **piac** közvetíti termékek, szolgáltatások formájában, és **pénzért** lehet hozzájutni.

Dr. Roóz József,
Dr. Heidrich Balázs:
Vállalati gazdaságtan és
menedzsment alapjai (2013)

Jó, ha tudod!

Abraham Maslow 1943-ban jelentette meg a róla elnevezett szükségletipiramis-elméletét. Felfogása szerint az emberi motivációs tényezők egymásra épülnek, alul található a legalapvetőbb szükségleteink (biológiai, fiziológiai, biztonsági), és ezek teljesülésével, megvalósulásával jutunk „feljebb”, az önmegvalósítás felé.

C Miért kell állandóan döntéseket hozni, azaz gazdálkodni?

A pénteki program

Molnár Évit a szülei elengedték a városba péntek délután a barátnőivel. Magához vette a heti zsebpénzéből megmaradt 4000 forintját, azonban még bizonytalan abban, hogy ezt mire költse. A mozijegy 1800 forintba kerül, a koncertjegy 2200 forint, a görkoripályára a belépő 500 forint, egy szelet pizza 800 forint, az üdítő 450 forint, a fagyalt 400 forint.

8 Segíts Évinek megtervezni a délutánját! A táblázat mintájára írd még legalább három példát, hogy milyen döntési lehetőségek közül választhat! Vedd figyelembe az egyes lehetőségek költségeit is!

9 Írd be azt is, hogy az egyes lehetőségek milyen előnnyel és hátránnyal járhatnak!

10 Gondold végig, hogy a közelmúltban:

- milyen gazdasági döntést hoztál,
- milyen alternatívák közül választhattál,
- melyek voltak azok előnyei, illetve hátrányai?

Most is így döntenél?

LEHETŐSÉG (ALTERNATÍVA)	ELŐNY (HASZON)	HÁTRÁNY (HASZONÁLDÓZAT)
Évi moziba megy és eszik egy szelet pizzát. 1800 + 800 = 2600 Ft	Szórakozik a barátnőivel, és a finom pizza után nincs éhségérzete. Maradt 1400 forintja.	Lemondott a koncertről, és nem sportolt.

Az emberek többségének nincs annyi ideje, pénze és egyéb (természeti, emberi és mesterségesen előállított) erőforrása, mint amennyi a szükségleteinek kielégítéséhez elegendő lenne.

Ez a **szűkösség** nemcsak egyéni, hanem a **gazdaságot, Földünket** általánosan jellemző probléma. Még a **vállalatok** számára is korlátozottan állnak rendelkezésre a nyersanyagok és energiahordozók, a szakképzett **munkaerő** és a **tőke**. Minden szereplőnek a hosszú távú létet, a fenntarthatóságot tiszteletben tartva kell gondolkodnia és döntést hoznia.

A csak korlátozottan elérhető erőforrások miatt hasznos előzőleg átgondolni, hogy mi a cél, minek a megvalósítása a legfontosabb. Aki nem gazdálkodik tudatosan, az is gazdálkodik, legfeljebb a szerencsére, a véletlenre bízva magát, és esetleges, amit tesz, de fogyasztóként így is szerepe van a gazdaságban.

A gazdaságban általában igaz, hogy hosszabb távon azok a szereplők érvényesülnek inkább – akár fogyasztók, akár vállalkozók –, akik tudatosabban gazdálkodnak, mint mások.

D Hogyan hozzunk jó gazdasági döntéseket?

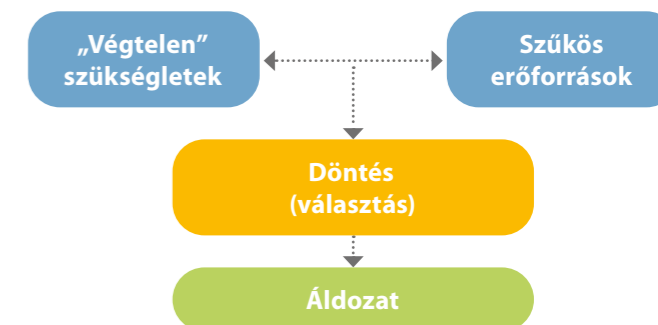
Hétfő reggel

Molnár Évi hétfőn rádöbben, hogy pénteken a barátnőivel elköltötte a telefon feltöltésére szánt pénzét is. Ezért elhatározza, hogy a szüleitől kapott költőpénz egy részét ezentúl mindig félreteszi a váratlanul felmerülő vagy fontosabb kiadásokra.

11 Gondold végig, hogy te melyik délutáni programról mondtál volna le Évi helyében!

Minden döntés lehetőségek közötti választást jelent. Ez járhat áldozattal is. A diákoknak választaniuk kell például, hogy érettségi után a magasabb fizetés reményében inkább tanulnak még pár évet, vagy elmennek dolgozni, és abbahagyják a tanulást. Ha valaki egy adott vásárlási döntés során elköltötte a pénzét, akkor azt a pénzt már másra nem használhatja fel. Észszerű döntést az hoz, aki a rendelkezésre álló információkat figyelembe véve a várható legtöbb előnnyel járó lehetőséget választja.

Van, amikor a pillanat tört része alatt kell elhatározásra jutni. Ilyenkor természetesen nincs idő részletes elemzést készíteni, de mérlegelni akkor is fontos. Utólag kiderülhet, hogy jobban is járhatott volna, de a lényeg, hogy döntését mindenki megalapozottan hozta meg, amihez elengedhetetlen a tudatosság!

A helyes döntést nem csak a saját erőforrások szűkössége miatt kell átgondolni, hanem a glóbusz fenntarthatósága figyelembe vételével kell meghozni.

Jó, ha tudod!

Döntéseinknél mindig figyelembe kell venni az egyes választási lehetőségek (alternatívák) várható előnyeit és hátrányait. Ha kell, szánjunk erre több időt, írjuk le egy papírra ezeket, majd vessük össze egymással. Így könnyebben kiválaszthatjuk azt a megoldást, amely a legtöbb előnnyel jár a hátrányokhoz képest. Például lehet, hogy egy főiskola vagy egyetem épp olyan szakot kínál, amelyen tanulni szeretnénk, ám ha több órányira van lakóhelyünkötől, az ingázás vagy a kollégium többletterhet jelent anyagilag és időben is, nem beszélve a barátok és a család hiányáról. Ez esetben azt mondhatjuk, hogy túl nagy lenne döntésünk áldozata, és másik lehetőséget kellene választani. Lehetséges ugyanakkor az is, hogy már régóta épp arra vágyunk, hogy új várost, új barátokat ismerjünk meg, kiszakadjunk eddigi környezetünkötől, és a saját lábunkra álljunk. Ekkor máris kicsi ennek a megoldásnak a hátránya a várható előnyökhöz képest, ezért ez lehet a jó döntés.

Összefoglalás

- A Kik a gazdaság alapvető szereplői?** A gazdaság két nagyon fontos szereplője a fogyasztó és a termelő.
- B Mi mozgatja a gazdaság szereplőit?** A gazdaság szereplőit általában szükségleteik, igényeik vezérik, illetve a vágyaik megvalósításához szükséges fedezet előteremtése.
- C Miért kell állandóan gazdasági döntéseket hozni, azaz gazdálkodni?** Általában kevesebb erőforrásunk és kevesebb időnk van annál, minthogy minden igényünket és vágyunkat egyszerre kielégíthessük. Ez a szűkösség nem csak az egyénekre, hanem a gazdaság, illetve Földünk egészére is jellemző. Életünk folyamatos döntések sorozata, ami végső soron maga a gazdálkodás. Minél tudatosabban és a fenntarthatóságot figyelembe véve gazdálkodunk, annál hosszabb távon és magasabb szinten tudjuk kielégíteni saját igényeinket és vágyainkat.
- D Hogyan hozzunk jó döntéseket?** Minden döntés lehetőségek közötti választást jelent. Ez járhat áldozattal is. Észszerű és felelős döntést az hoz, aki a rendelkezésre álló információkat figyelembe véve a számára a várható legtöbb előnnyel járó lehetőség mellett dönt.

3–4. A háztartások gazdálkodása

É

A Kik alkotnak egy háztartást?

B Milyen bevételei lehetnek egy háztartásnak?

C Milyen kiadásai lehetnek egy háztartásnak?

A Kik alkotnak egy háztartást?

Kollégium vagy mindennapi utazás?

Májusban nagy öröm érte a Molnár családot: Évi sikeresen felvételizett az első helyen választott középiskolába. Azonban az örömben némi üröm is vegyül, ugyanis az új helyzet miatt alaposan át kell gondolniuk a család lehetőségeit. Mivel az iskola másik városban van, Évinek a napi utazás közel három órát venne el az életéből. Megoldást jelenthet, hogy Évi felvételizik az iskola melletti kollégiumba, viszont akkor csak hétfégen lehetne a családjával. Így vagy úgy, de a Molnár családnak döntésre kell jutnia: vállalják-e a hosszadalmas utazást, vagy inkább felvételizzen Évi a kollégiumba?

A kollégiumi ellátás 1 hónapra 38 000 forintba kerül, a távolsági bérlet és a helyi bérlet ára együtt 10 000 forint lenne.

- 1 Számold ki, hogy egy évben hány forintot takaríthatnak meg Molnárék, ha az utazást választják!
- 2 Milyen érvek szólnak a kollégiumi elhelyezés mellett?
- 3 Melyik lehet a jó megoldás Molnárék számára? Gyűjts érveket!

A szociológiában vagy a statisztikákban értelmezett háztartás fogalma nem mindig esik egybe a **közgazdaságtanban** használatos **háztartás** fogalmával. Fontos azonban tudni, hogy a háztartás a gazdaság egyik legfontosabb alapegysége a gazdaság körforgásában. Háztartáson azoknak a személyeknek a csoportját értjük, akik **jövedelemmel** rendelkeznek, és ezt a jövedelmet jellemzően közösen használják fel.

A **háztartások** tagjait többnyire rokoni szálak kötik össze, egy-egy család általában egy-egy háztartást alkot. De ez nem szükségszerű, ha fiatal felnőttként valaki barátnőjével vagy barátjával összeköltözik, akkor is háztartásról beszélhetünk, amennyiben a **költségek** közös vállalása és a közös fogyasztásból származó előnyök kihasználása közös gazdálkodásra sarkallja őket.

Jó, ha tudod!

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai szerint 2021-ben Magyarországon 4 093 ezer háztartás volt, melyből 1 127 ezer nevelt egy vagy több gyermeket. A gyermeket nevelő háztartások átlagos létszáma közel 4 fő.

TIPP

A statisztika a népszámlálás során gyűjt adatokat a háztartásokról. Tájékozódj a háztartások számáról, összetételéről a KSH honlapján a népszámlálás kulcsszó segítségével!

B Milyen bevételei lehetnek egy háztartásnak?

A családi kassza

Molnár család összeül, hogy végiggondolja az anyagi helyzetét a felmerülő új kiadások függvényében. Először a bevételeiket tekintik át. Az édesapa nettó, azaz kézhez kapott fizetése havonta 385 000 forint a két gyerek után járó adókedvezménnyel együtt. A 26 600 forintos családi pótlékot az édesanya kapja, fizetésének nettó összege 302 100 forint. Van egy garázsuk is, amit havi 30 000 forintért adnak bérbe. A munka mellett Molnár anyuka alkalmanként idősgondozást és gyerekfelügyeletet is vállal, ami havonta mintegy 25 000 forint többletbevételt jelent a családnak.

- 4 Összegezd, mekkora a Molnár család összes havi jövedelme!
- 5 Keres még példákat, milyen erőforrásokkal, milyen bevételeket érhetnek el a családok!
- 6 Keres a KSH honlapján a háztartások életszínvonal címszó alatt jövedelmentípusokat! Nézd meg a háztartások jövedelemszerkezetét is a honlapon, és készíts az adatokból tortadiagramot!

Háztartások bevételeinek lehetséges forrásai

Munkavégzéshez kapcsolódó jövedelmek

- Bér
- Jutalom
- Táppénz
- Stb.

Tulajdonból, vagyontól származó jövedelmek

- Bérleti díj
- Kamat
- Osztalék
- Stb.

Társadalmi jövedelmek

- Családi pótlék
- Szociális támogatások
- Gyes, gyed
- Álláskeresési járadék
- Nyugdíj
- Stb.

Egyéb bevételek

- Nyeremény
- Örökség
- Ajándék
- Adomány
- Stb.

A háztartások kétféle módon juthatnak bevételekhez: pénzbéli és természetbeni formában.

A pénzbéli bevételek legfőbb forrása a munkából származó jövedelem. Ebben az esetben a háztartások tagjai eladóként jelennek meg az erőforrások piacán, mivel értékesítik munkavégző képességüket. A munkavégzés történhet munkaviszonyban, megbízási vagy vállalkozási jogviszonyban. Munkaviszonyban **munkabért** fizet a munkáltató a munkavállalónak, megbízási jogviszonyban megbízási díjat a megbízó a megbízottnak, vállalkozási jogviszonyban **vállalko-**

zási vagy vállalási díjat a megrendelő a vállalkozónak. A munkajövedelem függhet a munkában töltött időtől vagy a teljesítménytől.

A vagyontól származó jövedelem a pénzbéli bevételek másik forrása. Ide tartozik a bérbe adott garázs vagy a számlán elhelyezett pénz után fizetett **kamat**.

Szintén fontos bevételi forrást jelenthetnek a társadalmi jövedelmek (juttatások).

Ilyen a családi pótlék vagy az álláskeresői támogatás, a jó tanulmányi eredménynek köszönhető ösztöndíj, amelyek mind az **állam** által juttatott bevételek. Ezeket a **transzfereknek** nevezett juttatásokat az állam előre meghatározott elvek szerint, közvetlen ellenszolgáltatás nélkül biztosítja a háztartásoknak.

Aki pénzt nyer a lottón, vagy megörökli felmenője **megtakarításait**, szintén bevételekre tesz szert. Magyarországon a generációkon átívelő pénzügyi támogatás gyakran jelentős hozzájárulást jelent a családi otthon megteremtésében, legyen ez építkezés, ingatlanvétel, felújítás vagy a meglévő otthon bővítése. Ezek az egyéb jövedelmek azonban nem rendszeresek, jellemzően rendkívüli bevételt jelentenek a háztartások számára.

A természetbeni és egyéb juttatások is növelik a bevételeket. A céges autó vagy a munkáltató által

fizetett mobiltelefon, a vásárlási utalvány vagy az egészségpénztári befizetés lehetővé teszi, hogy a háztartások kevesebb pénzt fordítsanak jövedelmükből különböző szolgáltatások megvásárlására, így több pénz marad a családi kasszában.

A háztartások bevételei – a többi gazdasági szereplőhöz hasonlóan – végesek, ezért csak korlátozott mennyiségű terméket, szolgáltatást tudnak megvásárolni. Tehát alapvető fontosságú, hogy mindig átgondoltan költsek el a jövedelmüket.

Bachno/Shutterstock

C Milyen kiadásai lehetnek egy háztartásnak?

A pénzcsep

A Molnár család a bevételek összeírását követően a havi kiadásairól is listát készít, hogy lássák, mire megy el a pénz egy hónapban. Ez a lista nagy segítségükre lesz a döntéshozatal során Évi kollégiumi elhelyezésének kérdésében is.

- 7 Nézd át a táblázatban található havi kiadásokat, és tegyél javaslatot, hogy melyiken és hogyan lehetne spórolni!
- Keress példát olyan kiadásokra, amelyeken nem lehet változtatni!
 - Van-e a táblázatban olyan kiadás, amely luxusnak minősül?

Élelmiszer	158 000 Ft	Közösségi közlekedés	12 800 Ft
Villanyszámla	25 900 Ft	Víz- és csatornadíj	14 000 Ft
Benzin	58 650 Ft	Szemétdíj	4 600 Ft
Gázsámla	32 400 Ft	Mobiltelefon	25 600 Ft
Tisztálkodószerek	20 540 Ft	Gépjármű- és életbiztosítás havi díja	9 350 Ft
Mosogatógép törlesztőrészlete	8 600 Ft	Tv-, telefon-, internet-előfizetés	17 800 Ft
Hírportál előfizetés (2 db)	5 300 Ft	Ruházati cikkek	38 500 Ft
Tisztítószer	10 200 Ft	Szórakozás (mozi, színház, szabadidő, sport)	39 100 Ft
Lakásbiztosítás díja	6 700 Ft	Zsebpénz	18 000 Ft
Iskolai ebédbeefizetés (2 fő)	16 000 Ft	Banki költségek	3 500 Ft

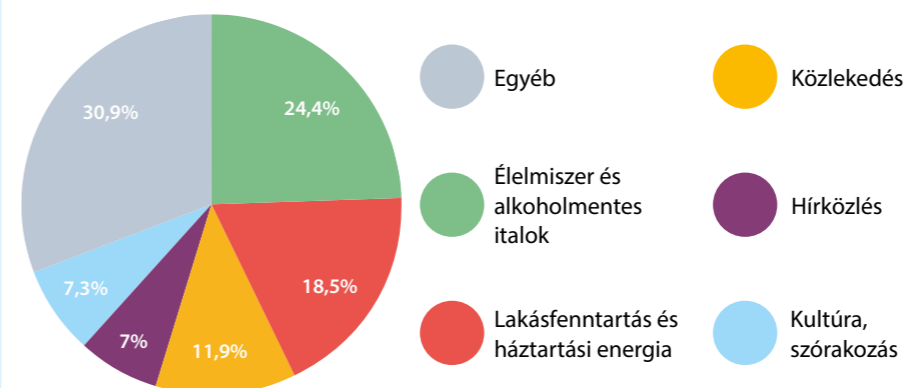
Jó, ha tudod!

Enni mindenkinek kell, ahogy az sem árt, ha télen tudunk fűteni és világítani. Ezeket létszükségleti cikkeknek nevezzük, mivel ezek fogyasztását a háztartások a jövedelmük változása esetén sem csökkentik. Azokat a termékeket és szolgáltatásokat, amelyek fogyasztása együtt nő a háztartás jövedelmének növekedésével, normáljavaknak nevezzük. Ilyenek például a ruházatkódásra vagy a lakásfenntartásra fordított pénzek. Ha több a zsebpénzünk, gyakrabban járunk moziba vagy koncertekre. Azokat a termékeket vagy szolgáltatásokat, amelyekből nagyobb arányban növeljük a fogyasztásunkat, mint ahogy a jövedelmünk növekszik, **luxusjavaknak** nevezzük.

- 8 Készítsd el a Molnár család kiadási tortadiagramját! A KSH-csoportosítást a tortadiagram mellett láthatod.
- Rendszerezd a család kiadásait a KSH csoportosítása szerint!
 - Állapítsd meg, hogy az egyes kiadási csoportok milyen %-os arányt képviselnek a teljes tortából!

A magyar háztartások kiadási szerkezete

Példák a KSH-kategóriákra:

- **élelmiszer és alkoholmentes italok:** tej, kenyér, iskolai ebédbeefizetés
- **lakásfenntartás és háztartási energia:** villany, gáz, lakásbiztosítás
- **közlekedés:** buszbérlet, vonatjegy, tankolás
- **hírközlés:** tv, telefon, internet
- **kultúra, szórakozás:** mozi, szépirodalom, koncert
- **egyéb:** cigaretta, biztosítások, ruházati cikkek, alkohol stb.

Forrás: KSH (2019)

A vágyak elé a valóság sokszor gátat emel. A háztartásoknak is először azokat a termékeket és szolgáltatásokat kell megvásárolniuk, amelyekre éppen a legnagyobb szükségük van. Más szóval: a háztartások kiadásait főként a szükségleteik befolyásolják.

Amikor a szülők nagybevásárlást tartanak, megveszik a buszbérleteket, vagy előfizetnek az internetre, rendszeresen csökkentik a háztartás rendelkezésére álló jövedelmét. Ezeket a létfenntartáshoz, a mindennapi életvitelhez kapcsolódó kiadásokat együttesen folyó fogyasztási kiadásoknak nevezzük.

Ha a család új mosógépet, autót vagy nyaralót vásárol, nem egyszeri és nem azonnali szükségletkielégítést végez, hanem hosszabb távra költ, vagyis tartós **fogyasztási cikkek** megszerzésére, ingatlan vásárlására fordítja bevételeit.

A háztartások jövedelmük egy előre meghatározott részét közvetlen ellenszolgáltatás nélkül kötelesek az államnak átengedni. Ezeket az állam általi elvonásokat összefoglalóan **adóknak** nevezzük, és szintén a háztartási kiadások részét képezik.

A háztartások tényleges kiadásait ugyanakkor sok tényező befolyásolja. Az egyes háztartások igényei – és így a fogyasztás kiadásai – eltérhetnek egymástól például attól függően, hogy a család tagjai hol laknak (városban vagy falun), milyen korúak (kisgyermekes, fiatal szülők vagy nyugdíjaskorúak), milyen iskolai végzettségűek, mivel foglalkoznak, milyen kulturális háttérrel (vallás, szokások) rendelkeznek.

A személyes fogyasztási szokások, az egyéni ízlések eltérése ellenére bizonyos javak fogyasztása minden háztartás számára szükségszerű. Ilyen például az elektromos energia vagy az ivóvíz.

Összefoglalás

- A Kik alkotnak egy háztartást?** Azok a személyek, akik jövedelemmel rendelkeznek, amit közösen használnak fel, tehát közösen hozzák meg fogyasztási döntéseiket. A háztartások tagjait többnyire rokoni szálak kötik össze, egy család általában egy háztartást alkot.
- B Milyen bevételei lehetnek egy háztartásnak?** Egy adott időszak alatt a háztartások pénzben és természetben juthatnak bevételhez (munkából, tulajdonból, társadalmi jövedelem formájában és egyéb forrásból). Ezeket együttesen jövedelemnek nevezzük.
- C Milyen kiadásai lehetnek egy háztartásnak?** A kiadások összetételét leginkább az befolyásolja, hogy mekkora bevételre tett, illetve tehet valaki szert, vagyis hogy mekkora jövedelem felett rendelkezhet. A felhasználás szempontjából a KSH a következő hat kategóriába sorolja a kiadásokat: élelmiszer és alkoholmentes italok, lakásfenntartás és háztartási energia, közlekedés, hírközlés, kultúra/szórakozás, egyéb.

5–6. A családi költségvetés

É

A Mi a költségvetés, és hogyan készítsük el?

B Hogyan alakulhat a költségvetés egyenlege?

A Mi a költségvetés, és hogyan készítsük el?

Meddig ér a takaró?

Molnárék úgy döntöttek, hogy pontosan felméri a család anyagi helyzetét, mivel Évi középiskolai tanulmányai miatt a havi rendszeres kiadásai jelentősen növekednek majd. A diákberlet és a hazautazási költségek 10 000 forint (viszont a korábbi közösségi buszberletét nem kell már megvenni, ami eddig 3 700 forintba került), a kollégiumi ellátás díja 38 000 forint lesz. A mosogatógép utolsó részletét a múlt hónapban törlesztették, viszont Évi zsebpénzét vélhetően 15 000 forintra kell emelni, hogy a váratlan iskolai programokra is legyen forrás.

Az előző leckében olvasható információk alapján táblázatba foglaltuk a család kiadásait és bevételeit. Az eredeti kiadásokat a KSH-csoportosítás szerint összesítettük.

- 1 Számold ki, hogy mekkora a család bevételeinek és kiadásainak összege és egyenlege!
- 2 Összesítsd a szövegből Évi középiskolai továbbtanulásával járó többletkiadásokat!
- 3 Állapítsd meg, marad-e a családnak elegendő pénze Évi többletkiadásaira! Mit javasolsz a családnak?

BEVÉTELEK Megnevezés	Összege	KIADÁSOK Megnevezés	Összege
Munkajövedelmek	687 100 Ft	Élelmiszerek és alkoholmentes italok	174 000 Ft
Molnár Jenő	385 000 Ft	Élelmiszerek	158 000 Ft
Molnárné Kis Aranka	302 100 Ft	Iskolai ebédbefizetés (2 főre)	16 000 Ft
Társadalmi jövedelmek	26 600 Ft	Lakásfenntartás, háztartási energia	83 600 Ft
Családi és gyermekellátások	26 600 Ft	Villanyszámla	25 900 Ft
		Gázzámla	32 400 Ft
Tulajdonból származó jövedelmek	30 000 Ft	Víz- és csatornadíj	14 000 Ft
Bérelti díj	30 000 Ft	Szemétdíj	4 600 Ft
		Lakásbiztosítás	6 700 Ft
Egyéb jövedelmek	25 000 Ft	Közlekedés	71 450 Ft
Idősgondozás és gyermekfelügyelet	25 000 Ft	Benzin	58 650 Ft
		Közösségi közlekedés	12 800 Ft
		Hírközlés	43 400 Ft
		Mobiltelefon	25 600 Ft
		Tv-, telefon-, internet-előfizetés	17 800 Ft
		Kultúra, szórakozás	44 400 Ft
		Hírportál előfizetés	5 300 Ft
		Mozi, színház, szabadidő, sport	39 100 Ft
		Egyéb kiadások	144 550 Ft
		Ruházati cikkek	38 500 Ft
		Lakberendezés, háztartásvitel, egészségügy	33 200 Ft
		Mosogatógép törlesztőrészlete	8 600 Ft
		Biztosítások díja (életbiztosítás 5 900 Ft, KGFB 3 450 Ft)	9 350 Ft
		Zsebpénz (Peti 12 000 Ft, Évi 6 000 Ft)	18 000 Ft
		Banki költségek	3 500 Ft
		Egyéb termékek és szolgáltatások	33 400 Ft

A családi **költségvetés** olyan **pénzügyi terv**, amely egy háztartás adott időszak alatt keletkező bevételeit és kiadásait összegzi. Ha a bevételek meghaladják a kiadásokat, akkor megtakarítás (többlet) keletkezik, ha a kiadások nagyobbak a bevételeknél, akkor hiány jön létre.

Ha a bevételekből és a kiadásokból el akarjuk készíteni a család költségvetését, akkor tudnunk kell azt is, hogy a jövedelem egyes elemei különböző időpontokban és eltérő rendszerességgel folynak be a családi „kasszánkba”. Havonta érkezik például a munkabér, a nyugdíj, a családi pótlék, ezzel szemben például jutalomhoz, örökséghez és más bevételi elemekhez esetlegesen, rendszertelenül juthatunk csak. A havi adatok pontosak lehetnek, hiszen kevés váratlan esemény zavarhatja meg azokat, de ha hosszabb időszakra tervezünk, akkor nagyobb a bizonytalanság. Ez egyszerre bővíti a lehetőségeinket, ugyanakkor kockázatot, bizonytalanságot is hordoz, amit figyelembe kell vennünk kiadásaink tervezésekor. Mindig tervezzünk, és tegyünk félre a váratlan kiadásokra, hiszen például egy betegség miatti hosszabb munkaképtelenség is erősen kihathat a család bevételeire.

TIPP

A **Magyar Nemzeti Bank** (MNB) honlapján található háztartási költségvetés-számító program segítségével könnyedén elkészíthetjük saját háztartásunk költségvetését.

Jó, ha tudod!

A családi költségvetés készítésének legfontosabb lépése tehát, hogy összevessük a havi bevételeket és kiadásokat. Először érdemes átgondolni, mennyi bevétel van a háztartásnak havonta, és ezek milyen forrásból milyen rendszerességgel folynak be. Ezt követően vegyük számba a háztartás kiadási oldalát (például rezsiköltség, fogyasztási cikkek, iskoláztatás, ingatlan, gépjárműfenntartással kapcsolatos költségek, törlesztőrészletek stb.). Tegyük félre rendszeresen a váratlan, nem tervezett kiadásokra és az ajándékozási (karácsony, születésnap) is. Ezt követően vonjuk ki az összes havi bevételből az összes havi kiadást. Ha az eredmény pozitív, akkor a családi költségvetés többletet mutat, így hosszú távon is egyensúlyban tartható.

B Hogyan alakulhat a költségvetés egyenlege?

Tervezzünk okosan!

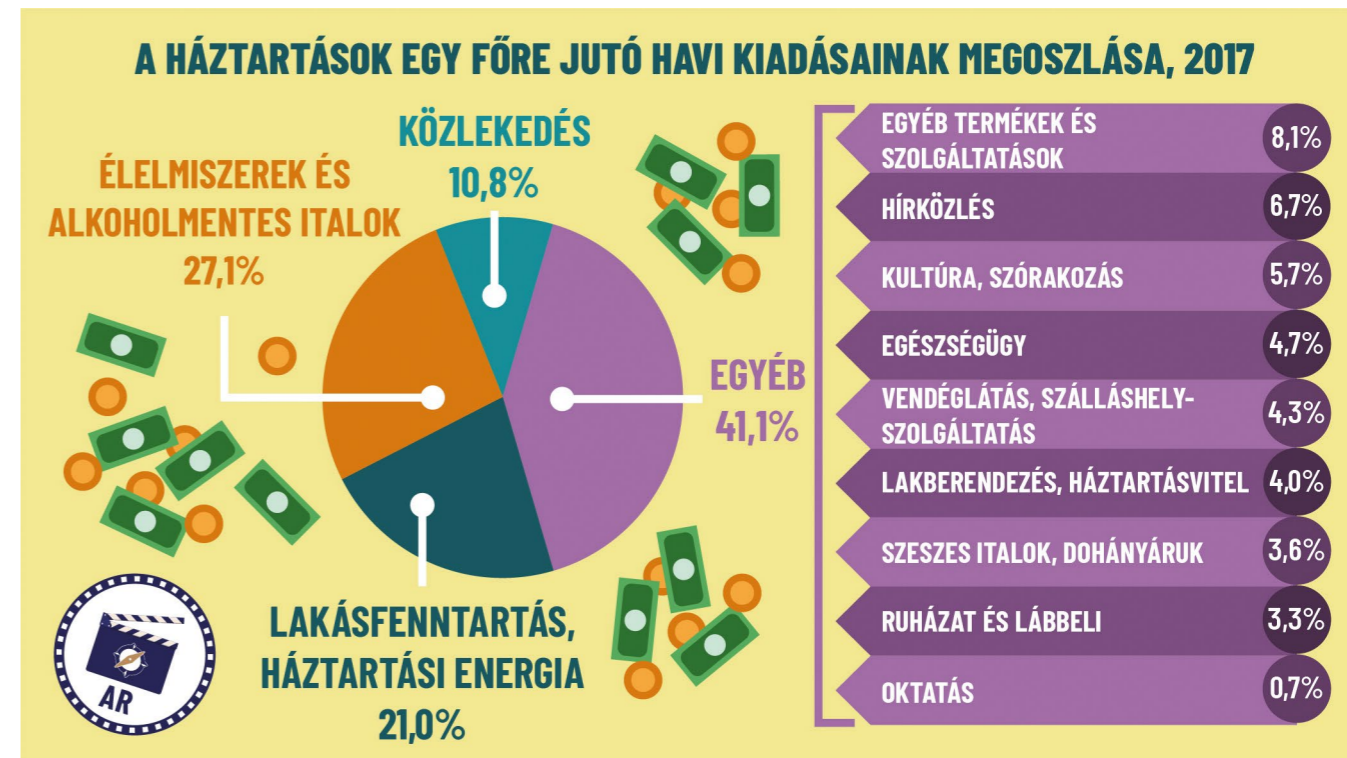
Molnár anyu örül, mert eddig jól gazdálkodtak a jövedelmükkel, hiszen összegyűjtöttek az egy havi bevételük kétharmadának megfelelő tartalékot, 500 000 forintot. Évi továbbtanulása miatt ez a tartalék azonban könnyen elolvadhat, így anyu elhatározza, hogy kiadási tervet készít.

A terv alapján kiderült, hogy az eddigi rendszeres kiadásokhoz képest a következő események befolyásolják a havi költségvetésüket:

- Évi kollégiumba megy, ahol a kollégiumi ellátás díja 38 000 Ft, de így az iskolai ebéd költség 8 000 Ft-tal csökken;
- apunak a következő hónapban be kell fizetnie a féléves gépjárműadót, ami 20 700 Ft;
- Peti szalagavató báljának első részlete 15 000 Ft;
- nem kell több törlesztőrészt fizetni a mosogatógép után (+8 600 Ft);
- a közlekedési költségeknél Évi kiadásai összességében nőnek (+10 000 Ft, – 3 700 Ft);
- anyu lemond az 5 400 forintos helyi buszbérletről (– 5 400 Ft), és inkább kerékpárral jár.

- Készítsd el te is a Molnár család kiadási tervét az új információk figyelembevételével! Ehhez segítséget nyújt az alábbi táblázat.
- Állapítsd meg, milyen hatással vannak az egyes események a család költségvetésére!
- Tegyél javaslatot, hogyan lehetne a megnövekedett kiadásokat úgy fedezni, hogy a megtakarításuk ne csökkenjen!
- Mit gondolsz, miért lehet hasznos bevásárlólistát készíteni boltba indulás előtt?

A Molnár család kiadási terve	tervezett kiadás	gazdasági események		összes kiadás	összes kiadás	
		kiadások szöveges leírása	+ vagy – összegek forintban			
Élelmiszerek és alkoholmentes italok (munkahelyi étkezés is)	174 000	+ Kollégiumi ellátás, – Iskolai ebédbefizetés	38 000	-8 000	30 000	204 000
Lakásfenntartás és háztartási energia (villany, gáz, víz, csatorna)	83 600					
Közlekedés (üzemanyag, bérletek)	71 450					
Hírközlés (telefon és kábeltévé)	43 400					
Kultúra, szórakozás (hírportál előfizetés, színház, mozi, szabadidő, sport)	44 400					
Egyéb (ruházat, testápolás, tisztítószer, egészségügy, biztosítás, dohány- és alkoholtermékek, zsebpénz)	144 550					
Tervezett, de nem havonta, hanem ritkábban felmerülő kiadások						
Nem tervezett, váratlan kiadások						
A háztartás összes kiadásai	561 400		Változások összesen			
Egyenleg						
Megtakarítások jelenlegi egyenlege	500 000					

Ahogy egy vállalat számára is fontos, hogy bevételeiből képes legyen fedezni a kiadásait, úgy a családi költségvetésben is fontos, hogy a bevételek és a kiadások egyensúlyban legyenek.

Ha a bevételek meghaladják a kiadásokat, akkor **megtakarítás** (többség) keletkezik, ha pedig a kiadások nagyobbak a bevételeknél, akkor **hiány** jön

létre. Amíg az egyenleg pozitív, nincs gond, problémát az okoz, ha negatív!

Gyakran előfordul, hogy a háztartások nem tudják jól beosztani a jövedelmüket, azaz túlköltenek. A hiány lefaragását érdemes a költségek mérséklésével kezdeni, és ezt követően megvizsgálni a bevételek növelésének lehetőségeit.

Jó, ha tudod!

A tudatos fogyasztói magatartás egyik jellemzője, hogy vásárlási döntéseink előtt a következő kérdésekre adjunk választ:

- Miért, milyen célra (esetleg mennyi időre)?
- Kitől?
- Hol?
- Mennyiért szeretnénk valamit megvenni?

Minél szűkösebbek a forrásaink, annál inkább arra kell törekedni, hogy csak valódi szükségletek kielégítésére vásároljunk.

TIPP

Hasznos spórolási tanácsokat olvashattok például az MNB honlapján. (Keresőszó: spórolási tippek)

Összefoglalás

A Mi a költségvetés, és hogyan készítsük el? A családi költségvetés olyan pénzügyi terv, amely egy háztartás adott időszak (például hónap vagy év) alatt keletkező bevételeit és kiadásait összegzi. A családi költségvetés készítésének legfontosabb lépése, hogy összevessük a havi bevételeket és kiadásokat. Tegyük félre váratlanul felmerülő kiadásokra!

B Hogyan alakulhat a költségvetés egyenlege? Ha a bevételek meghaladják a kiadásokat, akkor megtakarítás (többség) keletkezik, ha a kiadások nagyobbak a bevételeknél, akkor hiány jön létre. A háztartásokra is igaz, hogy hosszabb távon a kiadások nem haladhatják meg bevételeiket. Csak addig nyújtózhatunk, ameddig a takarónk ér!

7–8. Korszerű pénzkezelés

É

A Hol érdemes a pénzünket tartani?

B Hogyan kell bankot és bankszámlát választani?

C Hogyan intézhetjük bankügyeinket?

A Hol érdemes a pénzünket tartani?

A költőpénz

Évinek kollégistaként nap mint nap szüksége lehet pénzre, ám eddig nem gazdálkodott önállóan. Így a Molnár szülők döntés előtt állnak: adjanak-e neki előre egy nagyobb összeget, vagy keressenek valamilyen más megoldást.

- 1 Gondold át, milyen veszélyei lehetnek annak, ha valaki sok pénzt hord magánál!
- 2 Milyen alternatív megoldások jöhetnek számításba a pénz tárolására?
- 3 Mi a véleményed, miért ragaszkodnak egyesek ahhoz, hogy készpénzben tartsák a pénzüket?

Készpénz alatt azokat a papírpénzeket (**bankjegyeket**) és pénzerméket értjük, amelyek kézzelfoghatók és azonnal használhatók. A készpénz használata drága az államnak és a társadalomnak is. Ahhoz, hogy ne lehessen pénz hamisítani, különleges papírra kell nyomni. Ráadásul rengeteget kell gyártani belőle, hogy mindenki tudjon vele fizetni. A készpénz további problémája, hogy gyártása és szállítása csakis fokozott biztonsági intézkedések mellett valósulhat meg, így például nagy mennyiségű pénz szállításához fegyveres őrök és páncélautók szükségesek. Sokan maguknál tartják az összes pénzüket, ami a nyilvánvaló veszélyek mellett gyakran nehézkessé is teheti a mindennapi pénzügyek intézését.

Ma már szinte minden háztartásnak van olyan **bankszámlája**, amely megkönnyíti a pénzügyek kezelését. Ez úgy működik, mint egy pénztárca, viszont a pénzmozgás csak a számként történik meg, éppen ezért hívják a rajta lévő összeget **számlapénznek**. A családok ezen keresztül fogadják a munkabéreket, fizethetik közüzemi számláikat (például a víz-, gáz-, csatorna-, villany-számlák), és a számlához **bankkártyát** is használhatnak. A számlához kapcsolódóan kezelhetik megtakarításait, vagy vehetnek fel **hitelt**.

A bankszámlán lévő pénzt a háztartások elektronikus banki szolgáltatásokon, például internetbankon, mobilbankon keresztül is felhasználhatják.

Jó, ha tudod!

A bankok már egészen korai élet szakaszra is ajánlanak készpénz nélküli megoldásokat, így a jövedelemmel nem rendelkező kisiskolásoknak is lehet bankszámlájuk, sőt akár bankkártyát is kaphatnak. A 18 év alattiak csak a szülők vagy a törvényes képviselők hozzájárulásával nyithatnak bankszámlát, míg a 18. életévet betöltve bárki önállóan létesíthet bankszámlát, és igényelhet hozzá különféle banki szolgáltatásokat.

B Hogyan kell bankot és bankszámlát választani?

Számhára fel!

A Molnár szülők hosszas tanakodás után arra jutottak, hogy bankszámlát nyitnak Évi számára. A lány örül a döntésnek, mert így nem kell sok készpénzt magánál tartania. Büszkeséggel tölti el, hogy mostantól bankkártyával is tud fizetni a boltokban, mint a felnőttek.

- 4 Tekintsd át az alábbi banki dokumentumot, és foglald össze, milyen szempontokra érdemes figyelni egy bankszámla nyitásakor!
- 5 Tegyéi javaslatot, hogy Évi melyik típusú bankszámlacsomagot válassza! Nézz utána különböző junior számlacsomagoknak néhány bank honlapján!

LAKOSSÁGI BANKSZÁMLASZERZŐDÉS- MINTA

amely létrejött egyrészről:

Név:.....
 Lakcím:.....
 Értesítési cím:.....
 Anyja leánykori neve:.....
 Születési hely, idő:.....
 Személyi ig. szám/útlevelezszám:.....
 Állampolgárság:.....

mint Számlatulajdonos (a továbbiakban **Számlatulajdonos**),
 másrészről a **Bank**

• székhely:..... cégjegyzékszám:.....
 • adószám:..... stat.törzs.sz.:.....

(a továbbiakban **Bank**) között a következő feltételekkel:

A Bank a számlatulajdonos pénzeszközeinek kezelésére, nyilvántartására és a keretszerződésben meghatározott pénzforgalmi szolgáltatás nyújtása érdekében

.....pénzforgalmi jelzőszám és
IBAN szám

alatt fizetési számlát nyit és vezet.

1. A Számlatulajdonos a fizetési számlához kapcsolódó alábbi kiegészítő szolgáltatás(ok)at veszi igénybe: ●.....

- Bankkártya
- TeleBank
- NetBank
- SMS-szolgáltatás*2

2. Fizetési számlakivonat kézbesítésének módja, gyakorisága: ●.....

- Postai úton havonta
- Bankfiókban történő átvétellel forgalomkor
- Elektronikus úton**3
- Nem kér***4

3. A Számlatulajdonos által igényelt számlacsomag: ●.....

4. A Számlatulajdonos, illetve az általa felruházott más természetes személy(ek) (rendelkezésre jogosult személy) a fizetési számla feletti rendelkezésre a jelen szerződés mellékletét képező aláírás-bejelentő katonon rögzített módon jogosult.

5. A jelen szerződésben nem szabályozott kérdésekben a Polgári törvénykönyvnek a fizetési számlaszerződésre és a megbízásra vonatkozó szabályai, a pénzforgalomról szóló jogszabályok, valamint a Bank Pénzforgalmi Üzletszabályzata (Üzletszabályzat), a Pénzforgalom Általános Szerződési Feltételei és Hirdetménye a Számlatulajdonos ügy nyilatkozik, hogy a Keretszerződés feltételeit megismerte, jelen szerződés aláírásával elfogadja és egy példányát átvette.

Budapest, 20.....

.....

Számlatulajdonos Bank

*2 Kizárólag bankkártya- és bankszolgáltatást igénybe vevő ügyfelek esetében.
 *** Kizárólag bankszolgáltatást igénybe vevő ügyfelek esetében.
 **** Számlatulajdonos kifejezetten úgy nyilatkozik, hogy fizetési számlakivonat küldését nem kéri, és vállalja, hogy az utólagos tájékoztatás körébe tartozó mindenkori adatokról, és a Keretszerződés módosításáról személyesen, telefonon, illetőleg elektronikus úton tájékozik.

A bankok általában olcsóbban nyújtják azokat a szolgáltatásokat, amelyeket gépekkel (automatikusan) végre tudnak hajtani, mint például az interneten keresztül indított átutalási megbízást; és drágábban azokat, amelyekhez élő munkát, vagyis bankfióki ügyintézőt vagy telefonközpontos (call center) munkatársat kell igénybe venni.

A papíralapú számlakivonat fizikai előállítás és postázása jellemzően drágább, és nem környezetbarát módszer.

Az életkor sok esetben meghatározza, hogy melyik számlacsomagot kik vehetik igénybe. Az „általános csomag” általában akkor lehet előnyös, ha sokat használjuk a bankszámlánkat, mert a fix díjak magasabbak ugyan, de az egyedi tranzakciós díjak alacsonyabbak.

Fontoljuk meg!

A Molnár szülők nem tudnak választani két közeli bank fiataloknak ajánlott számlacsomagja között. Az „A” Bank díjai a havi költségeket nézve igen kedvezőnek tűnnek, ám kiderül: a kínált bankkártya után évente 3 000 forint pluszköltséget is felszámolnak. A „B” Bank havi díja magasabb, viszont egyáltalán nem számítanak fel kártyadíjat.

- A táblázat alapján foglald össze, milyen típusú szolgáltatásokért számíthatnak fel a bankok díjat!
- Sorold fel, hogy a költségek mellett milyen egyéb szempontokat érdemes figyelembe venni bank és/vagy bankszámla választása során!
- Melyik bank ajánlata a kedvezőbb éves szinten, ha az összes költséget és az egyéb szempontokat figyelembe vesszük?
- Nézz utána az interneten az ingyenes készpénzfelvétel lehetőségeinek!

	„A” Bank		„B” Bank	
	első évben	egy év után	első évben	egy év után
Számlavezetés				
Számlavezetési díj (Ft/hó)	0 Ft	585 Ft	Számlavezetési díj (Ft/hó)	600 Ft / 2 400 Ft
Informálódás				
Internetbank (Ft/hó)	380 Ft	380 Ft	Internetbank (Ft/hó)	0 Ft / 380 Ft
Mobilértesítés (Ft/sms)	27 Ft	27 Ft	Mobilértesítés (Ft/sms)	370 Ft/hó / 370 Ft/hó
Számlakivonat (papíralapú)	250 Ft	250 Ft	Számlakivonat (papíralapú)	170 Ft / 170 Ft
Számlakivonat (elektronikus)	0 Ft	0 Ft	Számlakivonat (elektronikus)	0 Ft / 0 Ft
Utalás				
Eseti (bankon kívül)	70 Ft + 0,3%	70 Ft + 0,3%	Eseti (bankon kívül)	30 Ft + 0,15% / 30 Ft + 0,15%
Eseti (bankon belül)	25 Ft	25 Ft	Eseti (bankon belül)	0 Ft / 0 Ft
Csoportos	38 Ft	38 Ft	Csoportos	24 Ft / 24 Ft
Rendszeres	44 Ft	44 Ft	Rendszeres	28 Ft / 28 Ft
Készpénzfelvétel*				
Bankfiókból	400 Ft + 0,5%	400 Ft + 0,5%	Bankfiókból	300 Ft + 0,6% / 400 Ft + 0,6%
Saját ATM-ből	20 Ft + 0,2%	20 Ft + 0,2%	Saját ATM-ből	20 Ft + 0,2% / 20 Ft + 0,2%
Idegen ATM-ből	200 Ft + 0,3%	200 Ft + 0,3%	Idegen ATM-ből	300 Ft + 0,3% / 200 Ft + 0,3%

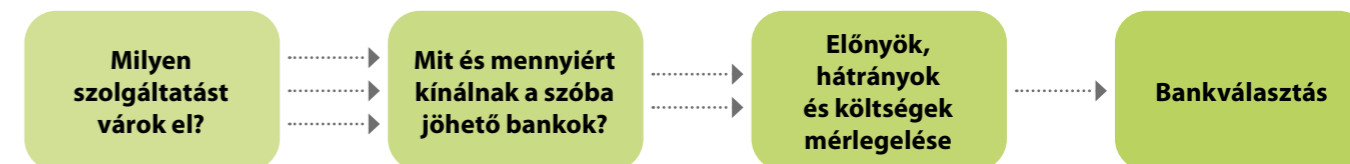
* A havi két ingyenes készpénzfelvételt követően.

Jó, ha tudod!

A bankok általában bankszámlacsomagokat kínálnak, amelyeknél – ahogy azt a nevük is jelzi – egy „csomagban” kapjuk a számlát és a hozzá kapcsolható szolgáltatásokat (például a bankkártya, netbank, sms-szolgáltatás, biztosítás stb.). Ezeknél többféle kedvezmény vehető igénybe, amit többnyire különféle feltételekhez kötnek. Például megszabhatják, hogy havonta minimum mennyi pénznek kell a számlára érkeznie ahhoz, hogy jogosultak lehessünk egy-egy kedvezményre. A 18 év alattiak számára többnyire úgynevezett junior vagy diákszámlacsomagokat kínálnak.

A megfelelő számla kiválasztása előtt célszerű választ adni néhány fontos kérdésre. Mennyi pénz és milyen rendszerességgel érkezik várhatóan a számlára? Előreláthatóan milyen gyakran kerül sor készpénzfelvételre, fizetési műveletekre? Bankfiókban vagy elektronikus úton (telefonon, interneten, mobilon) történik-e főképp a pénzügyek intézése? Szükség van-e bankkártyára, ha igen, milyen típusra?

A következő lépésben célszerű tájékozódni arról, hogy mekkora a költsége a kiválasztott szolgáltatásoknak a szóba jöhető bankoknál. A bankok az általuk felszámított költségekről, díjakról kötelesek tájékoztatni az ügyfeleket a bankfiókban és a saját honlapjukon keresztül. A pontos összehasonlítás érdekében a számla költségeit egy teljes hónapra szükséges kiszámolni.

TIPP

A bankok különféle számlacsomagokat kínálnak, szerencsére azonban nem kell mindegyik bankot egyesével végigjárni ahhoz, hogy jó döntést tudjunk hozni. Ma már az interneten összehasonlíthatók a bankszámlák díjai, szolgáltatásai, mint például a Magyar Nemzeti Bank honlapján.

C Hogyan intézhetjük bankügyeinket?**Veszélyes kávézás**

Évi örül az új, felnőttes fizetési lehetőségnek, és elhatározza, hogy kedvenc énekesének legújabb lemezét az interneten vásárolja meg, mivel így jelentős árengedményhez is jut. Barátnőinek a sulis közelében található internetes kávézó számítógépén mutatta meg, hogy milyen klassz dolog az elektronikus bankolás. Másnap reggel arra ébredt, hogy sms-t kapott, miszerint egy általa nem kedvelt zenekartól három lemezt is vásárolt...

- Milyen hibát követett el Évi a vásárlása során? Adj tanácsot neki abban, hogy milyen kockázatok merülhetnek fel az elektronikus bankolás esetén!
- Szerinted van esélye kártérítést kérnie a banktól?
- Nézz utána az interneten a PIN-kód jelentésének!

A bankszámlát érintő műveletekről való tájékozódás vagy banki szolgáltatás igénybe vétele esetén nem szükséges személyesen elmenni a legközelebbi bankfiókba, hanem ez elektronikus úton is megtehető.

Az elektronikus banki szolgáltatás – gyakori nevén **e-banking** – alatt minden olyan elektronikus pénzügyi szolgáltatást értünk, amelynek segítségével egyszerűen, gyorsan, kényelmesen, biztonságosan, akár otthonról is, jellemzően bármikor el lehet intézni a mindennapos pénzügyet, azaz telefonon vagy interneten keresztül lehet „bankolni”.

Ennek számos előnye van:

- Nincs időbeli korlát, a szolgáltatás a hét valamennyi napjának 24 órájában hozzáférhető.
- Nincs térbeli korlát sem, akár otthonról, akár a világ bármely pontjáról elérhető.
- Rugalmas, hiszen általában ügyintéző bevonása nélkül működik.

- Gyors, mivel nem kell a fiókban várakozni, a műveletek néhány perc alatt végrehajthatók.
- Könnyen kezelhető, ha valaki figyelmesen áttanulmányozza és követi a használati utasításokat.
- Gazdaságos, mivel általában kedvezőbb díjakkal adhatók le a megbízások, mintha egy bankfiókba mennénk be ügyet intézni.
- Biztonságos, mivel az adatok védelméről titkosított adatkapcsolat és nemzetközi biztonsági szabványok alkalmazása gondoskodik.

Jó, ha tudod!

Van néhány fontos szabály, amelyet érdemes betartani, hogy az elektronikus bankolás biztonságos legyen:

- Ne adj lehetőséget arra, hogy a bankkártyaadatokat vagy PIN-kódot más is láthassa!
- Ne használj nyilvános internetet (például internetkávézóban) vagy jelszóval nem védett wifihálózatot bankügyeid intézésére!
- Ha mégis nyilvános helyen intézed pénzügyeidet, a művelet után azonnal változtasd meg a belépési jelszót!
- Azonnal jelezd a banknak, ha jogosulatlan vagy annak tűnő műveletet észlelsz a bankszámládon (például a banktól kapott sms-ből értesülsz róla, vagy ilyet fedezel fel az internetbankban vagy a számlakivonaton)!
- Mentsd el a bankod számát a telefonodba, hogy baj esetén rögtön kéznél legyen!
- A bejelentési kötelezettség kiterjed arra az esetre is, ha az elektronikus azonosító (PIN) kód illetéktelen személy tudomására jutott.

TIPP

További információkat találhatsz a banki online műveletek biztonságáról a Magyar Nemzeti Bank honlapján. (Keresőszó: **fogyasztóvédelem**, bankbiztonság)

Összefoglalás

- A Hol érdemes a pénzünket tartani?** A bankszámla a legkorszerűbb és legelterjedtebb pénzkézelési eszköz. Ma már szinte minden háztartásnak van olyan bankszámlája, amely megkönnyíti a pénzügyek intézését.
- B Hogyan kell bankot és bankszámlát választani?** Tájékozódjunk arról, hogy az általunk kiválasztott szolgáltatásoknak a szóba jöhető bankoknál mekkora a költsége! A bankok az általuk felszámított költségekről, díjakról kötelesek tájékoztatni az ügyfeleket a bankfiókban és a saját honlapjukon keresztül.
- C Hogyan intézhetjük bankügyeinket?** Ha tájékozódni akarunk a bankszámlát érintő műveletekről, vagy banki szolgáltatást akarunk igénybe venni, nem szükséges személyesen elmennünk a legközelebbi banki kirendeltséghez, hanem az interneten is tájékozódhatunk. Az elektronikus banki szolgáltatás alatt minden olyan elektronikus pénzügyi szolgáltatást értünk, amelynek segítségével egyszerűen, gyorsan, kényelmesen, biztonságosan – akár otthonról is vagy külföldről –, jellemzően a hét bármely napján és a nap 24 órájában intézhetjük pénzügyeinket.

9–10. Bankkártyát, de okosan!

É

- A Mire jó a bankkártya?**
B Hogyan használjuk a kártyánkat?
C Milyen szempontokat kell mérlegelni a kártya kiválasztásakor?
D Milyen bankkártyatípusok vannak?

A Mire jó a bankkártya?

Készpénz vagy kártya?

A Molnár szülők eddig főként készpénzt használtak, amikor fizetniük kellett valahol. Készpénzben fizettek a boltban a bevásárláskor, és a „sárga csekket” is készpénzben fizették be a postán. A pénzt a közös bankszámlájukról a bankfiókban vették fel, és Molnár anyuka kezelte azt. Több helyről is hallották azonban, hogy a készpénzhasználat valójában drága mulatság, és számos esetben a bankkártya egyszerűbb, gyorsabb, biztonságosabb és olcsóbb megoldás.

- 1 Tájékozódj, ki és miért használ a környezetben készpénzt, illetve bankkártyát!
- 2 Gyűjtsd össze, hogy mire használják a családok a „sárga csekket”!
- 3 Gyűjts érveket a készpénzhasználat és a bankkártyahasználat mellett és ellen is!
- 4 Keresz az interneten bankkártyatrükköket! Készíts összefoglalót, hogyan lehet kivédeni ezeket!

Feladólevény

ÖSSZEG Forint

Összeg betűvel kírva

Postai érvényesítés helye A megbízás (befizetés) jogcíme

Megbízó (Befizető) neve, címe:

Számlatulajdonos számlaszáma, neve:

00003533 280 55

Készpénzátutalási megbízás

ÖSSZEG Forint

Összeg betűvel kírva

Egyéb postai megjegyzés

Megbízóazonosító (Befizetőazonosító)

Számlatulajdonos számlaszáma, neve

Megbízó (Befizető) neve, címe

FIGYELEM! Kérjük olvassa el a tájékoztatót a hátdoldalon.

<54> <22> <55>
 <54> <1171900120291015> <00003533> <280> <55>

A **bankkártya** a bankok által kibocsátott készpénz-helyettesítő fizetési eszköz, amely lehetővé teszi, hogy bizonyos dolgokért ne készpénzzel kelljen fizetni, segítségével pénzt lehet felvenni a bankjegykiadó automatából, vagy tájékozódni lehet a bankszámla egyenlegéről. Fontos tudni, hogy a kártya a kibocsátó bank tulajdona, amelyet visszaélés esetén joga van visszavonni, illetve a használatát letiltani.

A bankkártyák elterjedésével a hozzájuk kapcsolódó szolgáltatások köre is folyamatosan bővül.

Az **ATM**-eknél ma már nemcsak pénzt lehet felvenni a bankkártyáról, hanem a mobiltelefon egyenlege is feltölthető, egyes esetekben „sárga csekk” is befizethető ilyen módon.

Egyre gyakoribb, hogy bankkártyánkkal nemcsak a boltokban, hanem interneten vagy telefonon megrendelt **árut** vagy szolgáltatást is ki lehet fizetni online felületeken, webshopokban, egyéb kereskedési oldalakon. Ilyenkor a fizetéshez meg kell adni a bankkártyánk adatait, ami fokozott körültekintést igényel.

B Hogyan használjuk a kártyánkat?

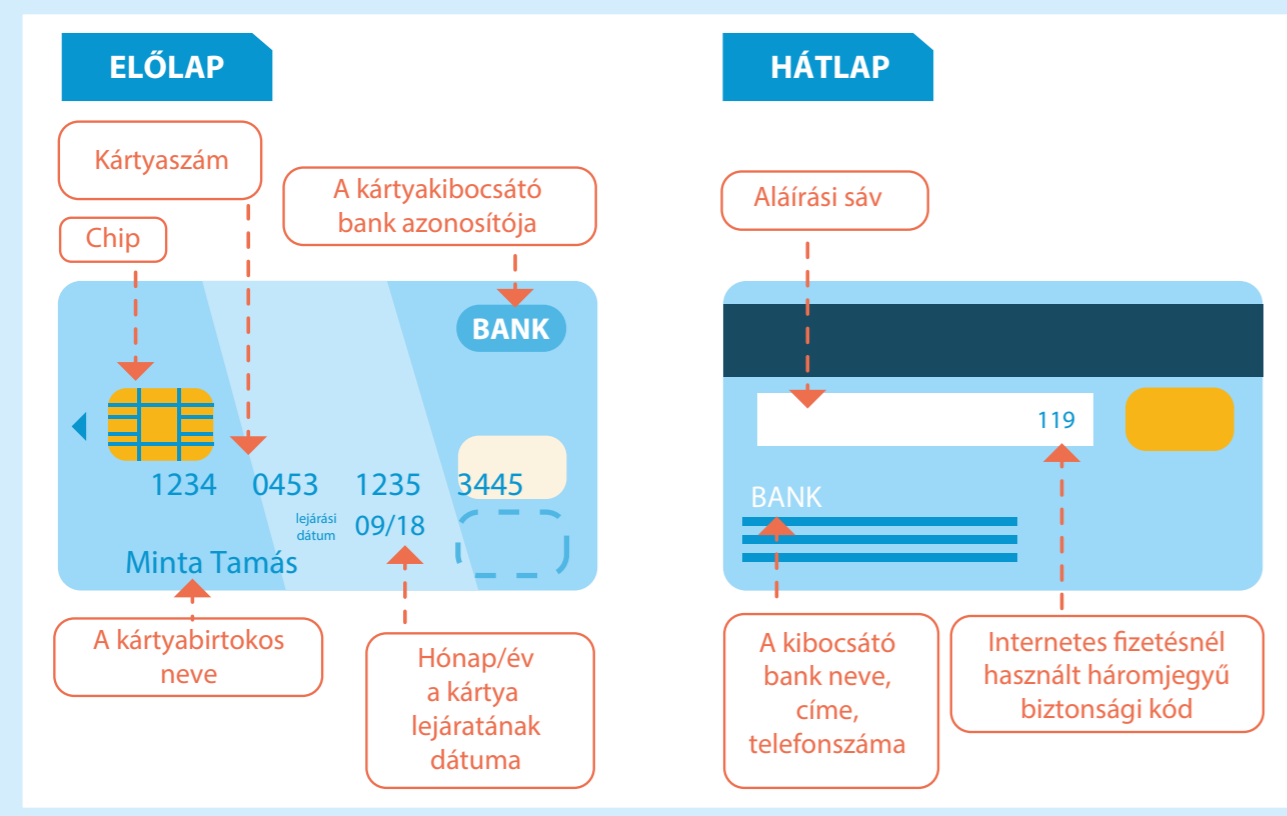
Kód kód hátán

Évi nagyon örült, amikor az új bankszámlájához egy bankkártyát is kapott. De számos dologgal nem volt tisztában. Mit jelent az első lapján lévő hosszú számsor, és mire szolgálnak a hátoldalon olvasható titokzatos kódok? A sok szám közül azt se tudta, mi az, amit meg kell jegyeznie ahhoz, hogy biztonságosan tudja használni kártyáját.

5 Tekintsd át a mellékelt bankkártyaminta elő- és hátlapját, majd foglald össze, milyen adatokat tartalmaz!

6 A kártyán szereplő kódok közül melyiket kell Évinek megadnia ahhoz, hogy az interneten vásárolni tudjon?

Jó, ha tudod!

Amikor a kártyát használjuk, a kártyán látható adatainkkal (kártyaszám, név, aláírás, hátoldalon lévő biztonsági kód) és/vagy a titkos azonosítónkkal (PIN-kód) azonosítjuk magunkat. Az üzletekben történő bankkártyás vásárláskor általában szükség van a négyjegyű PIN-kód megadására, de kártyatípustól és banktól függően előfordulhat, hogy csak a kártyabirtokos aláírása vagy bizonyos értékhatárig még az sem szükséges a tranzakcióhoz.

Zsebpénz a neten

Peti nagyon szeretne a mobiltelefonjára letölteni egy menő zenei alkalmazást. Azonban kiderül, hogy a legújabb albumokat csak az applikáción keresztül, bankkártyával lehetne megvásárolni. Bár Petinek van otthon spórolt pénze, de azzal nem lehet a mobilon keresztül vásárolni. Ezért rábeszélte a szüleit, hogy neki is nyissanak bankszámlát, hogy legyen egy vásárlásra is alkalmas bankkártyája.

7 Egy váratlan esemény miatt Petinek hirtelen készpénzre lesz szüksége. Hogyan tud a leggyorsabban a számlán lévő pénzből újra készpénzt varázsolni?

8 Nézz utána, mit jelent a POS, illetve az ATM kifejezés!

A bankkártyát leggyakrabban vásárlásra és készpénzfelvételre használják. Fontos tudni, hogy a bankkártyát csak olyan kereskedelmi vagy szolgáltatóegységénél lehet használni, amely tagja az elfogadói hálózatnak. Ha egy üzlet kirakatában, ajtaján vagy pénztáránál megtalálható a kártyán feltüntetett kártyatársaság védjegye, akkor lehet fizetni vele. Ugyanez igaz a bankjegykiadó automatákra is. A kártyás fizetéshez szükség van egy úgynevezett **POS-terminálra**, a kereskedő ennek a berendezésnek a segítségével bonyolítja le a tranzakciót.

A készpénzfelvételhez egy bankjegykiadó automatát (ATM-berendezést) kell találni, és a készülék képernyőjén megjelenő, a készpénzfelvétel egyes lépéseinek végrehajtására vonatkozó utasításokat kell követni. A legolcsóbb pénzfelvételt jellemzően mindenkinek a saját bankja ATM-berendezésének használata biztosítja.

Jó, ha tudod!

Honnan tudja a kártyaolvasó terminál, hogy a kártyán valóban van pénz? Ha a saját bankunk terminálján keresztül vásárolunk, akkor a bank pontosan tudja egyenlegünket. De mi van akkor, ha egy másik bank terminálját használjuk? Mivel a bankok nem rendelkeznek adattal egymás ügyfeleiről, ezért ilyenkor az úgynevezett kártyatársaságok jelentik az összeköttetést a bankok és ügyfelek között. Ezek a cégek bankok tízezeivel állnak összeköttetésben világszerte, ezért a bolygó legtávolabbi pontján vásárló ügyfelek pontos számlaegyenlegét is pillanatok alatt ellenőrizni tudják.

C Milyen szempontokat kell mérlegelni a kártya kiválasztásakor?

Választani tudni kell

Molnár anyuka azt hallotta, hogy egyre több ismerőse vásárol háztartási gépeket és elektronikai cikkeket az interneten. Kinézik a terméket a szakboltban, majd megveszik jóval olcsóbban a neten. Személyesen azt látta, hogy a gyerekek körében népszerű ruhabolt is így kínálja az akciós termékeit. Ezzel szemben, amikor ki akarta próbálni a vásárlást, az egyik megjelenő üzenetben azt látta, hogy sem átutalással, sem készpénzzel nem fog boldogulni. A fizetésnél ugyanis olyan adatokat kértek, mint a bankkártya típusa, kibocsátója, száma, birtokosa, lejárata.

A Molnár család ezek után elhatározta, hogy a bankszámláról felvett készpénz mellett bankkártyát is használ majd a mindennapi pénzügyeik intézésére. A bankfiókban azonban olyan kérdésekkel szembesültek, amelyekre nem is olyan egyszerű válaszolni. Milyen kártya mellett döntsenek? **Hitelkártya** vagy **betéti kártya**? Dombornyomott vagy sima? Érintőkártya vagy hagyományos?

9 Az alábbi összefoglaló táblázat használatával segíts a család számára az ideális kártya kiválasztásában!

Bankkártya megnevezése	Típus	Kártya-elfogadás	Bankkártya kibocsátási díj	Bankkártya éves díja	Nap vásárlási limit maximális értéke	Kapcsolódó szolgáltatások
Visa Classic betéti kártya	Dombornyomott érintőkártya	Világszerte	1 682 Ft	1. évben bankszámlanyitáshoz mellé ingyenes, 2. évtől 8 447 Ft	korlátlan (fizetési számla szabad egyenleg erejéig használható)	Biztosítás és asszisztencia-szolgáltatások
Mastercard Online betéti kártya	Érintőkártya – mobilfizetésre is alkalmas	Világszerte	2 244 Ft	1. év ingyenes, 2. évtől 5 064 Ft	korlátlan (fizetési számla szabad egyenleg erejéig használható)	Biztosítás és asszisztencia-szolgáltatások, valamint saját képpel is igényelhető, díja 1 117 Ft
Maestro betéti kártya	Érintőkártya	Világszerte	2 244 Ft	4 115 Ft/év	korlátlan (fizetési számla szabad egyenleg erejéig használható)	Biztosítás és asszisztencia-szolgáltatások

Forrás: bank360.hu (2021)

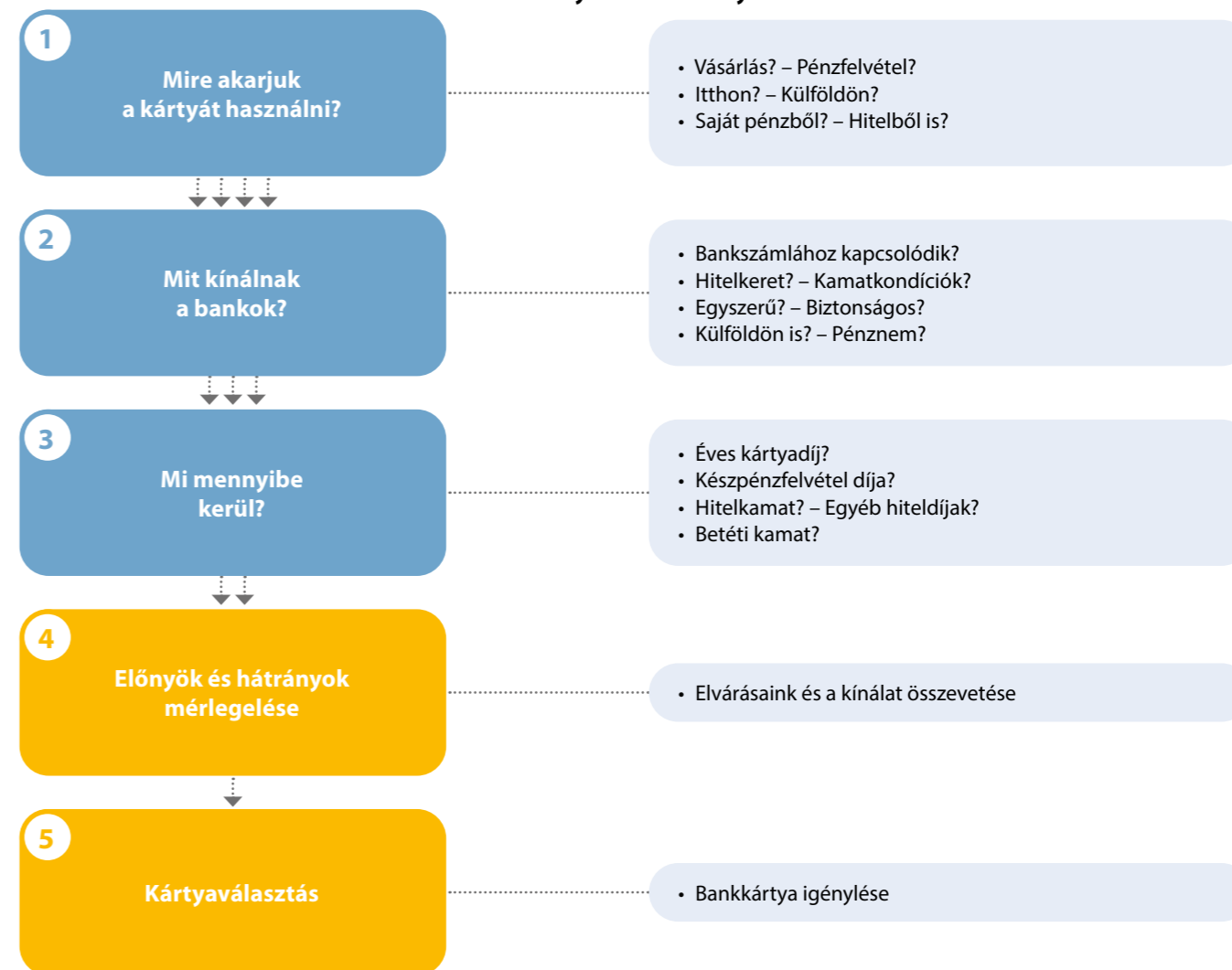
Mint minden pénzügyi termék, úgy a bankkártyák esetében is érdemes több szempontból összehasonlítani a bankok kínálatát. Nemcsak a kártya tulajdonságait, a használat tervezett helyét (belföld, külföld), az éves díjat és az egyéb kondíciókat kell figyelembe venni, hanem azt is, hogy milyen bank-

számlához igénylik, és milyen gyakran szeretnék használni. Szintén fontos választási szempont az is, hogy a kártyához milyen költségek kapcsolódnak. Vannak olyan kártyatranzakciók, amelyekért nem, másokért viszont akár tetemes költséget is felszámolhatnak a szolgáltatók.

Valeri Potapova/Shutterstock

A bankkártyaválasztás folyamata

Jó, ha tudod!

A hétköznapi nyelvhasználatban gyakran nem tesznek különbséget a betéti és hitelkártyák között, leggyakrabban a bankkártya kifejezést használják. (Az angolszász nyelvterületen két külön szó jelzi a két kártyatípust: „debit card” – azaz betéti kártya –, illetve „credit card” – azaz hitelkártya.) Nem mindegy, hogy betéti vagy hitelkártyát használ valaki vásárláskor, készpénzfelvételkor. A két kártyatípus közül általában a hitelkártya drágább, de okos használatával csökkenthetők a költségek.

A betéti és a hitelkártyák közötti fő különbségek:

Kártya-típus	Kinek a pénzt költi a használója?	Mennyit költhet?	Ki fizet kamatot?	Megjegyzés
Betéti kártya	Saját pénzt.	Legfeljebb amennyi a számlán van.	A bank fizet az igénybe vevőnek, ha leköti a nem használt pénzt.	A betéti kártyás vásárlás jellemzően ingyenes tranzakció, de ebben bank- és kártyatípusonként lehetnek eltérések. Minden esetben bankszámlához kapcsolódik.
Hitelkártya	A bankét, hiszen hitelt vesz fel a banktól.	A bank által megállapított hitelkeret még fel nem használt részét.	Az igénybe vevő a banknak, ha határidőn belül nem fizeti vissza a teljes felhasznált összeget.	Ha a bank által megadott határidőn belül a hitel teljes összegét visszafizeti, a bank nem számít fel kamatot. Készpénzfelvétel esetén már a készpénzfelvétel időpontjától kezdődően kamatot kell fizetni!

D Milyen bankkártyatípusok vannak?

Kártyát mindenkinek!

A gyerekek példáján felbuzdulva a Molnár szülők úgy határoztak, hogy a villanyszámlát ezentúl készpénz helyett inkább bankkártyával fizetik. A meglévő bankszámlájukhoz mindketten igényelnek bankkártyát, amelyet leginkább vásárlásra és időnként készpénzfelvételekre terveznek használni. Ezért az elektronikus kártya mellett döntenek. A bankkártyákhoz kapcsolódó 4 jegyű PIN-kódot ők maguk adhatják meg.

- 10 Tegyéél javaslatot, milyen PIN-kódot válasszanak Molnárék!
- 11 Milyen értékhatárig használható az érintőkártya PIN-kód nélkül?
- 12 Nézz utána a kereskedelmi kártyáknak! Miért alkalmaznak a cégek vásárlókártyákat?

Kártyaigényléskor általában felmerül, hogy a technikai kivitelezés szempontjából megkülönböztetett sima vagy dombornyomott kártyák közül melyiket érdemes választani. Utóbbi kívülről csak annyiban különbözik a másiktól, hogy a rajta lévő név és kártyaszám a síkból kiemelkedik.

Valójában a dombornyomott kártyák másban is különböznek az elektronikustól. A domborításnak korábban az volt a funkciója, hogy a kártyákról egy kézi lehúzó – gyakorlatilag papír és indigó – segítségével könnyen lemásolták a számokat a fizetőkör. Emiatt (az internet kora előtt) a dombornyomott kártyákat szívesebben elfogadták. Ám manapság – az elektronikus terminálok miatt az üzletekben és az internetes vásárláskor – már mindkét kártyatípus széles körben használható.

A dombornyomott kártyákhoz gyakran kapcsolódik pluszszolgáltatás, például **baleset- vagy utasbizto-**

sítás is, éves díjai éppen ezért jellemzően magasabbak.

A műanyagból készült bankkártyákon az adatátvitelt, adattárolást különböző technológiákkal oldják meg a kártyákat előállító társaságok. Mára elterjedtek a **chipkártyás** megoldások: ezekben a kártyákban már a mágnescsík helyett vagy mellett egy chip hordozza a fizetéshez szükséges információkat. A chipes kártyák használata még biztonságosabb és gyorsabb.

Az utóbbi években egyre népszerűbbek és elterjedtebbek lettek az úgynevezett **érintőkártyák**. Ezek sajátossága a gyors és kényelmes használat: bár ezekben is egy chip hordozza az adatokat, mégis elég csak a kártyaolvasó elé tartani őket a fizetőkör. Használatuk nemcsak gyorsabb, de abból a szempontból biztonságosabb is, hogy vásárláskor ki sem kell adnunk a kártyát a kezünkből.

Jó, ha tudod!

Az online oldalakon, webshopokban, egyéb kereskedési felületeken történő vásárláskor meg kell adnunk a bankkártyánk adatait, ami fokozott biztonsági kockázatot jelent. A kockázat csökkentése érdekében léteznek ma már úgynevezett virtuális bankkártyák, amelyeket a bankok kifejezetten az internetes vásárláshoz ajánlanak az ügyfeleknek. Ezeknek a kártyáknak az a sajátossága, hogy még akkor sem lehet „megcsapolni” velük a bankszámlánkat, ha idegen kézbe kerülnek a kártya adatai.

Még biztonságosabb, ha egy úgynevezett napi limit meghatározásával korlátozzuk a költségeinket vagy a pénzfelvételeket. Ez azt jelenti, hogy meghatározzuk azt a legnagyobb összeget, melyet egy nap megmozgathatunk a kártyával. Emellett érdemes megfontolni a kártyahasználatról és az aktuális egyenlegről sms-t küldő banki szolgáltatások igénybevételét is. Ezzel a megoldással minden műveletről sms-értesítést is kaphatunk, vagyis arról is, ha valaki tudunkon kívül használja a kártyánkat, még akkor is, ha a próbálkozása sikertelen volt.

Összefoglalás

- A Mire jó a bankkártya?** A bankkártya a bankszámlához kapcsolódó, a bankok által kibocsátott készpénzhelyettesítő fizetési eszköz, amely lehetővé teszi számunkra, hogy bizonyos dolgokért ne készpénzzel fizessünk, valamint hogy pénzt vegyünk fel a bankjegykiadó automatából, vagy tájékozódjunk a bankszámlánkról.
- B Hogyan használható biztonságosan a bankkártya?** Ha a banknál beállítjuk a vásárlási, illetve pénzfelvételi korlátokat. Ez azt jelenti, hogy meghatározzuk azt a legnagyobb összeget, amelyet egy nap mozgathatunk a kártyával, valamint SMS-kontrollal nyomon követjük a pénzmozgásainkat a számlánkon.
- C Milyen szempontokat kell mérlegelni a kártya kiválasztásakor?** A kártya tulajdonságai, a használat tervezett helye (belföld, külföld), az éves díj és az egyéb kondíciók mellett figyelembe kell vennünk azt is, hogy milyen bankszámlához igényeljük, és milyen gyakran szeretnénk azt használni. Szintén fontos választási szempont az is, hogy a kártyához milyen költségek kapcsolódnak.
- D Milyen bankkártyatípusok vannak?** A bankkártyák két fő típusa a betéti és a hitelkártya. A betéti kártya esetében a saját pénzünket, a hitelkártya esetében a bankét költjük. Emiatt a hitelkártya költségei jellemzően magasabbak, mint a betéti kártyáé.

11. Pénzforgalom a bankszámlán

A Mi a bankszámlakivonat?

B Mit neveznek pénzforgalomnak?

C Milyen készpénz nélküli fizetési módok vannak?

A Mi a bankszámlakivonat?

Egyenleg a kupac tetején

Molnár apuka mindig zavarban van, amikor megérkezik postán a banki számlaértesítője. „Egy kukkot sem értek ebből a sok számból!” – sóhajtja, és a borítékot általában felbontatlanul dobja a kedvenc újságjai tetejére a konyhában. Mivel a munkabérük is erre a számlára érkezik, Molnár anyuka gyakran perlekedik vele emiatt, szerinte ugyanis mindig tisztában kell lennünk azzal, mennyi pénzünk van a bankban.

A **bankszámlakivonat** olyan, a bankok által készített hiteles értesítés, mely egy meghatározott időszak alatt a számlán bekövetkezett pénzügyi eseményeket tartalmazza. Megmutatja az aktuális időszak végére vonatkozó egyenleget is, tehát hogy mennyi pénz folyt be, és mennyi kifizetésre került sor ezen időszak végéig. Ajánlott rászánni néhány percet, és átolvasni, mit is tartalmaz az értesítés, hiszen elsősorban a számlatulajdonosnak

kell ellenőriznie, hogy minden a várakozásainak megfelelően történt-e, megérkezett-e a várt összeg, vagy nem történt-e olyan **terhelés**, amelyet nem ő kezdeményezett, vagy amelyre nem adott felhatalmazást.

Azt is érdemes ellenőrizni, hogy az aktuális időszakban hogyan alakultak a különböző banki költségek, például a bankszámlavezetési és a tranzakciós díjak.

Jó, ha tudod!

A pénzügyi tranzakciós **illeték** a hitelintézeteket, a pénzforgalmi szolgáltatókat (például: Magyar Posta) terheli. A fizetési megbízások után az ügyfelet (minket) terhelő díjakat, jutalékokat, költségeket a bank köteles a számlakivonaton feltüntetni.

Nézd át a mellékelt bankszámlakivonat-mintát, és állapítsd meg az alábbi adatokat:

- 1 Kinek a nevének van a számla?
- 2 Milyen időszakról szól a bankszámlakivonat?
- 3 Állapítsd meg, milyen bevételek érkeztek a számlára, illetve milyen kifizetések történtek a számláról, és ki kapta a kifizetett összeget az adott időszakban!
- 4 Mennyibe kerül a számlavezetés?
- 5 Nézz utána, mi a tranzakciós díj vagy tranzakciós illeték! Mekkora az átutalás és készpénzfelvétel tranzakciós illetéke?

05/04/2022
#0222-367777-111/20150731
A BANK ZRT.

SZÁMLATULAJDONOS: MOLNÁR JENŐ ÉS MOLNÁRNÉ KIS ARANKA
A BANK24 TELEFONSZÁM: 06-444/111-111
SZÁMLASZÁM: 222-367777-111
DÁTUM: 2022.04.01.-2022.04.30.

KIVONAT SORSZÁMA: 0094
OLDALSZÁM: 1

DEVIZANEM: HUF
SZÁMLATÍPUS: LAKOSSÁGI
GIRO SZÁMLASZÁM: 11109907-44335511-33000044
IBAN ACC. NO.: HU86 1110 9907 7443 3551 1000 0044
MOLNÁR JENŐ ÉS MOLNÁRNÉ KIS ARANKA
LAKCÍM: FUTRINKA UTCA 8.

NYITÓ EGYENLEG: 81.000,43

KÖNYVELÉSI NAP/ÉRTÉKNAP	TRANZAKCIÓ	JÓVÁÍRÁS(+)	TERHELÉS(-)	EGYENLEG
04/02/2022	M. J. munkabér	385 000		466 000
04/03/2022	Családi pótlék	26 600		492 600
04/03/2022	M. A. munkabér	302 100		794 700
04/04/2022	Készpénzfelvétel		150 000	644 700
04/04/2022	Készpénzfelvételi díj		0	644 700
04/05/2022	Vásárlás bankkártyával (Hipermarket)		36 000	608 700
04/06/2022	Díjbeszedő (átutalás)		25 900	582 800
04/06/2022	Telefonszolgáltató (csoportos beszédés)		25 600	557 200
04/12/2022	Gázszolgáltató (csoportos beszédés)		32 400	524 800
04/17/2022	Vásárlás bankkártyával (Szupermarket)		58 444	466 356
04/18/2022	Vásárlás bankkártyával (Pékség)		3 750	462 606
04/22/2022	Készpénzfelvétel		100 000	362 606
04/22/2022	Készpénzfelvételi díj		250	362 356
04/23/2022	Vásárlás bankkártyával (Színházjegy)		20 800	341 556
04/30/2022	SMS-díjak (20 db)		500	341 056
04/30/2022	Banki költségek		3 000	338 056
04/30/2022	Előjegyzett kamat	42		338 098
04/30/2022	Kamatadó		6	338 092
	EHO		-	
	Havi forgalmi egyenleg (jövőírás/terhelés)	713 742	456 650	
	ZÁRÓ EGYENLEG			338 092

További számlainformáció:

A pénzügyi tranzakciós illetékről szóló 2012. évi CXVI. törvény 7. § (3) bekezdése alapján a pénzügyintézet tájékoztatásul közli, hogy a számláján végrehajtott, a számláján szereplő műveletek után megállapított, a pénzügyintézet terhelő illeték összege: 1 068 forint.

Bankszámlánk segítségével sokféle fizetési megbízást lehet fogadni és küldeni. A legelterjedtebb fizetési módok az (eseti vagy rendszeres) **átutalás**, a bankkártyával történő fizetés, valamint a **beszedési megbízás (inkasszó)**.

Az átutalás esetén a vásárló számlatulajdonos kezdeményezi a fizetést a bankjánál, a beszedési megbízást viszont a számunkra szolgáltatást nyújtó vál-

lat, például a közüzemi szolgáltató, mobilszolgáltató indítja el (természetesen csak azt követően, ha erre felhatalmazták).

A csoportos beszedés előnye, hogy nem kell sorba állni a befizetéshez, tehát időkímélő, és nem lehet elfelejteni, mert a szolgáltató emeli le a bankszámláról a pénzt. Feltétele viszont, hogy az inkasszó pillanatában a számlán legyen a szükséges összeg.

A bankszámlánkra készpénzt fizethetünk be, illetve arról készpénzt vehetünk fel (például bankfiókban, pénzkidó automatáknál, postahivatalokban). Ha a számlához bankkártyát is igényeltünk, akkor vásárláskor egyre több helyen kártyával is fizethetünk. Ezenkívül bankunknak megbízást adhatunk

egyszeri (eseti) vagy rendszeres átutalásra, illetve felhatalmazást csoportos beszedési megbízás teljesítésére. Fizetési megbízásainkat ma már nemcsak bankfiókban, hanem sokkal kényelmesebben, telefonon, mobilapplikáción vagy interneten keresztül is megadhatjuk.

Összefoglalás

- A Mi az a bankszámlakivonat?** A banki számlakivonat olyan, a bankok által készített hiteles értesítés, mely egy meghatározott időszak alatt a számlán bekövetkezett pénzügyi eseményeket tartalmazza.
- B Mit neveznek pénzforgalomnak?** A pénz állandó, szakadatlan körforgását, a pénztulajdonosok közötti pénzmozgások összességét, amelynek során az áruk cseréjét és az egyéb fizetéseket teljesítjük, pénzforgalomnak nevezzük. A pénzforgalom lehet készpénzes és készpénz nélküli.
- C Milyen készpénz nélküli fizetési módok vannak?** A bankszámlánk segítségével sokféle fizetési megbízást fogadhatunk és küldhetünk. A legelterjedtebb fizetési módok az (eseti vagy rendszeres) átutalás, valamint a beszedési megbízás (inkasszó).

12–13. Pénzügyi céljaink – tervezés

É

- A Miért van szükség pénzügyi tervre?**
- B Hogy érhetjük el kitűzött céljainkat?**
- C Milyen erőforrásai vannak egy háztartásnak?**

A Miért van szükség pénzügyi tervre?

Tervez a család

Peti nyáron fesztiválra szeretne menni a barátaival. Apu talált egy, a mostaninál olcsóbban fenntartható, nagyobb autót egy használt autós oldalon. Anyu a ház korszerűsítésére vágya, Évi az iskola mellett idegennyelv-tudását akarja egy hétvégi kurzussal erősíteni. A Molnár család tehát a pénztárcájukat megterhelő célokat szeretne elérni, és ennek érdekében pénzügyi tervet készítenek a jövőre. Áttekintik a havi kiadásokat és bevételeket, majd ezt követően látnak neki a terv kidolgozásának. A terv teljesítéséhez több kiadásról lemondanak, ilyen például az újság-előfizetés, mert az interneten szinte minden ugyanúgy elolvasható. A havi kiadások és bevételek újratervezése után elkészül a mérleg: havonta 20 ezer forintot képesek félretenni.

Peti heti fesztiválbelépője 65 000 forintba kerül.

Az apu által kinézett használt autót 800 000 forintért kínálják eladásra.

Anyu egy új, takarékosabb kazánnal fűtené a házat, és a nyílászárók cseréje is sokat segítene a rezsi csökkentésében. A felújítás 1 800 000 forintba kerülne.

Évi nyelvtanfolyama 80 000 forint lenne.

- Gyűjtsd össze a Molnár család rövid (1 évnél rövidebb) és hosszú (1 évnél hosszabb) távú terveit az alábbi táblázat mintájára!
- Írd össze a saját rövidebb és hosszabb távú céljaidat, valamint azt is, hogy miként érheted el azokat!

Célok	Részvétel egy nyári fesztiválon	Ház korszerűsítése		
A célok megvalósításának határideje	Jövő év augusztus			
A megvalósítás költsége	65 000 forint	1 800 000 forint		

A pénzügyi terv olyan, mint egy útiterv: megmutatja az előre kitűzött célokat és az oda vezető utat. Általában akkor készítik, amikor egyszerre többféle célt akarnak elérni, és szűkösek a rendelkezésre álló erőforrások.

Először az ismert bevételeket (forrásokat) és a kiadásokat kell mérlegre tenni, ennek eredményeként kiderül, hogy pontosan mekkora összeg áll rendelkezésre a célok eléréséhez. A bevételek esetében érdemes megvizsgálni, milyen módon lehet növekedést elérni, míg a kiadásoknál azokat a költségeket kell ellenőrizni, amelyek mindenképpen szükségesek a mindennapi élethez, illetve azokat, amelyekről le lehet mondani.

B Hogy érhetjük el kitűzött céljainkat?

Kupaktanács

Molnár anyuka és apuka összehívták a családi kupaktanácsot. Itt ismertették: ha havonta összesen 20 ezer forintot tudnak megspórolni, és figyelembe veszik a korábbi 500 ezer forint megtakarítást, akkor ez a pénz kevés lesz ahhoz, hogy az összes kitűzött célt belátható időn belül elérjék. Mit teygenek?

- Vállalj szerepet a családi kupaktanácsban! Készülj fel egy vitára, hogy az előző feladatban kitűzött célok közül melyiket valósítsák meg a következő egy évben! Indokold döntésedet!
- Gondold végig, hogy a kiválasztott célok megvalósításához milyen konkrét áldozatokat kell meghozniuk! Indokolt-e a korábbi (biztonsági) megtakarításait is felhasználni?
- Milyen célok állhatnak egy osztály előtt? Válassz ki egyet, és írd le legalább két lehetséges módot arra, milyen erőforrásokkal érhető ez el! Milyen saját (diákok által nyújtott) erőforrás vonható be?

A bevételek és kiadások nagyságán kívül azok időbeli ütemezése, a pénzáramlások megtervezése is szükséges. Ha valakinek több célja is van, akkor rangsorolnia kell azokat fontosságuk és az elérésükhöz szükséges idő szerint. Ennek megfelelően beszélhetünk rövid és hosszú távú célokról.

A kitűzött célok sorrendje és a megvalósítás időtartama nagyban függ a pénzügyi helyzettől, életkortól, családi állapottól, valamint a pénzügyi tudatosságtól is.

A megfontolt pénzügyi tervezés az alábbi feladatokból áll:

- a célok pontos meghatározása;
- többféle forgatókönyv kidolgozása arra, hogy miként teljesülhetnek a célok;
- mérlegelés, a legcélszerűbb terv kiválasztása;
- a tervnek megfelelő cselekvés (vagyis a célok megvalósításába bele kell vágni);
- a kitűzött terv teljesülésének rendszeres ellenőrzése, elemzése, szükség esetén módosítása.

Jó, ha tudod!

Az elérni kívánt céloknak pontosan meghatározottnak, mérhetőnek, elérhetőnek, reálisnak és időhöz kötöttnek kell lenniük.

- A célok meghatározása előtt mindig elemezni kell az információkat!
- Fontos, hogy a célkitűzéshez szükséges lehető legtöbb megbízható információt beszerezzük!
- Legyünk előrelátóak, határozzunk meg rövid és hosszú távú célokat is!
- Azok a jó célok, amelyek eléréséhez megvannak és mozgósíthatók az erőforrásaink!

C Milyen erőforrásai vannak egy háztartásnak?

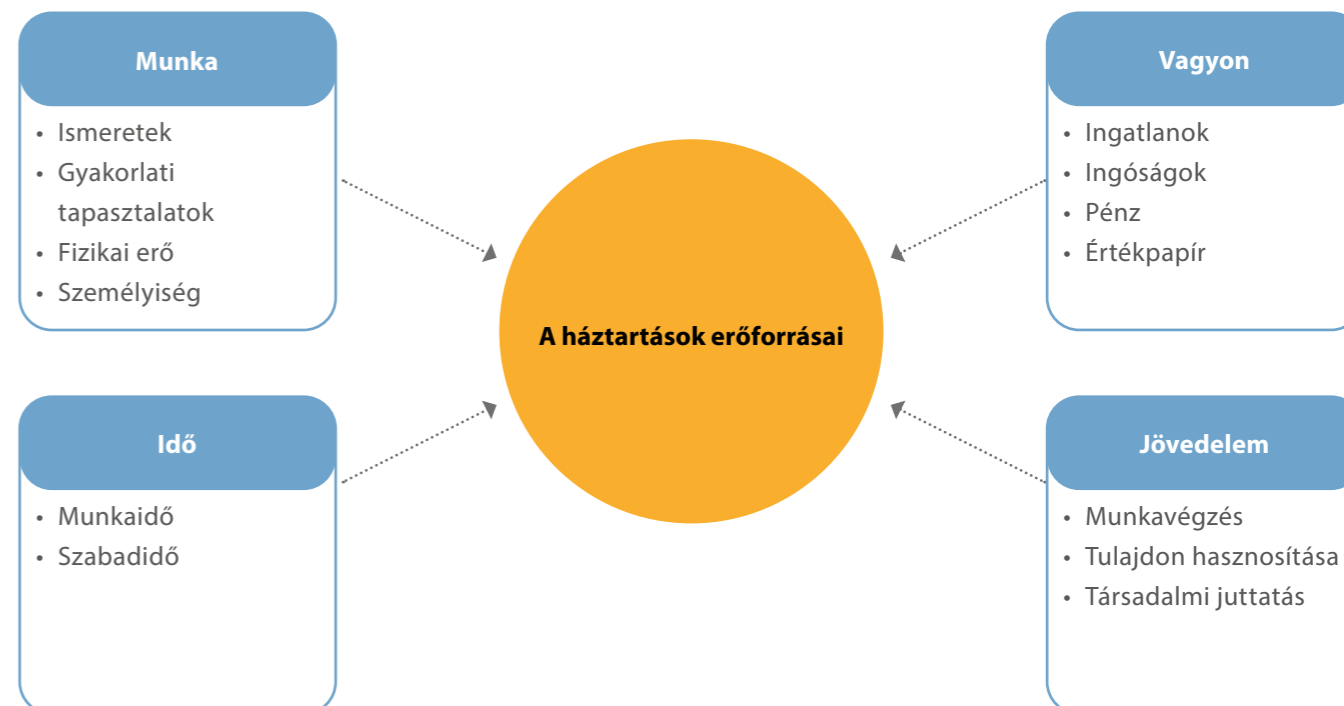
Az erő forrásai

A Molnár család eldöntötte, hogy áldozatokat hoz a családi célok elérése, azaz a bevételek növelése érdekében. Évi felvetette, hogy az általa már nem használt játékokat egy internetes aukciós oldalon eladja, Peti felajánlotta, hogy hétvégenként és az iskolai szünetekben diákmunkát végez. Anyu még több gyermekfelügyeletet vállal szabadidejében. Apu azt javasolja, hogy inkább adják el a garázst, amiből egyszerre nagy összegű pénzhez jutnának, és amiből futná mindenre.

- Mi a véleményed apu ötletéről?
- Milyen további lépéseket javasolnál nekik, hogy elérhessék céljaikat?
- Állítsd fontossági sorrendbe a családi célokat, és ennek alapján az alábbi táblázat rovatait figyelembe véve gondold végig, hogy mennyi idő alatt és milyen forrásból lehet ezeket a terveket megvalósítani!

	Fesztivál	Autó	Nyelvtanfolyam	Lakásfelújítás
Határidő	<i>jövő év augusztus</i>			
Költség	<i>65 000 forint</i>			
Hozzájárulás	anya			
	apa			
	Évi			
Egyéb forrás	Peti	<i>zsebpénz, diákmunka</i>		
	ingatlan			
	kert			
Ütemezés	<i>11 hónap alatt havi 6000 Ft megtakarítás</i>			
Ellenőrzési pont	<i>havonta</i>			

A háztartások többféle erőforrással gazdálkodhatnak: a családtagok munkájával, az idővel, a jövedelmekkel és a vagyonnal. A legfontosabb a **munkavégző képesség**, amely az ember ismereteinek, gyakorlati tapasztalatainak, fizikai erejének és személyiségének együttese. Ez egyfelől biztosítja a rendszeres jövedelmet, fizetést, másfelől az otthoni munkákhoz is szükség van rá. A rendszeres jövedelem megszerzése érdekében fontos, hogy a munkavégző képességet tanulással is fejlesszük.

Az **idő** is fontos erőforrás. Jól kell kihasználni a rendelkezésre álló időt rövid és hosszú távon egyaránt. Az idő és a már említett munkavégző

képesség jobb beosztásával szervezettebbé tehető az élet.

A háztartás tulajdonában lévő felhalmozott anyagi **javak** és a velük kapcsolatos jogok (például tulajdonjog, szerzői jog) összessége képezi a háztartás **vagyonát**. Ezekkel is szerezhető jövedelem, azonban Magyarországon a háztartások számára az elérhető rendszeres munkajövedelem nagysága befolyásolja leginkább a háztartás gazdálkodását.

A **jövedelem** megszerzése, illetve annak észszerű beosztása a háztartási gazdálkodás döntő erőforrása, a kiadások fedezete, a célok megvalósításának alapja.

Jó, ha tudod!

Az anyagi biztonság nagyon fontos, csakúgy, mint az egészség megőrzése. Életünk során rendszeresen át kell gondolnunk, mennyit vagyunk képesek félretenni, és ezt tudatosan végre is kell hajtani, hiszen bármikor jöhet egy nagyobb összegű kiadás, vagy hirtelen csökkenhetnek a bevételek is például a munkanélküliség miatt.

Összefoglalás

- A Miért van szükség pénzügyi tervre?** A pénzügyi terv olyan, mint egy útiterv: megmutatja az előre kitűzött célokhoz vezető utat. Általában akkor készítjük, amikor egyszerre többféle célt akarunk elérni, és szűkösek a rendelkezésünkre álló erőforrások.
- B Hogyan érhetjük el kitűzött céljainkat?** A kitűzött célokat sorba kell rendezni, hogy melyik milyen időtávon érhető el, ezért is beszélhetünk rövid és hosszú távú célokról. A kitűzött célok sorrendje és a megvalósítás időtartama nagyban függ a pénzügyi helyzettől (a beérkező jövedelmek nagyságától és ütemezhetőségétől), az életkortól, családi állapottól, valamint a pénzügyi tudatosságtól is.
- C Milyen erőforrásai vannak egy háztartásnak?** A háztartások a következő erőforrásokkal gazdálkodhatnak: a családtagok munkájával, az idővel, a munkáért kapott jövedelemmel (jellemzően fizetéssel) és a vagyonnal.

14–15. A megtakarítástól a befektetésig

É

- A Miért érdemes megtakarítani?**
B Milyen szempontokat mérlegeljünk, ha befektetjük a pénzünket?
C Mi az EBKM?
D Milyen befektetési lehetőségek közül választhatunk?

A Miért érdemes megtakarítani?

Bánatos pénz

Szomorú hírt kapott a Molnár család. Anyu nagynénje meghalt. Juliska néninél, egy őrségi kis faluban sok szép napot töltött el a család. A nagynéninek saját gyerekei nem voltak, így unokaként szerette Petit és Évit. Nagy meglepetés érte őket, amikor kiderült, hogy leszármazott híján a néni testvére, Molnár anyu édesanyja örökölt. A nagyszülők úgy döntöttek, hogy az örökségből 2,4 millió forintot Aranka családjának adnak. Molnárék – tekintettel a nagyszülők rendezett anyagi helyzetére – hálásan fogadták el az ajándékot. A családnak most el kell döntenie, hogy mihez kezdjenek a hirtelen jött pénzzel. Abban gyorsan megállapodnak, hogy egy részét elköltik, a másik részét pedig befektetik, de arról egész este vitáznak, hogy mennyit költsenek el, és mennyit tegyenek félre.

Anyu azt javasolta, hogy csak 400 ezer forintot költsenek el belőle a legszükségesebb kiadásokra. Apu szeretné megvenni a kinézett autót is, ezért ő azt tanácsolja, hogy 600 ezer forintot tegyenek félre, a többit pedig költsék el. Peti elfelezné az örökséget, Évi viszont csak 100 ezer forintot tartana meg.

- 1 Az előző fejezetben megismert tervek figyelembe véve tegyél javaslatot, hogy kinek az indítványát fogadják el!
- 2 Te miként használnád fel az örökséget? Indokold a döntésedet!

A megtakarítások fontos szerepet töltenek be a háztartások gazdálkodásában. Komoly döntést igényel, hogy mit tegyenek egy váratlan bevétellel – például örökséggel vagy a munkahelyen kapott jutalommal –, tehát azzal az összeggel, amely nem megy el a napi kiadásokra.

A váratlan bevételektől függetlenül is fontos, hogy rendelkezzenek megtakarítással, mert bármikor adódhat olyan helyzet, amikor hirtelen szükség lesz jelentősebb összegre (például betegség esetén, ami-

kor az egyik családtag akár hosszabb ideig nem tud munkát vállalni).

Az el nem költött pénzt számtalan módon lehet félretenni. Otthon és bankban is lehet tartani, cégekben lehet részesedést szerezni, illetve értékes vagyontárgyakra is ki lehet adni. A befektetni kívánt pénz nagyságától függetlenül fontos, hogy tisztában legyünk azzal: különböző befektetési szolgáltatók, szolgáltatások, illetve termékek vannak a piacon, és ezekhez különböző kockázatok kapcsolódnak.

Jó, ha tudod!

A megtakarítás egy adott időszakban megtermelt jövedelem fogyasztásra el nem költött része. A befektetéssel a megtakarításaink „használati jogát” **hozam** reményében, kockázatot vállalva átengedjük valaki másnak. Ne tévesszen meg, hogy a bankok megtakarításról beszélnek, a pénz lekötése is befektetés, hiszen kamatot kapunk érte. A különféle befektetések közötti különbségek gyakran jelentősek is lehetnek, szélsőséges esetben pénzünket akár teljes mértékben elveszíthetjük.

B Milyen szempontokat mérlegeljünk, ha befektetjük a pénzünket?

Megtakarításból befektetés?

A Molnár család végül döntésre jut: 400 ezer forintot költenek el, a maradékot pedig félreteszik. Apu azt javasolja, hogy az összes pénzt tegyék bankbetétbe, mert így lesz a legnagyobb biztonságban. Anyu nem ért egyet, szerinte egy részét inkább tartsák otthon, mert így bármikor hozzáférhetnek, bankbetétként viszont csak meghatározott idő után kapják meg a pénzt. Peti utána néz a neten, és kiderül: többféle formában és időtávra lehet a pénzt bankbetétben elhelyezni.

3 Te kinek az álláspontjával értesz egyet?

4 Foglald össze, hogy milyen szempontokat érdemes végiggondolniuk a befektetés kiválasztása előtt!

A **befektetések** kiválasztásakor a befektetőnek figyelembe kell venniük, hogy mennyi pénzük van, mert nem mindenbe érdemes belevágni egy meghatározott összeg alatt. Például ezer forintot nem érdemes hosszú távon **bankbetétben** lekötni. Azt is mérlegelniük kell, hogy mennyi időre tudnak lemondani a pénzükről, és milyen gyorsan tudnak hozzájutni szükség esetén. Akár magasabb, akár alacsonyabb összeget terveznek lekötni, alaposan át kell gondolniuk a lépéseket, és körültekintően kell választaniuk.

Egy befektetésnél három tényezőre fokozottan figyelni kell:

- milyen gyorsan tehető pénzzé (likviditás),
- mennyire biztonságos, és
- mekkora hozamot (kamatot, osztalékot, **árfolyamnyereséget**) eredményez.

A magas kamat, a likviditás és a biztonság hármassága sohasem jár együtt, egy befektetés a háromból legfeljebb kettőnek képes egyszerre megfelelni.

TIPP

Pénz lekötése esetén érdemes megnézni az ajánlatokat, mert sokszor a bankok az új befektetésekre úgynevezett friss pénzekre magasabb **kamatláb** ajánlanak, hogy magukhoz csábítsák az ügyfeleket. A kamatok közötti különbség több %-pont is lehet, ami 100 ezer forint esetében több ezer forintos különbséget jelenthet. Az eligazodásban segíthet a Magyar Nemzeti Bank betét- és megtakarításkereső programja.

Jó, ha tudod!

Amikor betétben kötjük le a megtakarításainkat, akkor tulajdonképpen kölcsönadjuk a pénzünket a banknak. A bank ezért díjat fizet nekünk, amit kamatnak neveznek. A kamat tehát a pénzünk használatának az ára.

C Mi az EBKM?

Lába kelt a kamatnak

Peti, hogy eldöntse a vitát, egy internetes program segítségével kiválasztja több bank ajánlatából a három, szerinte leginkább kedvezőt. A kalkulátorban az alábbi adatokat adta meg: a lekötés devizaneme forint, a betét összege 2 millió forint, a futamidő 1 év, 6 hónap vagy 1 hónap.

5 Foglald össze, Peti milyen szempontok alapján hasonlította össze az egyes banki ajánlatokat! Milyen szempontokat érdemes megvizsgálni a banki betétek lekötésekor?

6 Tegyé! javaslatot, hogy melyik konstrukciót érdemes választaniuk Molnáréknak, ha legfeljebb 1 évre szeretnék a pénzüket lekötöni! Ehhez segítséget nyújt az alábbi táblázat.

7 Keresz az interneten befektetési ajánlatokat összehasonlító oldalakat, kalkulátorokat! Nézd meg az interneten az aktuális betéti kamatlábat! Mit gondolsz, mi alakítja a kamatláb mértékét?

Betétlekötési ajánlatok

A lekötés devizaneme:	HUF		
A betét összege:	minimum 500 000		
	1	2	3
Intézménynév	Bank 1.	Bank 2.	Takarékszövetkezet
Konstrukció megnevezése	Éves	6 hónapos	Havi
Devizanem	HUF	HUF	HUF
Kamatozás típusa	Egyszerű	Egyszerű	Kamatos kamat/Egyszerű
Kamatozás jellege	Fix	Sávós	Változó
Lekötés jellege	Egyszeri	Egyszeri	Folyamatos
EBKM min. (%)	3,05	1,70	0,20
EBKM max. (%)	3,05	2,19	1,50
Lejárat előtti felmondáskor alkalmazott kamatláb (%)	0,10	0	0

Visual3Dfocus/Shutterstock

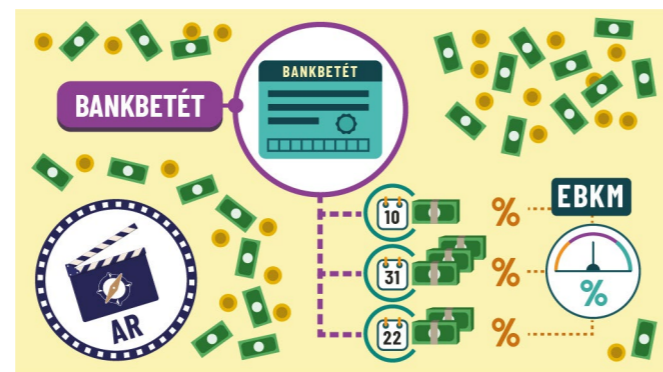
A befektetés legegyszerűbb formája és egyben egyik legkevésbé kockázatos módja a pénz bankbetétben vagy más, erre szakosodott intézet betétjében történő elhelyezése.

A bankbetét a takarékoskodás egyik legbiztosabb formája; ugyan nem kecsegtet kiugróan magas kamattal, de amit ígér, azt teljesíti, kockázata alacsony. A betéteket a lekötési idő, a lekötés módja és a betétek kamatozása szerint csoportosíthatjuk.

A betétek lekötési ideje	A betéti összeg lekötési módja	A betétek kamatozása
<p>Látra szóló betét: A pénzt bármikor be lehet tenni, és fel lehet venni, de a bank alacsony kamatot fizet rá.</p> <p>Határidős betét: A bank csak bizonyos lekötési idő után fizet kamatot. A kamat magasabb, de ha a befektető mégis a lejárat előtt veszi fel a pénzt, akkor kamatvesztés éri.</p>	<p>Egyszeri lekötés: A lekötési idő végén a befektetett összeg nem kamatozik tovább.</p> <p>Folyamatos lekötés: A lekötési idő végén a bank a befektetett összeget automatikusan ugyanarra az időtartamra újra leköti („rulírozó” betét).</p>	<p>Egyszerű kamatozású: A kamat összegét nem adják hozzá a betéthez (= nem tőkésítik).</p> <p>Kamatos kamat: Ismétlődő lekötésnél a kamattal növelt összeg kamatozik tovább (= a kamatot tőkésítik).</p> <p>Fix vagy változó kamat: A kamat mértéke a lekötés időtartama alatt fix esetén nem változik, míg változó kamatnál emelkedhet vagy csökkenhet.</p> <p>Sávós kamatozás: A lekötött összegben belüli különböző sávokban különböző a kamat mértéke.</p> <p>Lépcsős kamatozás: A betét (lekötés) idejétől és a betét összegétől függ a kamat.</p>

A különböző időtávra szóló és eltérő összegű lekötések kamatának összehasonlítása nem könnyű, de van megoldás. A kulcsszó az **egységesített betéti kamatlábmutató**, azaz az **EBKM**.

Az EBKM egy mérőszám, amely éves (365 nap) szinten %-ban határozza meg a betétek ténylegesen kifizetendő kamatát, és az EBKM-érték alapján könnyebben dönthet mindenki arról, melyik ajánlat a legkedvezőbb.

Jó, ha tudod!

Sajnos az EBKM nem tökéletes, mert nem tartalmazza a pénz elhelyezésének vagy felvételének költségét, és nem számol a kamatadóval sem. Ezért érdemes az összes feltételről külön is tájékozódni, mielőtt lekötünk a pénzünket. Fontos szabály, hogy soha ne bízunk a kirívóan csábító ajánlatokban, inkább alaposan nézzünk körül az ajánlatok között. Ha szükséges, hívjuk fel a bank ügyfélszolgálatát, vagy keressük fel a legközelebbi bankfiókot!

TIPP

A bankok lekötött betéti ajánlatainak összehasonlítására több internetes alkalmazás is rendelkezésre áll. Célzerű független (nem üzleti szereplő által működtetett) oldalakat keresni.

D Milyen befektetési lehetőségek közül választhatunk?

Ötlet ötlet hátán

Molnár Peti az internetes programok és az EBKM segítségével kiválasztotta a legjobb betéti ajánlatot. Anyu – mivel Peti továbbra sem tudta őt teljesen meggyőzni –, azt hajtogatja, hogy a pénz egy részét más formában kellene lekötöni. Évi viccesen megjegyezte, hogy vegyenek belőle inkább aranyláncot, mire Peti azt válaszolja, hogy inkább eurót vásároljanak, és ha feljebb megy az árfolyama, eladják. Anyu szerint mindkettő jó ötlet, apu viszont csak felvonja a szemöldökét, és a kockázatokról morog a bajsza alatt.

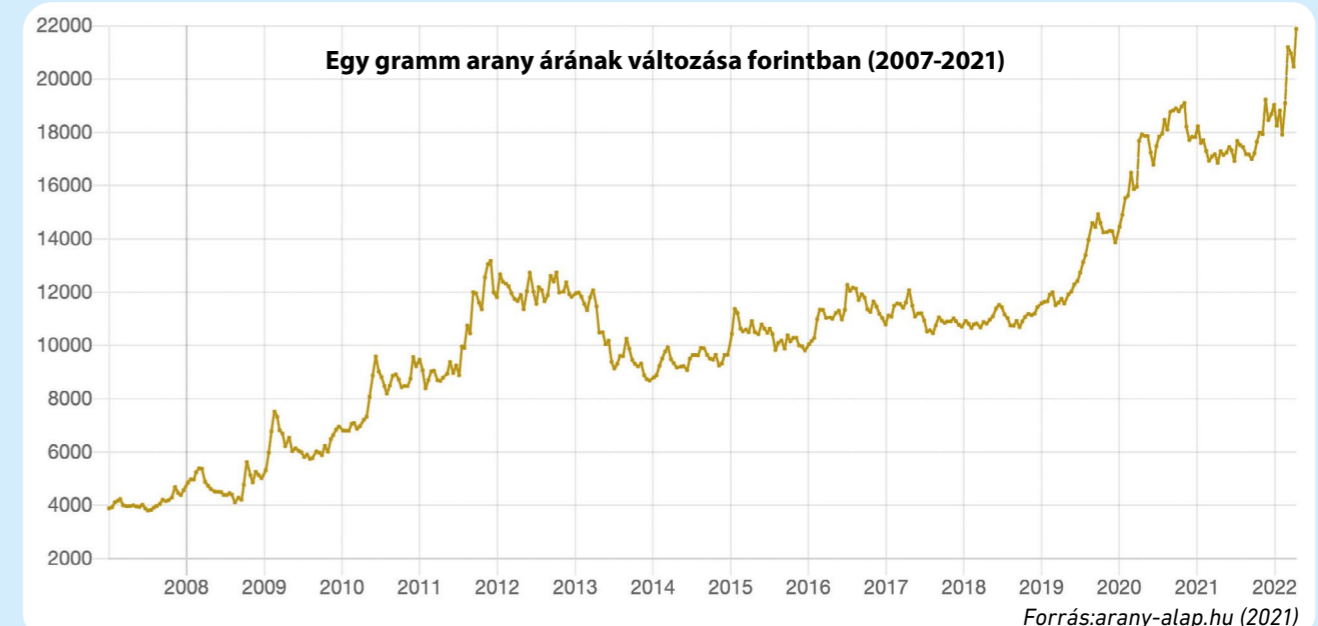
- 8 Foglald össze a Peti és Évi által javasolt befektetési lehetőségek előnyeit és hátrányait!
- 9 Milyen további alternatív befektetési lehetőségeket ismersz? Értékelj őket az alábbi táblázat segítségével!
- 10 Nézz utána, mi a különbség az aranylánc és a befektetési arany között!

Befektetési lehetőségek		
Befektetés típusa	Előny	Hátrány
Euró	Könnyen hozzáférhető.	Nem mindenhol lehet vele Magyarországon fizetni.
	Értéke nyomon követhető és kamatozik.	Értéke ingadozó, és az átváltásnak költsége van.
Befektetési arany		

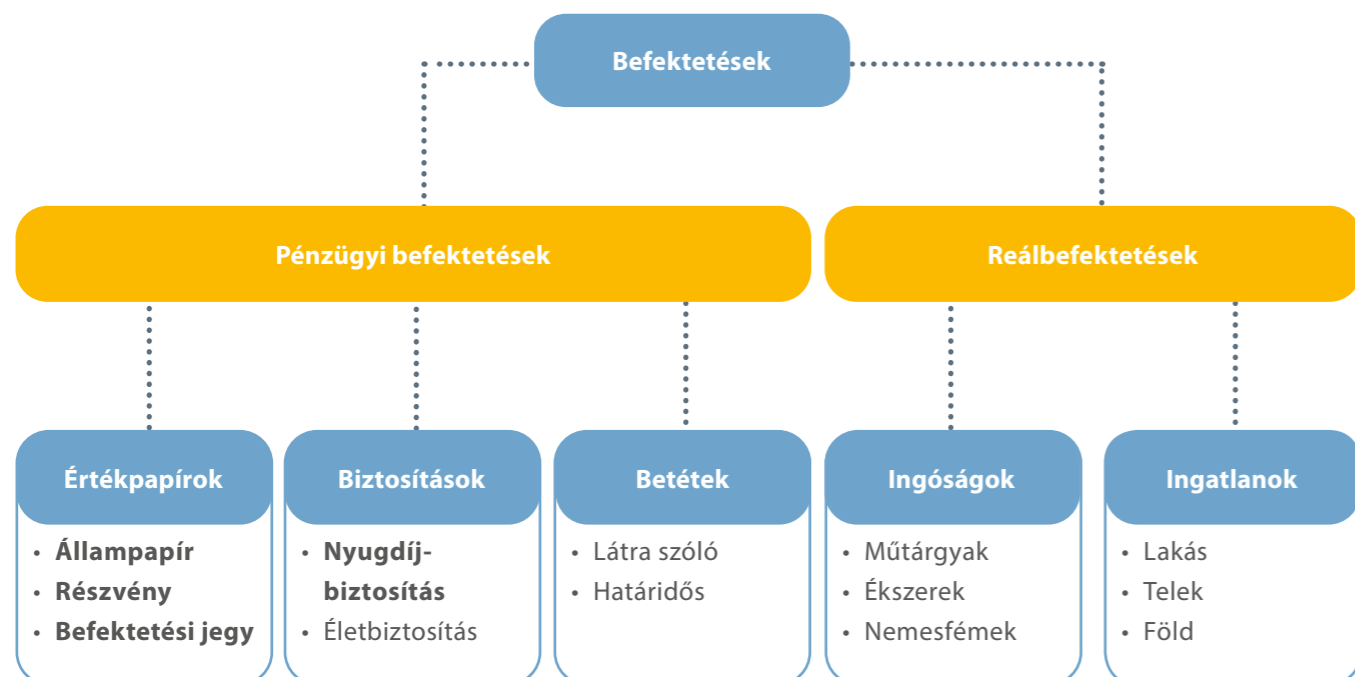
A grafikon egy gramm arany forintban kifejezett árának változását mutatja 2007–2021 között.

- 11 Elemezd a grafikon, és dönts el, mikor volt érdemes aranyat venni és eladni ebben az időszakban!

A befektetések gyakran bonyolultak, és magas szintű pénzügyi ismeret, tapasztalat szükséges hozzájuk. Kiemelkedő nyereségre és veszteségre egyaránt van lehetőség. Kockázata is van,

mert számtalan külső tényező (például a vállalatok teljesítménye, az **adórendszer** és a gazdasági környezet) befolyásolhatja a befektetés eredményét.

Jó, ha tudod!

Az arany sokak számára vonzó befektetési célpont, mégis érdemes több dolgot számba venni. A befektetési arany ugyanis nem tartozik a Magyar Nemzeti Bank által felügyelt befektetések közé. Befektetési aranyat csak olyan kereskedőtől szabad vásárolni, akinek megvannak a szükséges engedélyei, és megfelelő tisztaságú aranyat kínál. Az aranyat sokan végső befektetési menedéknek tartják, miközben nem feltétlenül az. A befektetési arany ára évtizedeken át – 1982-től 2002-ig – stagnált vagy csökkent. Ellentétben sok más termékkel az arany kizárólag az árfolyamának emelkedésével növeli a befektetés értékét, kamatot, hozamot „önmagától” nem fizet.

Összefoglalás

- A Miért érdemes megtakarítani?** Ha el akarunk érni egy távolabbi célt, akkor azt saját erőből csak így tudjuk megvalósítani. De azért is jó, ha van megtakarított pénzünk, mert bármikor adódhat olyan helyzet, amikor hirtelen szükségünk van jelentősebb összegre, legyen szó betegségről, munkanélküliségről, balesetről vagy más, váratlan kiadásról.
- B Milyen szempontokat mérlegeljünk, ha befektetjük a pénzünket?** Miután tisztáztuk, mennyi pénzt tudunk befektetni, több tényezőt kell figyelembe venni. Egyrészt, hogy egy befektetés mennyi idő alatt tehető pénzzé (likviditás), ha szükség van rá. Másfelől azt, hogy mennyire biztonságos (a bankbetétek a legbiztonságosabb formák közé tartoznak). Harmadrészt pedig azt, hogy mennyi nyereséget (kamatot, hozamot) termel az adott befektetés.
- C Mi az EBKM?** Az EBKM egy mérőszám, amely éves szinten %-ban határozza meg a betétek valódi hozamát/kamatát, így az EBKM-érték alapján könnyebben dönthet mindenki arról, hogy melyik ajánlat a legkedvezőbb.
- D Milyen befektetési lehetőségek közül választhatunk?** Számos befektetés közül választhatunk a bankszámlán lekötött betétektől kezdve a részvényeken át; tehetjük a megtakarításunkat euróba, esetleg más devizába. Az ingatlan is lehet a befektetés célpontja, ahogy egy műtárgy, festmény vagy szobor is.

16–17. Amit az értékpapír-befektetésekről tudni érdemes

- A Mik azok az értékpapírok?**
- B Mi a különbség a részvények és a kötvények között?**
- C Mit nevezünk állampapírnak?**
- D Hol lehet értékpapírokat vásárolni és eladni?**

Tojás a kosárban

Peti elmeséli a váratlan örökség befektetésének nehézségeit az egyik osztálytársának. Ő azt tanácsolja, hogy beszéljen az édesapjával, aki pénzügyi tanácsadással foglalkozik. A tanácsadó felajánlja, hogy segít az örökséget értékpapírokba fektetni. Amikor Peti elárulja, hogy a teljes örökséget beteszik a bankba, a tanácsadó nagyot nevet, és egy angol mondással válaszol: Ne tegyünk minden tojást egy kosárba!

- 1 Értelmezd az angol mondást! Mire gondolhatott a tanácsadó?
- 2 Keresz az angolhoz hasonló, a pénzhez és a befektetésekhez kapcsolódó közmondásokat!

Sokan döntenek úgy, hogy pénzük jövőbeli gyarodása reményében lemondanak annak azonnali elköltéséről, és inkább félreteszik. Ugyanakkor nem is olyan könnyű döntés, hogy miként érdemes félretenni.

Sokféle módja lehet a pénz befektetésének. Sokan bankban kötik le, mások értékpapírra vagy egyéb vagyontárgyra váltják. Ilyenkor az a minimális elvárás, hogy a befektetés ne veszítsen értékéből. Ha valaki otthon tartja a pénzét, az egyrészt kockázatos, másrészt az értéke biztosan nem növekszik. De vannak olyan befektetések, ahol a pénzünk „dolgozni kezd”, azaz nyereséget termel. Ezt a nyereséget

hozamnak nevezik, és a befektetett összeg %-ában határozzák meg.

Az egyik legfontosabb nyereséget hozó befektetés a bankbetétek mellett az értékpapírokba történő befektetés. Az értékpapír tulajdonképpen egy okirat, amely valamilyen vagyoni jogot – például tulajdonjogot (részvény) vagy hitelviszonyt (**kötvény**) – testesít meg oly módon, hogy e jogot az értékpapír nélkül sem gyakorolni, sem átruházni, sem bizonyítani nem lehet. Napjainkban az értékpapírok nagyobb hányadát már nem papírra nyomtatják, hanem elektronikusan – dematerializált formában – jelenítik meg.

A RÉSZVÉNY ÉS KÖTVÉNY ÖSSZEHASONLÍTÁSA			
ÖSSZEHASONLÍTÁSI SZEMPONT	RÉSZVÉNY	KÖTVÉNY	
A JOGVISZONY TARTALMA	TULAJDONOSI VISZONY	HITELVISZONY	
AZ ÉRTÉKPAPÍR TULAJDONOSAINAK JOGA	TULAJDONOSI JOGAIT AZ RT KÖZGYŰLÉSÉN GYAKOROLHATJA	NEM SZÓLHAT BELE A KIBOCSÁTÓ ÜZLETI ÜGYEIBE	
KIBOCSÁTÓ	CSAK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG	ÁLLAM, ÖNKORMÁNYZAT, VÁLLALATOK	
HOZAM	OSZTALÉK, ÁRFOLYAMNYERESÉG	KAMAT, ÁRFOLYAMNYERESÉG	

B Mi a különbség a részvények és a kötvények között?

A kosaras csapat

Peti meghívja magukhoz osztálytársa apukáját, hogy ő adjon a szüleinek tanácsot az örökség befektetéséhez. Amikor megérkezik, három fonott kosarat hoz magával, amit letesz a földre. Az első kosáron „Hozam”, a másodikon „Biztonság”, a harmadikon „Likviditás” felirat olvasható. Majd megkéri a szülőket, hogy a 2 millió forintos örökséget osszák fel a három kosár között oly módon, hogy mindegyik kosárba dobjanak be egy cetlit a nevükkel és egy javasolt összeggel.

3 Döntsd te is a 2 millió forint háromfelé osztásáról! Indokold döntésedet!

4 Véleményed szerint miért előnyös szétosztani a megtakarításainkat különböző megtakarítási formák között?

5 Nézz utána és egy prezentációval illusztráld ki, milyen állampapírok kaphatók ma Magyarországon!

Aki részvényeket vásárol, lényegében a részvényt kibocsátó vállalatban lesz tulajdonos. A részvények tulajdonjogot megtestesítő, lejárat nélküli értékpapírok. Ha a vállalat jól működik és nyereséget termel, akkor a részvényeink piaci értéke is növekszik, ha rosszul működik és veszteséget termel, akkor a piaci értéke csökken. Egy részvény aktuális értékét a részvényárfolyam fejezi ki, ez az az ár, amennyiért adott időpontban megvásárolható vagy értékesíthető a piacon.

Ha valaki drágábban tudja a részvényét eladni, mint ahogy vette, akkor árfolyamnyereségre tesz szert. Mivel a részvény egy vállalat tulajdonlását jelenti, így annak tulajdonosa jogosult a vállalat eredményéből való részesedésre, vagyis osztalékra. Részvényeket a vállalatok általában azért bocsátanak ki, mert ezzel a módszerrel tőkét szereznek céljaik eléréséhez, például új gyárat építenek, vagy külföldön terjeszkednek belőle.

Aki kötvényeket vásárol, lényegében a kötvényt kibocsátó vállalatnak pénzt ad kölcsön. A kötvények tehát hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok, amelyek az adott **kölcsön** feltételeit rögzítik írásban. A kibocsátó szerint vállalati kötvényeket, **államkötvényeket** és önkormányzati kötvényeket lehet megkülönböztetni.

A kötvények eladásának szintén az a célja, hogy a kibocsátó forrást szerezzen (például egy színház vagy új út építéséhez), de a részvényekkel ellentétben itt nem válunk tulajdonossá.

A vállalati és önkormányzati kötvények kockázatosabbak, mint az államkötvények, ugyanis egy vállalatnál vagy önkormányzatnál nagyobb az esély a csődre, mint az államnál. Ennek oka, hogy az államkötvények kibocsátója maga az állam, amely esetben az úgynevezett visszafizetési kockázat elhanyagolható.

Forrás: Budapesti Értéktőzsde

C Mit nevezünk állampapírnak?

Apu biztosra megy

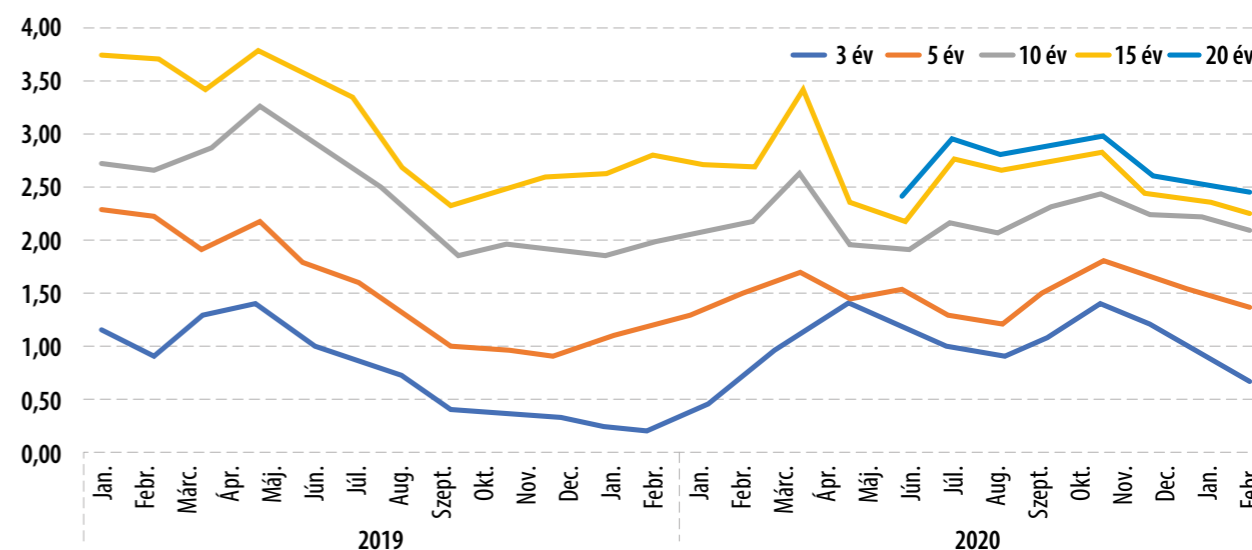
Apu csak egy kosárba dobott cetlit, ugyanis a „Biztonság” feliratú kosárban helyezné el az összes pénzt. Anyu a „Hozam” és a „Likviditás” feliratú kosarat részesítette előnyben. A tanácsadó a Molnár szülők választása alapján azt javasolta, hogy a pénzüket egy részét mindenképp középlejártú állampapírban helyezték el.

6 Vizsgáld meg a lenti grafikonot, és állapítsd meg, hogy miként változtak az állampapírok hozamai az elmúlt években Magyarországon!

7 Mi lehet az oka annak, hogy hosszabb időtávra magasabb a hozam?

8 A Magyar állam által kibocsátott 12 hónapos állampapír hozama 2021-ben 2,5%. Hasonlítsd össze a bankbetéttel elérhető hozammal! Értékelj a két befektetést!

Állampapírpiazi referenciahozamok 2019 - 2020 (%)

Forrás: Magyar Nemzeti Bank

Állampapír vásárlásával a vásárló (befektető) tulajdonképpen az államnak ad kölcsön előre meghatározott kamatra és előre meghatározott időre. Az állampapír az állam által kibocsátott, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír. Az állampapírok lejáratát alapján megkülönböztetünk 1 éves vagy annál rövidebb lejáratú valamint 1 évnél hosszabb lejáratú papírokat.

A fejlett országok állampapírjai lényegében kockázatmentesek, a szegényebb, fejlődő országok által kibocsátott kötvények viszont kevésbé biztonságosak. Kockázatot egy esetleges államcsőd vagy más fizetéseképtelenség jelenthet, illetve ha az állampapír kibocsátása és lejáratát közötti idő alatt a piaci kamatok megváltoznak.

TIPP

Az állampapírok hozamáról a legkönnyebben az Államadósság Kezelő Központ (ÁKK) honlapján tájékozódhatunk.

Jó, ha tudod!

A referenciahozam az a hozam, amely az adott befektetési forma átlaghozamát mutatja meg. Ehhez érdemes mérni a hasonló befektetések hozamát. Ez egyrészt segít az érdeklődőknek abban, hogy a hasonló befektetések teljesítményét összemérhessék, így döntéseiket könnyebben meghozhassák, másrészt iránymutatást ad a befektetést kezelő intézmények megítéléséhez is.

D Hol lehet értékpapírokat vásárolni és eladni?

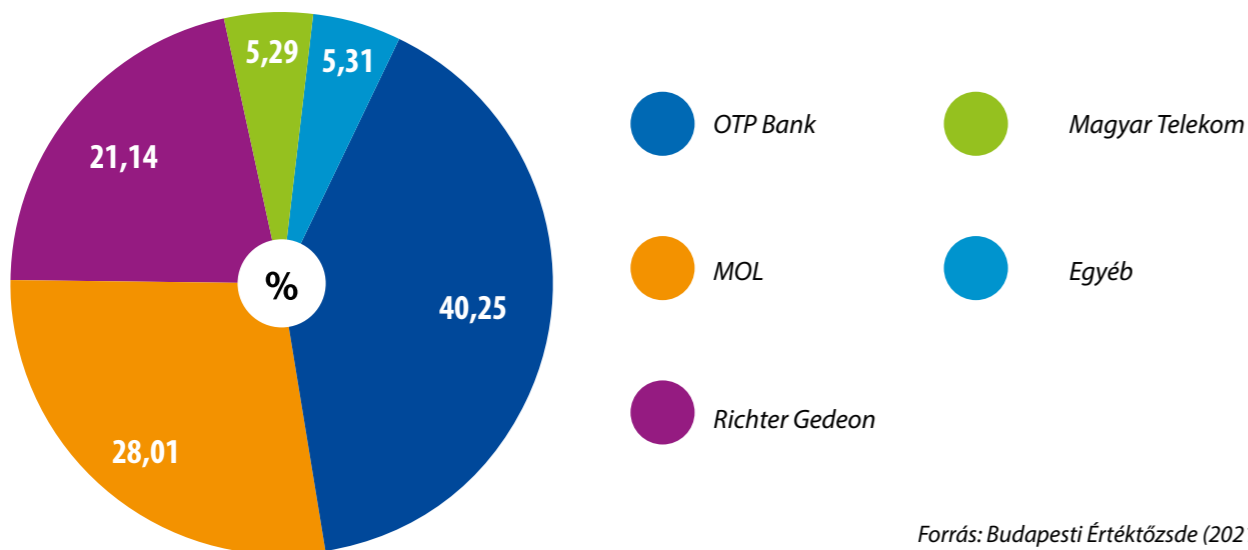
Tőzdecápák a családban

Molnár anyukának a tanácsadó azt javasolja, hogy próbálja ki a részvény-kereskedelmet. Anyu azonban húzódozik, ezért Peti megmutatja neki az egyik népszerű online tőzsdejátékot. Itt valódi pénz nélkül tehetik próbára a részvény-kereskedői képességeiket. Végül annyira belejönnek, hogy a játékban néhány nap alatt harmadával növelik az induló tőkéjüket. Egyre biztosabbnak tűnik: az örökség egy részét részvényekbe és kötvényekbe fogják fektetni.

A **Budapesti Értéktőzsde** hivatalos részvényindexe a **BUX-index**, amely egyetlen mutatószámra sűrítve mutatja a részvényárak átlagos változását. Az index több hazai nagyvállalat részvényeiből áll.

- 9 Tekintsd át a grafikon, és hozz létre olyan részvénycsoportokat, amelyek súlya együttesen meghaladja az 50%-ot!
- 10 Nézz utána, hogy miért nevezik az indexben szereplő cégek részvényeit „blue chip”-eknek!
- 11 Számold ki, hogy mennyivel növelték a tőkéjüket Molnárék a játékban, ha 1 millió forinttal kezdtek, és 33%-os hozamot értek el!

A BUX-index összetétele

Jó, ha tudod!

A részvényárak ingadozása közismert, az azonban kevésbé nyilvánvaló, hogy a nagy ingadozások közepette hosszú távon a részvényárak emelkedő tendenciát mutatnak. Fontos kiemelni, hogy ez hosszabb távon igaz, amit az magyar, hogy a tőzsdei vállalatok érdekeltek nyereségük folyamatos növelésében, és ezen keresztül emelkedik magának a cégnek az értéke is. Ha a cég értéke emelkedik, akkor szükségszerűen emelkedik a részvény ára is. Ez az összefüggés ugyanakkor csak a részvénypiac egészére és általánosságban igaz, nem minden egyes részvényre, hiszen mindenki hallott már csődbe ment társaságról is.

TIPP

A részvények árfolyamáról bővebb információt a BÉT oldalán találsz. Játékos feladatokra a a Pénziránytű Alapítvány honlapján lehetsz.

Ma már ugyanolyan egyszerűen és gyorsan lehet értékpapírt venni, mint bármilyen más terméket. Ehhez elég egy befektetési szolgáltatónál (**brókercegnél**, banknál) egy különleges, úgynevezett értékpapír-számlát nyitni. Minden értékpapírt ezen a számlán tartanak nyilván a későbbiekben.

Sokféle brókercegnél kínálja szolgáltatásait, ezért nem mindegy, melyikre bízva az ügyfél a pénz kezelését. A kiválasztás során fontos szempont lehet az adott cég mérete, tőkeereje, amely mutatja a cég stabilitását. Az egyik leglényegesebb szempont, hogy mekkora költséget számítanak fel a számlák vezetése/kezelése után. A brókercegek mint szolgáltatók természetesen díjat számolhatnak fel az értékpapírügyletek (szolgáltatások) után. Emellett díjat kell fizetni az értékpapír-számla nyitása, vezetése, illetve a pénzforgalom (átutalások) után is.

Számlanyitás után szabadon köthetők az ügyletek személyesen, telefonon vagy interneten keresztül. A brókercegek ezt követően az ügyfelek megbízásából a tőzsdén kereskednek. A **tőzsde** érdekes és vonzó intézménye a pénzügyi világnak. A tőzsde nem más, mint egy piac, ahol a tőzsdei termékek (legalapvetőbb esetben az értékpapírok: részvények, kötvények) gazdát cserélnek.

Jó, ha tudod!

Kezdő tőzsdézőknek ajánlják a befektetési alapba történő befektetést. Ezek az alapok a befektetők pénzét gyűjtik össze, és együttesen kezelik. Ezt az összegyűjtött vagyont nevezik befektetési alapnak, amelynek tőkéjéből és a kollektív befektetéssel elért hozamából a befektetők az általuk vásárolt befektetési jegyek arányában részesülnek. Az alapkezelő az összegyűjtött vagyont értékpapírokba, pénzügyi eszközökbe, illetve bankbetétekbe, devizába vagy ingatlanba fekteti attól függően, hogy előzőleg milyen befektetési stratégiát hirdetett meg. Az ingatlanalap például ingatlanba fektet, a részvényalap pedig részvényekbe.

Összefoglalás

- A Mik azok az értékpapírok?** Az értékpapír tulajdonképpen egy okirat, amely valamilyen jogot – például tulajdonjogot (részvény) vagy hitelviszonyt (kötvény) – testesít meg oly módon, hogy e jogot az értékpapír nélkül sem gyakorolni, sem átruházni, sem bizonyítani nem lehet. A leggyakoribb értékpapírok: részvény, kötvény, befektetési jegy.
- B Mi a különbség a kötvények és a részvények között?** Részvények vásárlása során a vásárló lényegében a részvényt kibocsátó vállalatban lesz tulajdonos. A részvények tehát tulajdonjogot megtestesítő, lejárat nélküli értékpapírok. Kötvény vásárlása során a vevő a kötvényt kibocsátó vállalatnak pénzt ad kölcsön. A kötvények tehát hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok, amelyek az adott kölcsön feltételeit rögzítik írásban.
- C Mit nevezünk állampapírnak?** Az állampapír az állam által kibocsátott, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír.
- D Hol lehet értékpapírokat vásárolni és eladni?** Egy befektetési szolgáltatónál (banknál, brókercegnél) egy különleges számlát, úgynevezett értékpapír-számlát kell nyitni. Ezt követően a brókercegnél a megbízásunkból a tőzsdén kereskedik. A **tőzsde** nem más, mint egy piac, ahol a tőzsdei termékek (legalapvetőbb esetben az értékpapírok: részvények, kötvények) gazdát cserélnek.

18. Kockázatok és hozamok

F

A Milyen kockázatok merülnek fel egy befektetés során?

B Hogyan hozzunk tudatos pénzügyi döntést?

C Mi védi a befektetők pénzét?

A Milyen kockázatok merülnek fel egy befektetés során?

Hozom a hozamot

Mérlegelve az értékpapírokról hallott tanácsadást Molnárék úgy vélik, hogy a legnagyobb hozamot ígérő értékpapírokban kötik le örökségük nagy részét. Úgy gondolják, a magyar vállalatok részvényeiről könnyebb tájékozódni, ezért ezekre összpontosítanak. Peti osztálytársának apukája azonban óvatosságra inti őket. Javasolja, hogy vegyék sorra a különböző befektetésekkel kapcsolatban a szóba jöhető kockázatokat.

- Nézd át a táblázatot, és foglald össze, hogy a pénzügyi tanácsadó szerint az egyes befektetési lehetőségek milyen előnyökkel, illetve hátrányokkal járhatnak!
- Rangsorold a pénzügyi tanácsadó által javasolt lehetőségeket a kockázatok alapján a legkevésbé kockázatos-tól a legkockázatosabbig!

	Bankbetétek	Befektetési alapok	Részvények
Bármikor hozzáférhetek a pénzemhez?	Igen, de lejárat előtti pénzfelvétel esetén jellemzően nem kapok kamatot.	Általában igen: a befektetési jegy napi áron adható, vehető.	A pénzügyi piacokon forgalmazott részvények napi áron adhatók, vehetők.
Mekkora hozamot kapok?	Általában fix, előre rögzített kamat.	A vásárlás időpontjában nem lehet megmondani.	A vásárlás időpontjában nem lehet megmondani.
Biztos a hozamom?	Igen, ha megtartom a lejárat végéig.	Nem, a befektetési alapban lévő befektetésektől függ, de a befektetést pénzügyi szakemberek kezelik.	Nem, kockázatos befektetés, a részvényárfolyamok alakulását a piac is befolyásolja. A hozam két részből állhat: árfolyamnyereségből és osztalékból.

- Mi az összefüggés a viselendő kockázat, a várható hozam és a befektetési típusok között?

Minden befektetési döntés előtt érdemes az arany-szabályt észben tartani: nagy haszonra leginkább magas kockázat mellett lehet szert tenni, míg a kisebb haszon általában alacsonyabb kockázat mellett is elérhető.

A befektetési kockázat azt jelenti, hogy a várható haszon elérése nem biztos. A kockázat egy adott

befektetés jövőbeli teljesítményével kapcsolatos bizonytalanságot, változékonyságot testesít meg.

Egy magas kockázatú befektetés járhat jelentős veszteséggel, de eredményezhet magas hozamot is. A lényeg az, hogy a jövőbeni hozam jelentősen ingadozhat, ebből következően nehezen kiszámítható és kevésbé tervezhető.

A befektetések esetében a kockázat fogalma nem egységes. Többféle kapcsolódó kockázatról beszélhetünk, így többek között:

- Kamatkockázat:** ha a befektetés időtartama alatt változik a piaci kamatláb, az átértékeli a befektetésünket.
- Hitel- vagy kibocsátói kockázat:** az értékpapír kibocsátója nem teljesíti, vagy csak részben teljesíti a kibocsátott értékpapírral kapcsolatos ígéreteit, kötelezettségeit (kamatfizetés, osztalékfizetés, tőke visszafizetése).

- Gazdasági környezetből eredő kockázat:** a kibocsátás óta eltelt időszakban változik az adózás, infláció vagy a résztvevőket érintő jogszabályi háttér.

- Likviditási kockázat:** a befektetést milyen könnyen lehet egy tetszőleges időpontban készpénzzé tenni, az aktuális piaci áron értékesíteni.

- Devizakockázat:** ha devizabefektetésünk értékét más devizában szeretnénk értékelni, számítani kell az árfolyamok változására, ami átértékelheti a befektetést.

Jó, ha tudod!

A legtöbb befektető vallja, hogy a megtakarítások egy részével érdemes nagyobb kockázatot vállalni, de azt is tudja, hogy nem szabad minden pénzt „egy kosárba tenni”. Vagyis hasznos lehet, ha a pénzügyünket megosztjuk többféle befektetés között. Ekkor nagyobb esélyünk van arra, hogy lesz olyan befektetés, amellyel jól járunk, ami akkor is kárpótolhat bennünket, ha egy másiknál esetleg veszteséget kell elszenvednünk. Ám még ez a kockázatmegosztó stratégia (= befektetéseink diverzifikálása) sem garantálja, hogy nem veszíthetjük el a pénzügyünket vagy annak egy részét, ha kockázatos befektetésekké tesszük.

B Hogyan hozzunk tudatos pénzügyi döntést?

Oszd meg és gyarapodj!

Miután Peti osztálytársának apukája több mint két órán át beszélgetett a Molnár szülőkkel a befektetések kockázatáról, a család úgy tervezi, hogy a 2 millió forintot szétosztják, és többféle megoldást választanak. 500 ezer forint értékben részvényt vesznek, 750 ezer forintért állampapírt vásárolnak, és ugyanennyit betesznek a bankba egyszerű betétként.

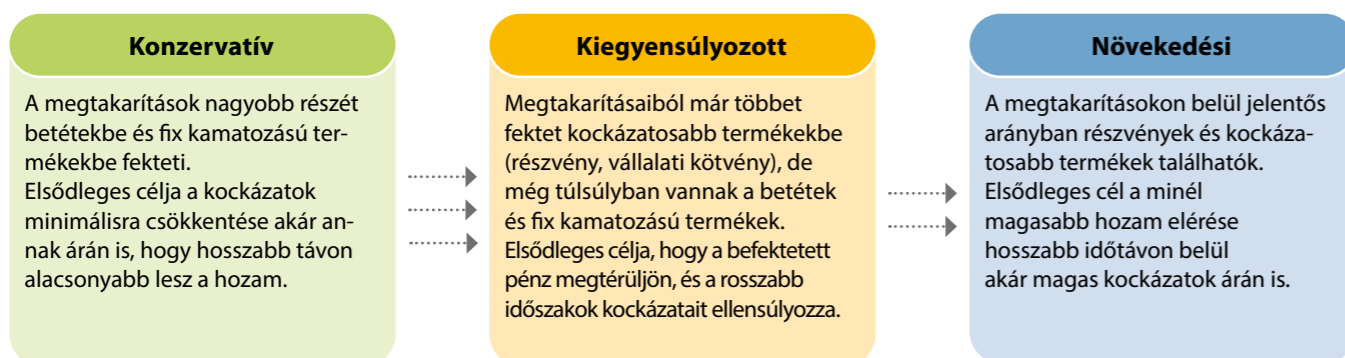
- Készíts az alábbi minta szerint egy táblázatot, és gyűjtsd össze, hogy a Molnárék által választott befektetési lehetőségeknek milyen kockázatai merülhetnek fel!
- Keress alternatív befektetéseket, és értékeld azokat is kockázat szerint!
- Rangsorold a lehetőségeket a különböző kockázatok szerint egytől háromig, ahol az egy a kevésbé kockázatos jelenti!

Kockázatok	Befektetési formák		
	Bankbetét	Állampapír	Részvény
Likviditási kockázat	1	2	
Devizakockázat	1		

Bár sokszor hallható, hogy valaki ösztönösen ráérez egy jó befektetési lehetőségre, és azon sok pénzt keres, mégis inkább az a jellemző, hogy a befektetés nagyon is tudatos magatartás. A befektetési döntések általában hosszabb távra szólnak, és akár pozitív, akár negatív értelemben is meghatározhatják egy család jövőjét. Az életét tudatosan tervező ember pénzügyi döntéseiben hosszú távon is gondolkodik: a

befektetések esetében ez azt jelenti, hogy csak olyan kockázatot vállal, amely számára kezelhető mértékű. Fontos mindenkinek tisztában lennie a saját kockázattalállási hajlandóságával. Magasabb kockázatot vállalása ugyan lehetővé teszi nagyobb nyereség elérését, de a magasabb kockázatú befektetési termékek esetén befektetett tőke egy részét – szélsőséges esetben teljes egészét – is el lehet veszíteni.

Kockázattalállási hajlandóság szempontjából különféle befektetési stratégiák alakíthatók ki

Jó, ha tudod!

A különféle élethelyzetekben érdemes eltérő kockázatú befektetési stratégiát alkalmazni. Másképp fektessük be a pénzünk, ha rendszeres (várható) többletjövedelemre teszünk szert (például felemelik a fizetésünket), ha egyszeri, nagy összegű bevételt (nyeremény, örökség) kapunk, vagy célhoz kötött megtakarítások szándékával (például továbbtanulás esetén) fektetünk be. Figyelem! Kezdő befektető alacsonyabb kockázatú értékpapírokkal kezdje a befektetési pályafutását!

C Mi védi a befektetők pénzét?

Védelem

Miután az örökségből megmaradt pénzt háromfelé osztották, és különböző befektetési formákba tették, a család megnyugodott, hogy ezzel meg is oldották a dolgot. Egyik nap Molnár anyuka a hírekben azt hallja, hogy a városukban lévő egyik befektetési szolgáltató fizetési gondokkal küszködik. Megijed, hogy az ő pénzüik is veszélyben van.

- Véleményed szerint elég megfontoltan döntöttek-e Molnárék a befektetési formák kiválasztásakor? Válaszodat indokold!
- Számold ki, hogy a napi árfolyamon vajon mennyi eurót tudnának Molnárék vásárolni a befektetett pénzükből!
- Milyen kockázatot vállalnának, ha az összes megtakarításukat átváltják euróba?

Ha egy bank nem tudja visszafizetni a nála betéteket tartók pénzét, akkor az **Országos Betétbiztosítási Alap (OBA)** meghatározott keretek között kártalanítást fizet. A kártérítés fontos feltétele, hogy a betét névre szóló legyen, és hazai bankokban, **lakástakarék-pénztárakban**, takarékszövetkezetekben vagy hitelszövetkezetekben legyen lekötve.

A kockázatosabb befektetési formák közül választókat egy másik intézmény, a Befektető-védelmi Alap (BEVA) védi. Mivel ez a védelem a kockázatosabb befektetéseket érinti (amelyeket önként és a magasabb hozam reményében választanak a befektetők), szűkebb körben téríti meg a kárt.

3d brained/Shutterstock

Jó, ha tudod!

Az OBA legfeljebb százezer euróig fizeti meg a kárt, de ha valaki több bankban helyezi el a pénzét, akkor mindenütt biztosítottá válik. A BEVA befektetőnként és összevontan szintén százezer euróig fizet. A befektetés előtt alaposan el kell olvasni a terméktájékoztatót, amelyből kiderül, hogy befektetésünkre vonatkozik-e a BEVA-garancia (1 millió forintig 100%-ot térít, 1 millió forint felett 90%-ot).

Összefoglalás

- Milyen kockázatok merülnek fel egy befektetés során?** A befektetések esetében a kockázat fogalma nem egységes, többféle kapcsolódó kockázatról beszélhetünk, így többek között kamatkockázatról, hitelkockázatról, piaci kockázatról, likviditási kockázatról és devizakockázatról.
- Hogyan hozzunk tudatos pénzügyi döntést?** Az életét tudatosan tervező ember pénzügyi döntéseiben hosszú távon is gondolkodik: a befektetések esetében ez azt jelenti, hogy csak olyan kockázatot vállal, amely számára kezelhető mértékű. Egyben fontos, hogy tisztában legyen a saját kockázattalállási hajlandóságával, és ehhez igazodó befektetési stratégiát alakítson ki. Kezdő befektető alacsonyabb kockázatú értékpapírokkal kezdje befektetési pályafutását!
- Mi védi a befektetők pénzét?** Ha egy bank nem tudja visszafizetni a nála betéteket tartók pénzét, akkor az Országos Betétbiztosítási Alap (OBA) meghatározott keretek között kártalanítást fizet. A kockázatosabb befektetési formák közül választókat a Befektetővédelmi Alap (BEVA) védi.

19–20. A befektetésekhez kapcsolódó pénzügyi számítások

M

A Mit jelent a pénz időértéke?

B Mit jelent a kamatszámítás, és hogyan fordíthatod a hasznodra?

C Hogyan ábrázolhatjuk a pénzek áramlását?

D Mit nevezünk pénzromlásnak?

A Mit jelent a pénz időértéke?

Pénzügyi időutazás

A Molnár család egyik közeli ismerőse megkereste anyut, hogy az ajándékból adjon neki kölcsön havi 100 ezer forintot 12 hónapon keresztül, és ő majd becsületesen visszafizeti az így kapott 1,2 millió forintot 2 év múlva egy összegben. Molnár apuka azonban hajthatatlan: szerinte az a forint, amit ő előre odaad, többet ér, mint amit később visszakap. Inkább befekteti államkötvénybe, ami biztonságos, kamatozik, és a kamatot évente vagy fél-évente kifizetik neki.

A Molnár család 100 000 forint értékű államkötvényt vásárol, amelynek a hátralévő futamideje 4 év. A kötvény évente 5% éves kamatot fizet, amit elköltének, lejáratkor pedig megkapják a befektetett pénzt és az utolsó évre esedékes kamatot is. A rendszeres és állandó kamatot hívjuk kuponnak vagy kamatszelvénynek. A család évi 2%-os inflációra számít.

- 1 Mi a véleményed, igaza van Molnár apukának, amikor azt mondja, hogy a jelenbeli pénz többet ér, mint a jövőbeni? Miért?
- 2 Számold ki a megadott képletek alapján, hogy mennyit érnek most az egyes kamatszelvények, és készíts az alábbi minta alapján egy táblázatot! A számításokat Excel-táblázatban végezd el!
- 3 Miért ér kevesebbet a két év múlva esedékes kamatszelvény, mint az egy év múlva esedékes?

Mennyit fizet a papír?	A jövőben	Jelenérték (PV) számítása	Jelenlegi értéken mennyit ér
az 1. év végén	5 000 Ft	$=5\,000/(1+0,02)$	4 902 Ft
a 2. év végén	5 000 Ft	$=5\,000/(1+0,02)^2$	4 806 Ft
a 3. év végén	5 000 Ft	$=5\,000/(1+0,02)^3$	
a 4. év végén	105 000 Ft	$=105\,000/(1+0,02)^4$	
Összesen (Σ)		ΣPV	

TIPP

A fenti táblázatban található képletet másold be Excelbe vagy más táblázatkezelő alkalmazásba, és így könnyen megkapod a végeredményt! A táblázatos alkalmazás azért is jó, mert a beépített képletek segítségével pillanatok alatt kiszámíthatjuk a fentiek alapján bármilyen befektetés jelenlegi értékét, vagy megvizsgálhatjuk, hogy hogyan változik a pénz jövőbeni értéke.

A korábban rendelkezésre álló pénz értékesebb, mint a később rendelkezésre álló. Ezt az elvet fejezi ki a „pénz időértéke” fogalom. A pénz időértéke azt jelenti, hogy a különböző időpontbeli, azonos névértékű pénzeknek a piacokon különböző értéke, azaz ára van.

Ezért mondjuk, hogy 100 forint ma többet ér, mint holnap. A különböző időpontban esedékes pénzeket csak úgy szabad összehasonlítani, ha előbb azonos időpontra – leggyakrabban a mai napra, a jelenre – átszámoljuk az értéküket.

Az alábbi táblázat középső oszlopában a pénzek **jövőbeli értékét** látjuk, amit angolul Future Value-nek hívnak. A jobb oldali oszlopban a pénzek **jelenértékét** látjuk, amit angolul Present Value-nek neveznek, és amit PV-vel rövidítünk. A PV-számítás alapja, hogy a jövő különböző időpontjában (egy, két stb. év múlva) hozamként kapott értékeket (például az 5000 forint kamatot) átszámítjuk a jelenre. A hozamelvárást (kamatláb) általánosan elfogadott szabály szerint „r”-rel jelöljük az angol rate (ráta) szó után, amit %-os formában használunk. A jövőbeni értéket pedig „FV”-vel jelöljük. E művelet segítségével „közös nevezőre” tudjuk hozni a különböző idejű pénzeket, így össze lehet őket hasonlítani.

Mennyit fizet a papír?	Jövőbeli érték (Future Value)	Jelenérték (Present Value)
az 1. év végén	FV_1	$PV_1 = FV_1 / (1+r)^1$
a 2. év végén	FV_2	$PV_2 = FV_2 / (1+r)^2$
a 3. év végén	FV_3	$PV_3 = FV_3 / (1+r)^3$
az n. év végén	FV_n	$PV_n = FV_n / (1+r)^n$
Összesen (Σ)		ΣPV

Jó, ha tudod!

A **nettó jelenérték** számításának felhasználási területe igen kiterjedt. Ennek a képletnek a bővített változatával számítják ki például a különféle járadékok (például életjáradékok) értékét, és ezen alapulnak a fontosabb befektetési és részvényértékelési módszerek is. Ha az összesített jelenértékből (ΣPV) levonjuk az eredeti befektetés összegét (C_0 = befektetett tőke), akkor ezzel kiszámolhatjuk, hogy mennyit ér egy befektetés.

$$NPV = (PV_1 + PV_2 + PV_3 + \dots + PV_n) - C_0$$

Egy befektetést akkor érdemes komolyan mérlegelni, ha az NPV, vagyis a nettó jelenérték pozitív.

B Mit jelent a kamatszámítás, és hogyan fordíthatod a hasznodra?

Szóljon a Kamat Fesztivál!

Molnár Peti ezen a nyáron nem sok időt tudott a barátaival tölteni. Megígérte nekik, hogy jövőre egy hétig együtt bulizik majd velük a legnépszerűbb balatoni fesztiválon. Ám komoly fejtörést okoz, hogy miből teremtsen elő a heti jegy tetemes, 65 ezer forintos költségét. A zsebpénzéből és a hét végi munkákból 3 ezer forintot le tud kötni a bankban havonta, és van 30 ezer forint megtakarítása is. Első ránézésre azonban ez a pénz nem lesz elég a felhőtlen nyári bulizáshoz, ezért Peti számolni kezd.

Számold ki, mennyi kamatot fizet Petinek a bank, ha a 30 ezer forint megtakarítását

- 4 9 hónapra köti le évi 1,8%-os egyszerű kamatra!
- 5 9 hónapra köti le évi 1,8%-os kamatos kamatra, azaz a bank a kamatot hozzáadja az aktuális összeghez, és a következő hónapban már az emelt összeg kamatozik!
- 6 Ha elérné az 50 000 forintos betéti összeget, akkor a lépcsős kamatozás értelmében a bank 2,1%-os kamatot adna 1,8% helyett. Mekkora tényleges kamatot jelentene ez havi tőkésítéssel?
- 7 Ha minden hónapban hozzá tudna tenni 3000 forintot a tőkésítés napján az induló 30 000 forintos betéthez, akkor 1,8%-os havi kamatozással hány forint kamatot kapna összesen a 9. hónap végén?

A kamat az a pénzmennyiség, amellyel a lekötött pénz egy adott kamatozási időtartam alatt növekszik. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a kamat az a pénzösszeg, melyet a megtakarító azért kap, mert a pénzét kölcsönadja, illetve melyet az adós azért fizet, mert jövőbeli pénzéért jelenbeli pénzt kap, azaz más pénzét használja.

Jövőbeli pénz = jelenlegi pénz plusz a kamat
($FV = PV + \text{kamat}$)

Minden kamatszámításra igaz, hogy a ténylegesen jóváírt kamat időarányos, vagyis a kamat mértéke függ az induló összegtől és a kamatozási időtartamtól. A kamatozási időtartam az a teljes időszak, amelyre a kamat jár.

A feladat is mutatja, hogy a gyakorlatban nem mindig egy évre kötjük le a pénzünket. Lehet, hogy csak néhány hétre vagy hónapra, de az is lehet, hogy több évre. Ezért a kamat mértékét általában egységnyi pénzüsszeg egységnyi időtartamra történő lekötésére adja meg a bank. Megállapodás szerint általában egy forint egy évre vonatkozó kamatának a mértékét közlik, mégpedig %-os formában. A %-os értéket kamatlábnak nevezzük.

A kamatszámításnak alapvetően két módját különböztetjük meg:

- Az egyszerű kamatszámítás során a lekötött összeg után egyszeri kamatot számolunk. Ezt a kamatozást lineáris kamatozásnak is szokták nevezni.

Példa: 100 000 forint hozama 4 % éves kamatra: $100\,000 \times 0,04 = 4000$, tehát a kamat összege évi 4000 forint. Ugyanez a 4 % éves kamatláb fél évre 2 %, vagyis 2000 forint kamatot hoz, 9 hónapra vetítve az a kamat 3000 forint.

Lineáris kamatozás esetén lehetőség van akár 7 vagy 60 napra is lekötni az összeget. Ebben az esetben a kamatot időarányosan kell meghatározni, vagyis 7 napos lekötés esetén a 4%-ot 7/365-tel kell szorozni, míg 60 napos lekötés esetén 60/365-tel. Ilyenkor azt feltételezzük, hogy egy évben 365 nap van.

Ezért mondhatjuk, hogy ez a kamatozás a jövőérték számítása szempontjából csak az időtényezőtől függ!

- Kamatoskamat-számítás esetén a futamidőn belül, például havonta van kamatjóváírás.

Ebben az esetben a kamat összegével megnövelik az alapösszeget, azaz tőkésítik. Ha 6%-os kamatlábbal kamatozna a betétünk 1 éven keresztül, és havonta kerül sor kamatjóváírásra, akkor a számításunk szerint havonta 0,5%-ot kell jóváírunk a betétösszeghez ($6\% \div 12 = 0,5\%$), vagyis év végén az összeg az induló betét $(1+0,005)^{12} = 1,061678$ -szorososa, vagyis a kamat 6,1678%.

Ha például két éven keresztül kamatozik 6%-os kamattal, akkor $1,06 \times 1,06$, vagyis 1,1236-szeresére növekszik két év alatt a tőke. A kamatláb két évre 12,36%. Az első évre csak 6%, de a második évben a 6%-nyi tőkenövekedés is tovább kamatozik.

Minél gyakoribb a kamatjóváírás, annál nagyobb a tényleges kamat.

Jó, ha tudod!

Egy egyszerű trükk sokat segíthet a számolásban. A „72-es szabály” alkalmazásával általában könnyen megállapíthatjuk, mennyi időre van szükség, hogy pénzünk megduplázódjon, ha kamatos kamattal számolunk. Osszuk el a 72-t a kamatlábbal, és megkapjuk, hogy az adott kamatláb mellett hány évre van szükség megtakarításunk megduplázására (feltéve, hogy nem költjük el a kamatot, hanem hagyjuk tovább kamatozni a tőkével együtt).

Például 3% kamatláb mellett a megtakarított pénz közel 24 év múlva fog megduplázódni a kamatos kamat segítségével ($72 \div 3 = 24$ év).

C Hogyan ábrázolhatjuk a pénzek áramlását?

Áramló pénzek

A Molnár családnak van egy nagy méretű garázs, amelyet havi 25 ezer forintért adnak bérbe. Anyu felveti, hogy az ajándék félretett összegéből, körülbelül 300 ezer forintból vezessék be a garázsba a vizet és a gázt, mert így műhelyként akár a duplájáért is kiadhatnák.

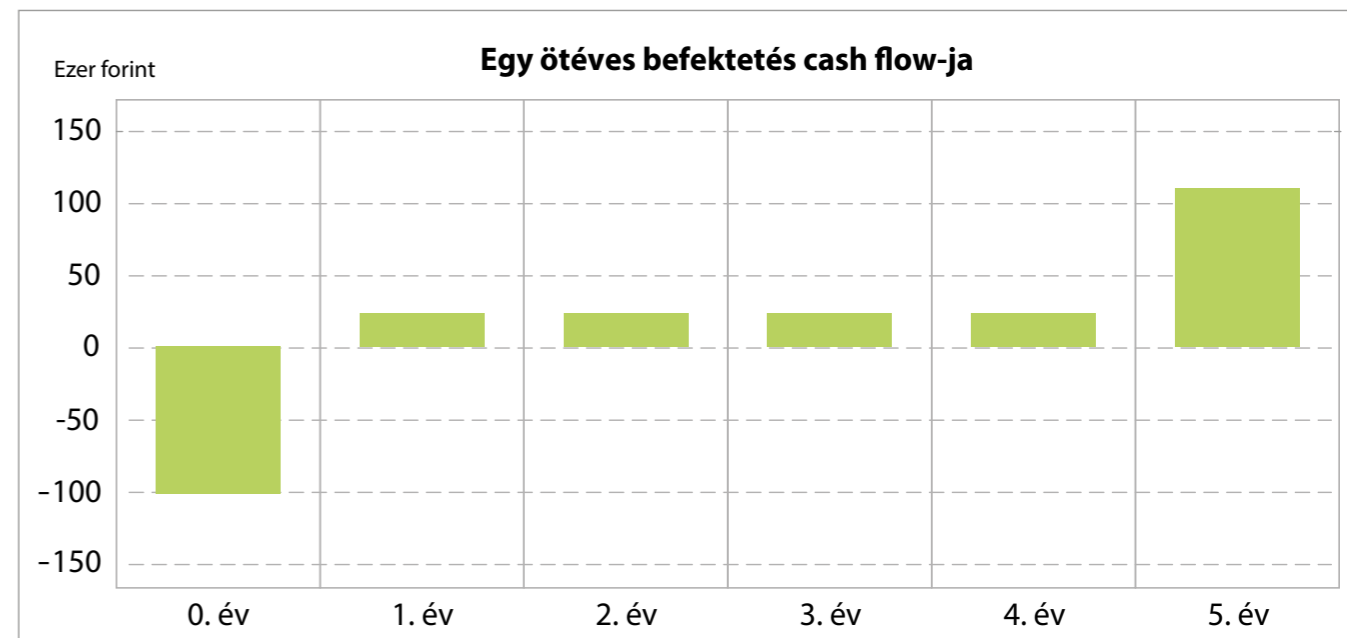
- 8 Megéri-e Molnáréknak 300 ezer forintot fordítani a garázsra, ha ezért a havi bérleti díj 25 ezer forinttal több lehet? (A bérlő egy évben egyszer, előre fizet díjat.)
- 9 Számítsd ki, hogy majd 5%-os kamatlábbal (r) számolva mennyi időn belül térülne meg a garázsfelújításra fordított befektetés!

A különböző befektetések eredményeként eltérő jövőbeli időpontokban más-más jogcímen és különböző összegű jövedelmekhez juthatunk. A befektetéseket egy pénzáramlással írhatjuk le, amely azt mutatja meg, hogy a befektetés tulajdonosa milyen pénzmozgásokkal számolhat a befektetés futamideje során.

A pénzáramlás (angolul **cash flow**, szokásos rövidítése CF) lényegében pénzforrások képződésének és felhasználásának folyamata egy meghatározott időszak alatt. Leegyszerűsítve azt vizsgálja, hogy az egyes időszakokban milyen bevételekkel és ki-

adásokkal számolhatunk. Befektetési szempontból tekintve a cash flow megmutatja egyrészt azt a ráfordítást, amelyet befektetőként kifizetünk, hogy a tulajdonunkba kerüljön az adott befektetés, másrészt azokat a jövedelmeket, amelyek a befektetés tulajdonosaként minket a jövőben megilletnek.

A cash flow szemléletesen megjeleníthető egy olyan ábrában, ahol a vízszintes tengelyen az esedékességi időpontok, a függőleges tengelyen pedig az esedékességek összege jelenik meg. Az alábbi ábrán például egy ötéves, százezer forintos befektetés pénzáramlása látható.

Jó, ha tudod!

A befektetéseknél, ingatlanfejlesztések, államkötvény-vásárlás esetében jellemzően a legnagyobb pénzkidás a befektetési időszak elején jelentkezik. A kockázatosabb, vagyis bizonytalanabb kimenetelű befektetéseknél a nevezőben szereplő „ r ” kamatláb a kockázat arányában jóval magasabb lesz, mint a kockázatmentesnek tekintett állampapírok kamatlába.

D Mit nevezünk pénzromlásnak?

A romlott kincs

Évi a padláson, a ruhák alatt egy kis ládikára lelt. Amikor kinyitotta, különféle bankjegyeket talált benne. Amikor összeszámolta, közel 10 ezer forint volt a bankjegyek együttes értéke. Nagyon megörült neki, és gondolatban már el is költötte a görkoripályán. Apu a kincseket látva nagyot nevetett: „Hát megtaláltad nagypapa ládikáját! 20 éve kerestük, már le is mondtunk róla!” Majd hozzátette: „Kár, hogy nem találtad meg korábban, akkor biztos többet ért volna.”

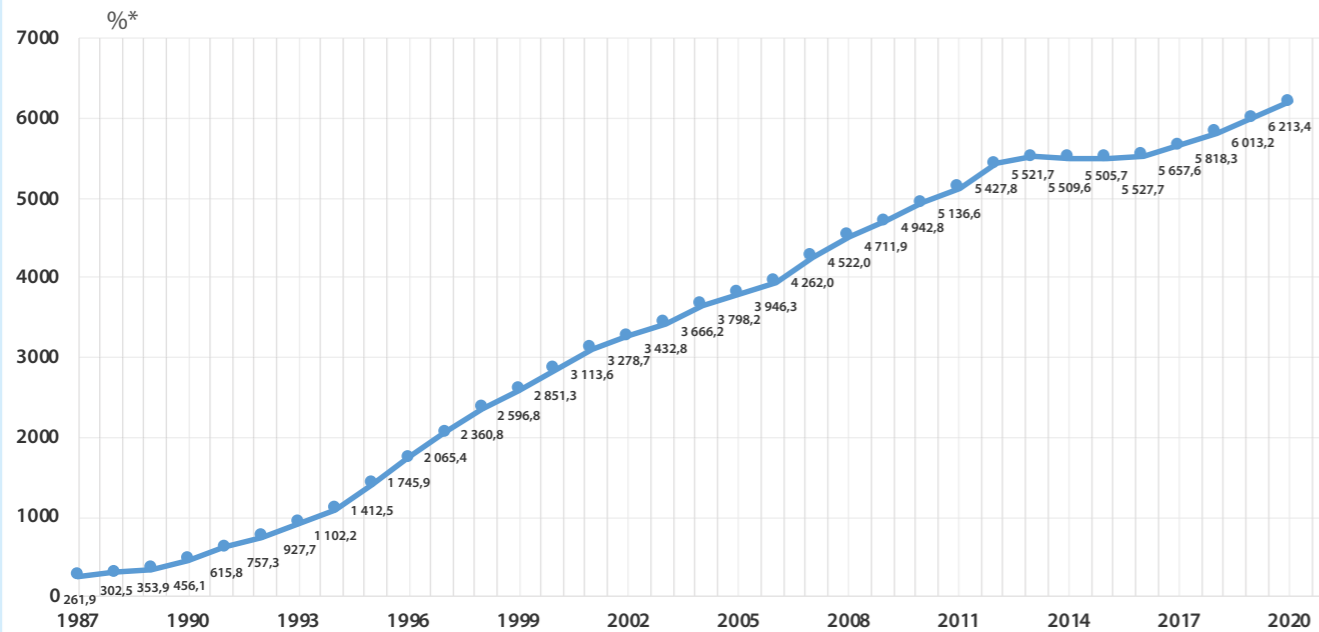

Oleg_Mit/Shutterstock

- 10 Mire gondolhatott apu? Miért ért volna többet, amikor a padláson nem is kamatozott a pénz?
- 11 Mennyit érne ma ez a befektetés, ha nagypapa a 10 000 Ft-ot 20 éven keresztül állampapírban tartotta volna, és átlagosan évi 10% hozamot érhetett volna el?
- 12 Becsüld meg, hogy a lenti grafikon alapján hány-szoros volt az árak színvonalának változása 2000 és 2020 között!
- 13 Mekkora a befektetés tényleges hozama, ha az árszínvonal változásával korrigáljuk a befektetés hozamát?

Fogyasztóiár-index 1987-2020 között

* Bázis 1960 = 100%

Forrás: KSH (2021)

Jó, ha tudod!

Hivatalosan a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) közli az árszínvonal alakulását, köztük a fogyasztóiár-index változását. A statisztikusok hasonlóan járnak el, mint a családi kiadások esetében. Termékkosarat alakítottak ki, és a szokásos fogyasztási cikkek (2021-ben 940 darab) árváltozását mérik, és viszonyítják az induló árakhoz. A módosult és a kiinduló árak (bázisárak) hányadosa mutatja az árszínvonal változását, az árindexet. A hányadost inflációs rátának is nevezzük.

A befektetésekkel kapcsolatban gyakran felmerül a pénzromlás, más néven infláció jelensége. Az infláció tartós árszínvonal-emelkedést jelent, ami az egységnyi pénz értéktelenedését jelzi. A defláció az infláció ellentétéként határozható meg, azaz olyan helyzetként, amelyben az idő múlásával csökken az általános árszínvonal. Az infláció és a defláció csak folyamatként értelmezhető, az egyszeri, hirtelen ár-emelkedést nem soroljuk az infláció kategóriájába.

A modern gazdaság egyik alapvető jellemzője a pénzromlás, amely annyira hétköznapi jelenség, hogy az egyéni munkavállalók és a szakszervezetek is ezt tartják szem előtt, amikor az éves fizetés-emelésért küzdenek.

Hasonlóan fontos szempont ez a befektetéseknél is, hiszen nem mindegy, hogy a megtermelt hozamokból milyen kiadásokat lehet később finanszírozni.

TIPP

A fogyasztóiár-index alakulását a KSH honlapján, az Árak menüpont alatt nézheted meg.

Creativa Images/Shutterstock

Összefoglalás

- A Mit jelent a pénz időértéke?** A pénz időértéke azt jelenti, hogy a különböző időpontbeli de azonos pénznek a piacokon különböző értéke, azaz ára van. Ezért mondjuk, hogy 100 forint ma többet ér, mint holnap.
- B Mit jelent a kamatszámítás, és hogyan fordíthatod a hasznodra?** A kamatszámításnak alapvetően két módját különböztetjük meg: az egyszerű és a kamatoskamat-számítást. Az egyszerű kamatszámítás során a lekötött összeg után a futamidő végén egyszeri kamatot számolunk. A kamatoskamat-számítás esetén a teljes futamidőn belül időszakonként van kamatjávírás, ebben az esetben az egyes időszakok végén a kamat összegével megnövelik az alapösszeget, azaz tőkésítik. Minél gyakoribb a kamatjávírás, annál nagyobb a tényleges kamat.
- C Hogyan ábrázolhatjuk a pénzek áramlását?** A pénzáramlás lényegében a pénzforrások képződésének és felhasználásának folyamata egy meghatározott időszak alatt. Megjeleníthető egy olyan ábrában, ahol a vízszintes tengelyen az esedékességi időpontok, a függőleges tengelyen az esedékes összegek jelennek meg.
- D Mit nevezünk pénzromlásnak?** A pénzromlás tartós árszínvonal-emelkedést jelent, ami az egységnyi pénz értéktelenedését jelzi. A tartós árszínvonal-emelkedés (infláció) következménye az egységnyi pénz értéktelenedése.

21–22. Az előre hozott vásárlás – a hitelek

É

A Miért van szükség külső források bevonására?

B Mely célunkat milyen hitellel tudjuk elérni?

C Mi a teljeshiteldíj-mutató?

D Hogyan tudjuk csökkenteni a hitelfelvétel kockázatait?

A Miért van szükség külső források bevonására?

Füstbe ment tervek

Molnár apuka rendkívül csalódott, hogy a váratlanul jött ajándékból nem futotta az általa kinézett családi autó megvásárlására. Anyu a közelgő tél miatt aggódik: vajon a ház elavult fűtési rendszere bírja majd a nagy hidegeket? Amikor sorra veszik, hogy a két nagy **beruházás** egyszerre mennyi pénzbe kerülne, nagyot sóhajtva letesznek a terveikről. Apu azzal vigasztalja magát, hogy így legalább nem kell tovább bújni az autós oldalakat esténként.

Az apu által kinézett autó 800 000 forintba, a fűtési rendszer korszerűsítése a nyílászárók cseréjével együtt 1 800 000 forintba kerülne.

- 1 Számold ki, hogy összesen mennyi pénze hiányzik a tervezett beruházásokhoz a Molnár családnak, ha a befektetéseiket felhasználják!
- 2 Milyen megoldások lehetségesek abban az esetben, ha csak a tartalékaik felét szeretnék elkölteni, de mindkét beruházást egyszerre akarják megvalósítani?
- 3 Milyen módszerrel lehetne a hiányzó pénzt előteremteni? Te mit tennél a kívánt cél elérése érdekében? Indokold a döntésedet!

Az ember gyakran kerül olyan helyzetbe, amikor nincs elég pénze egy régóta vágyott termék megvásárlására vagy egy fontos cél megvalósításának fedezésére. Számos váratlan eseményhez pluszforrásra lehet szükség, vagy épp a továbbtanuláshoz, az életminőség javításához válik nélkülözhetetlenné az anyagi segítség.

De akár kis dologról van szó, akár nagyobb értékű árucikkről, szolgáltatásról, ingatlanról, minden esetben felmerül a kérdés: Kell-e az a dolog annyira, hogy mástól kelljen rá pénzt szerezni, és az ezzel járó kötelezettségek is vállalhatók?

Ha a válasz igen, érdemes külső források bevonásában gondolkodni, ami lehetővé teszi a vásárlások előre hozását, így nem kell megvárni, amíg összegyűlik rájuk a pénz.

A külső források bevonásakor leggyakrabban felmerülő kérdés, hogy kitől kaphatunk segítséget. A családon és a barátokon kívül a bankokhoz, pénzügyi szolgáltatókhoz is fordulhatunk pénzügyi lehetőségeink bővítése céljából. Ilyenkor hitel felvételben gondolkodunk.

Jó, ha tudod!

Habár sokszor használjuk azonos értelemben a hitel és a kölcsön fogalmát, a kettő nem ugyanaz. A hitel a pénzhez jutás lehetőségét fejezi ki, amit a bank számunkra szerződés szerint biztosít. A pénz rendelkezésünkre áll, és fizetünk is ezért a lehetőségért. Amikor igénybe vettük, és a pénzt a kezünkbe kaptuk, akkor kölcsönt vettünk fel, ami számunkra szintén pénzbe (kamatba) kerül.

B Mely célunkat milyen hitellel tudjuk elérni?

Költsön vagy kölcsön?

Molnár anyuka egyik este furcsa, kattogó zajokat hallott a fürdőszobából. Először azt hitte, hogy Peti barácsol valamit, ám a hang a mosógépből jött. Majd én megjavítom! – mondta apu önbizalommal telve, ám miután szétszerelte a gépet, többet már el se lehetett indítani. A másnap kihívott szerelő is tanácsalannak bizonyult, így Molnáréknak nem maradt más választásuk, mint új mosógépet venni.

Anyu régóta vágyott egy modern, energiatakarékos mosógépre. Az általa kinézett gép 120 000 forintba kerülne, a családi költségvetésben viszont most csak 30 000 forint szabadon elkölthető megtakarításuk van. Ezért két helyi banktól kérnek ajánlatot, hogy megnézzék, mi lenne, ha kölcsönből fedeznék a vásárlást.

- 4 Hasonlítsd össze a táblázatban bemutatott két ajánlatot, és értékeld a feltételeket! Véleményed szerint melyik bank ajánlata a kedvezőbb?
- 5 Számítsd ki, hogy összességében mennyi pénzt kellene kifizetni egy év múlva a két banknak!
- 6 Nemcsak különféle áruk és szolgáltatások megvásárlására lehet hitelt felvenni, de akár a továbbtanulás is fedezhető hitelből. Nézz utána, ha Peti egyetemista lesz, milyen fajta diákhitelek közül választhat?

	„A” Bank	„B” Bank
Vételár (forint)	120 000	120 000
Havi részletek száma	12	12
Önrész (forint)	24 000	0
Hitel összege (forint)	96 000	120 000
Éves kamat (%)	40%	0%
Kezelési díj (forint)	0	15 000
Havi részlet (forint)	9 577	10 000

Jó, ha tudod!

A hitel előre hozott vásárlás és a jövőre nézve „kényszermegtakarítás”. A jövőben ki kell gazdálkodni a törlesztőrészleteket: az árut megvettük, és a jövőben megtakarítással fogjuk kifizetni. Csak felelősen gondolkodva, a jövőbeni megtakarítási lehetőségeinket figyelembe véve szabad a hitelfelvételről dönteni. Ezért csak akkora összegű hitelt vegyünk fel, amelynek törlesztését – még váratlan kiadások felmerülése vagy a jövedelmünk csökkenése és a részlet emelkedése esetén is – biztonsággal tudjuk teljesíteni!

A bankok egy központi adatbázisban tartják nyilván azokat, akik hitelt vettek fel. Ez a **Központi Hitelinformációs Rendszer (KHR)**, amelynek célja, hogy megkönnyítse a pontosan fizető adósok számára a hitelhez jutást, védelmet nyújtson a túlzott eladósodás veszélyeivel szemben, valamint általában csökkentse a bankok hitelezéssel járó kockázatait.

TIPP

Hitel felvétele előtt segítséget jelenthet a Magyar Nemzeti Bank hitelkalkulátora. A program segítségével kiszámolhatjuk, mekkora részletet kell havonta fizetni, és azt hogyan befolyásolja a kamat változása.

A hitel a pénzügyi intézetek által üzletszerűen – díjak, kamatok és egyéb költségek fejében – adott pénzösszeg, amelyet a hitel felvevője (az adós) általában részletekben köteles visszafizetni. Egy-egy pénzügyi probléma megoldására a bankok többféle hitelt is kínálhatnak: felvehető előre meghatározott céllal (árúvásárlás, ingatlanvásárlás) vagy jelzett cél nélkül (szabad felhasználás) is.

Életünk során az egyik legnagyobb kihívást a lakhatásunkhoz köthető feladatok (lakásvásárlás, -építés, -felújítás) **finanszírozása** jelenti. Nem véletlen, hogy a hitelek egyik legnagyobb csoportját az ingatlanokhoz köthető, úgynevezett **jelzáloghitelek** alkotják. Mivel ennél a típusnál általában nagy összeget kérünk kölcsön hosszú időre, a bank biztosítékot – fedezetet – kér cserébe.

Ez általában maga az ingatlan, mégpedig oly módon, hogy arra úgynevezett **jelzálogjogot** köt ki a bank. Ez lehetővé teszi, hogy ha az adós nem tudja fizetni a részleteket, a bank a fedezetül felajánlott ingatlant eladhatja az így befolyt összegből biztosítva a ki nem fizetett tartozást és annak kamatait. Ingatlanfedezet mellett általában nagyobb összeg vehető fel hosszabb időre, más hitelhez képest kedvezőbb kamatozással.

Jelzálogfedezet mellett ugyanakkor nem csak lakáshitelek igényelhetők. Vannak olyan jelzáloghitelek, melyeknél a fedezetet szintén az ingatlan

jelenti, azonban felhasználása nem lakáscélhoz kötött, hanem szabadon fordítható bármilyen más célra.

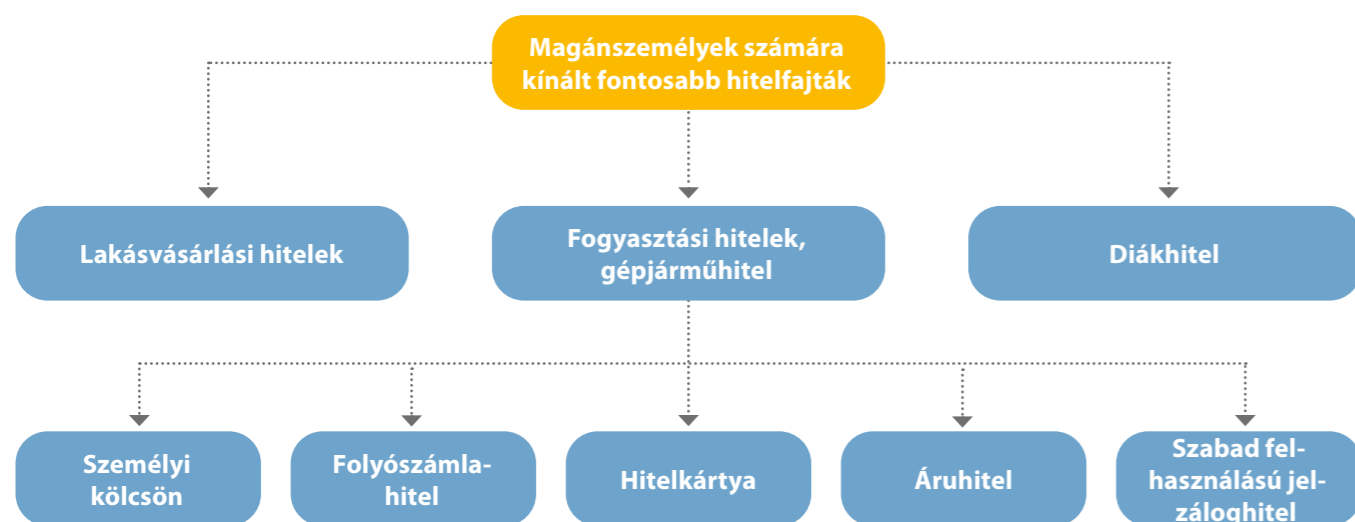
A jelzáloghitelekkel szemben a **fogyasztási hitelek** esetében hitelfedezetül az adós jövedelme, egyéb vagyona, esetleg személyi biztosítékok szolgálnak. Fogyasztási hitelt főként tartós fogyasztási cikkek (autó, gépek) megvásárlására, szolgáltatások (például utazás) igénybevételére, rendkívüli kiadások fedezésére szoktak igényelni. A fogyasztási hitelek fajtái a személyi kölcsönök, a **folyószámlahitelek**, a hitelkártyák, az **áruhitelek** és a gépjárműhitel.

A hitelek különleges formája a diákhitel, amely egy speciális, a felsőoktatásban részt vevő hallgatók által igényelhető, alacsony kamat mellett, fedezet nélkül nyújtott kölcsön.

Célja, hogy azoknak a fiataloknak nyújtson pénzügyi lehetőséget, akik diplomát szeretnének szerezni, de a tanuláshoz szükséges források csupán részben vagy egyáltalán nem állnak a rendelkezésükre.

A diákhitel ugyanolyan hitel, mint az ingatlan-, áru-, autóvásárlási hitel, vagy a személyi kölcsön, de igénylőjének kedvezményes kamatokkal együtt kell azt visszafizetnie. A kölcsön törlesztését a hallgatói jogviszony megszűnését követően, legkésőbb 45 éves korban kell megkezdeni. <https://www.diakhitel.hu/>

A hitelek csoportosítása

Jó, ha tudod!

A lakosság körében felvett nagy összegű hitelfelvétel esetén a bankok igyekeznek a nemfizetés kockázatát csökkenteni. Ennek egyik módja a személyi biztosíték elvárása, azaz a kezesség intézménye. Kezesség vállalásakor a hitelt felvevő adós helyett nemfizetés esetén a kezes (egy másik személy) köteles a tartozást fizetni. Két fajtája: az egyszerű és a készfizető kezes. Az első esetben a banknak először az adóson kell behajtania a tartozását, és ha ez nem sikerül, csak akkor lehet a kezességet vállalótól követelni a fizetést, míg a készfizető kezesség esetén a fizetést elmulasztó adós helyett rögtön a kezesen követelhetik a tartozást.

C Mi a teljeshiteldíj-mutató?

Kazán a házban

Az ős beköszöntével Molnárék beindítják a házban a fűtést. Ekkor derül ki, hogy a korszerűtlenné vált kazán már nem igazán képes meleget adni, az ablakszárnyak résein pedig befúj a szél. Anyu szerint nem lehet tovább halogatni a ház korszerűsítését. Apu viszont ódzkodik a korábban lekötött megtakarításaik felhasználásától, mert titkon abban bízik, később abból mégis meg lehetne venni az általa kinézett autót. Peti szeretne segíteni szüleinek a döntésben, ezért ismét elhívja a pénzügyi tanácsadót, hátha tanácsot tud adni, miként lehetne ezeket a családi nagyberuházásokat hatékonyan finanszírozni. A tanácsadó azt javasolja, hogy Molnárék kérjenek kölcsön egy banktól. A döntés meghozatala előtt azonban mindenképp szánjanak időt arra, hogy felmérjék a kínálatot, és legalább három intézmény ajánlatát hasonlítsák össze.

- 7 Gyűjts ajánlatokat az interneten 10 éves futamidőre az egyik családi cél megvalósításához!
- 8 Adj tanácsot Molnáréknak, melyik beruházást valósítsák meg, és milyen forrásból!
- 9 A mellékelt hitelszerződési kivonat alapján készíts listát arról, hogy egy hitelfelvétel során a kamaton kívül milyen egyéb költségek merülhetnek fel!

1. A hitelintézet hrsz-ú, természetben szám alatti családi lakóházépítés – megkezdett családi lakóházépítés befejezése – meglévő családi lakóház bővítése (toldaléképítkezés) – lakóház felújítása, tatarozása, korszerűsítése – közművesítése céljára Ft, azaz forint pénzügyi kölcsönt bocsát az adósok rendelkezésére, amit az adósok év hó napján kezdődő és minden következő hó napjáig folytatódó a szerződéskötés időpontjában – az alábbi futamidők alapján számított – az alábbiakban részletezett összegekkel tartoznak visszafizetni:

Jogcím	Kölcsön összege Ft	Kölcsön futamideje év	Törlesztőrészek száma	Adós által fizetendő havi részlet Ft
Pénzügyi kölcsön Ft év db Ft

A kölcsön lejárt:

2. Adós(ok) tudomásul veszi(k), hogy az 1. pont szerint a hitelintézet által engedélyezett kölcsön kamata a szerződéskötéskor hatályban levő Hirdetmény alapján:

A fordulónapot megelőző utolsó munkanapja előtt 2 nappal érvényes, 6 havi BUBOR referencia-kamatláb + % kamatfelár, jelenleg évi %.

Az ügyleti kamat kamatperiódusa megegyezik a naptári fél évvel. Az ügyleti kamat a referencia-kamatláb változásához igazodóan kamatperiódusonként változó, kamatperióduson belül rögzített.

Az Adós(oka)t terhelő egyéb költségek az alábbiak:

Szerződéskötési díj: Ft
 Hitellel kapcsolatos egyéb díj: Ft
 Éves zárlati díj: Ft
 Év végi egyenlegközlő költsége: Ft
 Számlavezetés költsége: Ft

A kölcsön teljeshiteldíj-mutatója (THM) a Kölcsönszerződés megkötésének időpontjára vonatkoztatva:%. A folyósításkor érvényes referenciakamat alapján számított THM a szerződéskötéskor számított THM-től eltérő lehet.

A szerződéshez előírt, a hitelintézetnél vezetett fizetési számlához kapcsolódó jutalékok, díjak és költségek mértékét a lakossági számlavezetés és kapcsolódó szolgáltatásokra vonatkozó Hirdetmény, míg a kölcsön futamideje alatt a hitelintézet által felszámítható, esetlegesen felmerülő egyéb díjakat a szerződésre vonatkozó Hirdetmény tartalmazza.*

*Mintaszerződés banki szerződések alapján

Előre hozott vásárlás esetén mindenképp fel kell tenni a kérdést, hogy annak mi az ára? A családi, baráti segítséget leszámítva soha nem számíthatunk arra, hogy más pénzt ingyen használjuk, mivel a bankok, üzleti vállalkozások épp abból élnek, hogy pénzügyi termékeket értékesítenek. Ennek ára van: a kamat. Mint arról korábban már szó volt, a kamat a pénz használatának az ára.

Ebben az esetben a hitelért folyamodó ügyfél használja a bank pénzét, tehát neki kell a kamatot megfizetnie. Ha hitelt vesz fel, akkor nemcsak a kamat vagy a havi részlet mértékét kell mérlegelni, hanem több más tényezőt is figyelembe kell venni.

	Hitelfelvétel előtti lépések	Megfontolandó kérdések
1.	A hitellel megoldani kívánt cél pontos meghatározása	<ul style="list-style-type: none"> Mit szeretnénk a hitellel megvalósítani? Van más lehetőségünk a hitelen kívül? Most kell a célt elérni, megvalósítani, vagy lehet később is?
2.	A megoldási lehetőségek összegyűjtése	<ul style="list-style-type: none"> Mely bankok mely ajánlatai jönnek számításba?
3.	A megoldási lehetőségek összehasonlítása, mérlegelése	Tényleges költségek <ul style="list-style-type: none"> Mekkora a kölcsön összege? Mibe kerül a hitel, mekkora a THM? Van még más költség is?
		Feltételek <ul style="list-style-type: none"> Mekkora összeget milyen feltétellel kaphatunk? Kell önrészt vagy fedezetet vállalni? Ha igen, milyen mértékűt? Mi a „lehívás” módja, azaz azonnal, egy összegben, részletekben, forintban, devizában jutunk hozzá a hitelhez?
		Saját teherbíró képességünk aktuálisan és a jövőben <ul style="list-style-type: none"> Mekkora havi törlesztési terhet tudunk vállalni? (Mekkora a rendszeresen fizetett törlesztőrészlet a jövedelmünkhöz képest?) Hogy néz ki a törlesztési terv? Mennyi a hitel futamideje, amely alatt a havi részletek rendszeres megfizetésével számolnunk kell? Mikor esedékes a visszafizetés? Milyen az ütemezése? Van más esedékes hiteltartozásunk? Mekkora az összes hitelállományunk a vagyonunkhoz képest?
		Jövőbeli kockázatok <ul style="list-style-type: none"> Változhat a kamat mértéke? Mire számítunk a jövőben? Várhatók-e további terhek? Mi történik, ha nem tudunk törleszteni? Vannak-e tartalékaink? Ha devizában vettük fel a hitelt, számíthatunk árfolyamváltozásra? Mennyiben érinthet ez minket?
		Jövőbeli lehetőségek <ul style="list-style-type: none"> Lehet-e, érdemes-e tartozásunkat előtörleszteni? Növekedhet a jövedelmünk?
4.	Döntés	<ul style="list-style-type: none"> Vessük össze az elvárásainkat, a lehetőségeinket és a kínálatot!
5.	A hitelkérelem benyújtása	<ul style="list-style-type: none"> Ha a fentiek alapján mindent alaposan mérlegeltünk: Irány a bank!

A döntésben sokat segít a **teljeshiteldíj-mutató (THM)**, amely egy olyan egységes, %-ban kifejezett, minden **hitelvező** által kötelezően használt mutatószám, amelyből kiderül, hogy az adósnak egy év alatt a kölcsönkért pénzen felül mekkora összeget kell visszafizetnie. A THM tartalmazza a kamatot, a hitelhez kapcsolódó díjakat, jutalékokat, költségeket és adókat. Ma már az adósok védelme és korrekt tájékoztatása érdekében a bankokat törvény is

kötelezi a THM pontos meghatározására és feltüntetésére.

A 2012. április 1-je után megkötött szerződéseknél a THM nem haladhatja meg a Magyar Nemzeti Bank által meghatározott alapkamat 24%-pontos növelt mértékét. A fogyasztási hitelek esetében a THM maximuma az alapkamat 39%-pontos növelt mértéke lehet.

Jó, ha tudod!

A hitelfelvételhez kapcsolódóan még további költségek is felmerülhetnek, amelyekről már nem biztos, hogy a bank előre tájékoztatást ad, illetve a THM részét képezi. A lakásvásárláshoz kapcsolódóan a szerződést készítő ügyvéd megbízása, az esetleg szükséges közjegyzői díj, a telekkönyvi kivonat díja még további költség lehet. Egyes hitelfajtáknál életbiztosítást is kell kötni, ennek a díja sem része a mutatónak. A változó kamatozású hitelek esetében érdemes arra is figyelni, hogy a mutató értéke nem tükrözi a hitel kamatkockázatát, a devizaalapú jelzáloghitelek esetében pedig arra is, hogy a THM az **árfolyamkockázatot** sem tartalmazza.

D Hogyan tudjuk csökkenteni a hitelfelvétel kockázatait?

A rövid takaró

Peti a tanácsadó javaslatára összegyűjtötte az interneten három helyi bank ajánlatát a ház korszerűsítésére és az autó megvásárlására is. Anyu azon a véleményen van, hogy két beruházás finanszírozása egyszerre meghaladja a család teherbíró képességét. Apu szerint kisebb megszorításokkal és másodállás vállalásával szűkösen ugyan, de mindkét beruházás havi részletét képesek lennének kifizetni. A tanácsadó viszont a régi mondásra emlékezteti a családot: Csak addig nyújtózkodj, amíg a takaród ér!

10 Mire utalt a tanácsadó? Értelmezd a közmondást!

11 Gondold végig, és írd össze, hogy hitel felvétele során milyen kockázatok merülhetnek fel!

12 Tegyéj javaslatot, hogyan lehetne az egyes kockázatokat csökkenteni (Ismétlés: Kockázatok és hozamok lecke)!

13 Mit gondolsz, miért lehet fontos a késedelem nélkül, pontosan fizetők nyilvántartása a KHR-ben?

14 Milyen ötleteid vannak egy családi adósságkezeléshez?

Hitel felvétele előtt mindenképp meg kell fontolni, hogy mekkora havi törlesztőrészlet kifizetésére vagyunk képesek. Családi költségvetés készítésével vessük össze a bevételeket a kiadásokkal, ami megmutatja, hogy milyen mértékű részletet bírunk el. Mivel a hitel hosszú távú elkötelezettséget jelent, vegyük figyelembe az esetlegesen nem várt jövőbeni eseményeket is (például betegség, munkahely elvesztése).

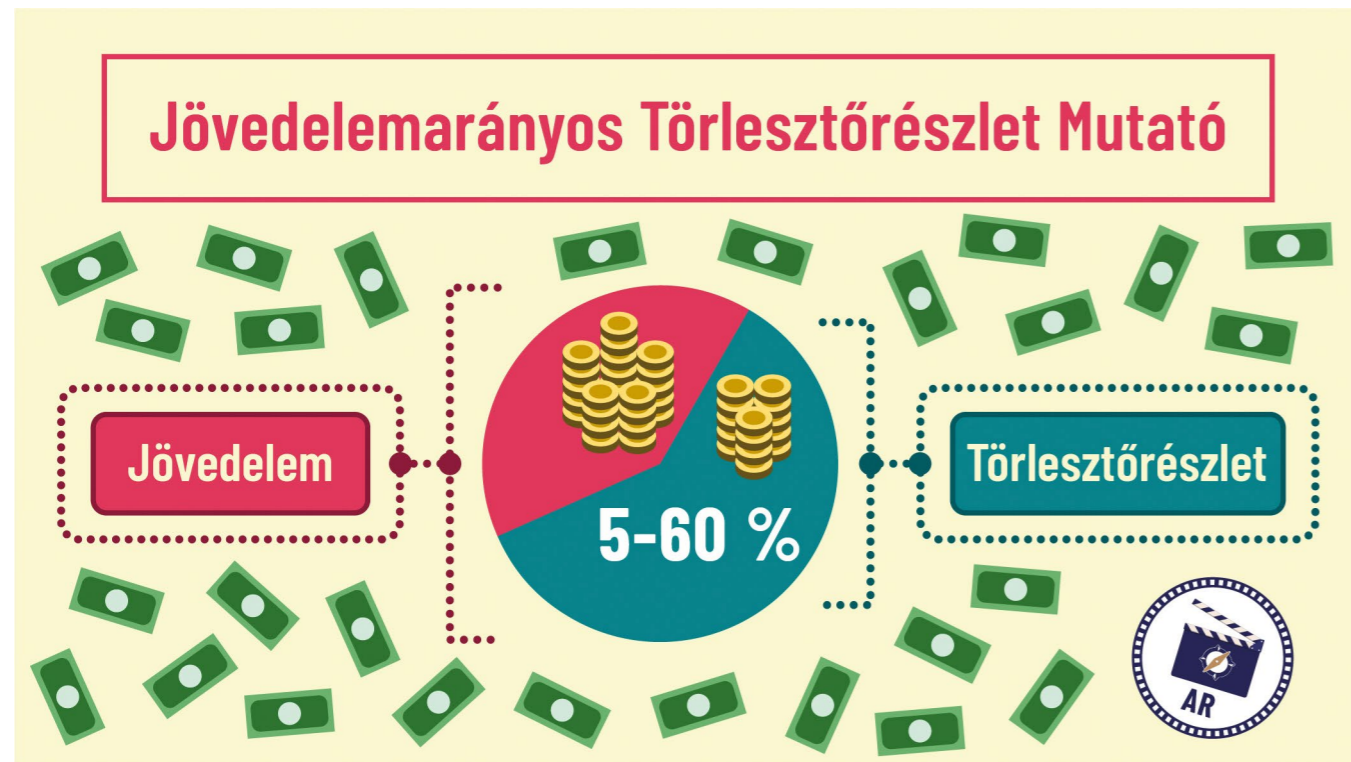
Hitelfelvételkor a legjelentősebb kockázat az, ha valamilyen okból nem tudjuk visszafizetni a hitelt. Amennyiben tartósan késedelembe esünk a törlesztéssel, a hitelvező felmondhatja a szerződést, és az abból eredő tartozás egy összegben történő megfizetését kérheti. Ilyenkor elveszíthetjük a hitel fedezetéül szolgáló vagyontárgyat, súlyosabb eset-

ben pedig akár a lakhatásunk is veszélybe kerülhet. Késedelmes fizetés esetén a követelés érvényesítésének – sokszor jelentős összegű – költségei is az adóst terhelik.

Mivel azon eseteknek, amikor a felvett hitel törlesztőrészleteit valamilyen okból az adós nem tudja fizetni, a bankra nézve is kedvezőtlen gazdasági következményei vannak, a bankok is meg akarják védeni magukat a rosszul fizető ügyfelektől. Ennek érdekében hozták létre a Központi Hitelinformációs Rendszer (KHR) nevet viselő adatbázist, amelyben 2012 óta nemcsak a „rossz” adósok, hanem valamilyen hitelt felvevő személy adatát tárolják. A megbízható adósok hitelfelvételéről az ügyfél hozzájárulása nélkül nem tárolnak konkrét információkat.

Az adókat az úgynevezett **adósságfék-szabályozás** védi a túlzott eladósodottságtól. Ez megakadályozza, hogy a hitelfelvevők a rendszeres, legális jövedelmükhöz képest túlságosan nagy törlesztési

teherrel járó új hitelt vegyenek fel. Ennek alapját az adós igazolt havi jövedelme és a fedezetül felajánlott vagyontárgy forgalmi értéke képezi az alábbi ábra szerinti módon.

Jó, ha tudod!

Jó, ha tudod! Tegyük fel, hogy a háztartásunkban élők összes havi nettó jövedelme 580 ezer forint. Ezt nem fordíthatjuk mind hiteltörlesztésre, hiszen megélhetésre is kell költenünk. Ha forintalapú hitelt veszünk fel, és a hitelfelvétel időpontjában nincs más hiteltartozásunk, akkor a hitel elbírálásakor a maximális törlesztőrészlet nem lehet több havi 348 ezer forintnál ($580\,000 \times 60\% = 348\,000$). Mindenkinek magának kell mérlegelnie, hogy a fennmaradó összeg elegendő lesz-e a megélhetésre, de általában nem érdemes a költségvetésünket „kicentizni”.

Összefoglalás

- A Miért van szükség külső források bevonására?** Előfordul, hogy egy szükséglet kielégítése halaszthatatlan, ugyanakkor nincs meg még rá a fedezet. A külső forrás (hitel) visszafizetése a jövőbeni megtakarítással biztosítható.
- B Mely célunkat milyen hitellel tudjuk elérni?** A jelzáloghitelek elsődlegesen lakáscélok finanszírozására szolgálnak, ahol a hitel biztosítéka (fedezete) maga az ingatlan. A fogyasztási hitelek esetében a hitel fedezetéül az adós jövedelme, egyéb vagyona, esetleg személyi biztosítékok szolgálnak. A diákhitel egy speciális, a felsőoktatásban részt vevő hallgatók által igényelhető, alacsony kamat mellett fedezet nélkül nyújtott kölcsön.
- C Mi a THM?** A teljeshiteldíj-mutató (THM) egy olyan egységes, minden hitelező által kötelezően használt, %-ban kifejezett mutatószám, amelyből kiderül, hogy az adósnak egy év alatt a kölcsönkért pénzen felül összesen mekkora összeget kell visszafizetnie.
- D Hogyan tudjuk csökkenteni a hitelfelvétel kockázatát?** Az átgondolt hitelfelvétel mellett az adósságfék-szabályozás megakadályozza, hogy a hitelfelvevők a rendszeres, legális jövedelmükhöz képest túlságosan nagy törlesztési teherrel járó új hitelt vegyenek fel. Ennek alapját az adós igazolt havi jövedelme és a fedezetül felajánlott vagyontárgy forgalmi értéke képezi.

23–24. Hitelekhez kapcsolódó pénzügyi számítások

M

- A Milyen hiteltörlesztési módokat különböztetünk meg?**
- B Hogyan számítjuk a hitelek törlesztőrészletét?**
- C Mire használható a THM, avagy mennyibe is kerülnek a hitelek?**

- A Milyen hiteltörlesztési módokat különböztetünk meg?**

A hitelkamat visszavág

A Molnár család mindent megfontolva úgy dönt, hogy 1 millió forint hitelt vesz fel a ház korszerűsítésére, 800 ezer forintot pedig a megtakarításaiból csoportosít át. Anyu vezetésével kiválasztják a THM alapján legkedvezőbbnek tűnő, 5 évre szóló banki ajánlatot. A hitelszerződés megkötése előtt áttekintették, hogy a hitel havi törlesztésére mennyit tudnak biztonságosan félretenni. A banki tájékoztatóban azonban két példát is találtak ugyanakkora, 10 %-os kamatozással, évi egyszeri törlesztéssel a lehetséges törlesztési ütemezésre. Apu gyorsan el is dönti: Azt kell választani, amelyiknél kisebb a törlesztési összeg!

- Készíts a táblázat mintájára egy-egy összefoglalót a kétféle törlesztési módról!
- Hogyan alakul a pénzáramlás, a tőketörlesztés, a kamat és a fizetendő részlet nagysága az „A” táblázatban ismertetett hiteltörlesztés esetén?
- Hogyan alakul a pénzáramlás, a tőketörlesztés, a kamat és a fizetendő részlet nagysága a „B” táblázatban található hiteltörlesztés esetén?
- Lehet-e apu felvetésére egyértelmű választ adni? Mit gondolsz?

„A” TÁBLÁZAT

Időpont (év vége)	Hitelállomány	Kamat	Tőketörlesztés	Fizetendő részlet
t	$H_{(t-1)}$	$k_{(t)}$	$S_{(t)}$	$A = k + s$
1	1 000 000 Ft	100 000 Ft	200 000 Ft	300 000 Ft
2	800 000 Ft	80 000 Ft	200 000 Ft	280 000 Ft
3	600 000 Ft			260 000 Ft
4	400 000 Ft			
5				
Összesen				

„B” TÁBLÁZAT

Időpont (év vége)	Hitelállomány	Kamat	Tőketörlesztés	Fizetendő részlet
t	$H_{(t-1)}$	$k_{(t)}$	$S_{(t)}$	$A = k + s$
1	1 000 000 Ft	100 000 Ft	163 797 Ft	263 797 Ft
2	836 203 Ft	83 620 Ft	180 177 Ft	263 797 Ft
3	656 026 Ft		198 195 Ft	263 797 Ft
4	457 831 Ft			263 797 Ft
5	239 817 Ft			263 797 Ft
Összesen			1 000 000 Ft	

Hitelfelvételkor az egyik legfontosabb döntési tényező a törlesztőrészlet mértéke, amely később éveken keresztül terhelheti a családi költségvetésünket. Ahhoz, hogy kiszámítsuk, havonta mekkora összeget kell fizetnünk, azt is meg kell értenünk, hogy milyen hitel-törlesztési rend szerint történik a hitel visszafizetése.

A hiteltörlesztés során megkülönböztetik a tőketörlesztést és a fizetendő részletet. Míg a tőketörlesztés a hitelállomány (kölcson tartozás) változását jelzi, addig a fizetendő részlet a tőketörlesztésből, a kamatösszegekből és egyéb járulékos díjakból tevődik össze. Hosszabb távú hiteleknel jellemzően az úgynevezett annuitásos törlesztéssel találkozunk, egyrészt azért, mert ez az adósok szempontjából jól tervezhető, másrészt, mert a jö-

vedelmek általában havi rendszerességgel folynak be. Kezdetben az **annuitásos hitel** alacsonyabb terhet jelent, mint a **lineáris törlesztés**, viszont a futamidő végén magasabb lesz a fizetendő részlet.

Hiteltörlesztési mód	Lényege	
Egyösszegű törlesztés	Egyszerű kamatos törlesztés	A hitel tőkerészét a futamidő végén, egy összegben kell visszafizetni, a futamidő alatt csak az esedékes kamatokat kell megfizetni.
	Kamatos kamatozású törlesztés	Az egyösszegű törlesztés speciális esete, amikor időközben nem, csak a futamidő végén fizeti vissza a tőkét és a felgyülemlett kamatokat.
Részletekben történő törlesztés	Lineáris törlesztés	A futamidő alatt a hitel tőkerészének törlesztése azonos összegekben történik, melyhez a tőkerész csökkenésével arányosan változó összegű kamat társul. A havi törlesztőrészletek a futamidő előrehaladtával jellemzően csökkennek.
	Annuitásos törlesztés	A futamidő alatt fizetendő részletek azonos összegűek, ebből a tőkerész folyamatosan emelkedik, a kamatrész csökken.

Az egyösszegű hiteltörlesztési módot akkor érdemes választani, ha az adós tudja, hogy ugyan jelenleg nincs pénze, de a futamidő végére képessé válik a teljes felvett hitel visszafizetésére. Ezt a törlesztési megoldást leginkább a vállalkozások szokták igénybe venni.

A lineáris törlesztés fokozatosan csökkenő havi részletfizetéseket jelent. Ezt annak érdemes vállalnia, aki a jelenben nagyobb jövedelemmel rendelkezik, és a jövőben csökken a hiteltörlesztésre rendelkezésre álló forrása, mert a várható bevéte-

leinek csökkenésére számíthat. Ennek oka lehet, hogy például nyugdíjba megy, és a nyugdíj összege nem éri el a fizetést, vagy gyermek születik, és ezáltal emelkednek a havi kiadások, vagy induló vállalkozást szeretnének támogatni, vagy másra szeretnének többet költeni.

A hazai lakossági banki gyakorlatban leginkább az annuitásos hitelek, vagyis az egyenletesen törlesztett hitelkonstrukciók terjedtek el. Ez nemcsak az áruvásárlási kölcsönökre, hanem a hosszú lejáratú jelzálogkölcsönökre is igaz.

Jó, ha tudod!

A hitelek egyik alternatívája lehet a **lízing**. Ebben az esetben a lízingbe adó a lízingtárgyat (lakás, gépjármű) díj fizetése ellenében meghatározott időtartamra a fogyasztó használatába adja. A lízing fontos jellemzője, hogy a fogyasztó (lízingbe vevő) nem szerzi meg a lízingelt tárgy tulajdonjogát, azaz csak használhatja addig, amíg ki nem fizette az összes díjat. A lízingről még többet megtudhatsz a tankönyv utolsó leckéjében.

B Hogyan számítjuk a hitelek törlesztőrészletét?

Hosszabbítsuk meg a takarót!

A Molnár család alaposan végiggondolta a lehetőségeit, és – számolva a hitelfelvétel kockázataival – eldöntötte, hogy az 1 millió forint összegű hitelt az alábbi feltételekkel venné fel: a kiválasztott bank éves kamatlábajánlata 9% 5 éves futamidőre, annuitásos törlesztéssel, türelmi idő nélkül. Bár a 9% csábítóan tűnik, Peti mégis úgy gondolta, hogy inkább részletesen ellenőrzi az ajánlatot az interneten.

Az ellenőrzés során kiderült, hogy a 9%-os kamatlábon felül évente 1%-os **kezelési költséget** is felszámít a bank az összegre, és a hitel folyósításakor további 1% (egyszeri) folyósítási díjat is kell fizetni.

- Állapítsd meg, hogy mekkora a havi törlesztő részlet, és számítsd ki, hogy összesen mekkora összeget fognak törleszteni a banknak!
- Mekkora folyósítási díjat kell fizetniük Molnáréknak?
- Számold ki, összesen mennyi kamatot és kezelési költséget fizetnek a banknak!

$$A = \frac{H}{S_{n,r}}$$

„A” a fizetendő részlet összege
 „H” a felvett hitel összege
 „S_{n,r}” az r kamatlábtól, illetve az n futamidőtől függő annuitástényező. Ez egy előre kiszámolt érték, amelyet az annuitástáblázatból olvashatunk ki.

Az 1 000 000 forint összegű, 5 éves futamidejű (= 60 hónap), 10% kamatozású hitel törlesztőrészletének összege annuitásos törlesztés esetén a következő:

$$H = 1\,000\,000 \text{ Ft}, n = 60, r = 10\%$$

Az annuitástényező: $S_{60,10\%} = 47,065468066$, így a fizetendő részletek összege:

$$A = \frac{H}{S_{n,r}} = \frac{1\,000\,000}{47,065468066} = 21\,247 \text{ forint}$$

A **törlesztési tervet** az egyenlő részletösszegek ismeretében állíthatjuk össze úgy, hogy a részlet összegéből mindig az esedékes kamat összegét kivonva kapjuk meg a hitel tőkerészének törlesztésére jutó részt.

TIPP

Aki szeretne ebben a témában jobban elmélyedni, annak többek között az annuitásos sorozatok számolását kell elsajátítania. Lényegesen egyszerűbb, ha az Excel táblázatkezelő program RÉSZZLET függvényét használjuk, amely a törlesztési időszakra vonatkozó törlesztési összeget számítja ki állandó nagyságú törlesztőrészletek és kamatláb esetén.

Jó, ha tudod!

A kezelési költség a pénzügyi szolgáltatás (általában a hitel) igénybevételének díja, amelynek mértékét a bankok hirdetményben teszik közzé, és általában a teljes futamidő alatt kell fizetni. Egyes bankok a hitelösszeg alapján számolják ki az évente fizetendő összeget, mások az előző év vagy az előző hónap végén fennálló tartozás alapján. Gyakran lehet találkozni 0%-os kamattal hirdetett termékekkel a reklámkiadványokban, amelyek kezelési költsége igen magas, így az ingyenesnek gondolt hitel akár 23%-os THM-et is jelenthet a valóságban. Más esetben 0%-os THM-mel találkozhatunk egyes ajánlatokban. Itt érdemes figyelni az egyéb költségekre és arra, hogy esetleg így kötelezi el a vevőt hosszú távra az áruházi (például vevőkártyával).

C Mire használható a THM, avagy mennyibe is kerülnek a hitelek?

Mosógép hozomra

Molnár anyu a mosógépek között talált egy energiatakarékos, alacsony vízfogyasztású típust. Első látásra beleszeretett a készülékbe, amelynek egyetlen baja van: jóval drágább, mint a korábban kiválasztott készülék. Az eladó megnyugtatta, hogy most akciósan is megkaphatja kétéves hitelre 35,47% THM mellett. Anyu gondolkodóba esik, hiszen bár két évig tart ez a hitel, de még így is alacsonyabb havi törlesztőrészlettel jár, mint a korábbi ajánlat esetén.

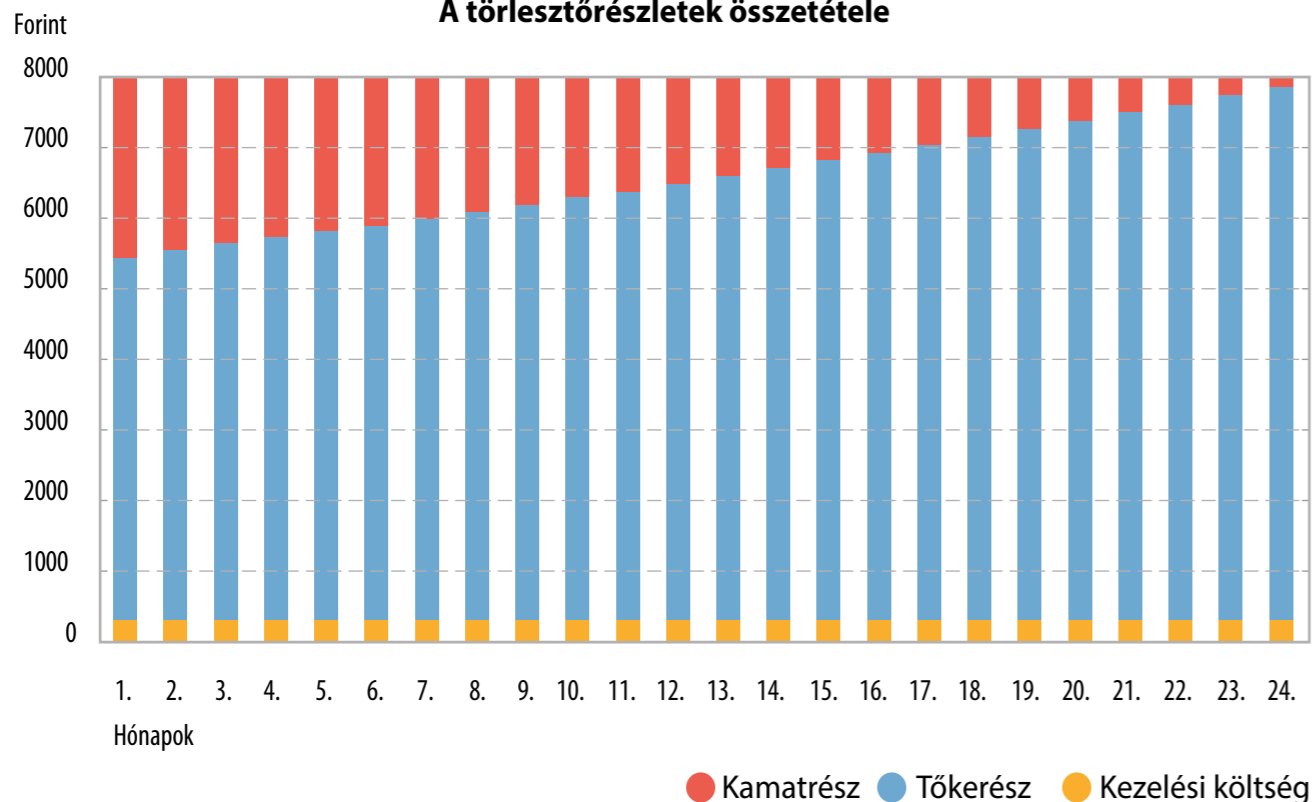

Gondold végig, és válaszolj a lenti kérdésekre az alábbi információk alapján:

- a termék (mosógép) ára 150 000 Ft
- a hitel összege 150 000 Ft
- a futamidő 24 hónap
- a kamat évi 20%
- az egyszeri hitelbírálati díj 6%
- az éves kezelési költség 4%, ezt a törlesztés időpontjában fennálló tartozásra számolják, amely így összesen 7 329 Ft
- a visszafizetés és a kamat havonta annuitásos formában esedékes
- a havi törlesztés 7 939,7 Ft
- türelmi idő nincs.

- 8 Mekkora összeget bocsát a bank a hitel folyósításakor Molnárék rendelkezésére valójában?
- 9 Milyen elemekből tevődik össze a banknak fizetendő törlesztőrészlet? Értelmezd az ábrát!
- 10 Mekkora a visszafizetendő kamat összege?
- 11 Mennyi a havi kezelési költség?
- 12 Mennyi lenne a havi kezelési költség, ha a teljes folyósított összegre vetítenék ezt a díjat?

A törlesztőrészletek összetétele

A teljesíteldíj-mutató nagyon jó támpontot ad az al kapcsolásban, hogy a felvenni kívánt kölcsön más hitelekhez képest milyen arányban tartalmazza a költségeket. A THM lényegében a hitelköltség %-os kifejezése, melynek segítségével össze lehet hasonlítani a bankok ajánlatait.

A THM azonban még a hasonló termékek esetében is eltérhet, hiszen minél biztonságosabbnak érzi a hitelezést a bank, annál olcsóbban, vagyis alacsonyabb THM-mel kínálja a hitelt. De hogyan határozzák ezt meg? Alacsonyabb költségű hitelek

például a jelzáloggal fedezett hosszú távú lakás-célú hitelek. Ennél magasabb költséggel adják a jelzáloggal fedezett szabad felhasználású, vagyis vásárlói hiteleket.

Még magasabb THM-mel, vagyis drágábban adják a fedezetlen középtávú és rövid távú hiteleket. Utóbbira jó példa a jellemzően magas THM-mel kínált áruhitel vagy a hitelkártyahitel. Ehhez a kategóriához áll közel kockázatban és költségben a munkabér-folyósítás fedezete mellett nyújtott folyószámlahitel.

Jó, ha tudod!

A THM személyre szabott ajánlat esetén eltérő lehet. Ugyanattól a banktól ugyanazt a hitelterméket az egyik ügyfél drágábban, a másik olcsóbban kaphatja. A bankok a kockázatosabbnak ítélt ügyfeleknek értelem szerűen csak drágábban adnak hitelt. A jó fizetőképességűnek értékelte ügyfelek könnyebben juthatnak hitelhez, és gyakran kedvezőbb ajánlatok közül választhatnak.

Összefoglalás

- A** **Milyen hiteltörlesztési módokat különböztetünk meg?** A hitelek törlesztésének két fő módja a lineáris és az annuitásos. Az előbbi esetben az állandó tőketörlesztés összességében alacsonyabb kamattörlesztést eredményez az annuitásoshoz képest. Az utóbbi esetben a havi törlesztőrészlet állandó; idővel a kamattörlesztés aránya csökken, a tőketörlesztés pedig nő.
- B** **Hogyan számítjuk a hitelek törlesztőrészletét?** A számítás a kamatozás módjától függ. Gyakorlati szempontból érdemes megbízható forrásból származó, nyilvánosan hozzáférhető hitelkalkulátorokat vagy a táblázatkezelő alkalmazások pénzügyi függvényeit használni.
- C** **Mire használható a THM, avagy mennyibe kerülnek a hitelek?** A teljesíteldíj-mutató lényegében a hitelköltség %-os kifejezése. A THM nagyon jó támpontot nyújt ahhoz, hogy az adott hitelre vetített tervezhető összköltségeket más hitelekével össze lehessen hasonlítani.

25–26. A biztosítások

É

A Hogyan készülhetünk fel az életünk során bekövetkező váratlan vagy tervezhető eseményekre?

B Milyen kockázatokra lehet biztosítást kötni?

C Hogyan válasszunk biztosítást?

A Hogyan készülhetünk fel az életünk során bekövetkező váratlan vagy tervezhető eseményekre?

Károk és elemek

A zord őszi időjárás nem kedvezett a Molnár családnak. Lassan már két napja viharosan zuhogott az eső a városban, amikor Évi egy sötét foltra lett figyelmes a szobája sarkában. A folt napról napra növekedett, és egy reggel már víz is csepegett belőle. Beáztunk! – állapította meg apu, majd egy nagy vödört tolt a csepegő víz alá, és bőszen telefonálgatásba kezdett.

- 1 Gyűjtsd össze, hogy milyen váratlan események fordulhatnak elő a saját környezetben, amelyeknek anyagi következményei lehetnek!
- 2 Tegyél javaslatot, hogy az ilyen események által okozott veszteségeket miként lehet kivédeni!
- 3 Véleményed szerint milyen forrásból lehetne a beázás okozta károkat helyrehozni?

Az előre nem látható, véletlenszerűen bekövetkező vagy előre tervezett eseményekre mindig érdemes pénzügyileg is felkészülni. Ennek többféle módja is lehetséges a családi költségvetésben való tartalék képzésével, a befektetések egy részének könnyen hozzáférhető (likvid) eszközökben való tartásával, életbiztosítás kötésével.

Az emberek többsége rendelkezik ingatlannal, nagyobb értékű vagyontárggyal, amelyek megrongálódása, megsemmisülése esetén azok önerőből történő pótlása csak komoly erőfeszítések, gyakran csak egy nagyobb közösség összefogása révén lehetséges.

A biztosítások segítségével az előre nem látható, véletlenszerű vagy egy későbbi időpontban biztosan sorra kerülő, anyagi károk, pénzügyi szükséglettel is járó eseményre készülünk fel, amelyek bekövetkezése esetén biztosítási szolgáltatás jár. Ez nyugalmat és anyagi biztonságot jelent, mert a kiesett vagy hiányzó javak a biztosítással fedezhetők, pótolhatók.

Jó, ha tudod!

Biztosítás kötése során alapkövetelmény, hogy a kárt okozó váratlan esemény egyértelműen károkozásból eredjen. Az ilyen véletlen események bekövetkezésének lehetőségét kockázatnak (más néven károsodásnak) nevezzük. Ezek alapján abszolút és relatív kockázatot különböztetünk meg. Az első esetben a kár valamikori bekövetkezése biztos, csak az időpontja bizonytalan, a második esetben pedig sem a kár bekövetkezése, sem az időpontja nem biztos.

B Milyen kockázatokra lehet biztosítást kötni?

Biztosított biztonság

Az apu hívására kiérkező építési szakember megállapította: a nagy viharban néhány cserép összetört, ezért haladéktalanul hozzá kell kezdeni a tető megjavításához. Ezenfelül a beázás miatt Évi szobájában is ki kell javítani, majd újra kell festeni a mennyezetet. Apu azonban nem aggódik, mert kötött biztosítást a házra.

- 4 Döntsd el, hogy a beázás abszolút vagy relatív kockázatnak minősül-e!
- 5 Állapítsd meg, hogy biztosítással fedezhető-e a helyreállítási költség!
- 6 Gyűjtsd össze, hogy milyen veszélyek, kockázatok merülhetnek fel egy ingatlannal kapcsolatban, amelyeket biztosítással lehet fedezni!
- 7 Döntsd el, hogy a képen látható kockázatok közül melyikre nem lehet biztosítást kötni!
- 8 A Molnár család egy 13 éves autóval rendelkezik. Tájékozódj, milyen adatok szükségesek a kötelező gépjármű felelősségbiztosítás éves díjának megállapításához! Keress ajánlatokat a neten!

A biztosítás megkötése esetén bizonyos időszakonként (például negyedévente) díjat kell fizetni a **biztosítónak**, amely ezért cserébe vállalja: ha egy előre nem látható, váratlan vagy bizonyos körben épp tervezett esemény bekövetkezik, akkor az abból fakadó hiányt teljesen vagy részben kifizeti helyettünk.

Ma már lényegében bármilyen váratlan eseményre köthető biztosítás. **Biztosítási esemény** lehet valamilyen károsító esemény (törés, betörés, tűz, természeti katasztrófa), halál vagy meghatározott időpont elérése (például nyugdíjazás), testi sérülés vagy rokkantság.

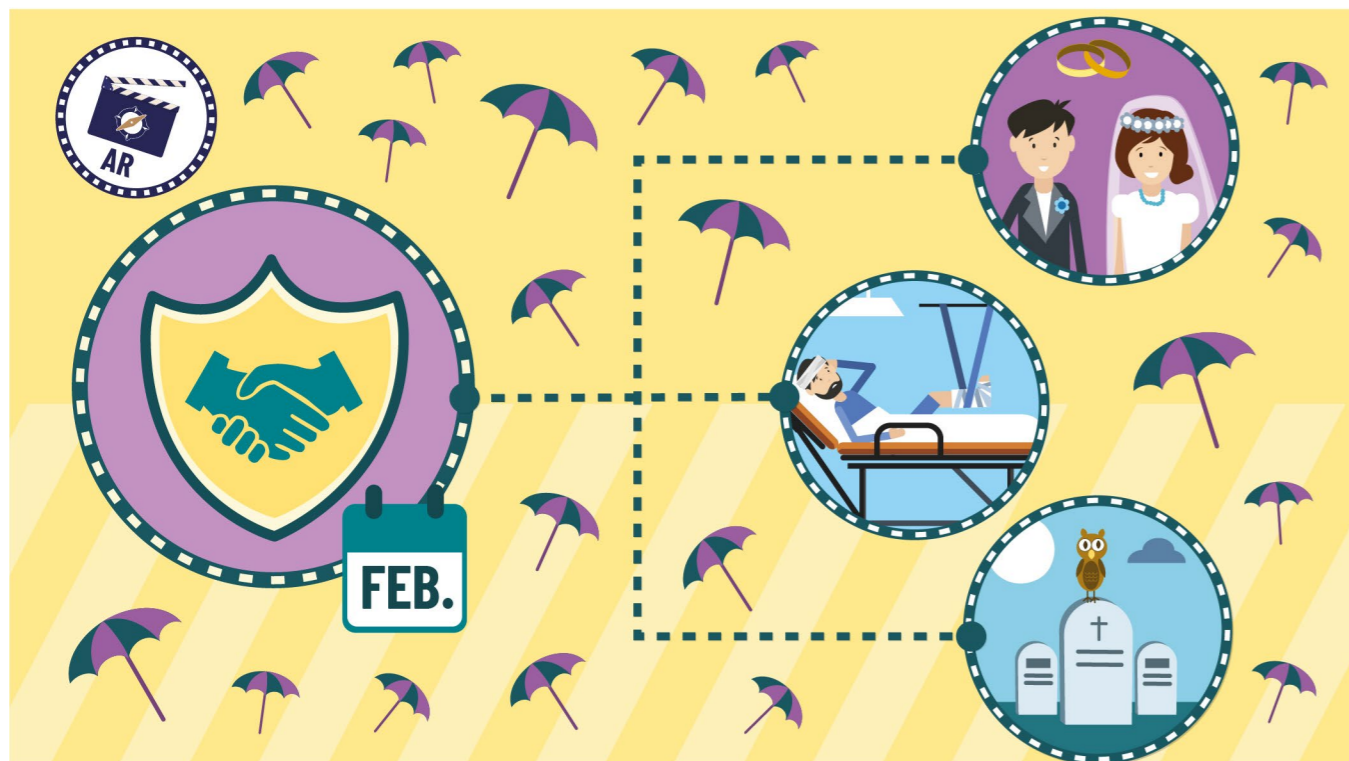
Rendszerezve a sokféle biztosítási típust a biztosítások két nagy csoportja különíthető el: az életbiztosítások és a nem életbiztosítások. Köznapi értelemben az életbiztosítás az életben bekövetkező eseményekre, elsősorban halálra vagy a szer-

ződésben meghatározott más eseményre (például egy adott életkor elérése, szülés, nyugdíjazás) vonatkozik. A nem életbiztosítások körébe tartozik minden olyan más biztosítási típus, amely nem minősül életbiztosításnak (például a lakásbiztosítás, **vagyonsbiztosítás**, felelősségbiztosítás, gépjárműbiztosítás, utasbiztosítás).

A biztosítási termékek jelentősen eltérhetnek egymástól akár a fedezett kockázatokat, akár a díjat illetően. De minden biztosításnak vannak törvényben meghatározott feltételei: fenn kell állnia a pénzügyi kifejezhetőségnek (például mennyibe kerül a kár helyreállítása), a kárt előre nem látható, véletlenszerű eseménynek kell okoznia (például a vihar), a kockázatnak megbecsülhetőnek kell lennie az előzetes statisztikák alapján (például milyen gyakran fordul elő vihar azon a környéken). Ez utóbbi a biztosítóknak fontos kalkulációs tényező.

TIPP

A biztosítási típusok közötti eligazodásban segíthet a **Magyar Biztosítók Szövetségének (MABISZ)** honlapja, ahol sok hasznos információt találhattok a különféle biztosítási típusokról. Emellett az interneten található kalkulátorok használatával nemcsak megkereshetjük a kockázathoz leginkább illeszkedő biztosítást, de az egyes biztosítók díjait is össze tudjuk hasonlítani.

A leggyakoribb biztosítások

Életbiztosítások	Kockázati életbiztosítás
	Elérési biztosítás (a biztosított esemény: egy időpont elérése vagy egy esemény bekövetkezése)
	Nyugdíjbiztosítás
	Vegyes életbiztosítás (kockázati és elérési biztosítás kombinációja)
Nem életbiztosítások	Egészség- és balesetbiztosítás
	Felelősségbiztosítás
	Gépjármű-biztosítás (kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás, casco)
	Lakásbiztosítás
	Utastbiztosítás
	Mezőgazdasági biztosítás
	Ipari vagyoni-, technikai biztosítás
	Szállítmánybiztosítás
	Egyéb vagyoni biztosítás

Jó, ha tudod!

A biztosítók lényegében kockázatokat kezelnek, amire csak úgy képesek, ha valós képet kapnak a várható kockázatokról. Az úgynevezett kockázatalbírálás során ezért a biztosító az ügyfél személyes adatai (például a vagyoni védettsége, nagysága, a biztosított egészségi állapota) alapján dönt arról, hogy milyen feltételekkel hajlandó a biztosítási szerződést megkötni. A biztosító a vizsgálatot követően minden hasonló paraméterekkel rendelkező biztosított csoportokba, úgynevezett kockázati kategóriákba (**veszélyközösségbe**) sorol, és ez alapján számolja ki az egyéni eső biztosítási díjat. Ha egy kockázatot a biztosító túl magasnak ítél, akkor azt vagy kizárja a biztosítással védett események köréből, vagy magasabb díjat számít fel érte.

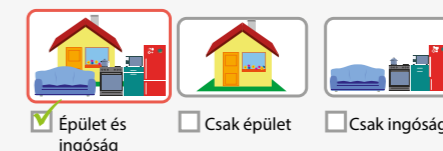
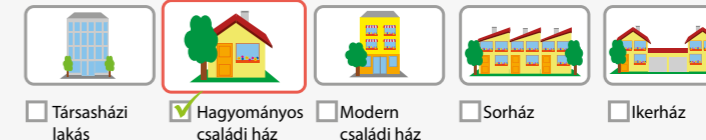
C Hogyan válasszunk biztosítást?**Te kit választanál?**

A biztosító helyszínre érkező kárlevélteli szakértője rossz hírt közöl: a házra kötött biztosítás csak részben fedezi a vihar okozta károkat. A tető javításának költségeit ugyan a biztosító hajlandó kifizetni, azonban Évi szobájának festését a családnak saját zsebből kell állnia. Kiderült ugyanis, hogy apu korábban kedvező díjért egy olyan biztosítást kötött a házra, amely nem tartalmazza a beázás elleni védelmet.

Molnárék ismét a pénzügyi tanácsadó segítségét veszik igénybe, aki a hasonló esetek elkerülése érdekében azt javasolja, hogy kössenek új, teljes körű – épületre és ingóságra is érvényes – lakásbiztosítást. A családi házuk összesen 70 négyzetméteres, téglalapítású, 4 fő lakik benne, 1980-ban épült, és egy 20 négyzetméteres téglalapítású garázs is tartozik hozzá.

- Számold ki a teljes körű lakásbiztosítás éves díját egy szabadon választott internetes biztosítási kalkulátor segítségével!
- Válaszd ki a lehető legmagasabb és legalacsonyabb biztosítási díjjal járó feltételt! Értékelj, hogy az egyes tényezők milyen irányban befolyásolják a biztosítási díjat!
- Foglald össze, milyen feltételeket vesznek figyelembe az alábbi biztosítási ajánlat készítésekor!

Erre kötik**Ingtalan adatai**

Alapterület: _____ m²
 Építés éve: _____
 Lakók száma: _____ fő
 Falazat: Kérjük válasszon! ▼
 Tetőzet: Kérjük válasszon! ▼
 Emeletek száma: Kérjük válasszon! ▼

Kockázatviselés címe: _____
 Irányítószám, település: _____
 Utca: _____
 Hátszám / épület / lépcsőház: _____
 Emelet / ajtó: _____

Forrás: netrisk.hu

A biztosítás egy kötelezően írásba foglalt szerződéses kapcsolat. A **biztosítási szerződésben** a biztosító arra kötelezi magát, hogy meghatározott, esetlegesen megtörténő jövőbeni esemény – a biztosítási esemény – bekövetkeztétől függően bizonyos összeget fizet. A szerződő úgynevezett ajánlat formájában kezdeményezi a biztosítás megkötését a biztosító által javasolt feltételekkel, a biztosító pedig dönt ennek befogadásáról.

Aki biztosítási szerződést köt, alaposan gondolja végig, hogy milyen igényei, céljai vannak, és hosszú távon mekkora anyagi terhet visel el. Döntés előtt feltétlenül tájékozódjon – akár a biztosítóknál személyesen, papíron vagy elektronikusan hozzáférhető ügyfél-tájékoztatók, akár az interneten el-

érhető összehasonlító honlapok segítségével is – a kiválasztott termékek, szolgáltatások feltételeiről.

A szerződés megkötésekor a biztosítónak egyértelmű és közérthető tájékoztatást kell adnia írásban a biztosítás főbb jellemzőiről és a szerződést kezelő társaság lényeges adatairól.

A szerződési feltételek közül a biztosítási díj és annak fizetési gyakorisága mellett a legfontosabb, hogy milyen biztosítási eseményekre terjed ki a biztosító szolgáltatási kötelezettsége, és mikor mentesül a biztosító a károk kifizetése alól. Életbiztosítás esetén fokozott körültekintéssel kell eljárni, mivel hosszú időre kötelezi el magát az ügyfél.

Hogyan kössünk biztosítást?

1

A védendő terület,
a cél meghatározása

- Milyen kockázatok ellen keresek védelmet?
- Milyen típusú problémát tudok a biztosítás megkötésével kivédeni?
- Tudok-e fontossági sorrendet felállítani a kockázatok kivédését illetően?

2

A célunknak
leginkább
megfelelő „termék”
kiválasztása

- Mely biztosító melyik biztosítási terméke oldja meg a problémánkat?
- Miben tér el az egyes biztosítók ajánlata?
- Milyen feltételek, káresemények esetén fizet a biztosító?
- Milyen előnyök és hátrányok fogalmazhatók meg az egyes termékekkel kapcsolatban?
- Módosíthatóak-e a jövőben a biztosítási szerződés feltételei?

3

Vállalható
biztosítási díj
meghatározása

- Mennyi biztosítási díjat tudunk rendszeresen fizetni?
- Mi történik, ha nem tudjuk a díjat fizetni?
- Mekkora önrészt tudunk vállalni (például a casco biztosításnál)?
- Hogyan őrizhető meg a biztosítási fedezet reálértéke?
- Milyen viszonyban van a biztosítási érték és a vagyontárgy valóságos értéke (történik-e túlbiztosítás vagy alulbiztosítás)?

Jó, ha tudod!

A biztosítási feltételek sokszor bonyolultak, ezért a megfelelő biztosítás kiválasztásában egy független szakember vagy egy megbízható biztosításközvetítő (más néven ügynök vagy alkusz) segíthet. Ez esetben feltétlenül érdemes ellenőrizni, hogy a segítő rendelkezik-e a megfelelő engedéllyel vagy jogosultsággal a közvetítés végzéséhez. Törvényi előírás, hogy a biztosítási közvetítők szerepeljenek az MNB által vezetett felügyeleti nyilvántartásban, és arcképes igazolvánnyal rendelkezzenek. Kerüljük az üzletkötést a döntést siettető, kevés és homályos magyarázattal szolgáló közvetítőkkel!

Összefoglalás

- A** **Hogyan készülhetünk fel az életünk során bekövetkező váratlan vagy tervezhető eseményekre?** Az előre nem látható, véletlenszerűen bekövetkező vagy tervezhető eseményeket kockázatnak nevezzük, ami-re érdemes pénzügyileg is felkészülni. Ennek többféle módja is lehetséges: a családi költségvetésben való tartalék képzésével, a befektetések egy részének könnyen hozzáférhető (likvid) eszközökben való tartásával, életbiztosítás kötésével.
- B** **Milyen kockázatokra lehet biztosítást kötni?** Ma már lényegében szinte bármilyen váratlan eseményre köthető biztosítás. Biztosítási esemény lehet valamilyen károsító esemény (törés, betörés, tűz, természeti katasztrófa), halál vagy meghatározott időpont elérése (például nyugdíj), testi sérülés vagy rokkantság. A biztosítás megkötése esetén bizonyos időszakonként (havonta, negyedévente, félévente, évente) díjat kell fizetni a biztosítónak, amely ezért cserébe vállalja, hogy egy előre nem látható, váratlan esemény esetén az abból fakadó kárt teljesen vagy részben kifizeti, megtéríti.
- C** **Hogyan válasszunk biztosítást?** Aki biztosítási szerződést köt, alaposan gondolja végig, hogy milyen igényei, céljai vannak, és hosszú távon mekkora anyagi terhet visel el (például megtakarítási céllal várhatóan mekkora biztosítási díjat tud rendszeresen kifizetni). Döntés előtt feltétlenül tájékozódjunk – akár a biztosítóknál papíron vagy elektronikusan elérhető ügyfél-tájékoztatók, akár az interneten hozzáférhető összehasonlító honlapok segítségével is – a kiválasztott termékek és szolgáltatások feltételeiről.

27–28. Nyugdíjas évek

É

A Mi a nyugdíj?

B Ki fizeti a nyugdíjakat és miből?

C Melyek a nyugdíjrendszer pillérei?

A Mi a nyugdíj?

Hol van az még?

Molnár apuka meghívta hétfőre az egyik barátját. Amikor ebéd után kiültek a kertbe beszélgetni, büszkén mesélte, hogy előrelátó módon félretették az örökségből származó pénzük felét, így még idős korokra is marad pénzük. A barát csak a fejét csóválta, szerinte apunak inkább meg kellett volna vennie az autót. Hiszen azért vonják le a bérükből minden hónapban a járulékot, hogy abból az állam idős korokban nyugdíjat adjon.

- 1 Mi a véleményed, igaz van apu barátjának? Foglald össze a barát javaslatának előnyeit és hátrányait!
- 2 Ismersz olyan mondást, amely kifejezi a barát által megfogalmazott életszemléletet?
- 3 Nézz utána, hogy hány %-ot vonnak le apu béréből járulékként!

Többféle módon tehetünk szert pénzre, jövedelemre. A lehetséges jövedelemforrások közül az állam által kötelezően garantált jövedelem a **nyugdíj**, amely általában az időskorúak bevétele, és amelyet a törvényesen bejelentett, munkával töltött – úgynevezett aktív – évek alatt megszerzett fizetés alapján nyújt az állam. Ahhoz, hogy nyugdíjat kaphassunk, a társadalombiztosítási rendszerben jogosultságot kell szereznünk. A nyugdíj összege attól függ, hogy korábban mennyi ideig dolgoztunk, és mennyi volt a jövedelmünk, amely után járulékot fizettünk.

Ha tehát rövid ideig és alacsony fizetésért dolgozunk, akkor alacsonyabb lesz a nyugdíjunk. Ez egyben azt is jelenti, hogy nem a nyugdíj előtti években kapott fizetés alapján, hanem az összes munkával töltött év alatt kapott fizetésből számolják a nyugdíjat.

Mivel a munkával szerzett keresethez képest a kapott nyugdíj jellemzően kevesebb, ha korábban nem spóroltunk a nyugdíjas éveinkre, akkor könnyen előfordulhat, hogy a nyugdíjba vonulás után kevesebb pénzből kell gazdálkodnunk. Habár több lesz a szabadidőnk, mivel nem kell dolgoznunk, ugyanakkor jóval kisebb összegből leszünk kénytelenek megélni, ha nincs megtakarításunk.

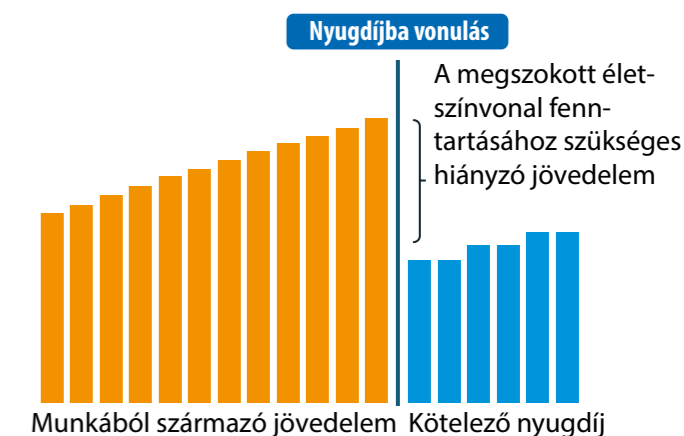

Jó, ha tudod!

A hatályos törvények szerint öregségi nyugdíjra az a személy jogosult, aki legalább 20 évet dolgozott, és a rá vonatkozó öregséginyugdíj-korhatárt (amit 2022-ig fokozatosan 65 évre emelnek) betöltötte.

A hiányzó, úgynevezett járadék típusú jövedelmet csak úgy tudjuk pótolni, és egyéb befektetésből származó jövedelmet csak akkor kaphatunk, ha erről korábban magunk gondoskodtunk vagy gondoskodunk. Munkát szinte bármikor lehet vállalni, és a kapott fizetéssel ki lehet egészíteni a jövedelmet, ám ahogy egyre idősebbek leszünk, ez a bevételi forrás egyre bizonytalanabbá válik.

Várható jövedelemkiesés nyugdíjba vonuláskor

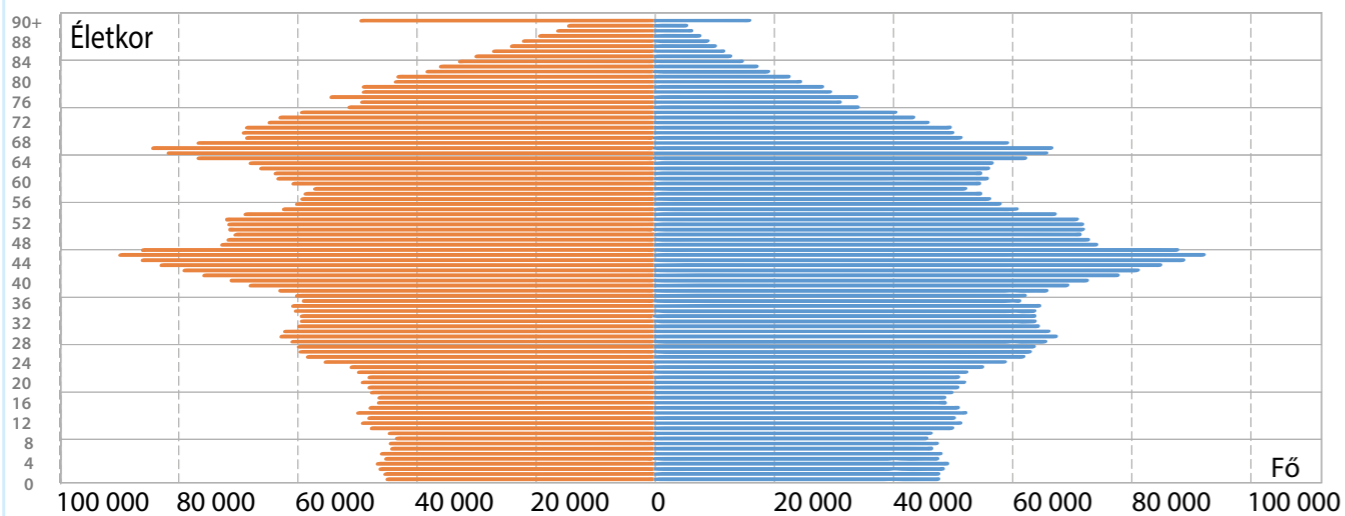
B Ki fizeti a nyugdíjakat és miből?

A nyugdíjbomba

Molnár apukának szöveget ütött a fejébe a barátjával folytatott beszélgetés. Elkezdett azon töprengeni, hogy nyugdíjba vonulás után vajon miből fogják fenntartani a lakást, az autót, a háztartást. Még jobban megijedt, amikor egy nap azt hallotta a rádióban, hogy már Magyarországon is ketyeg a nyugdíjbomba!

- Nézz utána, hogy mit jelent a „nyugdíjbomba” kifejezés!
- Gyűjtsd össze a KSH honlapján található interaktív korfa segítségével, hogy hogyan változott Magyarországon a népesség kor szerinti összetétele az elmúlt 50 évben!
- Vesd össze az adatokat az alábbi korfával! Mi várható a következő húsz évben a korfa alapján?
- Gondold végig, hogy a bekövetkezett változások milyen társadalmi és egyéni problémákat okozhatnak!
- Állapítsd meg, hogy az alábbi korfának melyik a női, és melyik a férfi oldala!

Magyarország népességének száma nemek és életkor szerint (2020)

Forrás: KSH, 2021

Nyugdíjba vonulás után az állam nyugdíjbiztosítási rendszere biztosítja számunkra a további életünkben a havi nyugdíjat. Ezt a rendszert első pillérnek is nevezik.

A társadalombiztosítási rendszer a nyugdíjak fizetésének forrását alapvetően két helyről biztosítja:

- A munkáltatók által a **bruttó bér** után fizetett szociális hozzájárulási adóból
- és a munkavállalók által fizetett járulékból.

Minden állam – így Magyarország is – arra törekszik, hogy a nyugdíjalapot egyensúlyban tartsa, és a **központi költségvetést** ne terhelje túl ilyen kiadással.

Fontos azt is tudni, hogy a jelenlegi nyugdíjasok számára a mostani munkavállalóktól levont összegekből (járulékból) fizeti az állam a nyugdíjakat, a jövő nyugdíjasai pedig az akkori dolgozók fizetéséből levont összegeket kapják majd meg. Ezt a rendszert felosztó-kirovó rendszernek hívják, amelynek fontos sajátossága, hogy a nyugdíjak összege attól is függ, hogy mekkora a fizetésért dolgozó emberek és a nyugdíjasok aránya.

Jó, ha tudod!

A korfa a nemek szerint ábrázolja a népesség korösszetételét, mutatja annak időbeli változását. Formája jelzi az adott népesség korstruktúrájának típusát. A piramis vagy gúla alak fiatal korösszetételű népességre, a harang alak a változatlan korösszetételű népességre, a hagyma vagy urna alak az öreg korösszetételű népességre utal. Az ilyen társadalmakat előregedő társadalomnak hívják.

C Melyek a nyugdíjrendszer pillérei?

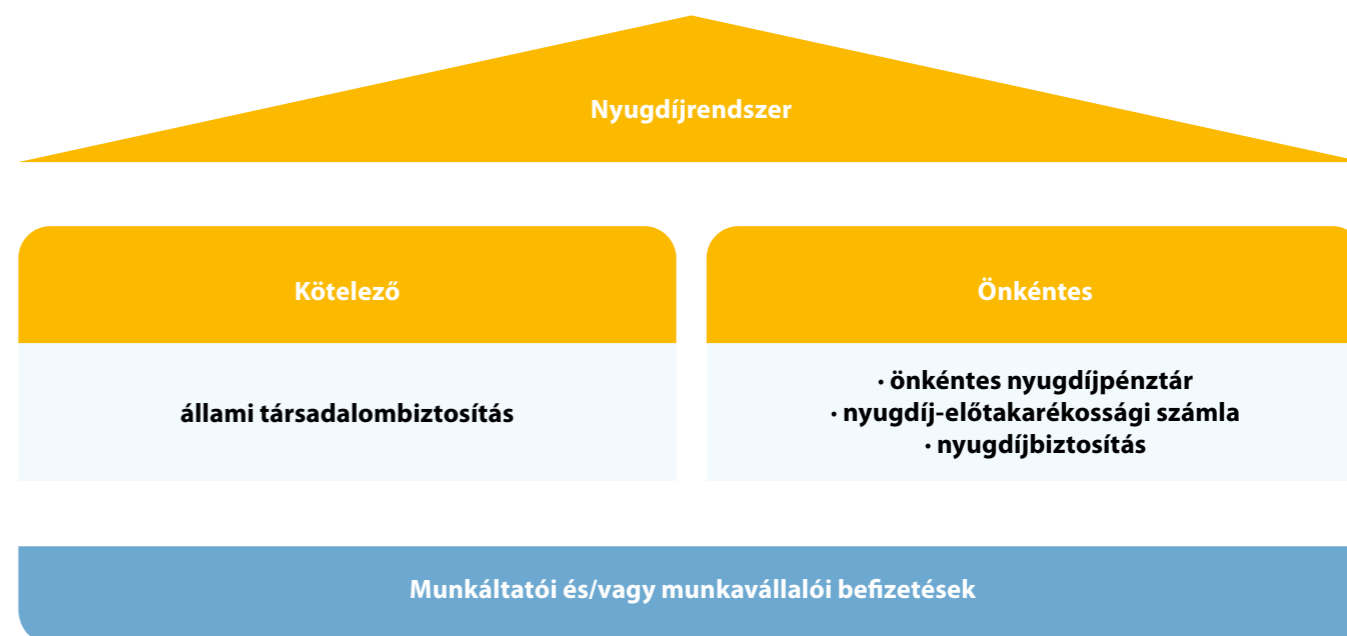
Segíts magadon!

A Molnár szülők elhatározták, hogy legalább a saját életükben hatástalanítják a nyugdíjbombát, és mostantól kezdve minden hónapban félretesznek egy kis pénzt a majdani nyugdíjukra. Apu szerint tegyék be a pénzt egy perselybe, és évente egyszer vigyék be a bankba. Anyu inkább értékpapírt venne belőle. Amikor a pénzügyi tanácsadó véleményét kéri, ő azt javasolja, hogy mindenképp olyan hosszú távú befektetést keressenek, amit az állam is támogat.

- Nézz utána, milyen nyugdíjcélú megtakarítások léteznek!
- Tegyél javaslatot a Molnár szülőknek arra, hogy milyen formában kössék le a nyugdíjcélú megtakarításait!
- Gyűjtsd össze, hogy ezek közül melyiket mivel támogatja az állam!
- Számold ki, hogy mekkora összeget kell havonta Molnáréknak félretenniük, ha az összes állami támogatást szeretnék megkapni!

A nyugdíjrendszer pillérei

A **nyugdíjrendszer** Magyarországon gyakorlatilag két pillérből áll: az állami felosztó-kirovó rendszer mellett létrejött a második pillér, amely lehetővé teszi, hogy mindenki előre gondolkodjon, azaz takarékoskodjon idős korára.

A második pillér alapját a hosszú távú befektetések, például a hosszú lejáratú értékpapírok jelentik. Sokan életjáradékot kérnek a lakásukért cserébe, ami azt jelenti, hogy életük végéig nyugdíjkiegészítést kapnak, aminek fejében a lakás a haláluk után az életjáradékot fizető banké lesz.

Önkéntes nyugdíjpénztárakban havi rendszeres befizetésekkel hízalható a saját számla, az összegyűlt pénz a nyugdíjba vonulás után egy összegben felvehető vagy havi járadékra váltható.

További megoldás a **nyugdíj-előtakarékosági számla (nyesz)** nyitása, amelynek segítségével kockázatosabb befektetések – például részvények – is választhatók, ezekkel magasabb nyereség érhető el, de ugyanúgy könnyebben könyvelhető el a veszteség is. A számlán összegyűlt pénz ebben az esetben is a nyugdíjba vonulás után vehető fel és

költhető el. Az önkéntes hosszú távú megtakarítások egy részét (önkéntes nyugdíjpénztár, nyugdíj-előtakarékossági számla, nyugdíjbiztosítás) az állam adókedvezményekkel is támogatja ezzel is erősítve a nyugdíjrendszer második pillérét. Egy típusú

megtakarításból többet is fenntarthatunk, de adókedvezmény csak egy után jár.

A biztosítók is kínálnak hosszú távú, nyugdíjcélú, biztosítással kombinált megtakarításokat.

TIPP

Az Országos Nyugdíjfolyósító Főigazgatóság oldalán tekinthetjük meg, hogy Magyarországon átlagosan mekkora ma a nyugdíj.

A nyugdíjcélú megtakarítások állami támogatása (2021)

	Állami nyugdíjrendszer	Nyugdíjbiztosítás	Nyugdíj-előtakarékossági számla	Önkéntes nyugdíjpénztár
Állami hozzájárulás	Egyéb transzferek a társadalombiztosítási alapokból.	Adókedvezmény a magánszemély befizetésének 20%-a, de legfeljebb 130 000 forint egy évben.	Adókedvezmény a tagi befizetés 20%-a, de legfeljebb 100 000 forint egy évben.	Adókedvezmény a tagi befizetés 20%-a, de legfeljebb 150 000 forint egy évben.
Magán és/vagy munkáltatói hozzájárulás	Adó- és járulékfizetések.	A szerződő magánszemély befizetése és a befizetés befektetésének hozama.	A magánszemély befizetése és a befizetés befektetésének hozama.	Tagi befizetés és a befizetés befektetésének hozama. Munkáltatói befizetések és a befizetés befektetésének hozama.

Jó, ha tudod!

Minél előbb kezdjük el a felhalmozást a második pillérben! Ha elég korán kezdjük, akkor már viszonylag kis összegek rendszeres befektetésével a nyugdíjkor eléréséig jelentős összeget halmozhatunk fel. Idő előtt ne nyúljunk nyugdíjcélú megtakarításainkhoz, azért ugyanis „büntetés” járhat! Ebben az esetben elveszíthetjük a megtakarított pénz egy részét. (Az önkéntes nyugdíjpénztárak szerződésben felajánlják, hogy a kamat „n” évente kivehető.) Az időközben felmerülő pénzügyi problémáinkat lehetőleg próbáljuk meg más forrásokból megoldani. Mindig megbízható intézményt válasszunk nyugdíjcélú megtakarításaink kezelésére!

Összefoglalás

- A Mi a nyugdíj?** A nyugdíj az állampolgárok számára garantált állami ellátás, amelyet a munkával töltött évek után a nyugdíjkorhatár elérésétől kezdve kapnak az emberek.
- B Ki fizeti a nyugdíjakat és miből?** Nyugdíjba vonulás után az állam a nyugdíjbiztosítási rendszerből biztosítja a havi nyugdíjat. A nyugdíjak fizetésének forrását a munkáltatók által a munkavállaló bruttó bére után fizetett szociális hozzájárulási adó és a munkavállaló által fizetett járulék jelenti.
- C Melyek a nyugdíjrendszer pillérei?** A nyugdíjrendszer Magyarországon két pillérből áll: az állami felosztó-kirovó rendszer mellett létrejött a második pillér, amely lehetővé teszi, hogy mindenki előre gondolkodjon, azaz takarékoskodjon idős korára. Bizonyos hosszú távú megtakarításokat (önkéntes nyugdíjpénztár, nyugdíjbiztosítás, nyugdíj-előtakarékossági számla) az állam adókedvezményekkel is támogat.

29–30. Adófizetési kötelezettségeink

- A Miből áll a munkabér? Mi a különbség a nettó és a bruttó bér között?**
- B Milyen adókat fizetünk az államnak?**
- C Miért kell adózni, mi az adórendszer?**

- A Miből áll a munkabér? Mi a különbség a nettó és a bruttó bér között?**

Pénz a zsebben

Molnár Évi egy nap megkérdezi az édesapjától, hogy mennyi a bruttó fizetése. Apu zavarba jön: azzal tisztában van természetesen, hogy a munkáltatója havonta 385 000 forintot utal át a bankszámlájára, amely már az adókedvezményt is tartalmazza, de arra nem emlékszik, hogy ez mekkora bruttó bért jelent. Anyu azt javasolja neki, hogy nézzék át a fizetési jegyzéket, azon ugyanis rajta kell lennie minden információnak.

- Nézd át Molnár apuka bérjegyzékének kivonatát, és foglald össze, hogy milyen típusú levonások szerepelnek rajta!
- Számítsd ki, hogy a kézhez kapott (nettó) bér hány %-a a bruttó (munkaszerződésben megállapított) bérének?
- Állapítsd meg, hogy mekkora adókedvezményt kapott apu a személyi jövedelemadóból a két eltartott gyermek után!

Bruttó havi munkabér (2021-ben):	518 796 Ft
Társadalombiztosítási járulék (18,5 %)	95 977 Ft
Számított személyi jövedelemadó, szja (15%):	77 819 Ft
Családi adókedvezmény:	40 000 Ft
Családi adókedvezménnyel csökkentett szja:	37 819 Ft
Nettó bér:	385 000 Ft

Munkabér alatt azt a jövedelmet kell érteni, melyet a munkaviszony keretében foglalkoztatott munkavállaló számára a munkáltató a vele kötött munkaszerződés alapján fizet. Ezt az összeget nevezik bruttó bérnek.

Ezt a pénzt teljes egészében a munkavállaló sosem kapja kézhez, mert ebből a munkáltató különböző jogcímenek különböző tételeket von le, melyeket az **adóhatóságnak** és a társadalombiztosításnak befizet. A levonások után kézhez kapott összeg a nettó bér.

A bruttó munkabérből a munkáltató csak olyan tételeket vonhat le, melyeket jogszabály ír elő. Az adókat és **járulékokat** a munkáltatónak kötelező levonni, és a levont összeget az államnak befizetni.

Nem számítanak bele a bruttó bérbe a természetbeni és egyéb juttatások, amelyek lehetnek termékek vagy szolgáltatások. Ilyen többek között a telefon vagy a gépjármű használatba adása, az étkezési jegy, a költségtérítések. Nem része a bruttó bérnek a pénzbeli juttatások közül a családi pótlék sem.

TIPP

Az interneten több kalkulátor is elérhető, amelyek megmutatják, hogy a bruttó bért milyen összegű levonások terhelik, azaz hogyan jön ki a nettó bér. A kalkulátorok a munkáltatók bérrrel kapcsolatos adóterheit is megmutatják.

B Milyen adókat fizetünk az államnak?

Közös terhek

Miután Molnárék közösen átnézték apu bérjegyzékét, Évi megjegyezte, hogy milyen sokféle levonás terheli a fizetést. Hát még a többi adó! – kapcsolódik be a beszélgetésbe anyu, aki szerint minden vásárlás után adót, áfát kell fizetni. Ott van még a gépjárműadó is, és az önkormányzatnak fizetendő építményadó - folytatja a sort apu. Nyaraláskor Füreden idegenforgalmi adót is fizettünk! – csap a homlokára Peti. Évi viszont nem érti, minek ez a sokféle adó.

- 4 Minek a rövidítése az áfa? Nézz utána, mennyi áfát kell fizetni a könyvek és a sportversenyek belépője után!
- 5 A füredi önkormányzat úgy határozta meg az **idegenforgalmi adót**, hogy minden eltöltött éjszaka után 590 forintot kér személyenként, de az első vendégéjszaka ingyenes, és a törvénnyel összhangban a 18 év alattiak után nem kell adót fizetni. Mennyi adót fizettek Molnárék, ha 10 napot (9 éjszakát) töltöttek Füreden?
- 6 A helyi önkormányzati rendelet szerint az **építményadó** mértéke 1100 Ft/négyzetméter vagy az építmény korrigált forgalmi értékének 3,6%-a. Mekkora adót fizetnek Molnárék egy évben, ha a házuk hasznos alap-területe 70 négyzetméter? Melyik számítási móddal járnának jobban, ha a ház forgalmi értéke 6 millió forint?

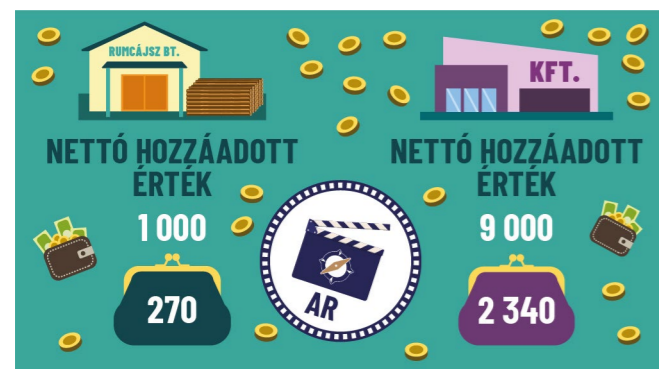

Jó, ha tudod!

A családokat olyan befizetések is terhelhetik, amelyek elnevezése nem tartalmazza az adó kifejezést, de az állam bevételét képezik. Ide tartoznak az illetékek, amelyeket például tulajdon, örökség, ajándék szerzésekor kell fizetni. Ugyancsak illeték az elnevezése a különböző hivatalos okmányok (például útlevelel, elveszett személyi igazolvány) kiállításának, de itt szolgáltatást fizetünk meg vele.

A jövedelmek (például a munkabér) után fizetendő személyi jövedelemadón kívül a családok legnagyobb adóbefizetése az áfa. Az **általános forgalmi adó (áfa)** fogyasztási típusú adó. Ezt áru és szolgáltatás vásárlásakor – az áru és szolgáltatás ellenértékével együtt – az eladónak fizetjük meg, amelyet ő az államnak befizet.

Mindenki, aki terméket vagy szolgáltatást vásárol, adófizetővé válik. Magyarországon az áfa általános mértéke 27%, ami azt jelenti, hogy például egy 200 forintos termék után további 27%-ot számolnak fel, és így összesen 254 forintba kerül (ezt nevezik fogyasztói árnak).

Az 54 forintot a kereskedőnek kell befizetnie az államnak. Léteznek alacsonyabb áfakulcsos termékek, szolgáltatások, sőt van áfamentes szolgáltatás is.

A teljesség igénye nélkül néhány kedvezményes áfakulcsba tartozó termék, illetve szolgáltatás:

Szintén a fogyasztáshoz, vásárláshoz kapcsolódó adó a **jövedéki adó**, amely néhány termék (például a dohányáru, az ásványi olaj, az alkohol) többletadója. Ez az adó nemcsak bevételt jelent az állam számára, hanem mértékével – mint árat jelentősen növelő tényezővel – a fogyasztást is befolyásolni szeretné.

A **helyi adókat** az önkormányzatok vetik ki és szedik be. Az elnevezés arra utal, hogy helyben, azaz a lakóhelyünk önkormányzatának fizetjük, és az önkormányzat használja fel a település közszolgáltatásainak működtetésére.

A háztartásokat érintő adók lehetnek vagyoni típusúak és kommunális jellegűek.

Vagyoni típusú adó a lakás és nem lakáscélú építményekre, illetve telekre kivetett adó, amelyekre vagy négyzetméter alapú adót kell fizetnie a tulajdonosnak, vagy a forgalmi értéke alapján %-osan határozzák meg a fizetendő adót.

A **kommunális jellegű adók** szintén a lakáscélú ingatlanok tulajdonosát vagy bérlőjét terhelik. Ilyen lehet például az önkormányzat által kivetett lakóingatlan-adó, idegenforgalmi adó.

C Miért kell adózni, mi az adórendszer?

Tudod-e, kinek füstölsz?

Peti barátai néha rágyújtanak bulizás közben, annak ellenére, hogy tudják, mennyire egészségtelen. Peti egy napon megkérdezte tőlük, tudják-e, mennyi pénzt fizetnek be minden egyes elszívott szállal az államnak. A barátok zavartan vonogatták a vállukat, majd megkérdezték: Adószakértő lettél?

- 7 Számold ki, mennyi jövedéki adót füstölög el egy dohányos napi 20 szál cigaretta elszívásával, ha egy 20 szálat tartalmazó doboz ára 2000 Ft! Az adó mértéke 2022-ben a törvény szerint ezer darabonként 27 800 Ft/ezer db + a kiskereskedelmi eladási ár 23,5 %-a, ami együtt nem lehet kevesebb, mint 40 800 Ft (ezer darabonként).
*2022-es adatok

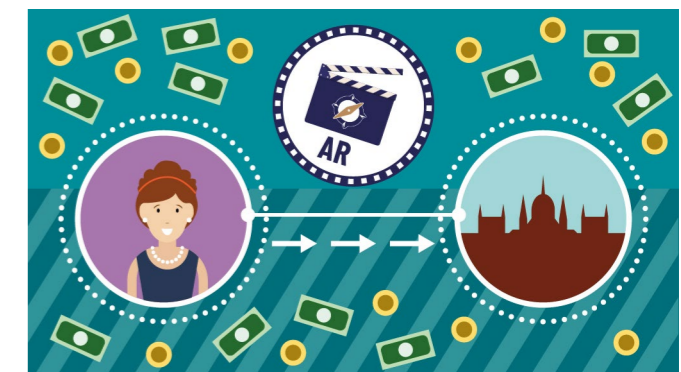
Az adók az állam és az önkormányzatok bevételeit biztosítják, forrásul szolgálnak a kiadások finanszírozására, amelyeket a társadalom tagjai, a gazdaság szereplői fizetnek be. Az állam által beszedett pénzt közpénznek is hívjuk, mivel ezt az állam gyűjti be, és dönt arról is, hogy a beérkező összegeket a társadalom érdekében hogyan költi el. Az állam, akárcsak a család, háztartást vezet, a neve **államháztartás**.

Az adózás tehát azt jelenti, hogy az adófizetők bevételeinek vagy jövedelmének meghatározott része állami rendelkezés alá kerül. Felmerül a kérdés, hogy a termékek, szolgáltatások mely körét kell a lakosságnak közösen finanszíroznia. Ki fizesse az orvosi vizsgálatot, a kórházi ellátást, az utcai közvilágítást, a rendőrt, az iskolát, a könyvtárat, a tudományos kutatást?

Ezek elsősorban olyan szolgáltatások, termékek, amelyeket azok számára is biztosítani kell, akik fizetésük, vagyoni helyzetük (fizetőképességük) alapján nem feltétlenül engedhetik meg maguknak. Ilyen például az oktatás vagy az egészségügyi ellátások.

Az állam fedezi azon szolgáltatások költségeit is, melyeket mindenki igénybe vesz, melyekből senki sem zárható ki, és a végső fogyasztó sem azonosítható pontosan. Ide tartozik például a közvilágítás, a honvédség, rendőrség működtetése, de még az állami ünnepekhez kötődő kiadások is.

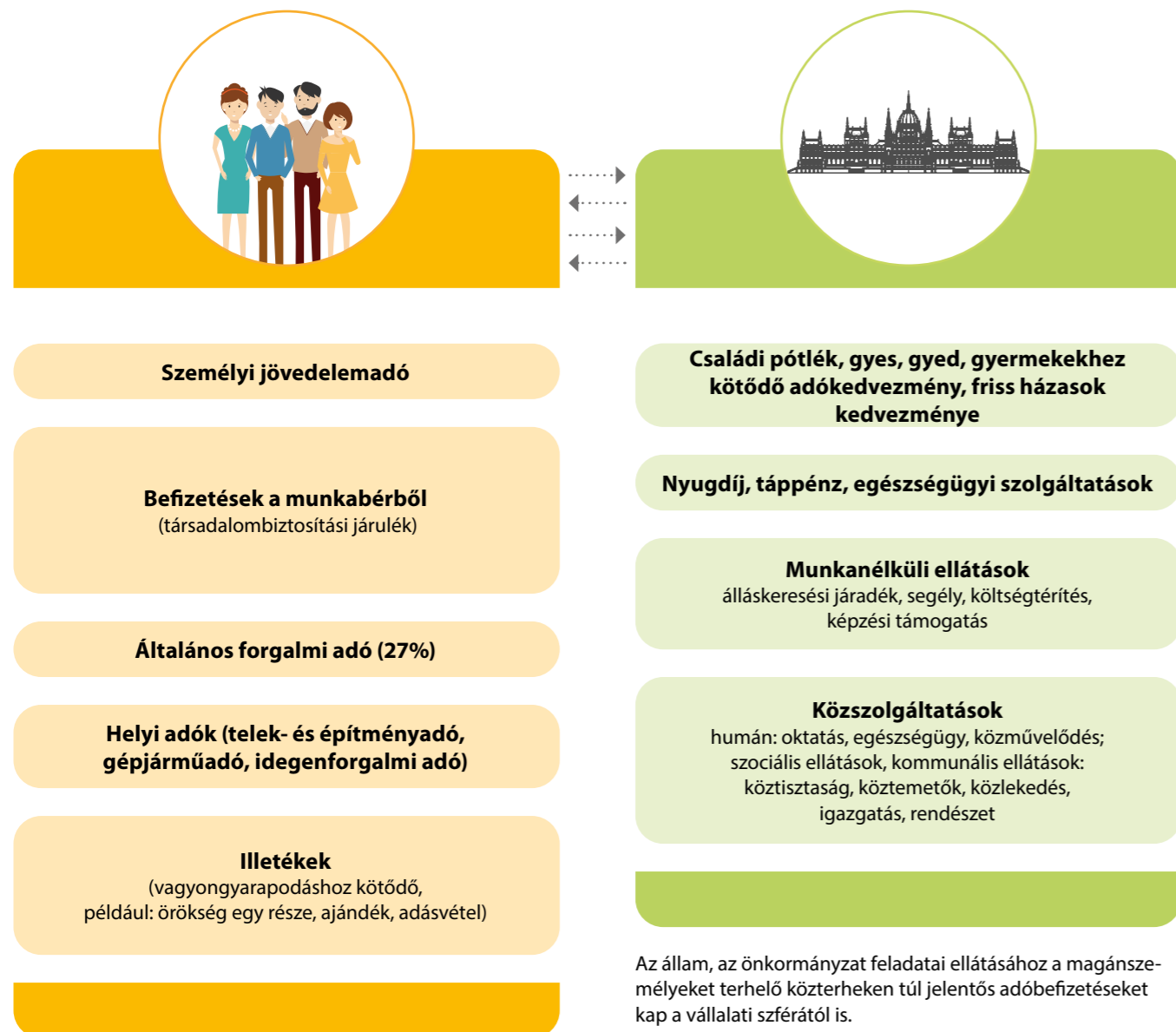
Az adórendszer magában foglalja az adózási szabályokat, az adók beszedésének módját, az adók mértékét.

Jó, ha tudod!

A magánszemély adófizetők minden évben eldönthetik, hogy az állam mire fordítsa befizetett adójuk 2 (1+1)%-át. Ebből 1%-ot az Országgyűlés által elismert egyház számára vagy egy, az állam által megszabott feladat költségeinek fedezésére lehet felajánlani. Az adó másik 1%-a a Nemzeti Adó- és Vámhivatal honlapján nyilvántartott civil szervezetek (például alapítványok) egyikének adható.

A háztartások és az állam legfontosabb gazdasági kapcsolatai (2016)

Összefoglalás

- A Miből áll a munkabér? Mi a különbség a nettó és a bruttó bér között?** Munkabér alatt azt az összeget kell érteni, melyet a munkaviszony keretében foglalkoztatott munkavállaló munkája alapján a munkáltató a munkavállalónak fizet. Ebből a köznyelvben bruttó bérnek nevezett összegből a munkáltató különböző jogcímenek különböző tételeket von le. A levonások után kézhez kapott összeg a nettó bér.
- B Milyen adókat fizetünk az államnak?** Az általános forgalmi adó (áfa) fogyasztási típusú adó, amelyet áru és szolgáltatás vásárlásakor – az áru és szolgáltatás ellenértékével együtt – az eladónak kell fizetni, amelyet ő az államnak befizet. A fogyasztáshoz, vásárláshoz kapcsolódik néhány termék (dohányáru, ásványi olaj, alkohol) jövedéki adója. A helyi adókat az önkormányzatok vetik ki és szedik be. Vagyoni típusú adó a lakás- és nem lakáscélú építményekre, illetve telekre kivetett adó, a kommunális jellegű adók szintén a lakáscélú ingatlanok tulajdonosát vagy bérlőjét terhelik.
- C Miért kell adózni, mi az adórendszer?** Az adók az állam bevételeit biztosítják, forrásul szolgálnak a kiadások finanszírozására. Az adózás tehát azt jelenti, hogy az adófizetők tulajdonából a bevétel vagy jövedelem meghatározott része állami rendelkezés alá kerül. Az adókat az állam gyűjti be, és dönt arról, hogy a beérkező összegeket a társadalom érdekében hogyan költi el. Az adórendszer magában foglalja az adózási szabályokat, az adók beszedésének módját, az adók mértékét.

31–32. Irány a nagyvilág! – devizapiaci kalandozások

F

- A Mi a különbség a valuta és a deviza között, mit nevezünk árfolyamnak?**
- B Hogyan működik a devizapiac, hogyan változnak az árfolyamok?**
- C Miért van a devizahitelnek árfolyamkockázata, ennek mi a veszélye?**

- A Mi a különbség a valuta és a deviza között, mit nevezünk árfolyamnak?**

Valuta vagy deviza?

Molnár Peti nagyon szeretne sítáborba menni az iskolatársaival. Az iskolában rendszeresen szervezett programból eddig pénzügyi okok miatt kimaradt, de most följánlottak neki egy kölcsön felszerelést, így csak a részvételi díjat és a költőpénzt kellene valahonnan előteremtenie. A szervezők még nem döntötték el, hogy idén is a Hargitára mennek-e, mert felmerült Lengyelország és Ausztria is a tábor helyszínéül.

A sítábor teljes költsége előreláthatóan 60 000 forint, amit a célország fizetőeszközében kell befizetni indulás előtt egy hónappal.

- 1 Tekintsd át a táblázatot, és számold ki, hogy a megadott forint összegből mennyi helyi pénzt tudsz vásárolni!
- 2 Mennyi pénzt kapna vissza Peti forintban, ha a tábor végén megmaradó 15 euróját és 100 lejét visszaváltaná?
- 3 Számold ki, hogy melyik külföldi pénzre jellemző a legnagyobb vételi és eladási árfolyam-különbség!
- 4 Nézz utána, hogy mit jelent a középárfolyam kifejezés!
- 5 Miért tér el egymástól a valuta és deviza árfolyama? Miért alacsonyabb a deviza eladási ára?

Pénznem	Valutaárfolyamok*		
	Vételi ár	Középár	Eladási ár
Román lej (RON)	71,04	74,15	77,26
Euró (EUR)	352,33	359,52	366,71
Złoty (PLN)	77,64	80,108	82,58
USA-dollár (USD)	287,59	292,95	298,30
Cseh korona (CZK)	13,32	13,66	14,00

*2021. január 8-i adatok

Forrás: www.napiarfolym.hu

A világban nagyon sok országnak van saját pénze, de bizonyos országok ugyanazt a pénzt használják, így például az Európai Unióban is sok helyütt az euró az egységes fizetőeszköz. Az egyes országok **készpénz** formájú fizetőeszközét, azaz érme- és papírpénzét **valutának** nevezzük. A nemzetközi fizetések zöme számlákon történő átutalásokon, vagyis számlapénz formájában zajlik. A számlapénz ilyen esetben külföldi valutára szóló követelés, amit devizának nevezünk.

A gazdaság szereplői, a vállalatok, az állam és a háztartások egyaránt használhatják más országok pénzét is, így sok esetben szükségessé válik a nemzeti fizetőeszköz átváltása. A különböző va-

luták, illetve devizák árfolyama azt mutatja meg, hogy milyen arányban cserélhetők ki egymással ezek a pénzek.

Az árfolyam lényegében egy ország fizetőeszközének piaci ára egy más ország pénznemében kifejezve. A vételi árfolyamon a bank az ügyfelétől devizát/valutát vásárol. Az eladási árfolyam az, amelyen a bank az ügyfelének a devizát/valutát eladja. Az árfolyam tehát egy fizetőeszköz árát mutatja. Az árfolyamváltozást alapvetően az határozza meg, hogy milyen az adott pénz iránti **kereslet** és kínálat. Ugyanaz a helyzet, mint egy mindennapos terméknel, csak itt a „termék” maga a pénz.

B Hogyan működik a devizapiac, hogyan változnak az árfolyamok?

A pénz világa

A Molnár családban is felmerült már, hogy megtakarításaik egy részét forint helyett valamilyen külföldi devizában tartsák. Apu szerint a devizabefektetések túl kockázatosak, mert ha csökken az árfolyam, veszteség érheti őket. Peti szerint ennek a fordítottja is igaz, ha emelkedik az árfolyam, nagy lehet a nyereség. Évi csak annyit jegyez meg, hogy szerinte jó lett volna, ha nagypapa annak idején inkább svájci frankot rejt el a padlásán...

- Te melyiket választanád a fenti megoldások közül? Indokold döntésed!
- Készülj fel egy vitára, amelynek célja a családban felmerült javaslatok mérlegelése és egy befektetési döntés meghozatala!
- A táblázat alapján váltsd át Évi padlásán talált 10 000 forintját euróra! Az euró forintban kifejezett árfolyamának ingadozását mutató grafikont áttekintve dönts el, mikor lett volna igaza Petinek, és mikor apunak!

Devizaárfolyamok*

Pénznem	Vételi ár	Eladási ár
Román lej (RON)	73,39	74,23
Euró (EUR)	357,41	361,43
Złoty (PLN)	79,02	80,31
USA-dollár (USD)	292,08	296,35
Cseh korona (CZK)	13,67	13,80

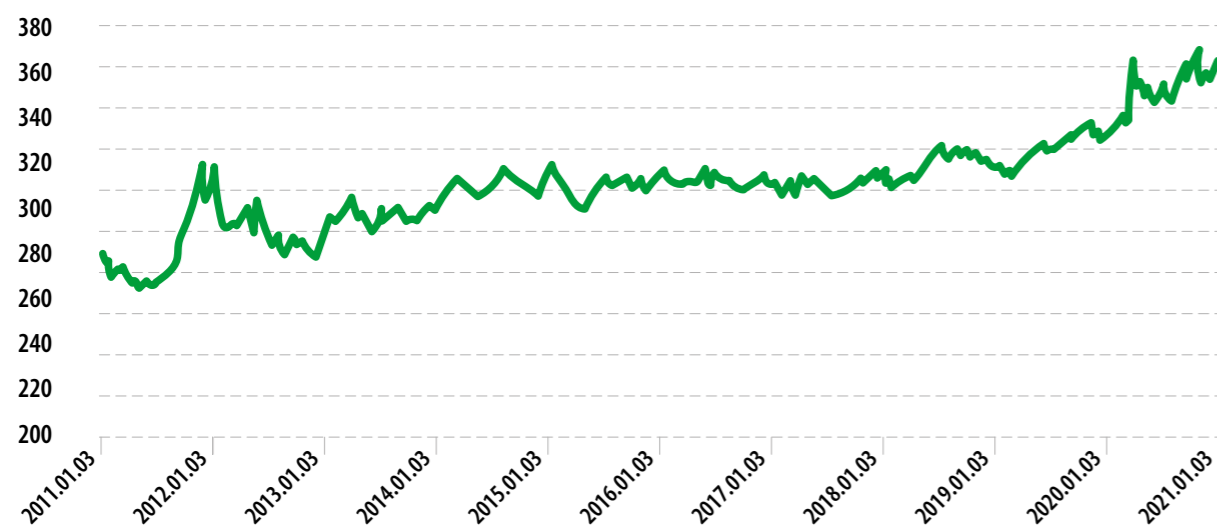
*2021. január 8-i adatok

Forrás: www.napiarfolyam.hu

- Elemezd a grafikont, és vizsgáld meg, hogy az árfolyamok alakulása hogyan hat a devizamegtakarításokra! Gondold végig, és írd össze, milyen tényezők okozhatnak árfolyam-ingadozásokat!

Forint Euróárfolyam forintban

Forrás: MNB (2021)

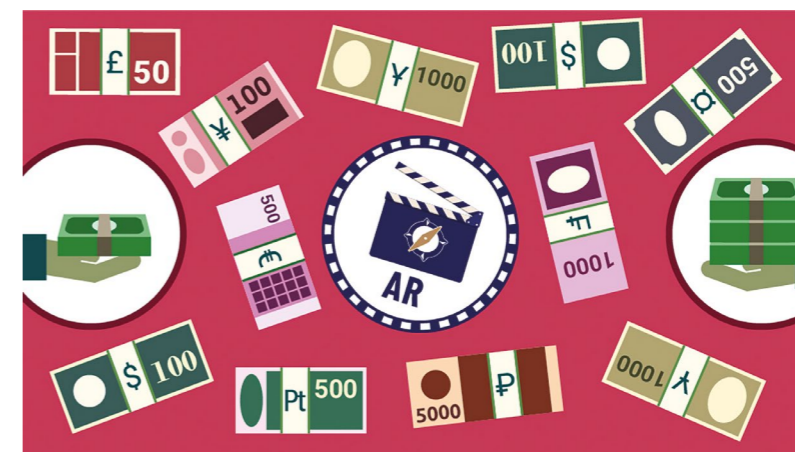
Jó, ha tudod!

Az árfolyam változása a belföldi fizetőeszköz fel-, illetve leértékelődéseként is értelmezhető. Ha valamilyen okból az árfolyam emelkedik, akkor több egységnyi belföldi fizetőeszközt kell adnunk az adott külföldi fizetőeszköz egy egységéért, azaz a belföldi fizetőeszköz leértékelődik, vagyis drágább lesz a külföldi deviza. Ha valamilyen okból az árfolyam csökken, akkor a fentebb leírt jelenség fordítottja következik be: a nemzeti fizetőeszköz a vizsgálthoz képest felértékelődik.

TIPP

Az MNB hónapról hónapra közzéteszi, hogy a magyarországi bankbetétben lévő forint- és euró megtakarítások átlagos kamata pontosan hány %. Az MNB honlapján a friss devizaárfolyamokról is tájékozódhatsz.

A devizapiac, mint minden más közös áru piaca, a kereslet és kínálat találkozásának a színtere. A különbség az, hogy itt a vevők és az eladók a pénzzel kereskednek.

A devizapiacra a vásárlók (akik lehetnek bankok, alapkezelők, vállalatok és az állam) az adott devizában szeretnének venni valamit – például alapanyagot, alkatrészt –, de akkor is szükségük van devizára, ha befektetni szeretnének egy országban, például gyárat szándékoznak építeni. A háztartásoknak főként akkor van szükségük devizára, amikor külföldre utaznak nyaralni, vagy külföldi képzésre fizetik be a család valamelyik tagját.

Ekkor gyakorlatilag külföldiek által nyújtott szolgáltatást vásárolnak. Ezzel szemben azok kínálnak eladásra devizát, akik például külföldi értékesítésből tettek szert bevételre, vagy külföldi fizetőeszközben kapják a jövedelmüket, illetve azok a külföldi befektetők is, akiknek egy másik országban tervezett befektetésükhöz saját devizájukat kell átváltaniuk.

Leegyszerűsítve: devizát (valutát) a termékeket, árukat, szolgáltatásokat külföldről behozók (**importálók**) vásárolnak, és azok adnak el, akik a termékeket, árukat, szolgáltatásokat értékesítik külföldön (**exportőrök**).

Devizapiac

Devizakeresletet támasztanak	Devizakínálatot biztosítanak
Deviza- (és/vagy valuta-) vásárlók	Deviza- (és/vagy valuta-) eladók
Az áruk és szolgáltatások importőrei	Az áruk és szolgáltatások exportőrei
A tőkeexportőrök	A tőkeimportőrök

Mint minden piacon, így a devizapiacra is a kereslet és a kínálat változása okozza a forgalmazott áru, esetünkben a deviza árának, vagyis az árfolyamnak a változását. Ha egy adott ország vonzó a külföldi befektetőknek, akkor egyre többen viszik oda a

pénzüket, így egyre több külföldi devizát adnak el az adott ország devizájáért cserébe. Ennek eredményeként a külföldi deviza ára, azaz árfolyama csökken. Tehát a folyamat az említett ország fizetőeszközének erősödését eredményezi.

Jó, ha tudod!

Egyre gyakoribb a spekulációs célból történő devizavétel és -eladás. A spekuláció célja az árfolyamnyereség, ami mögött az az egyszerű megfontolás áll, hogy aki olcsón vásárol és drágán tud eladni, nyereséghez jut. Ha egy deviza árfolyamának erősödésére számítunk, érdemes belőle vásárolni, s ha erre többen számítanak, akkor a kereslet növekedése miatt valóban növekszik az adott deviza árfolyama. A spekuláció egyrészt tehát az árfolyamkülönbségekből adódó profitlehetőséget ragadja meg, másrészt maga a spekuláció is eredményezi az árfolyam-ingadozásokat. Ha a jövedelmünk forintban keletkezik, akkor más devizában hitelt felvenni lényegében árfolyam-spekuláció, akár dollár-, akár euró- vagy svájcifrank-alapú hitelről van szó.

C Miért van a devizahitelnek árfolyamkockázata, ennek mi a veszélye?

Svájci csoki, svájci óra, svájci hitel

Molnárék egy esős hétfévi délutánon éppen svájci csokoládét majszoltak, és egy dokumentumfilmet néztek a svájci óragyártásról. Meg is beszéltek, hogy ezek a svájciak milyen tehetségesek. Apu is megszólalt, hogy bizony a svájci bicika is milyen praktikus találmány, mire anyu felidézte, hogy néhány évvel ezelőtt svájcifrank-alapú hitelt ajánlottak neki lakásvásárlásra, amiből szerencsére nem lett semmi.

A vásárlásra 5 000 000 Ft-ot, azaz 12 019 svájci frankot (CHF) folyósított volna a bank 20 évre 8%-os THM-mel, CHF alapon. Ennek induló törlesztőrészlete 41 822 forint, ami 101 CHF-ből ered 416 forintos árfolyamon, annuitásos törlesztéssel, változatlan kamatozást feltételezve.

- 10 Számold ki, hogy mennyi lenne a jelenlegi törlesztőrészlet 5 év törlesztés után 550 forintos árfolyamon!
- 11 Hány %-kal nőtt a törlesztőrészlet?
- 12 5 év törlesztés után a tőketartozásból 10 490 CHF maradt. Mennyi lenne ez ma a családnak forintban kifejezve?
- 13 Vitasd meg az osztálytársaidal, hogy milyen körülmények között érdemes svájcifrank-alapú hitelt felvenni?

Egy bank nem a saját pénzéből nyújtja a hitelt, hanem a nála elhelyezett betétekből kínálja azt. Ezeket a betéteket bármikor vissza kell tudnia fizetni, tehát biztonságosan kell hiteleznie, ráadásul nyereséget kell rajta termelnie. Alapesetben a magyar bankok a forintbetétekre fizetnek egy bizonyos kamatot, és a hiteleket ennél többért kínálják. A két érték közötti különbségnek ki kell termelnie a költségeket és az esetleges veszteségeket is.

A magyar bankok körében hogyan válhatott általánossá a svájcifrank-alapú hitelezés és miért? A 2000-es évek elején a kamatszínvonal jellemzően

10% felett alakult, de erős csökkenés után is lehetett 12% körüli betéti kamatokot kapni. További 3%-kal növelve a hitelkamat 15% körül alakulhatott. Ebben a helyzetben sok hazai bank azt gondolta, hogy el lehetne cserélni külföldi bankokkal a forintbetéteket svájci frankra, és abból svájci-frank-hitelt adni a magyar gazdaság szereplőinek.

Erre azért kerülhetett sor, mert az akkori svájci-frank-kamatok 3-4% körül mozogtak. Ha ezt körülbelül 4% különbözettel adták, akkor mindenki jól járt, az ügyfél is alacsonyabb kamatot fizetett.

Lisa S./ Shutterstock

Hosszú futamidejű hitelekre számolva, ahol a törlesztőrészletek nagymértékben tartalmaznak kamatot, a havi törlesztőrészlet a svájcifrank-alapú hitelnél lényegesen alacsonyabb volt, mint azonos forinthitelek esetében.

Ez a megoldás azonban nagyon kockázatos volt, hiszen bár a törlesztőrészletnek fontos eleme a kamat, de összességében mégis az adott deviza forintárfolyama határozza meg, hogy mennyit kell fizetni havonta.

Hiába volt hosszú évekig a svájci frank árfolyama a 140–170 forintos tartományban, 2008-tól hirtelen és gyorsan felszaladt 180–200-ra, majd 250-re, sőt

rövid ideig 300 forint fölött is járt, míg 2015-ben 275–290 forintos tartományban stabilizálódott. Ez az árfolyamhatás okozta, hogy egyrészt a havi terhek nagymértékben megemelkedtek, másrészt hiába fizették az ügyfelek évekig a hitelt, a forintban kifejezett tőketartozások nemhogy csökkentek volna, hanem még nőttek is.

Az árfolyamkockázat ilyen mértékű kezelésére sem a bankok, sem a lakosság nem volt felkészülve. Ma már más országokhoz hasonlóan Magyarországon sem vehet fel a lakosság svájcifrank-alapon hitelt. A tapasztalat azt mutatja, hogy a **devizaárfolyamok** alakulását sem középtávon, sem hosszú távon nem lehet pontosan megjósolni.

Pavel Ignatov/ Shutterstock

Jó, ha tudod!

Ha a magyar vállalkozó a termékét vagy a szolgáltatásait külföldön értékesíti, azaz exportál, akkor lehet értelme, hogy árbevétel-arányosan külföldi hitelben adósodjon el. Ha az adott vállalkozó hitelképes, és árbevétele 50-50%-os arányban származik amerikai dollárból és forintból, akkor a kigazdálkodható hiteleket is érdemes ebben az arányban megosztani. Ugyanígy, ha egy Svájcban élő magyar munkavállaló nyugdíjba megy Svájcban, akkor neki is érdemes lehet CHF-alapú hitelt felvennie, még akkor is, ha egyébként visszaköltözik Magyarországra.

Összefoglalás

- A** **Mi a különbség a valuta és a deviza között, mit nevezünk árfolyamnak?** A különböző országok készpénz formájú fizetőeszközét, azaz érme- és papírpénzét valutának nevezzük. A deviza külföldi valutára szóló követelés, ami minden esetben számlapénz. Az árfolyam egy fizetőeszköz árát mutatja meg.
- B** **Hogyan működik a devizapiac, hogyan változnak az árfolyamok?** A devizapiac, mint minden más közönséges áru piaca, a kereslet és kínálat találkozásának a színtere. Az egyetlen különbség, hogy itt a vevők és az eladók magával a pénzzel kereskednek. Mint minden piacon, így a devizapiacra is a kereslet és a kínálat változása okozza a deviza árának, vagyis az árfolyamnak a változását.
- C** **Miért van a devizahitelnek árfolyamkockázata, ennek mi a veszélye?** A devizaárfolyamok alakulását nem lehet pontosan megjósolni. Az árfolyamváltozás miatt a hitel törlesztése nagymértékben változhat, a terhek nem várt mértékben növekedhetnek, ezért olyan devizában érdemes hitelt felvenni, amilyen devizában a bevételeink is keletkeznek.

33–34. Fogyasztóvédelem, pénzügyi fogyasztóvédelem

É

A Mit tehetünk, ha fogyasztóként sérülnek az érdekeink?

B Hova forduljunk, ha meg akarjuk védeni az érdekeinket?

C Mit tegyünk, ha pénzügyi szolgáltatással kapcsolatos panaszunk van?

A Mit tehetünk, ha fogyasztóként sérülnek az érdekeink?

Nem működik a botmixer

Molnár anyuka az egyik áruházban akciósan vett egy márkás botmixert. Miután hazaért a vásárlásból, rögtön ki is próbálta, és miután hibátlanul működött, eltervezte, hogy Peti nyolc nap múlva tartandó szülinapi partijára ezzel készíti majd el az édességeket. Ám a gép éppen Peti szülinapján mondta fel a szolgálatot. Amikor visszavitte az üzletbe a mixert, azt mondták neki, hogy az akciós terméket nem tudják sem visszavenni, sem kicserélni.

1 Nézz utána, hogy szabályos volt-e az áruház viselkedése! Gyűjts érveket az áruház képviselőjével folytatott megbeszéléshez!

2 Foglald össze, hogy milyen hátrányokat okozhat a cég számára a fenti magatartás!

Gyakran előfordul, hogy a piac két főszereplője, a termelő (eladó) és a fogyasztó (vevő) között az erőviszonyok az eladó javára billenek. Ennek számos oka lehet, de leginkább a két szereplő érdekérvényesítő képességében rejlik különbségekre lehet visszavezetni ezt az egyenlőtlenéget. Az elégedett fogyasztó viszont nélkülözhetetlen szereplője a gazdaságnak, így az általában gyengébb érdekérvényesítő képességgel rendelkező fogyasztó védelemre, támogatásra szorul.

Fogyasztói igényeink érvényesítését egyrészt közvetlenül, vásárlóként gyakoroljuk, másrészt támogatnak minket ebben a fogyasztóvédelem intézményei, jogszabályai. Egyszerűbb esetekben a panaszkezelés, a vásárlók könyvébe történő bejegyzés is elegendő, de rendelkezésünkre állhat az ügyfélszolgálat, a békéltető testület és a polgári jogi eljárást megindító keresetlevél bírósághoz történő benyújtása is.

A fogyasztók egészségét, védelmét a biztonságos termékek szolgálják, amelyeket a gyártók, valamint a forgalmazók kötelesek garantálni. A biztonságot szolgáló előírások a termék alapvető tulajdonságain kívül címkézést, árfeltüntetést, használati és kezelési útmutatókat, esetleg szabványosítást is előírhatnak.

A modern vásárlási formák terjedésével vált fontossá, hogy az üzleten kívül kötött szerződések esetén lehetsége van a fogyasztónak 14 napon belül indoklás nélkül elállni a szerződéstől. Az internetes, telefonos vásárlások esetén a fogyasztói jogokat az úgynevezett távollévők között kötött szerződésekről szóló jogszabállyal védik.

A jogszabály tiltja a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot (például a megtévesztő, agresszív eladói magatartást), és előírják a reklámozással kapcsolatos alapszabályokat is.

Jó, ha tudod!

A Magyarországon tartós fogyasztási cikkek, termékek automatikusan két év szavatosság jár, egyes esetekben egy év kötelező jótállást kapunk. Ez azt jelenti, hogy ha a vásárolt áru meghibásodik vagy elromlik, akkor kérhetjük a javítását, cseréjét. Ha ezek közül egyik sem lehetséges, akkor kérhetünk például áruszállítást, de végső esetben el is állhatunk a vásárlástól, vagyis visszakérhetjük a pénzünket. Az online vásárlásra speciális szabályok vonatkoznak. Ebben az esetben még erősebb a fogyasztó védelme. Például az online vásárolt terméket 14 napon belül visszaküldheti a vevő, az eladó pedig köteles visszavenni.

B Hova forduljunk, ha meg akarjuk védeni az érdekeinket?

Termékbemutató buktatókkal

Egyik délután a Molnár nagyszülőket egy kedves női hang hívta fel, és ingyenes egészségügyi állapotfelmérésre invitálta őket. Az egyszerű vizsgálat után egy „speciális” gyógyászati segédeszközt lehetett hazavinni, akciósan 900 ezer forint helyett „csak” 300 ezer forintért, amennyiben ott a helyszínen befizetnek 10% előleget. Az ajánlat nagyon csábítónak tűnt, és a nagyszülők bele is mentek. Otthon jöttek rá, hogy a gépre valójában semmi szükségük nincs.

Molnár apuka személyesen vitte vissza a gépet a kereskedőnek, és kérte vissza az előleget. A kereskedő azzal utasította el, hogy mivel a bemutatón a nagyszülők a terméket kipróbálhatták, nem állhatnak el a szerződéstől.

3 Tegyé! javaslatot arra, hogy milyen lépéseket tegyenek Molnárék ahhoz, hogy visszakapják a nagyszülők befizetett pénzét!

4 Hova fordulhat panaszával Molnár apuka? Milyen formában és hol kell a panaszt benyújtania? Segítségül látogass el a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium honlapjára, és foglald össze a legfontosabb tanácsokat!

TIPP

Ha jobban el akarsz mélyülni a témában, látogass el az Okoskosár honlapjára, ahol játékok, videók és hasznos információk találhatók a fogyasztók védelméről.

Fontos alapelv, hogy a fogyasztók védelmének az élet valamennyi területén (a gazdaság valamennyi ágazatában) érvényesülnie kell, aminek betartásáért elsősorban a **Nemzeti Fejlesztési Minisztérium** felel. A hatóság a termékek minőségét, összetételét, csomagolását éppúgy ellenőrizheti, mint a termékekre kötelezően felkerülő jelzések meglétét vagy a termék árát. Ellenőrzi többek között az egyenlő bánásmód elvének érvényesülését, és a fogyasztót védő szabályok megszegése esetén eljárást kezdeményez.

Ha viszont úgy ítéljük meg, hogy egy vállalat tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot, megtévesztő reklámot alkalmaz, vagy tisztességtelenül befolyásolja a fogyasztói döntésünket, akkor a **Gazdasági Versenyhivatalhoz (GVH)** kell fordulnunk.

Visszaélés gyanúja esetén a versenyhivatal vizsgálatot indíthat. Amennyiben törvénytörtést állapít meg, akkor a hivatal többféle módon is eljárhat: megtilthatja a törvénytörést magatartást, súlyosabb esetben pedig bírságot vethet ki.

A Gazdasági Versenyhivatal ellenőrző tevékenysége

Megtévesztések

Visszaélés az erőfölénnyel

Kartell-megállapodások

Vállalati egyesülések

Jó, ha tudod!

Hiába igyekszünk vásárlóként jól dönteni, ha a vállalatok megtévesztenek, és olyan információk alapján döntünk, amelyek nem teljesen igazak. Megtéveszthetnek minket, amikor olvashatatlanul apró betűkkel tüntetnek fel lényeges információt, azonos szín- és formavilágot használva ismert márkás termék hatásait keltik, biztos hatást ígérnek (például egy fogyókúra szer használatától), a „csak itt és csak most” érveléssel hajszoznak bele ajánlatuk elfogadásába, miközben az ajánlat valódi tartalmát, a lehetséges alternatív megoldásokat az adott helyzetben képtelenek vagyunk felmérni.

C Mit tegyünk, ha pénzügyi szolgáltatással kapcsolatos panaszunk van?

Akción és hitel

A Molnár család hitelt vett fel a ház korszerűsítésére, azonban a várt összeg helyett kevesebbet kaptak, mert a bank levonta a pénzből a folyósítási díjat. Apu nagyon mérges lett, mivel éppen azért döntöttek a bank mellett, mert akciósan minden díjat elengedtek. Amikor felhívta az ügyfélszolgálatot, közölték vele, hogy az akció egy nappal korábban járt le, mint ahogy a hitel iránti kérelmüket benyújtották. Apu szerint ők minden papírt időben beadtak, és a bank ügyintézője hibázott, mert csak másnap továbbította a kérelmüket.

5 Szerinted ki lehetett a hibás? Indokold döntésedet!

6 Helyesen járt el apu, hogy először a bankhoz fordult a panaszával?

Mit tehet az, akinek pénzügyi kérdésben támad nézeteltérése? Ebben az esetben először a szolgáltatóhoz kell fordulnia személyesen, telefonon vagy írásban. Célszerű ez utóbbit választani, mellékelve azokat az iratokat, közléseket, információkat, amelyek a panasz alapjául szolgálnak. A pénzügyi szervezetnek 30 napon belül érdemi írásbeli választ kell adnia a panaszra.

Ha a pénzügyi szolgáltató nem válaszol, vagy az ügy kivizsgálását nem végzi el a jogszabálynak megfelelően, akkor úgynevezett fogyasztói kérelmet lehet benyújtani a Magyar Nemzeti Bank **Pénzügyi Békéltető Testületéhez (PBT)**.

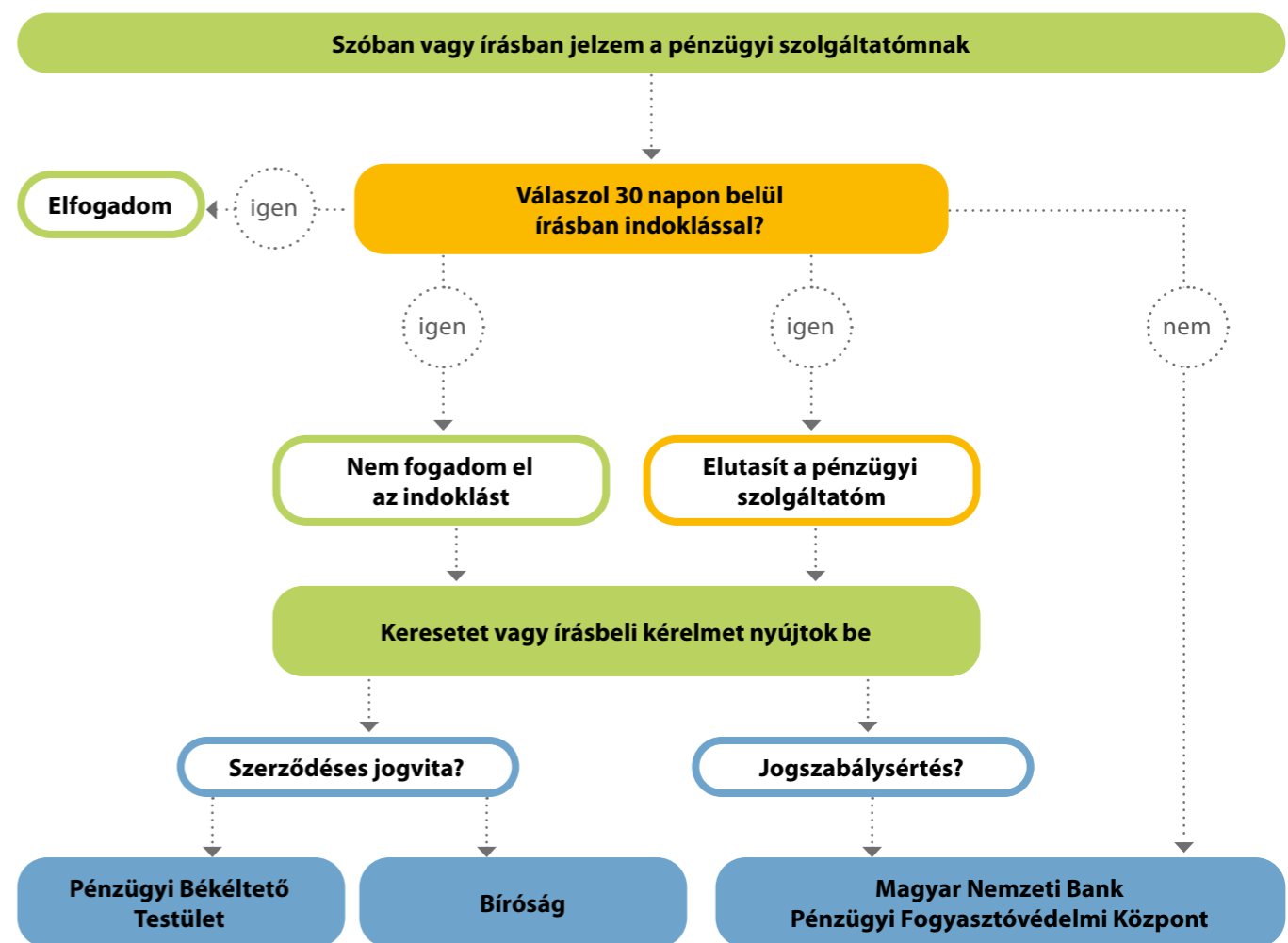

Jó, ha tudod!

A pénzügyi viták esetében gyakran még azt sem lehet eldönteni egyértelműen, hogy a pénzügyi szolgáltatók hibáztak, vagy a fogyasztók nem jártak el kellő körültekintéssel. Sok pénzügyi vita elkerülhető lenne, ha a fogyasztók tudatosabban választanának a pénzügyi termékek közül, és tisztában lennének azok kockázataival is.

Ez az intézmény 2011 óta létezik Magyarországon, és kifejezetten a pénzügyi természetű viták rendezésére szolgál. Mivel a pénzügyi tárgyú perek általában bonyolultak, hosszadalmasak és költségesek, első körben érdemes a Pénzügyi Békéltető Testülethez fordulni. A PBT segítségével a fogyasztók szakmailag jól felkészült, tapasztalt, a pénzügyekben jártas jogászok és közigazdászok közreműködésével rendezhetik a pénzügyi tárgyú jogvitáikat a pénzügyi szolgáltatókkal. Ezeknek az eljárásoknak a legfontosabb jellemzője, hogy gyorsak és ingyenesek. A felek egy kis segítséggel hamar egyezsége juthatnak, így sok időt, energiát spórolnak meg.

A pénzügyi szolgáltatóval fennálló vita, panasz rendezésének folyamata

Forrás: MNB Pénzügyi Fogyasztóvédelmi Központ Navigátor Füzetek (2015)

TIPP

Pénzügyi típusú panaszok esetén sok segítséget nyújthat a Magyar Nemzeti Bank online felülete, és hasznos információk találhatóak a Pénzügyi Békéltető Testület, valamint a Gazdasági Versenyhivatal honlapján is.

Összefoglalás

- A Mit tehetünk, ha fogyasztóként sérülnek az érdekeink?** A fogyasztói igények érvényesítését egyrészt közvetlenül, vásárlóként lehet gyakorolni, másrészt támogatást nyújtanak a fogyasztóvédelem intézményei, jogszabályai. Egyszerűbb esetekben a panaszkezelés, a vásárlók könyvébe történő bejegyzés is elegendő, de rendelkezésre állhat az ügyfélszolgálat, a békéltető testület és a polgári jogi eljárást megindító keresetlél bírósághoz történő benyújtása is.
- B Hova forduljunk, ha meg akarjuk védeni az érdekeinket?** A fogyasztóvédelem kérdéseiben a területileg illetékes járási hivatalokhoz fordulhatunk. Ha pedig az adott magatartás versenyt sért, akkor a Gazdasági Versenyhivatal az illetékes.
- C Mit tegyünk, ha pénzügyi szolgáltatással kapcsolatos panaszunk van?** Először a szolgáltatóhoz kell fordulni személyesen, telefonon vagy írásban. Amennyiben a pénzügyi szolgáltató nem ad választ, vagy a panasz kivizsgálása nem jogsabályszerűen történt, fogyasztói kérelmet lehet benyújtani a Magyar Nemzeti Bank Pénzügyi Békéltető Testületéhez (PBT).

35. Életpályánk pénzügyi döntései

É

A Milyen pénzügyi lépések kísérik végig életünket?

B Hogyan hozhatunk fenntartható pénzügyi döntéseket?

A Milyen pénzügyi lépések kísérik végig életünket?

Számvetés!

A Molnár család minden év végén összeül, hogy átbeszélje az elmúlt évet, és felkészüljön az újra. Anyu megállapítja, hogy sok minden történt velük: elkészült a családi költségvetés, bankszámlát nyitottak, megtakarításokra tettek szert, sőt a házra hitelt is kellett felvenniük. Apu szomorúan tette hozzá, hogy sajnos az autócserére már nem futotta. Évi szerint jó év volt, Peti pedig már alig várja a következőt.

- Írd össze a Molnár család pénzügyi döntéseit az alábbi táblázat mintájára!
- Gondold végig, milyen fontos pénzügyi döntések fordulhatnak még elő egy-egy család életében!
- Készíts gondolattérképet egy család fontosabb pénzügyi, gazdasági döntéseinek összefoglalása céljából!
- Keresd meg és próbáld ki a Pénziránytű Alapítvány pénzügyi tervezőjét! Mi a véleményed: milyen életkorban célszerű elkezdni a pénzügyek tudatos kezelésének tanulását?

Pénzügyi-gazdasági döntés	Ki/mi indokolta az eseményt/lépést?	Ki végezte a feladatot?	Közvetlenül kit érint a döntés?
Családi költségvetés összeállítása	Évi középiskolába kerül	A szülők	Az egész családot
Bankszámlanyitás Évinek	Korszerű pénzkezelés a családtól távol	A szülők Évivel	Évit
Bankkártyaválasztás	Korszerű pénzkezelés	A szülők	A szülőket

Bármilyen meglepő, már születésünkönként pénzügyi döntések előtt állunk. Igaz, ekkor még a szüleinknek kell eldönteniük, hogyan gondoskodjanak a születendő gyermekről. Kössenek-e a gyermek nevére biztosítást? Indítsanak-e megtakarítást? A hatályos törvények értelmében a magyar állam minden gyerek után úgynevezett életkezdési támogatást fizet, amelynek induló összege a csecsemőknél 2016-ban 42 500 forint. Ezt egészíthetik ki a szülők további speciális értékpapír-vásárlással (babakötvénnyel), amelyhez úgynevezett Start számlát kell nyitni. Erre az állam évente a szülők által befizetett összeg 10%-ának, de évente legfeljebb hatezer forintnak megfelelő további támogatást fizet.

Gyermekkorunkban már a bankok számlanyitási lehetőséget is ajánlanak, amelyről szülő, gondviselő segítségével pénzt lehet felvenni, a zsebpénzt utalhatják rá. A számlán összegyűjtött pénz után a bank kamatot fizet, illetve egyes bankok külön ajándékkal is jutalmazták a takarékoskodást.

A 14. életév betöltését követően szülői hozzájárulással már mindenkinek lehet önálló bankszámlája, bankkártyája. 15-16 éves kortól már az első hivatalos munkából származó munkabér is érkezik a bankszámlára, dönteni lehet a megszerzett jövedelem azonnali vagy jövőbeni felhasználásáról, azaz megtakarításáról.

18 éves kortól önállóan nyithatunk bankszámlát, igényelhetünk bankkártyát, rendszeres banki kapcsolat alakulhat ki: ösztöndíj, diákhitel, esetleg munkabér érkezik számlánkra. Az el nem költött pénzünk elhelyezésére befektetési lehetőségek után nézünk. 20–22 éves kortól fogyasztási hitelek felvételére, megtakarításokra kerülhet sor. Ha dolgozunk, rendszeres önálló jövedelmet kapunk, folyamatosan gazdálkodunk.

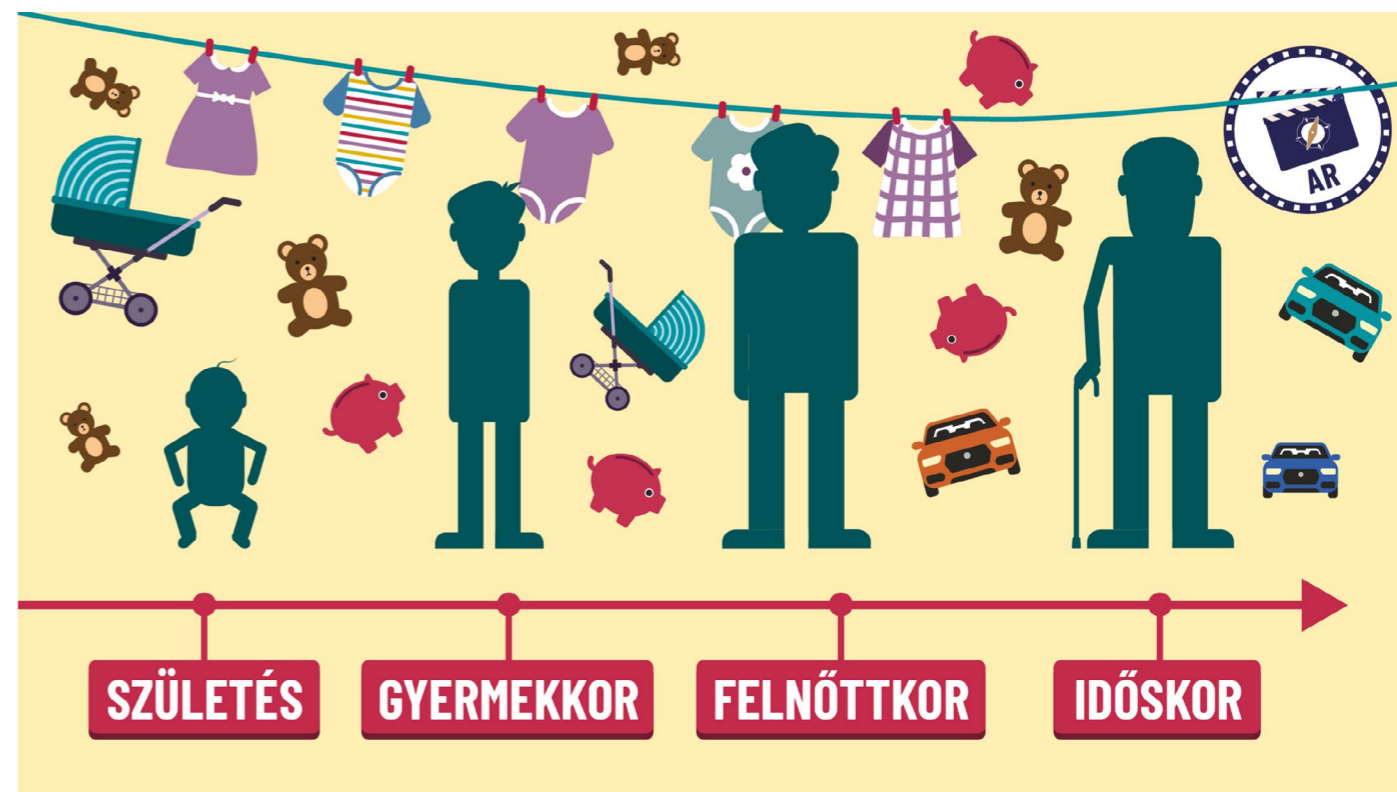
Nagyjából 25 éves kortól már saját háztartásunkban hozhatunk pénzügyi döntéseket. Ekkor már olyan kérdések foglalkoztatnak minket, hogy miként intézzük a mindennapok pénzügyeit. Hogyan tudunk autót, ingatlant vásárolni? Hogyan csökkenthetjük az életünk veszélyforrásaiból származó kockázatokat?

Az önálló háztartással kapcsolatban rendszeres és rendszertelen kifizetési kötelezettségeink keletkeznek, amelyeket a pénzügyi szolgáltató(i) nk segítségével többféleképpen is teljesíthetünk. Számos szempont figyelembevételével a fizetési módok között választanunk kell. Hosszú lejáratú

hitelek felvételére is sor kerülhet (autó-, ingatlanvásárlással összefüggésben). Biztosításokról döntünk (élet-, egészség-, nyugdíj-, vagyonbiztosításról), öngondoskodás jellegű megtakarításaink is lehetnek.

A növekvő család egyben növekvő terheket jelent. 30 éves kortól az eddigiek mellett a gyerekeinkre vonatkozó hosszú távú megtakarítások, befektetések is megjelennek. 45–50 éves kortól megkezdődik a felkészülés az időskorra. Erősödik az öngondoskodás jellegű megtakarítások szerepe (nyugdíj-előtakarékosság, életbiztosítás), az életkor előre haladtával, a gyerekek önállóvá válásával pedig csökkenhetnek a kiadások.

Akárhogy is vélekedünk a jövőről, szerencsére egyre többen belátják, hogy a jövőről való gondoskodás egyéni felelősség kérdése is. Az eljövendő nyugdíjaskor esetleges megélhetési nehézségeivel szemben a jelenkor egyéni megtakarításai döntő jelentőséggel bírnak. Éppen ezért a nyugdíjas évek anyagi biztonságának megteremtését már életünk aktív szakaszában el kell kezdeni.

TIPP

Minden életszakaszban nagy segítségünkre lehet a Pénziránytű Alapítvány pénzügyi tervezőprogramja, amely segít felvenni a harcot a „pénznyelők” ellen. Gondold végig, mi mindenre költesz úgy, hogy szinte észre sem veszed! Van, aki nassol, más feleslegesen autózik, megint más az akcióknak nem tud ellenállni. Ezek a pénznyelők, amelyek észrevétlenül apasztják a pénztárcánkat.

B Hogyan hozhatunk fenntartható pénzügyi döntéseket?

É

A Molnár család kizöldül

A számvetés után a Molnár család folytatja az elmúlt időszak családi pénzügyi döntéseinek értékelését. Peti felveti, hogy az iskolai témahéten a fenntartható gazdálkodásról esett szó, és egy pénzügyi személyiségtesztet is kitöltöttek. Javasolja, hogy a család minden tagja végezze el a tesztet. Kiértékelik, és felmerül a kérdés, miben döntenének másképp, ha most választhatnának. Anyunak eszébe jut, hogy amikor elromlott a kazán, 1 millió forint összegű, 5 éves lejáratú hitel vettek fel, most viszont hallotta, hogy szomszédjuk a napelemes fűtés korszerűsítését kedvezményes zöld hitelből valósítja meg. Apu visszakérdez: „Akkor mi is kizöldülünk?”

- 5 Töltsd ki te is a középiskolások részére készült Pénzügyi személyiségtesztet a Pénziránytű Alapítvány honlapján! Értékeld a kapott eredményt, és gondold végig, mit változtatnál meg, hogy a következő időszakban tudatosabban gazdálkodj pénzügyeiddel!
- 6 Van pénzügyi terved a zsebpénz beosztására? Készítsd el havi zsebpénz takarékos és „zöld” megoldásokat is tartalmazó felhasználási tervét!

Az éghajlatváltozás és a környezet pusztítása veszélyt jelent az egész világ számára. Negatív folyamatok indultak be, amelyek sokszor visszafordíthatatlanul károsítják a gazdaság működését és az emberek életminőségét. Ezeknek a megváltoztatása rajtunk, fogyasztókon is múlik. A tudatos pénzügyi tervezés, a hosszú távú gondolkodás és a fenntartható életmód pozitív hatással van egyrészt anyagi helyzetünkre, más-részt környezetünkre is.

A klímaváltozás elleni küzdelem fontosságát egyre többen ismerik fel a vállalkozások szintjén is, ezért egyre több zöld beruházás indul. A környezeti fenntarthatóságot szem előtt tartó fejlesztések, azaz **zöld beruházások** támogatják például az épületek hatékonyabb energiafelhasználását, bővítik a megújuló energiakapacitásokat (pl. geotermikus, nap-, szélenergia), támogatják a szárazföldi és vízi élővilág sokféleségének megőrzését, vagy csökkentik a keletkező hulladék mennyiségét. Ezek mind olyan fejlesztési területek, amelyek finanszírozása zöld célt szolgál.

Ezek miatt az igények miatt jelent meg a befektetési lehetőségek piacán egy új termék, a fenntartható beruházások finanszírozását szolgáló **zöld kötvény**. Amennyiben egy vállalkozás, egy pénzügyi intézmény vagy akár az állam zöld kötvényt bocsát ki, lényegében zöld és fenntartható működését finanszírozza külső forrás bevonásával. Az a befektető pedig, aki ilyen értékpapírokat vásárol, jelzi elkötelezettségét a zöld pénzügyek és a fenntarthatóság mellett. Egyre több olyan, ún. **ESG (Environmental, Social and Governance)**

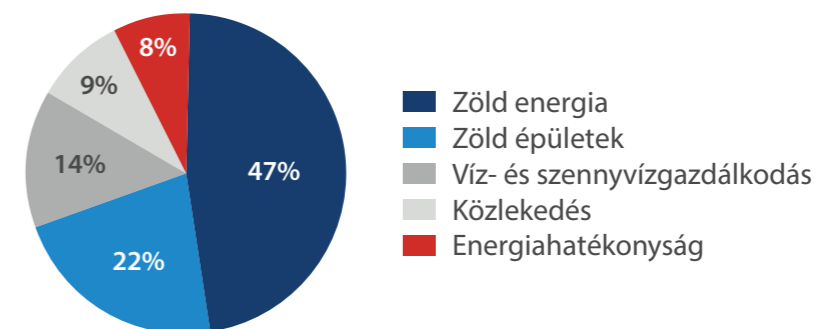
befektetési alap is van, amely kifejezetten törekszik rá, hogy a befektetéseket érvényesüljön a zöld szempont vagy a társadalmi fenntarthatóság. Ezek az alapok zöld kötvényeket kínálnak vagy „zöldebb” cégek részvényeit teszik elérhetővé a lakosságnak. A bankok kínálatában is megjelentek a vállalkozások számára nyújtott **zöld hitelek**, amelyeket környezeti szempontból hasznos célokra lehet igényelni. Ma már nemcsak a vállalatok (amelyek például naperőművet létesítenek a kölcsönből), hanem esetenként a háztartások is kaphatnak kedvezményes zöld hiteleket. A lakosság többféle **állami támogatást** is igénybe tud venni, így számára is elérhetővé válnak a fenntarthatóságot szolgáló és környezetkímélő megoldások. Ilyen támogatással vagy kedvezményes hitellel támogatott cél például a korszerű, energiatároló otthonok kialakítása, a tisztán elektromos motorral hajtott autók vásárlása, a fűtés korszerűsítése vagy az elavult háztartási gépek cseréje.

Mindennapi fizetési szokásaink megváltoztatásával csökkenthetjük a készpénz előállításából, selejtezéséből, lebomlásából eredő környezetkárosító hatásokat. **Zöld pénzkezelési** mód például, ha bankszámlát nyitunk, és készpénz használata helyett előnyben részesítjük az elektronikus fizetési formákat. Mindennapi ügyeink intézéséhez a szolgáltatók online ügyfélszolgálatait is igénybe vehetjük, ahol többek között biztosítják a mérőállások online bejelentésének lehetőségét vagy a számlák elektronikus kiegyenlítését, például bankkártyás vagy QR-kódos fizetéssel.

TIPP

A Pénziránytű Alapítvány **Pénzbook** YouTube-csatornáján a korszerű pénzkezeléssel és a fintech megoldási lehetőségekkel kapcsolatban további hasznos információkat, bemutató videókat tekinthetsz meg.

Zöld kötvénnyel finanszírozott projektek megoszlása (világszinten, 2017)

Forrás: A jövő fenntartható közgazdaságtana (Magyar Nemzeti Bank, 2019, szerk. Virág Barnabás), 177. o., 2017-es globális S&P Global Ratings adatok alapján

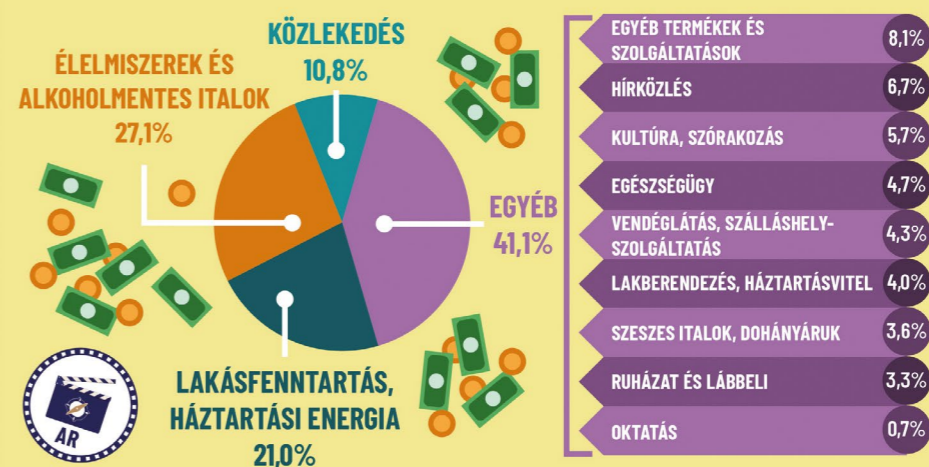
Jó, ha tudod!

Mindennapi döntéseinkkel hatással vagyunk a gazdaságra; az tehát, hogy hétköznapi vásárlásaink során – élelmiszerek, ruhanemű stb. – milyen termékeket részesítünk előnyben, nemcsak költségvetésünket befolyásolja, de a környezetre is hatással van.

Az MNB **Családi Zöld Pénzügyek** címmel tájékoztató oldalt hozott létre honlapján, ahol az egyének és családok hasznos, gyakorlati segítséget kapnak ahhoz, hogy felismerjék: tudatos kezeléssel a pénzügyek a környezet szolgálatába állíthatók.

A zöld költségvetés elkészítésének szempontjait felidézheted a könyv 5-6. leckéje vagy a **Pénzbook YouTube-csatorna** „Családi költségvetés zöld szemléletben” animációja segítségével is.

A HÁZTARTÁSOK EGY FŐRE JUTÓ HAVI KIADÁSAINAK MEGOSZLÁSA, 2017

Összefoglalás

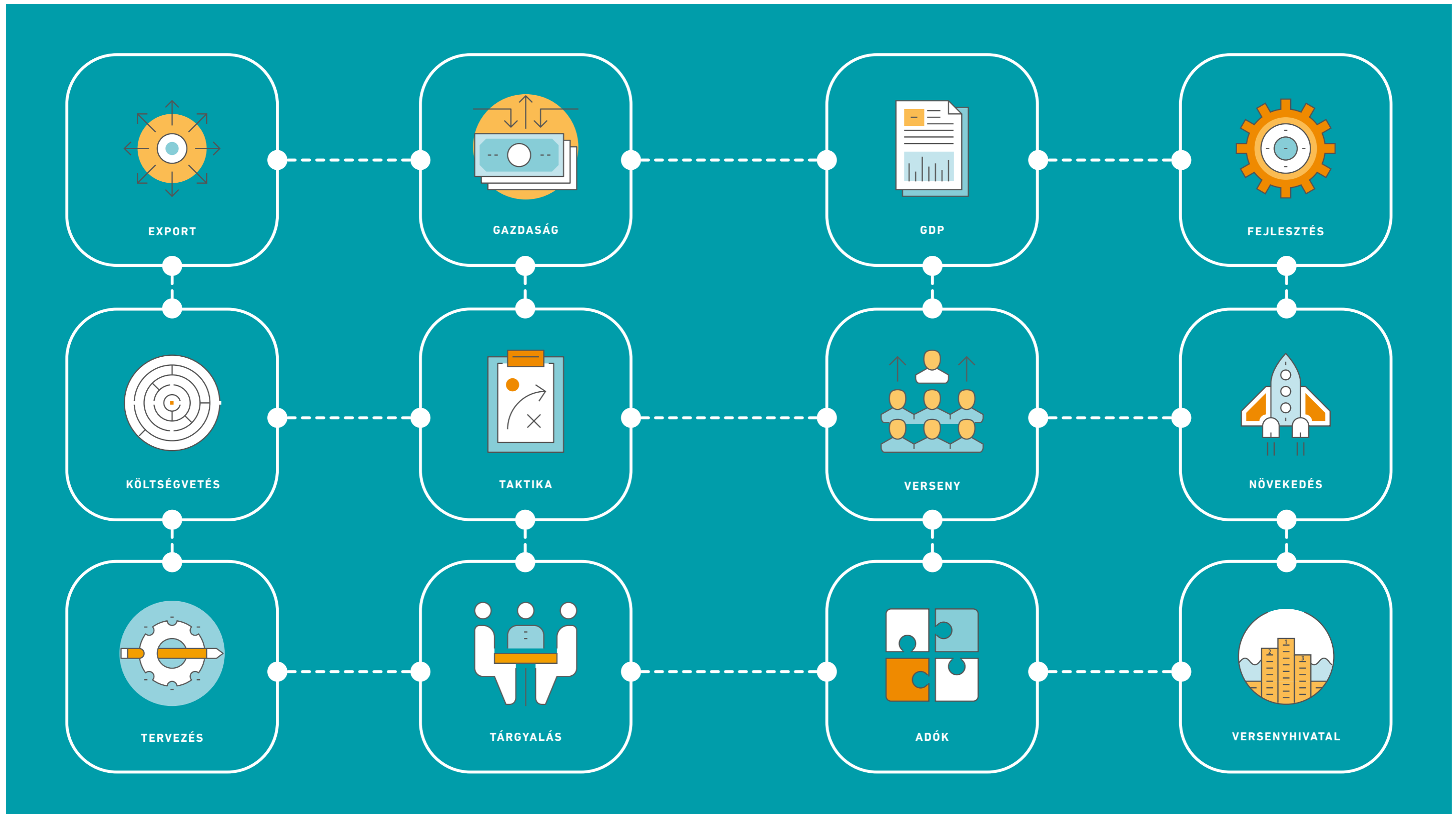
A Milyen pénzügyi lépések kísérik végig életünket? A pénzügyi döntések születésüktől kezdve elkíséremek. A 14. életév betöltését követően szülői hozzájárulással már mindenkinek lehet önálló bankszámlája, bankkártyája, amelyre 15–16 éves kortól az első hivatalos munkából származó munkabér is megérkezhet. 18 éves kortól már rendszeres banki kapcsolat alakulhat ki. A saját háztartás megteremtése, majd később a családalapítás számos új és hosszú távú pénzügyi döntés elé állít bennünket a hitelfelvételtől a befektetésen keresztül az életünket védő, értékeinket érintő biztosításokig.

B Hogyan védjük környezetünket mindennapi pénzügyeink segítségével? A tudatos pénzügyi tervezés és a fenntartható életmód pozitív hatással van egyrészt anyagi helyzetünkre, másrészt környezetünkre is. A környezeti fenntarthatóságot támogató zöld beruházások finanszírozását zöld kötvények biztosítják, amelyeket elsősorban befektetési alapokon keresztül vásárolhatunk meg. A háztartások ma már zöld hitelt, valamint állami támogatást is igénybe vehetnek, amelyek környezetkímélőbb megoldásokat tesznek elérhetővé. A környezetkárosító hatásokat zöld pénzkezelési módok alkalmazásával is csökkenthetjük.

II. rész

Piacgazdaságban élünk

36–65. lecke

36–37. Szereplők és kapcsolataik a piacgazdaságban

A Milyen erőforrásokat használnak a gazdaságok?

B Hogyan működnek a gazdasági rendszerek?

C Kik a piacgazdaság szereplői, és milyen kapcsolatban állnak egymással?

D Mi az állam szerepe a piacgazdaságban?

A Milyen erőforrásokat használnak a gazdaságok?

A robotmunkás

Peti osztályát meghívják az egyik nagy nyugati autógyár magyarországi üzemébe látogatásra. A hatalmas teremben egymás után készülnek az autók, de Petiéknek feltűnik, hogy milyen kevés munkással találkoztak. Az üzemvezető büszkén mondja: „Nagyon sok részfeladatot már robotok végeznek, teljesen automatikusan!” „Akkor az emberekre már nincs is szükség?” – kérdezi Peti. Ám az üzemvezető megnyugtatja, hogy nagyon sok olyan feladat van, amely emberi szaktudást igényel egy autó összeszerelése során.

- 1 Keress példát a háztartásban, amikor az emberi munkát géppel helyettesítjük!
- 2 Mit gondolsz, mikor éri meg géppel helyettesíteni az emberi munkát?
- 3 Írd össze, milyen termelési tényezőket használ az autógyár!
- 4 Milyen modern alkalmazási módjait láthatod a környezetben a megújuló energiáknak?

Az emberek megélhetésükhöz, szükségleteik kielégítéséhez erőforrásokat használnak fel. A családi erőforrások (munka, idő, jövedelem, vagyon) korlátozott mennyisége gazdálkodásra, tudatos tervezésre, felelős döntésre készíti a család tagjait.

Ugyanez figyelhető meg nagyobb gazdasági méretekben akár vállalatról, akár egy ország gazdaságáról (a makrogazdaságról) van szó, sőt kiterjesztve: az egész emberiség számára fontos kérdés,

hogyan sáfárkodik felelősen az erőforrásokkal. A szükségletek kielégítésére előállított, megtermelt javakat **termelési tényezőkkel**, erőforrásokkal lehet előállítani. Az erőforrások eltérő mennyiségben és összetételben találhatók az egyes országokban, ezért különböző megoldások jöttek létre, hogy a szükségleteket kielégítsék.

A termeléshez felhasznált erőforrások egyik napjainkban elterjedt csoportosítási módját az alábbi táblázat mutatja be:

Emberi erőforrás (humán tőke)	Természeti erőforrások	Tőkejavak	Vállalkozó	Információ
Az emberek fizikai és szellemi erőfeszítései, amelyekkel a természeti javakat vagy a mások által előállított termékeket új terméké, szolgáltatássá alakítják.	Természeti kincsek, energiák, folyamatok, amelyeket az ember a termelés során felhasznál.	Olyan termelési eszközök, amelyeket az ember állított elő, hogy velük új javakat hozzon létre (gép, autó, gyár, pénz stb.).	Az a személy, aki szervező és irányító tevékenységével a termelési tényezők segítségével javakat állít elő.	Felhasználásával megalapozott döntéseket lehet hozni.
	Két fő csoportja: Kimerülő, korlátozott mennyiségű erőforrások (ásványkincsek) Megújuló erőforrások (termőföld, vízenergia)			

B Hogyan működnek a gazdasági rendszerek?

A Nyereménycsoki

Molnár Évi osztálya jó eredményt ért el a földrajzi tanulmányi verseny területi döntőjében, és továbbjutottak az országos döntőbe. Nagy volt az öröm, hiszen az iskolának évek óta először sikerült vennie ezt az akadályt. A csapatot felkészítő tanár egy kis meglepetés-fejtörővel készült az ünneplésre. Az osztály elé tett egy tábla csokoládét, majd megkérdezte, hogyan osztsák el egymás között a nyereményt. Többféle vélemény is elhangzott, például, hogy az kapja a csokit, aki a legtöbbet tette a versenyen, vagy az, aki a legéhesebb, vagy hogy egyenlően osztozzanak rajta.

Hogyan osztsuk el a csokit?

- 5 Tegyél javaslatot, hogyan osszák el a csokoládét! Indokold döntésedet!
- 6 Készíts táblázatot, amelyben összefoglalod egy-egy elosztási mód előnyeit és hátrányait!
- 7 Mozgósítsd földrajzi, történelmi ismereteidet: hol és hogyan működnek a tradicionális (hagyományos) gazdaságok?

TIPP

A társadalomban zajló gazdasági folyamatok modellezésére és szemléltetésére a közgazdaság-tudomány matematikai modelleket használ. A makrogazdasági összefüggéseket leíró függvények gyakran egyszerű lineáris függvények.

Az emberek nap mint nap számos olyan döntést hoznak, amely egyben gazdasági döntés is. Otthonról hozzanak szendvicset, vagy a büfében vegyék meg? Busszal menjenek iskolába vagy biciklivel? Megvegyék-e a divatos dzsekit, vagy inkább rakják be a pénzüket a bankba? Keressenek-e munkát nyáron, vagy táborozni menjenek a barátaikkal?

Az ilyen és hasonló kérdésekre adott válaszok hatással vannak másokra is: a környezetre és a gazdaság többi szereplőjére. Az ő szempontjukból sem mindegy, hogy a büfében vásárolnak-e, és nyaralás közben ki és hol költi el a zsebpénzét. Ezek a döntések ugyanis összeadódnak, és együttesen egy nagy rendszert alkotnak, amelyet gazdaságnak hívnak.

A gazdaság az emberek (háztartások, családok és magánszemélyek), vállalatok, valamint intézmények (például állami szervezetek) közötti kapcsolatok összessége, folyamata és körforgása. Célja pedig az, hogy az emberek igényeit (szükségleteit) kielégítse.

A **termelést**, vagyis azt, hogy hogyan termeljen a gazdaság, a rendelkezésre álló erőforrások, a technikai, technológiai fejlettség, valamint a társadalmi-gazdasági kapcsolatrendszer együttesen határozza meg.

Az erőforrások felhasználási módja – tehát a döntés arról, hogy mit, mennyit, hogyan termeljen a gazdaság és kinek a számára – különböző **gazdasági rendszereket** határoz meg. Vannak tradicionális, azaz hagyományokon nyugvó gazdaságok (például legeltető, nomád állattartás a félsivatagi sztyeppés területen), **tervgazdasági** rendszert alkalmazó országok és a piacnak főszerepet adó gazdaságok.

Napjainkban az országok többségében a piacgazdasági rendszer működik, de akadnak erős központi hatalommal működő, tervgazdasági rendszerű országok is. A **piacgazdaságban** döntő szerepe van a piacnak, de a modern gazdaságokban fontos szerepet tölt be az állam, ezért gyakran **vegyes gazdaságnak** is nevezik ezt a rendszert.

Gazdasági rendszerek	Tervgazdaság	Piacgazdaság (vegyes gazdaság)
	a piac szerepe alárendelt	a piac szerepe domináns
A termelési tényezők, erőforrások legfőbb formája	közösségi (állami)	elsősorban magán, de van állami is
Az elosztás meghatározója	a központi hatalom, tervekkel, tervutasításokkal	a piac, melyben az állam is aktív szereplő és szabályozó

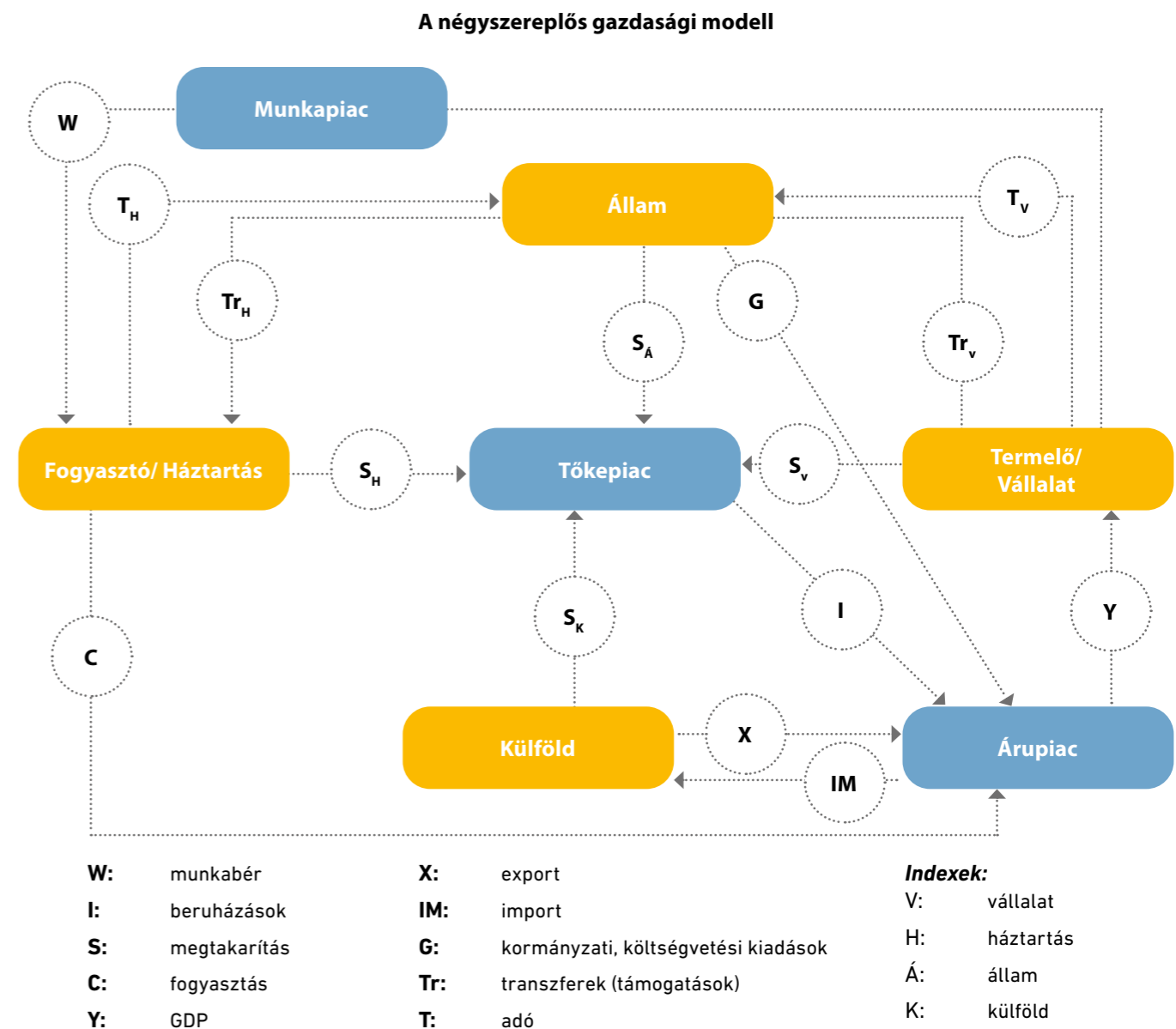
*A magyar gazdaság is vegyes gazdaság, amelyben a piac szerepe a meghatározó.
Á = állam **M** = Mit? **H** = Hogyan? **K** = Kinek?

Jó, ha tudod!
 A közgazdaságtan abból indul ki, hogy észszerű döntéseket hozunk, és azt vizsgálja, hogy ezek a döntések milyen eredményre vezetnek. A többi tudományhoz hasonlóan a közgazdaságtan is törvényszerűségeket állapít meg, és sajátos fogalmakat, szakkifejezéseket használ. A világot leegyszerűsítve, de lényeges elemeit kiemelve modellekben elemzi. A modellek a valóságot tükrözik, ezen belül a lényeges szereplőket és a közöttük lévő kapcsolatot mutatják be.

C Kik a piacgazdaság szereplői, és milyen kapcsolatban állnak egymással?

Piac, gazdaság, csoki
 Molnár Évi osztálya képtelen a csoki sorsáról döntésre jutni, ezért a tanár nő háziversenyt ír ki. A csokit az a diák kapja meg, aki a legtöbb olyan országot gyűjti össze, ahol tervgazdaság működik, vagy amelyben tradicionális (hagyományos) gazdasági rendszer is található. Egyenlőség esetén az lesz a nyertes, aki részletesen be tudja mutatni, hogy egy általa választott ország gazdaságában milyen fontosabb szereplők vannak, és azok között milyen gazdasági, piaci kapcsolat alakult ki.

- Indulj te is a versenyben, gyűjts minél több példát tervgazdasági rendszert, illetve tradicionális gazdasági rendszert működtető országra!
- Helyezd el a következő gazdasági eseményeket az alábbi négy szereplős gazdasági modellben!
 - Peti diákmunkát vállal, hétvégenként reklámújságot hord ki.
 - A munkabéréből levonták a személyi jövedelemadót.
 - Munkabére egy részét megtakarítja, és bankszámlájára helyezi.
 - Bére egy részéből túrácipőt vásárol.
 - A hétvégén barátja családjával Szlovákiában túrázott, szállását és étkezését euróval fizette.
- Gyűjtsd össze, hogy hányféle kapcsolatban állhatnak a belföldi háztartások egy külföldi gazdasággal!

A gazdaság két nagyon fontos szereplője a fogyasztó (háztartások) és a termelő (vállalatok).

A háztartások általában a munkapiacra keresztül értékesítik munkavégző képességüket, amelyet a vállalatok a termelésben hasznosítanak. Ezért munkabért fizetnek, amelyet a háztartások felhasználnak: vásárolnak, adót fizetnek, esetleg megtakarítanak. A vállalatok az árupiacon értékesítik termékeiket, bevételeikből kifizetik költségeiket, adóznak, és meg is takaríthatnak.

A gazdasági körforgásban azonban más szereplők is vannak. Egyfelől az állam és az önkor-

mányzatok, amelyek a jövedelmeket megadóztatva bevételhez jutnak, amelyet közösségi célokra, illetve szociális szempontok szerint elköltenek. Másfelől egy ország gazdaságának keretei közül kilépve egy másik ország gazdaságával kerülnek kapcsolatba: áruk, szolgáltatások, munkaerő és tőke is mozoghat két ország gazdasága között.

A háztartások, vállalatok, állam és külföld kapcsolatát mutatja be az úgynevezett négy szereplős gazdasági modell, amelyben a szereplőket az áru-, munka- és tőkepiac kapcsolja össze. A kapcsolatokat jövedelemmozgásokkal jelölhetjük.

Jó, ha tudod!

A négy szereplős gazdasági modell alkalmas arra is, hogy megmutassa egy adott gazdaság (ország) egy évi teljesítménye, a GDP-je mire használható fel:

$Y \text{ (GDP)} = C + I + G + X - IM$, tehát az éves teljesítmény fogyasztásra (C), beruházásokra (I), kormányzati vásárlásokra, exportra (X) és importra (IM) fordítható. Az exportbevételek növelik, az importra fordított összegek csökkentik az éves jövedelmet.

D Mi az állam szerepe a piacgazdaságban?

A dugó ára

Molnár apuka egyre többször kék el reggelente a munkahelyéről, mivel a városba vezető főúton állandósultak a közlekedési dugók. Egyik nap örömmel olvassa a helyi városi lapban, hogy az önkormányzat azt tervezi, hogy állami támogatásból megépíti az elkerülő utat. A szomszédok közül viszont sokan azon az állásponton vannak, hogy állami segítség nélkül, a helyi érdekeket jobban figyelembe véve, önerőből kellene megoldania a városnak ezt a problémát.

- 11 Mi a véleményed? Mi szól a támogatás elfogadása mellett, illetve ellene?
- 12 Milyen forrásból építhetne egy város elkerülő utat? Gyűjts egyéb lehetőségeket, és mérd fel, hogy mennyire reális a megvalósítása!
- 13 Gondold végig, és keress példákat arra, hogy milyen okok miatt szükséges beavatkoznia az államnak a gazdaságok működésébe!
- 14 „Nem kell, hogy az állam atyáskodjon felettünk!” – „Az állam nélkül megbénulna az ország gazdasága.” Két nagy közgazdasági felfogás csap össze a két idézett gondolatban. Véleményed szerint kinek van igaza?

A gazdaság működtetésében az államnak kulcs szerepe van, amely nagyon szerteágazó: törvényeket alkot és tartat be, meghatározza és beszedi az adót, iskolákat, egészségügyi intézményeket, rendőrséget, katonaságot tart fenn, autópályát, hidat épít, erőforrásokat fordít a környezet védelmére.

Az állam sajátossága, hogy vevőként és eladóként is megjelenhet a piacon. Vannak ugyanis állami tulajdonú termelővállalatok, valamint az állam által fenntartott intézmények (például a közszolgálati televízió-, és rádiócsatornák, a minisztériumok, a kórházak, az iskolák), amelyek a tőkejavak piacán és a fogyasztási cikkek piacán

vásárolnak (például gépeket, járműveket, benzint, papírt, élelmiszert).

Az állam másik fontos szerepe, hogy a képződött jövedelmeket újra elosztja. Adókat és járulékokat (például személyi jövedelemadó, általános forgalmi adó, **társadalombiztosítási hozzájárulások**) szed be a háztartásoktól és a vállalatoktól, és juttatásokat (például nyugdíj,

álláskeresési járadék, gyes, segélyek) ad a háztartásoknak, illetve különféle támogatásokat nyújt egyes vállalkozásoknak (például ártámogatás formájában). Ezeket az állami juttatásokat és támogatásokat összefoglalóan állami **transzfereknek** nevezzük. Az állam mint szereplő nemcsak a központi intézményeket (például minisztériumok, adóhatóság) foglalja magában, hanem a települések önkormányzatait is.

Összefoglalás

- A Milyen erőforrásokat használnak a gazdaságok?** Napjainkban a termeléshez felhasznált erőforrások egyik elterjedt csoportosítási módja a következő: emberi erőforrás, természeti erőforrások, tőkejavak, információ, vállalkozó.
- B Hogyan működnek a gazdasági rendszerek?** Az erőforrások felhasználási módja, tehát a döntés arról, hogy mit (mennyit), hogyan termeljen a gazdaság és kinek a számára – különböző gazdasági rendszereket hoz létre. Vannak tradicionális, azaz hagyományokon nyugvó gazdaságok, tervgazdasági rendszert alkalmazó országok és a piacnak fő szerepet adó gazdaságok.
- C Kik a piacgazdaság szereplői, és milyen kapcsolatban állnak egymással?** A modern piacgazdaságok vegyes gazdaságok, amelyekben a háztartások, vállalatok, állam és külföld testesíti meg a szereplőket. Kapcsolatukat mutatja be az úgynevezett négy szereplős gazdasági modell, amelyben a szereplőket az áru-, munka- és tőkepiac kapcsolja össze.
- D Mi az állam szerepe a piacgazdaságban?** Az állam aktív piaci szereplő, emellett döntéseket, szabályokat, törvényeket hoz, szervezeteket tart fenn és rendszereket működtet. Ehhez a gazdaságban képződő jövedelmeket újra elosztja: adókat szed, majd a befolyó pénzt közösségi célokat szolgálva, illetve szociális szempontok szerint használja fel.

38–39. Az áruk és a pénz világában élünk

A Mi a kereslet törvénye?

B Milyen jellemzői vannak a kínálatnak?

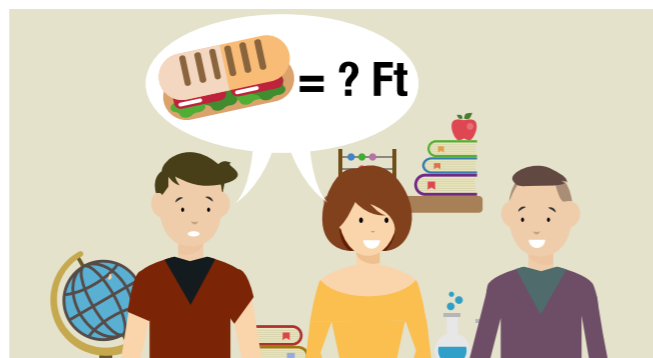
C Hogyan alakul ki az egyensúly egy termék piacán?

A Mi a kereslet törvénye?

Forró a szendvics

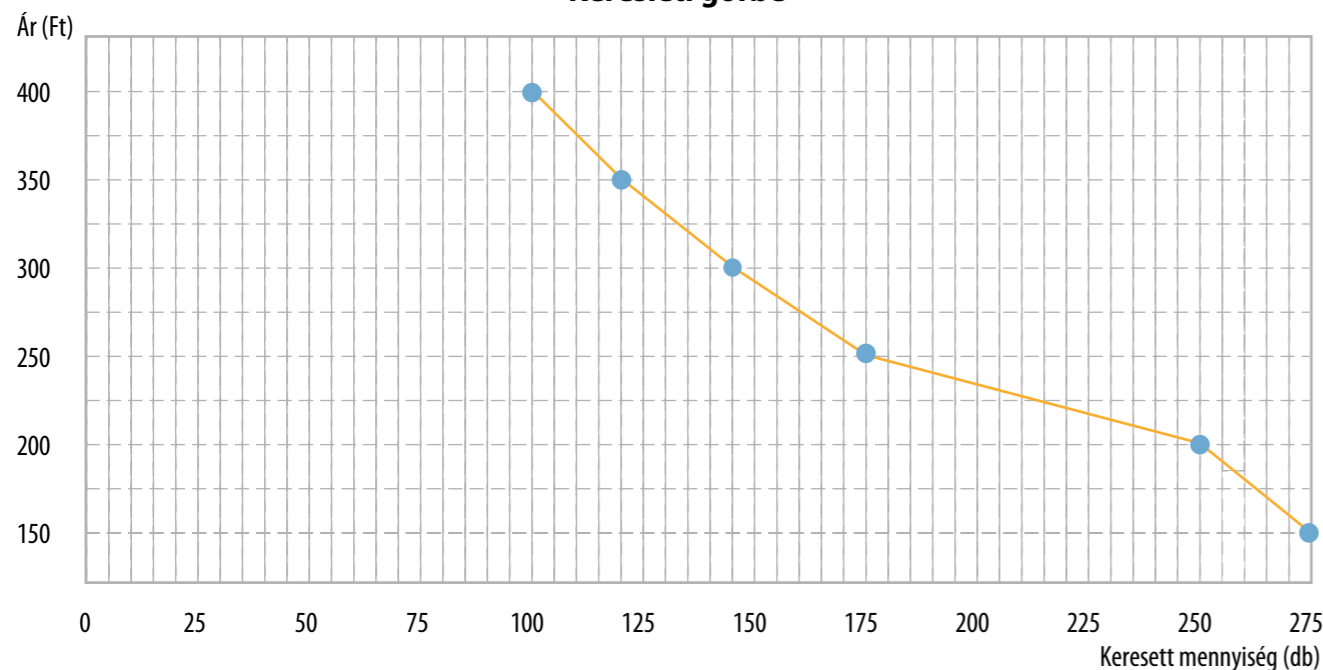
Molnár Évi osztálya a szalagavató előkészítéséhez azt a feladatot kapja, hogy mérjék fel, milyen áron lehetne a rendezvényen a melegszendvicset értékesíteni. Összedugják a fejüket, és arra a megoldásra jutnak, hogy minden osztályból megkérdezzék tíz-tíz diákot, hogy adna-e 150 forintot egy szendvicserért. Ezt követően folyamatosan emelik a szendvics árát 400 forintra, és megfigyelik, hogyan változnak a válaszok.

A felmérés eredményét grafikonba rögzítették mégpedig igazi „közgazdászok” módjára, a függőleges tengelyre helyezték az értelmezési tartományt (milyen árak között vizsgálták a diákok véleményét) és a vízszintes tengelyre az értékkészletet (azaz adott árak mellett hányan vennének melegszendvicset).

- 1 A grafikon vizsgálata után állapítsd meg, milyen kapcsolat van a kereslet, azaz a várható vásárlások és az ár alakulása között!
- 2 Hogyan befolyásolja a melegszendvics iránti kereslet alakulását, ha a büfében
 - csökken a sonkás bagett ára?
 - emelkedik az üdítőitalok ára?
 - emelkedik a diákok átlagos zsebpénze?
- 3 Keress példát arra a szokatlan esetre, hogy nő valaminek az ára, mégsem csökken iránta az igény!

Keresleti görbe

Egy termék piaci kereslete (**keresleti görbéje**) megmutatja, hogy az összes vásárló különböző árak mellett mennyit hajlandó és képes megvásárolni egy termékből. A hajlandóságuk az igényt fejezi ki, a képességük pedig azt, hogy van rá pénzük. A vevők vásárlási szándéka önmagában még nem feltétlenül jelent keresletet. Hiába szeretnénk egy úszómedencét vagy luxusautót, ha nincs elég pénzünk; ez csak vágy marad.

Túlkereslet alakul ki akkor, ha az emberek többet vásárolnának valamiből, mint amennyit az adott áron eladásra kínálnak.

A **kereslet törvénye** szerint alacsonyabb árak esetén az emberek többet vennének egy adott áruból, míg magasabb árak mellett kevesebbet. A termék árának változása azonban csak a **keres-**

sett mennyiséget változtatja meg, de a vevők „hajlandóságát” nem.

Felvetődik a kérdés, hogy mikor kellene más keresleti görbét rajzolniuk Éviéknek? Akkor, ha valamiért a diákok melegszendvics iránti igénye megváltozna. Egy adott termék, például ruha iránti keresletet befolyásolhatja a divat változása. Egy jól kitalált reklámkampány hatására megváltozik a hajlandóságunk, például többen veszünk majd a reklámozott ruhából.

Szintén hatással van a keresletre, hogy mennyi pénzünk van. Ha egy gazdaság lendületesen növekszik, és emelkednek a fizetések, akkor a diákoknak is több zsebpénz jut, így többen lesznek képesek megvenni például az iskolai büfében a szendvicset.

Jó, ha tudod!

Egy termék keresleténél meg kell említeni az úgynevezett **helyettesítő termékeket**, amelyek hasonló tulajdonságokkal rendelkeznek, és azonos igényeket elégítenek ki. A már említett melegszendvicsnek helyettesítője lehet például egy péksütemény vagy a sonkás bagett. Ha a helyettesítő termékek ára megemelkedik, akkor az eredeti terméket – jelen esetben a melegszendvicset – többen vásárolják. Egy adott termékhez kapcsolódhatnak **kiegészítő termékek** is, azaz olyan termékek, amelyeket valami mellett vagy valamivel együtt fogyasztunk. A melegszendvicshez például üdítőt is szívesen iszunk, ezért ebben az esetben kiegészítő termék lesz az üdítő. Ha a kiegészítő termék, vagyis az üdítő olcsóbb lesz, akkor szintén több melegszendvicset lehet eladni.

B Milyen jellemzői vannak a kínálatnak?

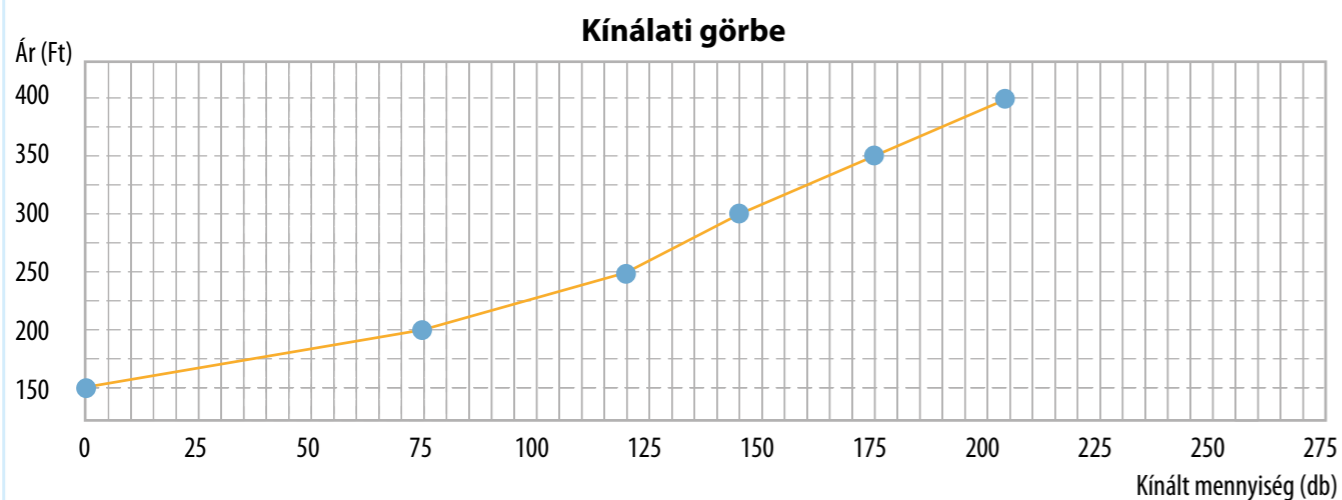
A büfés

A kereslet felmérése után Évi osztálya új feladatot kap. Ki kell deríteniük, hogy a büfés milyen áron szeretné árulni a melegszendvicset a szalagavatón. Hasonló módon járnak el, mint amikor a diákok körében végeztek felmérést, csak most arra kell választ kapniuk, hogy egy adott áron mekkora mennyiséget kínálna eladásra a rendezvényen.

Éviék a büfés válaszait is táblázatba, majd grafikonba rendezték.

- 4 Tekintsd át a grafikon! Állapítsd meg, milyen kapcsolat van a kínálat és az ár alakulása között!
- 5 Hogyan befolyásolják az alábbi események a melegszendvics kínálatának alakulását:
 - ha megnő a sajt ára,
 - ha az iskola melletti boltban minden kakaós csiga mellé árengedménnyel adnak egy kisdobozos tejet is?
- 6 Lehet-e olyan piaci helyzet, amikor egy termék bármilyen áron eladható?

Egy termék piaci kínálata (**kínálati görbéje**) azt fejezi ki, hogy az összes termelő különböző árak mellett mennyit hajlandó és képes előállítani egy termékből. A kereslethez hasonlóan a kínálat esetében is előfordulhat **túlkínálat**, amikor egy adott termékből többet kínálnak eladásra, mint amennyire igény van. A **kínálat törvénye** szerint magasabb árak mellett a termelők (kereskedők) többet hajlandók termelni (eladni) valamiből, mint alacsonyabb

árak mellett. A kínálat esetében fontos szempont a termék előállításának költségeinek változása. Ha a költségek csökkennek, akkor a gyártók a korábbinál több terméket tudnak előállítani és piacra dobni.

Fontos tudni, hogy az eladási szándék nem elég az eladáshoz: szükség van arra, hogy elég termék álljon rendelkezésre, vagy adott határidőn belül biztosan szállítani tudja az eladó vagy a termelő.

TIPP

A kereslet árrugalmassága megmutatja, hogy az ár 1%-os változása a keresett mennyiség hány %-os változást idézi elő. Ez a következő képlettel számolható ki:

$$\text{A kereslet árrugalmassága} = \frac{\text{a vásárolni kívánt mennyiség \% -os változása}}{\text{az ár \% -os változása}}$$

C Hogyan alakul ki az egyensúly egy termék piacán?

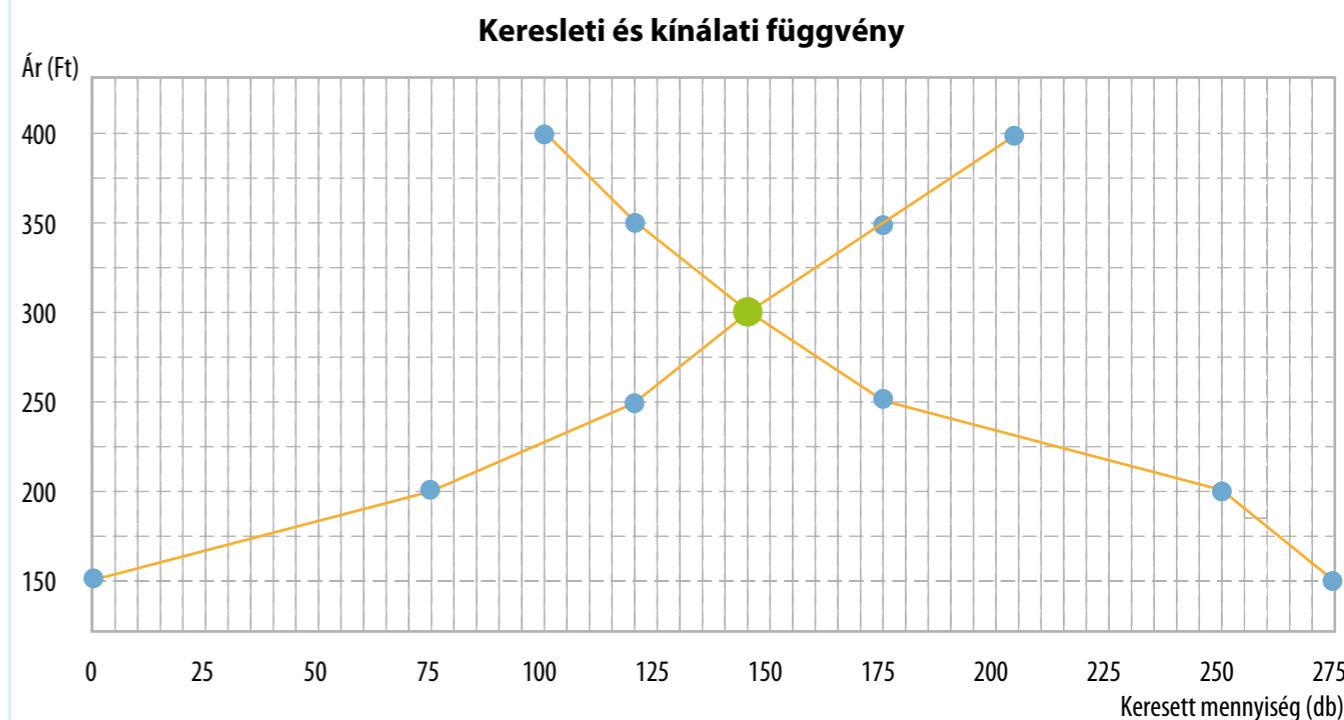

Keresem a kínálatot

A felmérések követően az osztály meglehetősen elkeseredett: a diákok által leginkább előnyben részesített áron ugyanis a büfés egy darabot sem volt hajlandó szállítani a melegszendvicsekből. Évinek ekkor remek ötlete támadt. Közös grafikonba rendezte a felmérések eredményét, hátha úgy közelebb jutnak a „melegszendvicsválság” megoldásához.

- 7 Tekintsd át a grafikon, és állapítsd meg, melyik a keresleti és melyik a kínálati függvény!
- 8 Állapítsd meg, mi történik, ha a szendvics ára 200 forint! Hogyan változik, ha 400 forint?
- 9 Van-e olyan ár, amelynél a kereslet és a kínálat megegyezik? Mi történik, ha a büfés ennél magasabb áron akarja eladni a szendvicset?

Jó, ha tudod!

Alfred Marshall (1842- 1924) angol közgazdász nevéhez fűződik a kereslet és kínálat grafikus elemzése, és a két függvény együttes ábrázolását gyakran nevezik Marshall-keresztnek. A kereslet levezetéséhez használt összefüggések jobb bemutatása érdekében alkalmazta az inverz függvényeket, amelyeket azóta is így használnak a közgazdasági tankönyvek.

A vevők és eladók találkozása, az üzletkötés a piacon történik. A piac lehet egy valódi hely – az iskolai büfé, valamelyik nagyáruház vagy a sarki bolt –, de lehet az internet is, hiszen ma már számos dolgot adhatunk-vehetünk az interneten keresztül.

A piac szakszerűen fogalmazva a kereslet és a kínálat összessége, egymásra hatása és találkozási helye, módja.

A piaci kereslet tulajdonképpen nem más, mint egy adott termék összes egyéni kereslete. Leggyakrabban D betűvel (az angol demand – kereslet szó után) jelölik.

A piaci kínálat valamely termék piacán jelen lévő összes vállalat kínálata az adott termékből. Jelölésére általában az S betűt (az angol supply – kínálat szó után) használjuk.

A termékek és szolgáltatások árát a piaci kereslet és a kínálat határozza meg. A piaci ár az, amelyet hajlandók az emberek kifizetni az adott termékért.

Egyensúlyi (piactisztító) árról akkor beszélünk, amikor a szóban forgó termékből ezen ár mellett a kínált és a keresett mennyiség megegyezik, azaz a

termékek olyan áron találnak gazdára, hogy nem marad belőlük felesleg, és a vásárlók sem szenvednek hiányt. Ha azonban változik a helyzet, és a piacon például egyre több lesz a termékből, de a kereslet nem tart lépést ezzel, akkor az egyensúlyi ár alacsonyabb lesz. Tehát, ha több termék kerül a piacra, és nincs rá elég vevő, akkor az ár jellemzően csökken.

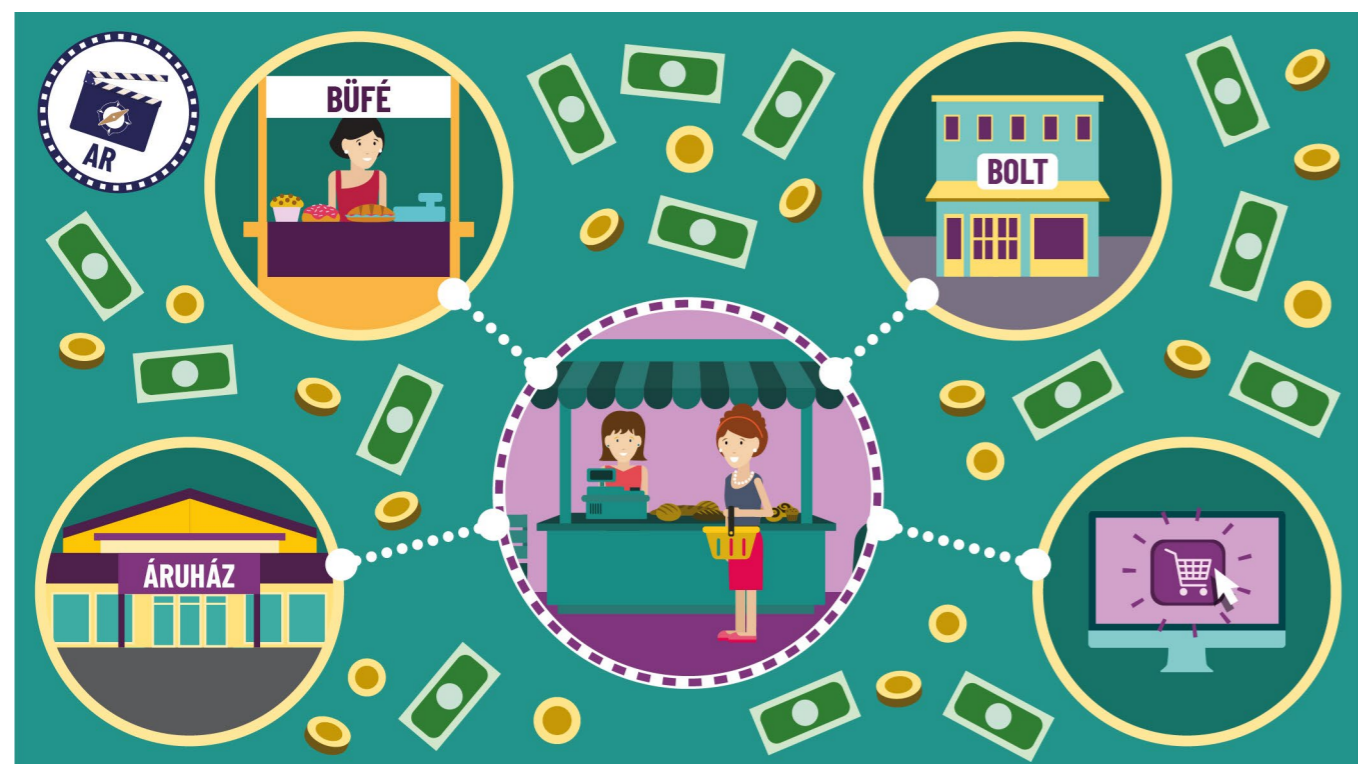
TIPP

Szórakoztató módon is megismerheted a piac működését a Pénziránytű „Gyümölcs piac” játékaival, amely a termékekkel, mennyiséggel és árakkal kapcsolatos döntésekkel foglalkozik.

Jó, ha tudod!

Az ár szerepe, hogy befolyásolja a termék forgalmát, eladását és elosztását a piacon. Túlkereslet vagy túlkínálat esetén a piac nincs egyensúlyban. Túlkereslet esetén az ár emelkedésével, túlkínálat esetén az ár csökkenésével az egyensúly felé mozdul a piac. Ezt nevezik piaci mechanizmusnak.

Összefoglalás

- A Mi a kereslet törvénye?** A kereslet törvénye azt jelenti, hogy alacsonyabb árak esetén az emberek többet vesznek egy adott áruból, míg magasabb árak mellett kevesebbet.
- B Milyen jellemzői vannak a kínálatnak?** A kínálatot elsősorban a termelés költségei határozzák meg, ettől függ, hogy a termelők mennyit képesek és hajlandók az adott termékből piacra vinni. A kínálat törvénye szerint magasabb árak mellett a termelők (kereskedők) többet hajlandók termelni (eladni) valamiből, mint alacsonyabb árak mellett, így várhatóan nagyobb lesz a forgalmuk és a hasznuk.
- C Hogyan alakul ki az egyensúly egy termék piacán?** A piac működését a kereslet és a kínálat befolyásolja, amit a közgazdászok egy koordináta-rendszerben szoktak ábrázolni. Az úgynevezett egyensúlyi (piactisztító) ár akkor alakul ki, ha a szóban forgó termékből pontosan ugyanannyi kerül piacra, mint amennyit megvesznek. Vagyis nincs túlkereslet, azaz hiány, és nincs túlkínálat, azaz felesleg az áruból.

40. A piacgazdasági rendszer kialakulása Magyarországon

- A Hogyan alakult át a gazdasági rendszer Magyarországon?**
- B Melyek voltak a gazdasági rendszerváltás főbb feladatai?**

A Hogyan alakult át a gazdasági rendszer Magyarországon?

Régén minden jobb volt?

Molnár nagypapa gyakran sóhajtozik a közös vasárnapi ebéd alatt, hogy régen mennyivel jobb volt: „Még a süteménynek is más volt az íze!” „Apuka, akkoriban még nem is volt ilyen sütemény!” – perlekedik vele Molnár anyu, aki szerint sokkal jobb ma vásárolni, hiszen bőséges választék van mindenből, és csak az ember pénztárcája szab gátat az igényeknek. „Bezzeg iskoláskoromban – mondja apu – egészen Bécsig kellett mennünk, ha új hűtőszekrényt akartunk!” De nagypapa nem hagyja magát: „Mondhattok, amit akartok, akkoriban mindenkinek volt munkája és fedél a feje felett, nem úgy, mint most!”

- 1 Készíts kiadványt a szocialista rendszerek hanyatlásáról és bukásáról!
- 2 Nézz utána:
 - Minek a rövidítése a KGST? Mi volt a szerepe a szocialista országok életében?
 - Minek a rövidítése a gmk, vgm? Milyen szerepet töltek be a szocialista gazdaságban?
- 3 Foglald össze a grafikon segítségével, hogy alakult a magyar adósságállomány a nyolcvanas években!
- 4 A táblázat adatait felhasználva készíts a gazdasági szerkezet átalakulását bemutató kördiagramokat!
- 5 Hogyan alakult a munkanélküliség a rendszerváltást követő években? Adatokkal támaszd alá állításaidat!

Az aktív keresők száma gazdasági ág szerint 1949-1980-1996 (ezer fő)

Év	Összesen	Ipar	Építőipar	Mezőgazdaság	Közlekedés, posta, távközlés	Kereskedelem	Szolgáltatások és egyéb
1949	4084,9	792,9	91,1	2197,5	180,5	214,8	606,2
1980	5068,8	1724,6	410,8	957,5	413	498,5	1064,4
1996	3484,8	933,9	204,4	279,4	315,8	468,7	1282,6

Forrás: KSH Statisztikai Szemle 1997/12.

A regisztrált munkanélküliek száma 1990-1996 között (ezer főben)

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
23,4	100,5	442,5	693,9	640,9	545,4	517,8

Forrás: KSH Statisztikai Szemle 1997/12.

Magyarországon 1947 és a rendszerváltás (1989) között szovjet mintára **tervgazdasági rendszer** működött, amely erőszakos államosítással létrehozott állami tulajdonon és diktatórikus központi hatalmon alapult. Ebben az időszakban központilag elfogadott tervekkel próbálták a termelést a szükségletekkel összhangba hozni, és az erőforrásokat a termelési egységek, vállalatok között szétosztani. Ám a sokféle szükségletre a tervek leginkább csak mennyiségi vá-

laszt tudtak adni, különösen a fogyasztási cikkek minősége maradt el a fejlett országokétól. Pazarlóan bántak a szűkös erőforrásokkal, aránytalanságok alakultak ki a gazdaságban, de 1956 után és különösen az 1968-as jelentősebb reformoknak köszönhetően összességében viszonylagos jólétet biztosított.

Törvényi előírás szerint papíron mindenkinek volt munkája, de a gyárakon belül munkanélküliség volt.

Az innovációhoz, a technikai haladáshoz nem volt elég pénz, ezért a gazdasági szerkezet elavulttá vált. Az elégedetlenséget, a hiányokat úgy kezelték, hogy a nyolcvanas években egyre több piaci jellegű döntést engedtek meg (háztáji gazdálkodás, gazdasági munkaközösség formájában), és az erőforráshiányt, illetve az életszínvonal fenntartását külföldi hitelfelvétellel kezelték.

Bár a lakosság keveset érzékelt abból, hogy az ország súlyosan eladósodott, a politikai és gazdasági problémák valódi megoldása elkerülhetetlenné vált. Az „Ellenzéki Kerekasztal” fórumán meghatározták az új, piaci alapokon működő gazdasági rendszer megteremtésének legfontosabb szabályait, lépéseit. Az 1989-es politikai rendszerváltást követő években Magyarország piacgazdaságra állt át, és megszűnt a

politikai diktatúra. A piacgazdaság magántulajdonon, piaci szabályozáson és a verseny szabadságán nyugszik. Ennek megteremtéséhez sok korábbi tulajdont (például földet) adtak vissza kárpótlás keretében, illetve az állami tulajdont privatizálták (magántulajdonra alakították át), ami a külföldi tőke beáramlásának nyitott utat.

Az átmenet során sokkhatásként érte a társadalmat a tömeges munkanélküliség megjelenése. A veszteségesen működő nagyüzemek leállása következtében közel 1,3 millió fővel csökkent a foglalkoztatottak létszáma. Különösen súlyosan érintette a leépítés a bányászatban, a kohászatban és a mezőgazdaságban dolgozókat. A magánszektor és az új ágazatok (bankszektor, szolgáltatások) megjelenése ezt akkor nem tudta ellensúlyozni.

A Magyar Köztársaság kikiáltása alkalmából összegyűlt tömeg

Manek Attila / MTI, Budapest, 1989. október 23.

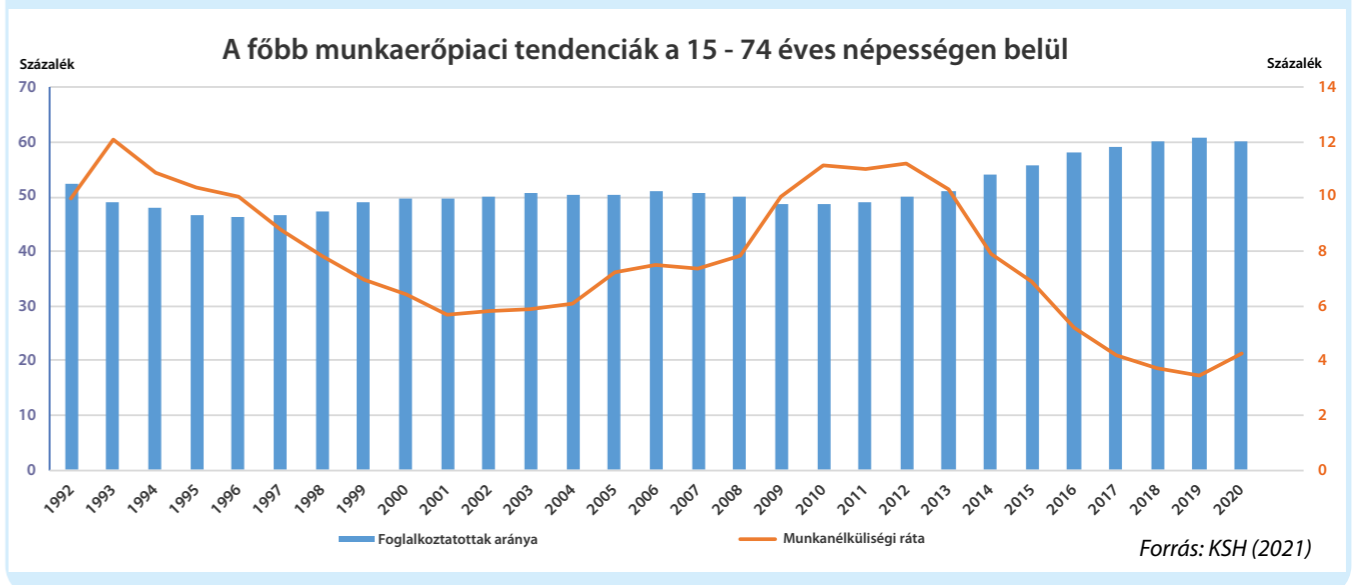
TIPP
Az elmúlt fél évszázad foglalkoztatási helyzetéről, a gazdasági átalakulás foglalkoztatásra gyakorolt hatásáról részletesen is olvashatsz a KSH Foglalkoztatás és munkanélküliség Magyarországon (1997) című tanulmányában.

Jó, ha tudod!
A társadalmi-gazdasági rendszer átalakításának legfontosabb lépése a korábbi Alkotmány átalakítása volt. A módosított Alkotmány 1989. október 23-án lépett hatályba „a többpártrendszert, a parlamenti demokráciát és a szociális piacgazdaságot megvalósító jogállamba való békés átmenet elősegítése érdekében”. Az átírt Alkotmány helyett 2012. január 1-je óta Magyarország Alaptörvénye van hatályban.

B Melyek voltak a gazdasági rendszerváltás főbb feladatai?

A karszalag
Molnár apuka szekrényében Évi egy nemzeti színű karszalagot talált, amelynek a közepén egy nagy lyuk tátongott. Amikor megkérdezte, miért őrzi ezt még mindig, apu elmesélte, hogy a karszalagot 1989-ben egyetemistaként vette, amikor kikiáltották a köztársaságot. Ha ránéz, mindig eszébe jut, hogy honnan indult, és milyen hosszú utat tett meg azóta nemcsak ő, hanem az ország is.

- 6 Tekintsd át az alábbi grafikonokat, és állapítsd meg, hogyan alakult a magyar gazdaság helyzete a kilencvenes években!
- 7 Mi lehet az oka annak, hogy 1993-ban volt a legmagasabb a munkanélküliség?
- 8 Hogyan alakult a fogyasztás, hogyan éltek az emberek a rendszerváltást követő tíz évben? Mi lehet az oka a visszaesésnek?
- 9 Nézz utána, mit szimbolizál a lyukas nemzeti színű zászló?

A rendszerváltást követő első néhány év a **piacgazdaság jogi és alkotmányos kereteinek kialakításával** telt. Ekkor került sor a piaci mechanizmusok működéséhez elengedhetetlen demokratikus intézményrendszer kiépítésére, például a modern adórendszer kialakítására és a vállalkozások működési feltételeinek biztosítására.

A kilencvenes évek közepén – főként a keleti piacok összeomlása és a belső reformok következtében –

visszaesett a gazdaság teljesítménye. Megnőtt a munkanélküliek száma, zsugorodtak a keresetek, a jövedelmek és az állami bevételek, és erőteljesen nőtt az ország adóssága. A visszaesés ellensúlyozása jelentős gazdasági reformokat igényelt, ennek részeként csökkentették az állami kiadásokat, befagyasztották az állami szektorban a béreket, leértékelték a forintot, bizonyos állami ellátásokat fizetössé tettek. Az intézkedéscsomag a lakosság életszínvonalának jelentős zuhanásával járt.

A reform részeként Magyarország erőteljesen ösztönözni kezdte a nemzetközi befektetőket, hogy szálljanak be a tőkehiánnyal küszködő állami tulajdonú cégekbe tulajdonosokként (privatizáció), illetve vegyes vagy külföldi tulajdonú vállalatokat alapítsanak. 1995-ig leginkább az olcsó munkaerő vonzotta azokat a külföldi vállalatokat, amelyek egyszerűbb összeszerelést igénylő tevékenységet folytattak. Ezek a cégek az időszak végén már a magyar export 50 %-át adták. 1996–2000 között már főleg a szakképzett munkaerő csábította a tőkét. A legkeresettebb befektetési célpontnak az autó- és elektronikai ipar, továbbá a pénzügyi szektor számított.

A kilencvenes évek második felétől érzékelhetően nőtt a foglalkoztatottak száma, a munkanélküliség 10 % alá csökkent. Egyre inkább előtérbe került a munkaerő szakképzettsége, tudása, munkakultúr-

ja, nyelvtudása, megújulásra való hajlandósága: a munkaerő minősége. Megjelent a modern társadalmak munkaerőpiacát jellemző kettősség, miszerint egyszerre áll fenn egy-egy gyorsan fejlődő ágazatban a munkaerő hiánya és másutt a munkanélküliség.

A kilencvenes évek végére a költségvetés hiánya az export erőteljes emelkedésének köszönhetően jelentősen csökkent. A csökkenésben jókora szerepet játszottak a külföldi befektetők beruházásai.

Magyarország gazdasága az ezredfordulón már a fenntartható növekedés és a nyitott, versenyképes piacgazdaság kihívásával nézett szembe. A változó nemzetközi gazdasági környezet, a pénzügyi válság további alkalmazkodást vár el – az EU-csatlakozást követően is – hazánktól.

Összefoglalás

- A** **Hogyan alakult át a gazdasági rendszer Magyarországon?** 1947-től az 1989-es rendszerváltásig tervgazdasági rendszer működött, amely a nyolcvanas évektől már csak az állam által külföldről felvett hitelek segítségével volt fenntartható. Az adósságcsapda kikényszerítette a változást, és az 1989-es politikai rendszerváltást követő években Magyarország a magántulajdonon alapuló piacgazdaságra állt át.
- B** **Melyek voltak a gazdasági rendszerváltás főbb feladatai?** Létre kellett hozni a piacgazdaság jogi és alkotmányos kereteit. A rendszerváltást követő években – főként a keleti piacok összeomlása és a gazdasági szerkezetváltás következtében – visszaesett a gazdaság teljesítménye. Ez reformokat igényelt, amelyek részeként Magyarország ösztönözni kezdte a nemzetközi befektetőket, hogy állami tulajdonú cégeket vásároljanak (privatizáció), vegyes vagy külföldi tulajdonú vállalatokat alapítsanak. Az 1990-es évek végére a költségvetési hiány nemzetközileg is elfogadható mértékre csökkent, amihez hozzájárult az export erőteljes emelkedése.

41–42. Egy kis pénztörténet

- A** **Hogy jutottunk el a kauri kagylótól a modern pénzig?**
- B** **Mi a modern pénz?**
- C** **Mi a közös a pénz és a bankok történetében?**

A Hogy jutottunk el a kauri kagylótól a modern pénzig?

Évi nem lett multimilliárdos

Molnár Évi egyik délután a spájzban kutatott a nagymamától kapott utolsó üveg baracklekvár után, de nem találta. Rálelt viszont egy réginek tűnő dobozra, amelyben egy nagy köteg bankjegy lapult. Méghozzá elég furcsa összegekkel: az egyikre százmillió b.-pengő (*kiejtése: bilpengő*) a másikra egymilliárd b.-pengő volt ráírva. Évi nagyon izgatott lett, hogy milyen sok pénzre lelt, de Molnár apu gyorsan lelohasztotta lelkesedését: szerinte ez a pénz annyit sem ér, mint a papír, amire nyomtatva van. Évi azonban nem hagyta annyiban, és felkeresett egy régi pénzekkel foglalkozó szakembert, azaz numizmatikust.

A szakember elmondta, hogy ezek a bankjegyek már semmit nem érnek, ugyanis 1945–1946-ból valók, amikor a világtörténelem leggyorsabb pénzromlása sújtotta Magyarországot. Bezzeg, ha aranyérmeket talált volna – azokért bizony még ma is sok pénzt fizetnének a gyűjtők!

- 1 Nézz utána, és gyűjtsd össze történelmi ismereteid felhasználásával, milyen tárgyak, milyen áruk töltötték be a pénz szerepét a történelem során!
- 2 Írd össze, milyen tulajdonságokkal kellett rendelkeznie egy árunak, hogy pénzként fogadják el!
- 3 Nézz utána, mivel foglalkozik a numizmatika! Miért lehet a történelem segédtudománya?
- 4 Nézz utána, mennyit ér ma Károly Róbert aranyforintja?
- 5 Olvasd el Krózus történetét; figyeld meg, hogyan ábrázolják őt különböző festményeken. Miért?

Az árupénz
korszaka

Az aranypenz
korszaka

Az arany- és pénz-
helyettesítők korszaka

A modern pénz
korszaka

Amikor a pénzre gondolunk, általában érmék, bankjegyek, esetleg bankkártyák jelennek meg a szemünk előtt. A mai kor embere számára ezek testésítik meg a pénzt, de nem mindig volt ez így.

A pénz együtt fejlődött, alakult az emberiség történetével, a gazdaság változásával, a termelés hatékonyságának növekedésével és ezzel együtt a cserre, a kereskedelem és a bankok fejlődésével. Ennek a fejlődésnek a logikája mentén négy pénztörténeli korszakot különböztetünk meg.

A pénzhasználatot a nomád népek indították el, ez lett a rendszeressé váló termékcserre alapja. Ebben az időszakban az egyén, a csoport vagy a közösség számára feleslegben maradó termékeket olyanokra cserélték más csoportokkal, amelyekből hiányt szenvedtek. Idővel kiemelkedett egy

közvetítő termék, amit elfogadtak köztes (általános) **csereeszközként**, vagyis megszületett az **árupénz**. A történelem során más-más helyen és időben különböző eszközök váltak népszerűvé, és

töltötték be a pénz szerepét. Ehhez arra is szükség volt, hogy megfelelő bizalom alakuljon ki az „általános csereeszközként” használt áru iránt. Az ugor törzseknél például a prém töltötte be a pénz szerepét, Homérosz költeményeiben a pásztortörzsek pénzegysége a marha volt, míg a tengerparti halásztörzseknél jellemzően a kagylópénz terjedt el: ez volt a kauri, amely apró, csillogó, fehéres rózsaszínű, gomb nagyságú kagyló.

Az arany, illetve általában a nemesfémek értékállóságuk, oszthatóságuk, tartósságuk, egyneműségük, hordozhatóságuk és könnyű felismerhetőségük miatt vették át az általános csereeszköz szerepét az idők előre haladásával.

A pénzverés mai tudásunk szerint i. e. 650 körül kezdődött el, bölcsője Lüdia, egy ókori anatóliai (görög) állam volt a mai Törökország területén. Ebben az időben jelent meg az electrum alapú pénzverés, amely 2/3 rész aranyat és 1/3 rész ezüstöt jelentett. Az electrum a folyók medrében természetes állapotban volt fellelhető, így a fémet átalakítás nélkül lehetett pénzverésre használni. Lüdia leghíresebb királya Kroiszosz – elterjedt nevén Krózosz – volt, aki meghatározó szerepet töltött be a pénz fejlődésében, mivel ő vezette be a tiszta arany-, illetve

ezüstpénzek verését, és ezek értékének egymáshoz való arányát is megállapította.

A gazdaság fejlődésével, a kereskedelem fellendülésével azonban ezek a nemesfémek már nem tudták kielégíteni a pénzmennyiség iránti igényeket, mert túl kevés volt belőlük (és ma is kevés van, éppen ezért értékelődnek fel időről időre). Ekkor jelentek meg a különféle arany- és pénzhelyettesítő megoldások, például a váltók, amelyeket akkor adtak a köztisztviselőknél álló kereskedők, amikor nem tudták vagy nem akarták az árut kifizetni készpénzzel. (Ennek több oka is volt, például félték a gyakori rablótámadásoktól, és nem tartották maguknál az áru ellenértékét). A jól ismert váltókat a kereskedők széles körben elfogadták, így azokkal egymás között is tudtak fizetni. A váltó időlegesen helyettesítette az aranyat, közvetítette a cserét. Ekkor a váltó értékét, **aranypénzt** képviselt a forgalomban. A pénzváltókhöz képest a bankok több ember pénzét őrizve aranykészletet halmoztak fel, és ők is kibocsátották a saját váltójukat, a **klasszikus bankjegyet**. A bankok megbízhatóbb fizetőnek számítottak, így nagyobb esély volt arra, hogy a hitelező hozzájutt az aranyához. A pénzhelyettesítő szerepet betöltő váltó és klasszikus bankjegy tekinthető a modern, belső érték nélküli pénz előfutáraként.

Jó, ha tudod!
 A bank szó az olasz „banca”-szóból ered, ami eredetileg padot jelentett, és a középkori pénzváltó padokra utal. A középkor pénzemberei általában a tereken egy padon ülve váltották a kereskedők különböző valutáit, így mindenki számára jól látható, nyomon követhető volt a tevékenységük.
 A pénzváltáson kívül már a középkorban is volt a bankoknak egy lényeges tevékenysége, amely abból állt, hogy mások pénzét letét gyanánt fialtatták. Kétfajta letétet különböztettek meg: a „zárt” letétet és a „nyitott” letétet. Zárt letét esetén a bankárnak a rá bízott letétet úgy, ahogy kapta, a megbízó felszólítására vissza kellett adnia. Ilyenkor a bankár őrzési jutalékot kapott. A nyitott letétként átvett összeget viszont a bankár ügyfele beleegyezésével forgathatta, és ezért kamatot fizetett. A mai bankok ősei lényegében tehát a letétek kezeléséből fejlődtek ki.

B Mi a modern pénz?

A papírfecni
 A numizmatikus boltjában Évi érdekes bankókra figyelt fel egy vitrinben. Egy 1913-as húszkoronás bankjegyen például ezt a feliratot olvashatta: „Az Osztrák-Magyar Bank e bankjegyért bárki kívánságára azonnal fizet a Bécsi és Budapesti Főintézeteinél 20 korona törvényes ércpénzzel.” Milyen különös papírfecni?! – tündődött Évi.

- 6 Foglald össze, milyen előnyei voltak a fémpénznek a sópénzzel vagy az élő állattal szemben!
- 7 Készíts táblázatot az alábbi minta alapján, és foglald össze az egyes pénzkorszakok jellemzőit!
- 8 Hasonlítsd össze az 1913-as és az 1920-as bankókat! Milyen fontos különbségeket fedezel fel?
- 9 Nézz utána, meddig lehetett „törvényes ércpénzre” váltani a bankjegyeket!
- 10 Véleményed szerint miért szüntették be egyes országok az I. világháború végén, illetve utána tömegesen a bankjegyek nemesfémre történő váltását?

Pénzkorszak	Történelmi korszakok, földrajzi területek	Pénzforma	A pénzforma jellemzői
Árupénz	ókor, honfoglaló magyarok	só, bors, marha, bőrök	el is fogyasztható
Aranypénz			
Arany- és pénzhelyettesítők			
Modern pénz			

Mikhail Pogosov / Shutterstock

Az 1800-as évek kezdetén a bankjegyek értéköszege Európa teljes arany- és ezüstkészletének csak kevesebb mint a felét tette ki. A termelés és az áruforgalom növekedésével párhuzamosan a bankok egyre több bankjegyet hoztak forgalomba, többet, mint amennyi fedezetként szolgáló arannyal rendelkeztek. Ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy olyan hitelt nyújtottak a bankok, amelynek már nem volt meg a fedezete aranyban. Az első világháborút megelőző években már kilencszer annyi papíralapú **fizetési eszköz** volt használatban, mint nemesfém fedezet.

A mai modern pénz már belső érték nélküli pénz, ami mögött nem áll ott az arany, azaz nincs aranyfedezete. A mai kor pénzének stabilitását az biztosítja, ha összhangban van az adott gazdaságban kibocsátott áruk és szolgáltatások értékével. A modern pénz ugyanakkor nemcsak érmék és bankjegyek formájában létezik, hanem „számlapénzként” is, amely a bankszámlán lévő vagyont jelenti.

A bankszámlákon található pénzek tulajdonképpen elektronikus jelek, de a mindennapi használatban ezek ugyanolyan pénznek minősülnek, mint az érme vagy a bankjegy, csak fizikailag nem állította elő a bank. Jelenleg Magyarországon 10–20% körüli a készpénz aránya a számlapénzekhez képest. Ez elegendő ahhoz, hogy könnyedén le lehessen bonyolítani a vásárlásokat.

Jó, ha tudod!

A világ első és egyben leginkább elterjedt virtuális pénze (digitális fizetőeszköze) a Bitcoin, ami egy szabad felhasználású, úgynevezett nyílt forráskódú digitális fizetőeszköz. A többi elektronikus fizetőeszköztől eltérően a Bitcoin nem függ központi kibocsátóktól és hatóságoktól, ezért kockázatos fizetőeszköznek tartják.

C Mi a közös a pénz és a bankok történetében?

A pénz nem játék!

Molnár apuka észrevette, hogy Peti ebben a hónapban háromezer forinttal többet költött az internetes vásárlásra használt bankkártyáról, mint amiben korábban megállapodtak. Sejtette, hogy mi áll a háttérben: Peti rajongója az egyik online úrhajós játéknak, ahol az előrejutást pénzzel lehet gyorsítani, csak vásárolni kell hozzá a játékban használt fizetőeszközből. Peti apu valódi pénzét virtuális pénzre váltotta, amit el is ismert. Megállapodtak, hogy Peti visszafizeti a pénzt.

- Hogyan jelenik meg, ha a mai, belső értékkel nem rendelkező pénz „elértéktelenedik”?
- Mit gondolsz, mi történik, ha a hitelnyújtással keletkező pénzt nem tudják az adósok visszafizetni?
- A következő oldalon található táblázat segítségével foglald össze, hogy az egyes pénzkorszakokban milyen intézmények és milyen funkciókkal segítették a gazdaság működését!

A modern pénz létrejöttének fontos állomása volt, hogy a bankok közül országonként kiemelkedett egy bank, a „bankok bankja”. Az állam vagy a király ezt a bankot különleges feladattal ruházta fel: a törvényes fizetőeszköz (bankjegy, érme) kibocsátásának jogával. Ettől kezdve ennek a bankjegynek az elfogadása mindenki számára kötelező volt az adott országban. Ez a bank lett az ország **központi bankja**, más néven **jegybankja**. Néhány előfutárt követve a 19. század végére már több európai országban működött jegybank.

A bővülő gazdaság, a növekvő áruforgalommal járó elszámolások szaporodása olyan egységes pénzt kívánt, amely rugalmasan igazodik a forgalom pénzigényéhez. A pénzkibocsátási **monopóliummal** felruházott központi bankok teremtették meg egy ilyen pénz kibocsátásának lehetőségét. A 20. század harmincas éveitől a jegybankok a hitelnyújtással mindenki számára kötelező, belső értékkel nem rendelkező hitelpénzt teremtettek. A belső értékkel (arany vagy ezüst fedezettel) nem rendelkező pénz működésének két fontos feltétele, hogy jogszabály

„kényszerítse ki” az elfogadását, a másik, hogy a gazdaság szereplői megélik, tapasztalják pénzüik értékállóságát. Ugyanazt az árut lényegében változatlan áron tudják megvásárolni.

Magyarországon 1924-ben kezdte meg működését az első önálló jegybank, a Magyar Nemzeti Bank, amely azóta is a törvényes fizetőeszköz, a bankjegyek és érmék kizárólagos kibocsátója.

A pénztörténet korszakai	Banki funkciók	Intézmények
Árupénzek korszaka	Őrzés (gabonaletétek)	Templomok, királyi kincstárak, raktárak
Aranypénzek megjelenése	Pénzváltás, letétek/betétek őrzése (gabona, nemesfém)	Egyházi kincstárak, királyi kincstárak, pénzverde (arany- és ezüstművesek), pénzváltók, kereskedők
Aranypénzek általánossá válása	Pénzváltás, zárt és nyílt letétek őrzése, kezelése, hitelezés (hitellevél)	Pénzverdék, bankok, hitelezők, kereskedőházak
Arany- és pénzhelyettesítők korszaka	Váltók beváltása (leszámítolás), banki váltók (klasszikus bankjegyek) kibocsátása, számlavezetés, átutalás	A bankok gazdasági befolyásának erősödése
Arany- és pénzhelyettesítők korszaka – egységes bankjegy	Betétyűjtés, hitelezési tevékenység, számlavezetés, egységes pénz (bankjegy) teremtése	A központi bank létrejötte, a bankrendszer kialakulása
Modern, belső érték nélküli pénz	Hitelügyletek , betétügyletek, fizetési forgalom lebonyolítása, bankszolgáltatások	Bankrendszer

Jó, ha tudod!

Magyarországon az első pénztörténet létrehozását 1772-ben rendelte el Mária Terézia, de ez még igen szűk hitelezési tevékenységet folytatott, és elsősorban osztrák érdekeltségű bankként működött. Az első önálló magyar pénztörténet létrehozását Fáy András író, politikus kezdeményezte. A Pesti Hazai Első Takarékpénztár egyesületi formában 1840. január 11-én kezdte meg a működését.

TIPP

Ha van kedved játszani és közben még többet megtudni a pénzről, látogass el a Sulibank honlapjának játékkerére.

Összefoglalás

- Hogy jutottunk el a kauri kagylótól a modern pénzig?** A pénzhasználatot a nomád népek indították el, ez lett a rendszeressé váló termékcseré alapja. Alapvetően négy pénztörténeti korszakot különböztetünk meg, melyek az áru pénz korszaka, az arany pénz korszaka, az arany- és pénzhelyettesítők korszaka, a modern pénz korszaka.
- Mi a modern pénz?** A mai modern pénz belső érték nélküli pénz, amelynek nincs aranyfedezete, és rugalmasan igazodik a forgalom pénzigényéhez. A modern pénz nemcsak érmék és bankjegyek formájában létezik, hanem „számlapénzként” is.
- Mi a közös a pénz és a bankok történetében?** A huszadik századra a növekvő áruforgalommal járó elszámolások szaporodása olyan egységes pénzt kívánt, amely rugalmasan igazodik a forgalom pénzigényéhez. A pénzkibocsátási monopóliummal felruházott központi bankok teremtették meg egy ilyen belső értékkel nem rendelkező pénz kibocsátásának lehetőségét.

43. A pénz szerepe a gazdaságban

A Hogyan keletkezik a pénz, és hogy kerül a gazdasági szereplőkhöz?

B Mire használják a pénzt az emberek?

A Hogyan keletkezik a pénz, és hogy kerül a gazdasági szereplőkhöz?

Teremtsünk egy kis pénzt!

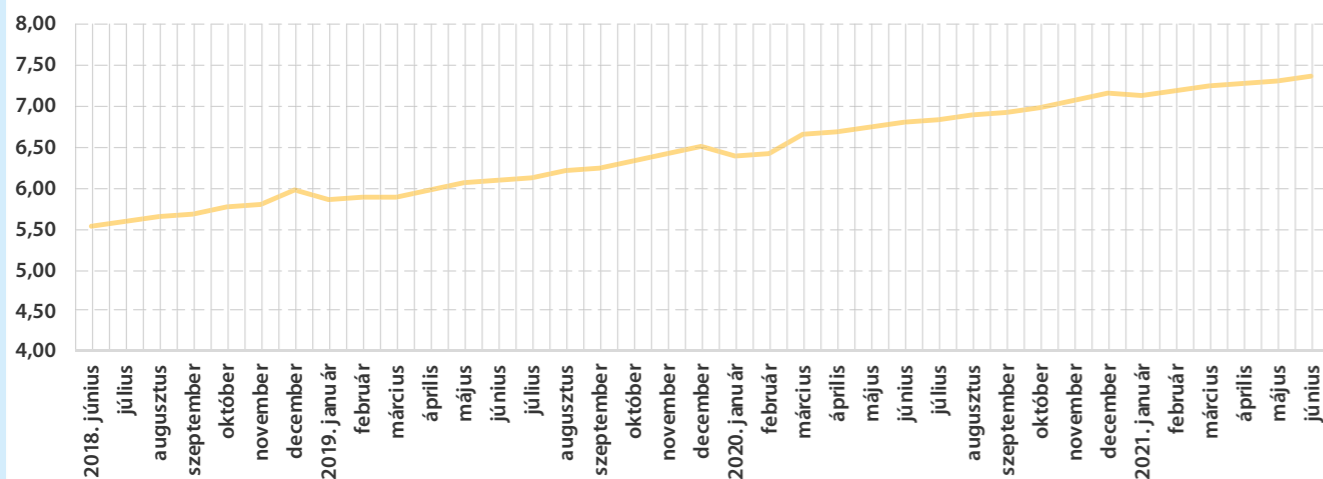
Molnár Évi az esti vacsoránál elmesélte a családnak, amit a numizmatikusnál megtudott a régi pénzekről, és újra elővették a spájzban megtalált régi bankókat. Elábrándoztak azon, hogy milyen jól jönnének a családnak azok a bizonyos billiók, de még a milliók is. Erre Peti viccesen felvetette: teremtsenek saját családi Molnár-pénzt a nyomtatóval, és akkor bőven lesz mindenkinek. Ezen jót nevettek, bár Molnár anyuka megjegyezte, hogy akkor is pénz teremtődött, amikor a mosógépet hitelre megvették a műszaki áruházban.

1 Véleményed szerint mire gondolhatott Molnár anyuka? Hogyan keletkezhet pénz hitelfelvétellel?

2 Tekintsd át a grafikon, és állapítsd meg, hogyan, illetve milyen okok miatt változott a forgalomban lévő készpénz mennyisége az évek során és mi lehet az oka a decemberi kiugrásoknak!

3 Véleményed szerint 2020. január és március között mi indokolhatta a kiugróan nagymértékű csökkenést a készpénzforgalomban?

A forgalomban lévő készpénz átlagállományának alakulása

Forrás: MNB (2021)

Az emberek jellemzően munkavégző képességük eladásával jutnak pénzhez. De honnan van pénze a munkaadónak vagy a gazdag nagybácsinak? Úgy tűnik, hogy a pénzt mindenki kapja valakitől. Igen ám, de ebből az is következik, hogy kell lennie valakinek vagy valaminek, aki vagy ami képes pénzt teremteni, hiszen a növekvő termelés, az egyre több áru, szolgáltatás cseréjének lebonyolításához több pénz kell.

A pénz „teremtése” – azaz annak gazdaságba történő bekerülése –, illetve a pénz „megsemmisítése” – azaz a forgalomból történő kivonása – a pénzügyi közvetítő rendszer, azon belül is a **kereskedelmi bankok** (átfogó néven a hitelintézetek) feladata. Rajtuk kívül a folyamatban fontos szerepet tölt be az adott ország központi bankja.

A pénz teremtésének két módja:
 1) A hitelnyújtás: pénz jön létre, ha valamelyik kereskedelmi bank hitelt nyújt valamely gazdasági szereplőnek. Ezért hívják a modern pénzt hitel-pénznek is.
 2) Külföldi deviza vétele: pénz keletkezik akkor is, ha az adott ország valamely bankja külföldi fizetőeszközt (devizát) vásárol egy másik gazdasági szereplőtől.

A pénz megsemmisítése szintén kétféle módon történhet: a hitel visszafizetésével, illetve a külföldi fizetőeszköz (deviza) eladásával.

Manapság a pénz számlapénz formában jön létre, de ha szükséges, akkor készpénzre átváltható.

Jó, ha tudod!

A **pénzmultiplikátor** a kereskedelmi bankok pénzteremtő képességének mérőszáma. Azt mutatja meg, hogy a kereskedelmi bankok együttesen a forgalomban lévő készpénz hány-szorosát képesek hitelezés révén bankszámlapénz formájában létrehozni, ezzel pénzt teremteni.

B Mire használják a pénzt az emberek?

Cserebere

A családi pénznyomtatást ugyan elvetették, de ez nem szegte kedvét Peti „pénzteremtő” kedvének. Újabb nagyszerű ötlete támadt: megbeszélte barátjával, hogy ritka képregénygyűjteményéből néhányat elcserél vele barátja darts nyilaira. Egy képregény ára átlagosan 2000 Ft, míg 3 db darts nyíl 1000 Ft-ba kerül.

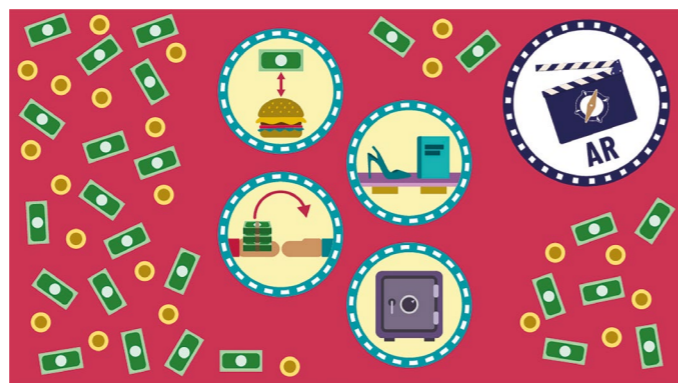
4 Számítsd ki, milyen arányban lehetne a cserét lebonyolítani!

5 Foglald össze, milyen szerepeket tölthet be a pénz a gazdaságban!

6 A megadott pénzügyi műveleteket társítsd a megfelelő pénzfunkciókhoz! (A füzetedben dolgozz!)

Csereeszköz A	Felhalmozási eszköz B	Értékmérő C	Nemzetközi pénz D	Fizetési eszköz E
☐ Sajtos zsemlét vettünk a büfében.	☐ Kifizettük a telefonszámlát.	☐ Megtakarítunk egy kerékpárra.		
☐ Adót fizettünk.	☐ Hitelt törlesztettünk.	☐ Árkalkulációt készít nekünk a kereskedő.		
☐ Befizettük a nyugdíjbiztosítást.	☐ Sítáborba megyünk, és ehhez eurót vásárolunk.	☐ Kölcsönadtunk az osztálytársunknak pénzt.		

A pénz a gazdaságban számos feladatot, funkciót tölt be. Amikor vásárolunk vele, csereeszköz, azaz mindenki által elfogadott, bármikor továbbcserélhető eszköz (szinonimája: „**forgalmi eszköz**”). Ha gazdasági számításokra használjuk, **elszámolási egység**, mivel alkalmas az árak kifejezésére (szinonimája: „**értékmérő**”). Lehet fizetési eszköz, hiszen alkalmas halasztott fizetésre, adósságtörlesztésre, adó befizetésére. **Felhalmozási eszköz**, azaz alkalmas a vagyon tartására. A pénz a fenti négy szerepkört nemcsak egy adott gazdaságban, hanem országhatároktól függetlenül, a nemzetközi áruforgalomban is betöltheti (például dollár, euró, jen), ilyenkor nemzetközi pénzként működik.

A pénz funkciója	A funkció tartalma	Milyen kérdésre válaszolt?
Csereeszköz, forgalmi eszköz	Az áruk cseréjét, adásvételét közvetíti. Például: a hamburger könnyedén farmernadrágra cserélhető pénz „közbeiktatásával”.	Hogyan cserélhetünk a pénz segítségével?
Elszámolási egység, értékegység	Árak összemérése, kalkuláció, döntések megalapozása. Például: cipő és könyv értékének összehasonlítása.	Megéri-e?
Fizetési eszköz	Közvetlen árumozgás nélküli pénzmozgások (hitel, adó, törlesztés) Például: amikor kezdőrészlet nélkül autót veszünk.	A pénz és áru mozgása elválhat-e egymástól?
Értéktörzés, felhalmozás, kincsképzés eszköze	Megtakarítás, vagyontartás eszköze. A fogyasztás elhalasztásával jár. Például: lakásra, utazásra, autóra spórolás esetén.	Mi történik azzal a pénzzel, amit nem költünk el?
Nemzetközi pénz	A pénz szerepeit, funkcióit nemzetközi forgalomban is betölti. Például: euró, dollár, jen.	Milyen körben használjuk a pénzt?

TIPP

Ha érdekel a helyi pénzek témája, akkor érdemes elolvasnod az MNB honlapján Helmecci-Kóczán: *A „helyi pénznek” nevezett utalványokról* című cikkét.

Jó, ha tudod!

A világ számos pontján használnak úgynevezett helyi pénzt általában annak érdekében, hogy az adott régió gazdaságát így is támogassák. Ilyen például a soproni kékfrank is. Ezeknek a pénzeknek (amelyek valójában utalványok) a hasznosságáról nagyon megoszlanak a vélemények.

Összefoglalás

A **Hogyan keletkezik a pénz, és hogy kerül a gazdasági szereplőkhöz?** A modern pénzteremtés kétféle módon megy végbe: hitelnyújtással és külföldi deviza vásárlásával. A pénz „teremtése” – azaz annak gazdaságba történő bekerülése –, illetve a pénz „megsemmisítése” – azaz a forgalomból történő kikerülése – a pénzügyi közvetítő rendszer, azon belül is a kereskedelmi bankok (más néven hitelintézetek) feladata.

B **Mire használják a pénzt az emberek?** A pénz a gazdaságban lehet csereeszköz, elszámolási egység, fizetési eszköz és értéktörző. Ha a fenti négy funkció valamelyikét nem csak egy országban tölti be, akkor nemzetközi pénzről beszélünk.

44–45. Ahány ország, annyiféle pénz – a devizapiac

F

A **Miért kereskednek egymással az országok?**

B **Hogyan hatnak a devizaárfolyamok a nemzetközi kereskedelemre és ügyletekre?**

C **Miért jó az euró? Mi az eurózóna?**

A **Miért kereskednek egymással az országok?**

Lépre mentek

Molnár anyu nemrégiben akácmézet vett az egyik nagyáruházban. Hazatérve látta, hogy a méz származási helyeként Kína van feltüntetve. Felháborodva kérdezte aputót: „Hogy lehet az, hogy már a hagyományos magyar méz is Kínából származik? Mennyivel egyszerűbb lenne az élet, ha csak hazai terméket lehetne vásárolni!” Aputó ellenkezett. Szerinte a pénzért a lehető legjobb minőségű terméket kell megkapnia függetlenül attól, honnan származik, arról nem is beszélve, hogy sok mindenhez hozzászoktunk, amit Magyarországon nem is lehetne előállítani. „Nem a kőkorszakban élünk, hogy mindent magunknak kelljen előteremtenünk!” – csóválja a fejét.

- 1 Gyűjts érveket mindkét nézet mellett, illetve ellen!
- 2 Foglald össze, melyek a nemzetközi kereskedelem előnyei!
- 3 Nézz utána David Ricardo (a 19. század elején élt angol közgazdász) nézeteinek a szabadkereskedelem előnyeiről!
- 4 Készíts prezentációt Magyarország jellemző exportcikkeiről és legfőbb importáruiról!

Az országok közötti kereskedelemnek két iránya van. Az export, ami a különböző áruk és szolgáltatások külföldre juttatását, eladását jelenti, és az import, amely az áruk és szolgáltatások külföldről történő behozatalát, megvásárlását takarja.

Az országok közötti kereskedelem általában vállalatok közötti adásvétel formájában valósul meg, ezért a **külpiacon** működő vállalatoknak egyaránt fontos a partnerek és az adott ország ismerete.

Különösen lényeges a gazdasági környezet, tehát az ország lakossága és földrajzi mérete, gazdasági mutatói, technikai infrastruktúrája, eladósodottsága, devizájának árfolyama, nyersanyag-ellátottsága.

Hasonlóan fontos a jogi és politikai környezet, ezen belül is az adók és a **vámok** mértéke, a szabványok és az engedélyezési eljárások szabályozottsága, a termékek, a tőke és a magántulajdon jogi védelme.

Emellett ismerni kell a vállalkozások működési feltételeit és az esetleges támogatási lehetőségeket is.

Nagy szerepet játszik a kulturális környezet is, mivel az országok kulturális, vallási, erkölcsi szokásai és szabályai sokszor jelentősen eltérhetnek egymástól.

Ezeknek a környezeti tényezőknek az ismerete nélkülözhetetlen a külföldi piacokat megcélzó vállalatok számára. Bármennyire is jó lenne, nem valószínű, hogy a kert végében érdemes olajkutatást fúrni, de naranccsot vagy kávét sem érdemes termeszteni. Miért? Mert a hazai ültetvények kialakítása helyett jobban megéri külföldről importálni, ahol a körülmények

miatt bővebb és finomabb a termés, és olcsóbban, ezáltal versenyképesen tudnak termelni és szállítani.

A külpiac működését (az exportot és az importot) is alapvetően a kereslet és a kínálat alakulása mozgatja. Emellett több sajátossággal is rendelkezik a belső piachoz képest: például a nemzetközi kereskedelem fel-

tételeit a devizaárfolyam-változások is befolyásolják, eltérőek a pénznemek, az árányok, a költségszerkezet, illetve az adók rendszere. Egyenlőtlenek a szereplők közötti erőviszonyok, korlátozhatják a piacokra való szabad be- és kilépést különböző jogszabályok és vámok segítségével, miközben lényegesen magasabbak a szállítási költségek.

Jó, ha tudod!

Minden országnak vannak kereskelempolitikai céljai, melyek elérését úgy segíthetik, hogy egyrészt exportot ösztönző intézkedéseket hoznak, másrészt a hazai ipar és mezőgazdaság védelme érdekében bizonyos esetekben vámokkal sújtják az importot. Mindkét intézkedés állami beavatkozást jelent. A saját érdekeket egyoldalúan érvényesítő **gazdaságpolitika** azonban sértheti más országok érdekeit. Ezért a külkereskedelemben nemzetközi megegyezéseken alapul, amely felett egy nemzetközi szervezet, a WTO (World Trade Organization) őrködik. Sok ország köt egymással külkereskedelmi egyezményt, amellyel a részt vevő országok kölcsönösen jobban járnak.

B Hogyan hatnak a devizaárfolyamok a nemzetközi kereskedelemre és ügyletekre?

Fékekkel az árfolyam ellen

A Molnár szülők beszélgetését hallgatva Petiben felöltik a kérdést, hogy a devizaárfolyamok ugyanúgy hatással vannak-e a vállalatok pénzügyi helyzetére, mint a lakosságra. Apu azt tanácsolja, hogy kérdezze meg a szomszédjukat, aki autóalkatrész-kereskedéssel foglalkozik, és rendszeresen hoz be árut külföldről.

A szomszéd elmeséli, hogy 1000 darab egyedi fékpofát importált 3 éven át, darabját 100 dolláros vagy 80 eurós rögzített áron, ahogy azt az amerikai szállító cég felajánlotta. Mivel itthon árulja a termékeket régi, bevált partnereknek, 3 évre fix 30 000 forintos áron kötelezte el magát.

- 5 Az alábbi adatok segítségével foglald táblázatba, mennyi volt a vételár forintban, ha a szomszéd a fékpofát mindig az év elején, 2020, 2021 vagy 2022 januárjában vette!
- 6 Melyik évben milyen deviza mellett járt a legjobban?
- 7 Elemezd az adatokat és gondold át, hogy az árfolyamok alakulása hogyan hat a külföldi áru- és tőkeforgalomra!
- 8 Foglald össze, hogy az exportőr és importőr vállalatok közül kinek kedvez az euró erősödése, majd a gyengülése!

Hivatalos devizaárfolyamok forintban

	2020. 01. 02.	2020. 07. 02.	2021. 01. 04.	2021. 07. 02.	2022. 01. 03.
EUR	329,99	351,66	360,90	351,76	367,66
USD	294,56	311,26	293,58	297,40	323,87

Forrás: MNB (2022)

A devizaárfolyam alakulása az egyének, a vállalkozások és az állam számára egyaránt kulcsfontosságú.

A termékek nemzetközi piaci versenyképességének meghatározó tényezője a devizaárfolyam, mivel a nemzetközi kereslet elsősorban a termék külföldi devizában mért árszintjétől függ.

Ha a forint árfolyama gyengül az euróéhoz képest (például a korábbi 300 helyett 315 forintot kell adni egy euróért), akkor a hazai termékek és szolgáltatások iránt nőhet a kereslet azokban az országokban, ahol az euró a fizetőeszköz. Ugyanakkor a magyar alma- vagy bortermelők is jobban járhatnak,

ha termékeiket külföldre viszik, és a kapott devizát több forintra válthatják.

A hazai deviza leértékelődése megráigítja a hazai gazdasági szereplők számára a külföldről beszerzett árukat és a külföldi tőkebefektetési lehetőségeket. Emiatt csökken az áruimport és a tőkeexport.

A hazai deviza felértékelődése olcsóbbá teszi a hazai gazdasági szereplők számára a külföldi árukat és a külföldi tőkebefektetési lehetőségeket. Növekszik az áruimport és a tőkeexport. Ilyenkor jobban megéri külföldre utazni, mert a forintban kifejezett árak csökkennek.

Jó, ha tudod!

A nyolcvanas évek közepétől kezdve Magyarországon a **kötött devizagazdálkodás** fokozatosan alakult át egy szabadabb valuta- és devizavásárlási rendszerre. 1996-tól kezdve a vállalatok és a lakosság is gyakorlatilag szabadon juthatott külföldi fizetőeszközökhöz, vagyis a forint **konvertibilis** fizetőeszköz lett. Ha külföldre utazunk, nem érdemes forintot magunkkal vinnünk, érdemesebb már itthon valutát váltanunk, valamint tájékozódunk a külföldi bankkártyás fizetési lehetőségekről.

C Miért jó az euró? Mi az eurózóna?

Sok zászló – egy pénz

A Molnár család az egyik hétvégén Szlovákiába kirándult. Évi csodálkozva látta, hogy a múzeumban apu euróval fizette ki a jegyeket. Rögtön meg is kérdezte, hogy otthon miért nem lehet mindenhol euróval fizetni. Peti szerint azért, mert nálunk a forint a hivatalos fizetőeszköz. „Miért?” – kérdezte Évi, de erre apu is csak a fejét vakarta válaszként...

- 9 Nézz utána, hogy mely európai országokban mikortól hivatalos fizetőeszköz az euró!
- 10 Gyűjtsd össze, hogy milyen érvek szólnak az euró bevezetése mellett és ellen!
- 11 Készítsetek összehasonlító elemzést vásárlóerő-paritáson a szomszédos országokban vásárolható azonos cikkek árai alapján!
- 12 Ki volt Lámfalussy Sándor, és mi köze van az euróhoz?

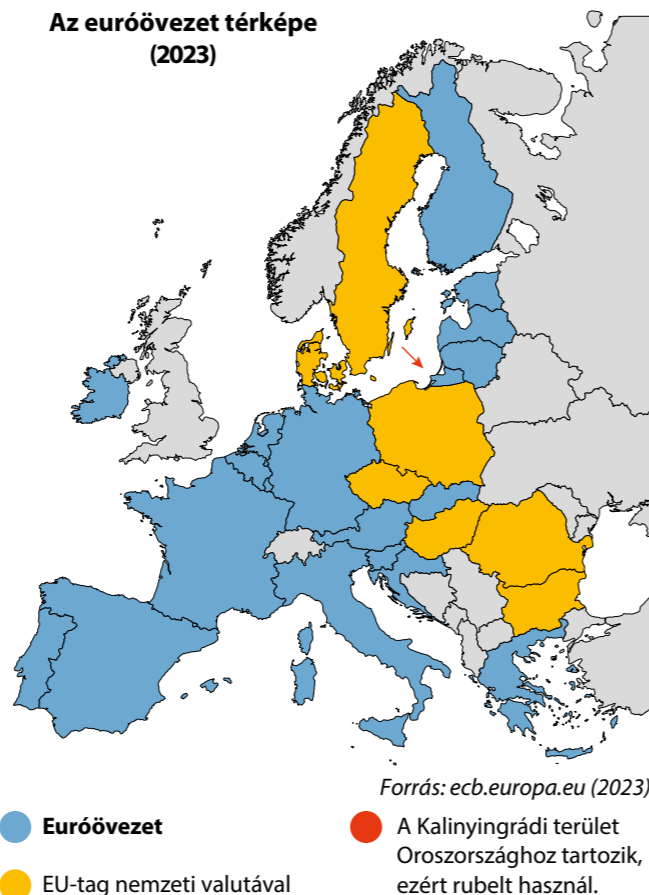
Jó, ha tudod!

Az egyes devizák vásárlóerő-paritását (az egyes devizákért vásárolható árucikkek mennyisége alapján hoz létre árfolyamarányokat a devizák között) méri a The Economist című gazdasági hetilap által közzétett Big Mac-index. Ez a közismertelelemmel ellentétben nem közvetlenül a hamburgerről szól, hanem a hamburger helyi ára alapján egy útmutató arra vonatkozóan, hogy az egyes devizák mennyire vannak a „helyes” árszintjüknél, azaz mennyire alul- vagy túlértékelték.

Az Európai Unió akkori 28 tagországa közül 2016-ban 19 ország polgárának zsebében, pénztárcájában lapul az euró, a 2002. január 1-jén készpénzként is bevezetett pénz. Euróval az emberek az Európai Unió több országában – az úgynevezett eurózónában – pénzváltás nélkül fizethetnek, vásárolhatnak.

Az euróra való áttérés előnyei között szokták emlegetni, hogy lendületet ad a gazdasági növekedésnek, miután megszűnnek a pénzváltási költségek és a devizaárfolyam változásának kockázata, csökkennek a kamatok, bővül és egyszerűsödik a külkereskedelem, továbbá nem elhanyagolhatók az euró idegenforgalmi előnyei sem.

Az euró bevezetése ugyanakkor nem csodaszer, nem old meg egy csapásra minden gazdasági problémát. Az előnyök mellett érdemes tisztában lenni azzal is, hogy komoly feltételeknek kell a csatlakozni kívánó országoknak megfelelniük, ami nem egy esetben áldozatokkal jár. Ennek betartása gazdasági szempontból szűkíti az adott ország mozgásterét. A hazai forint tudatos leértékelése például olcsóbbá teheti a magyar áruk és szolgáltatások külföldi eladását. Ha viszont Magyarország az eurózóna része lenne, akkor az exportálók számára ez a lehetőség megszűnne.

TIPP
Játékos formában bővítheted ismereteidet az Európai Unióval, illetve az euróval kapcsolatban az Európai Unió hivatalos honlapján.

Jó, ha tudod!
Az euróövezetbe való csatlakozási kritériumok az úgynevezett maastrichti szerződésben (nevét arról a holland városról kapta, ahol a szerződést aláírták) szerepelnek, ezért nevezik ezeket **maastrichti kritériumoknak**. Ezek a következők: költségvetési fejelem, fenntartható **államadósság**, az árak stabilitása, alacsony kamatszint és devizaárfolyam-stabilitás.

Összefoglalás

A Miért kereskednek egymással az országok? Mert az eladó és a vevő ország kölcsönösen jól járhatnak. Az exportot és az importot a kereslet és kínálat mozgatja, az exportképességet pedig a versenyképesség határozza meg.

B Hogyan hatnak a devizaárfolyamok a nemzetközi kereskedelemre és ügyletekre? Ha a magyar fizetőeszköz, azaz a forint árfolyama gyengül az euróhoz képest, akkor a hazai termékek és szolgáltatások iránt nőhet a kereslet azokban az országokban, ahol az euró a fizetőeszköz. Ennek a fordítottja is igaz, azaz a forintárfolyam-erősödés ösztönözheti a magyar importot és a külföldre irányuló befektetéseket. Ez az összefüggés igaz más devizapárokra is.

C Miért jó az euró? Mi az eurózóna? A közös fizetőeszköz használata egyszerűsíti a kereskedelmi és pénzügyi folyamatokat, valamint csökkenti a pénzváltással járó költségeket. Az eurózónának 2016-ban 19 ország a tagja, a csatlakozáshoz kötelező a maastrichti kritériumok teljesítése, de ez nem jelenti az euró automatikus bevezetését.

46. Az infláció furcsa természete

F

- A Hogyan változik az árszínvonal?**
- B Kik az infláció nyertesei és vesztesei?**

A Hogyan változik az árszínvonal?

Pengőmilliárdosok
Molnár Évi a régi pénzek között egészen hihetetlen címletekre is bukkant. Egymillió milpengő és egymilliárd bilpengő – rengeteg nullával. A numizmatikus elmondta, hogy a második világháború előtt pengő volt a fizetőeszköz, de 1946-tól már nincs ilyen pénz forgalomban. A gyűjtők körében viszont ma is népszerűek ezek a bankók, bár csak jelképes értékük van. Anyu nevetve mondta: „Mennyi milliárdos lehetett akkoriban!”

- A táblázat segítségével állapítsd meg, hány-szorosára nőttek az árak 1960 és 2019 között!
- Keresd meg a legmagasabb és legalacsonyabb inflációjú évtizedet! Hány-szoros a különbség?
- Melyik évben volt a legmagasabb éves infláció? Milyen történelmi esemény köthető ehhez az időszakhoz?
- Nézz utána az interneten, hogy mit neveznek hiperinflációnak!

Év	Fogyasztóiár-index		Év	Fogyasztóiár-index		Év	Fogyasztóiár-index		Év	Fogyasztóiár-index	
	(1960 = 100%)	(előző időszak = 100%)		(1960 = 100%)	(előző időszak = 100%)		(1960 = 100%)	(előző időszak = 100%)		(1960 = 100%)	(előző időszak = 100%)
1960	100,0	100	1990	456,1	199	2000	2 851,3	110	2010	4 942,8	105
1965	101,9	102	1991	615,8	135	2001	3 113,6	109	2011	5 136,6	104
1970	106,0	104	1992	757,3	123	2002	3 278,7	105	2012	5 427,8	106
1975	121,4	115	1993	927,7	123	2003	3 432,8	105	2013	5 521,7	102
1980	164,6	136	1994	1 102,2	119	2004	3 666,2	107	2014	5 509,6	99,8
1985	228,9	139	1995	1 412,5	128	2005	3 798,2	104	2015	5 505,7	99,9
			1996	1 745,9	124	2006	3 946,3	104	2016	5 527,7	100,4
			1997	2 065,4	118	2007	4 262,0	108	2017	5 657,6	102,4
			1998	2 360,8	114	2008	4 522,0	106	2018	5 818,3	102,8
			1999	2 596,8	110	2009	4 711,9	104	2019	6 013,2	103,4

Forrás: KSH (2019)

Az infláció tartós árszínvonal-emelkedést jelent, ami tehát általános áremelkedésre utal, és az egységnyi pénz értéktelenedését is jelzi. A defláció az infláció ellentétéként határozható meg, azaz olyan jelenségként, amikor az idő múlásával csökken az általános árszínvonal. Ennek pozitív hatásai mellett a gazdaságra nézve hosszú távon negatív kihatása is lehet. Az infláció és a **defláció** csak folyamatként értelmezhető, az egyszeri, például áruhiányból adódó, hirtelen áremelkedést nem soroljuk az infláció kategóriájába.

Hivatalosan a Központi Statisztikai Hivatal közli az árszínvonal alakulását, köztük a minket leginkább érintő fogyasztóiár-index változását (angol nyelvű megfelelője: CPI, azaz Consumer Price Index).

A statisztikusok hasonlóan járnak el, mint a családi kiadások esetében. Termékkosarat alakítottak ki, és a kosárban található termékek (2021-ben 940 darab) árváltozását mérik, illetve viszonyítják az induló, például előző évi árakhoz. A termékkosárban azokat a

fogyasztási cikket és olyan arányban veszik figyelembe, amelyek jól tükrözik Magyarország lakosságának fogyasztását. A módosult és a kiinduló árak, más néven bázisárak hányadosa mutatja az árszínvonal-változást, az árindexet. Ha csak az árváltozást viszonyítjuk a bázisárakhoz, akkor az inflációs rátát kapjuk. Az inflációt csoportosíthatjuk a mértéke alapján is. Megkülönböztetünk alacsony, magas és **hiperinflációt**, illetve deflációt. Az infláció

mértékének változása a piacon kínálatként megjelenő árumennyiség és a fizetőképes szükséglet közötti különbségre vezethető vissza. A kínálatot az eladók képviselik, a keresletet a vevők. Ha túl nagy a kereslet az árumennyiséghez képest, az árszínvonal-emelkedést eredményezhet.

A kiváltó ok szerint az infláció két alaptípusát különböztetjük meg: a **keresleti és a kínálati inflációt**.

Keresleti infláció	Kínálati infláció
A kereslet jobban nő, mint a kínálat.	A termelők nem fokozzák a termelést.
A gazdasági szereplők áremelkedéstől tartanak, ezért előre hozzák vásárlásaikat.	A termelési költségek növekedése miatt a kereslethez képest csökken a kínálat.

Jó, ha tudod!
Magyarországon 2014-15-ben az infláció szintje nulla közeli volt. Nem mindig volt azonban így: a második világháborút követően olyan hiperinfláció alakult ki hazánkban, amely a világtörténelem egyik legnagyobb áremelkedésének számít mind a mai napig. A havi infláció 1946 júliusában megközelítette a 41 900 billió ($4,19 \times 10^{16}$)-ot, vagyis az árak 15 óránként duplázódtak. A jelenségnek a forint bevezetése vetett véget 1946-ban. A pengő és a forint átváltási aránya: 1 forint 400 ezer kvadrillió pengőt ért (4×10^{29}).

B Kik az infláció nyertesei és vesztesei?

Sztrájkol a vasút
Évi egy otthon töltött hétvége után nem tudott visszautazni a kollégiumba. A vasutasok ugyanis sztrájkba léptek, mivel a bértárgyalásokon nem sikerült megállapodni a jövő évi béremelésről. Szeretnének évi 3%-os **reálbéremelést** elérni, de a munkáltatók csak 2%-ot tartanak elfogadhatónak. Évi nem érti, egy % miatt miért kell az ország közlekedését megbénítani.

Segíts Évinek elmagyarázni, hogy mit jelentenek ezek a tárgyalások! A mellékelt táblázat adatai alapján válaszolj az alábbi kérdésekre!

- Mekkora volt a 2016 - 2019-es időszakban a fogyasztóiár-index növekedése Magyarországon?
- Mennyi volt a fenti időszakban a nominális béremelés %-os formában?
- Ha feltételezzük, hogy a vasúti dolgozóknál is a magyarországi átlaggal azonos béremelés történt és a szakszervezetek részéről 3%-os reálbér-növekedés a cél, sikerült-e ezt elérni 2018-ban, illetve 2019-ben?

Év	Teljes munkaidőben foglalkoztatottak átlagkeresete (bruttó)		Fogyasztóiár-index	Reálkereseti index (bruttó)
	(Ft/fő/hó)		(%, előző év = 100,0)	
2012	223 060	104,7	105,7	99,1
2013	230 714	103,4	101,7	101,7
2014	237 736	103,0	99,8	103,2
2015	247 924	104,3	99,9	104,4
2016	263 171	106,1	100,4	105,7
2017	297 017	112,9	102,4	110,3
2018	329 943	111,3	102,8	108,3
2019	367 833	111,4	103,4	107,7

Forrás: KSH (2020)

A pénzromlás a gazdaság szereplőit nem egyformán érinti. Van, aki profitál belőle, van, aki rosszabbul jár, tehát az inflációnak köszönhetően egyfajta jövedelem-újraelosztás megy végbe. Változatlan törlesztőrészlet mellett az adósok nyerhetnek az inflációval, a hitelezők veszhetnek. A befektetőket is érheti veszteség, ha az adott devizában felhalmozott megtakarításuk hozama nem ellensúlyozza az azonos időszak alatt bekövetkező értékcsökkenést. Ennek időben történő felismerése szintén a pénzügyi tervezés része, azaz a pénztulajdonosoknak más formában kell biztosítaniuk pénzüik értékállóságát.

A fogyasztói árak emelkedése általában nem azonos mértékű a különböző áruk között. Akinek fogyasztói kosarában az átlagnál kisebb mértékben dráguló áruk találhatóak, azok jól járnak. Viszont az átlagnál jobban dráguló termékeket tartalmazó keresleti áruszerkezettel rendelkezők hátrányba kerülnek.

Eltérően érinti az infláció a bérek reálértékének változását és így az alkalmazottakat. Képzeljünk el egy olyan országot, ahol sokan dolgoznak az állami

szektorban államilag szabályozott munkabéért! Ha az állam megígéri, hogy a fizetéseket és a nyugdíjakat évente 3%-kal emeli, akkor nem mindegy, hogy az infláció hogyan alakul. Ha az infláció éves átlagos mértéke nem éri el a 3%-ot, akkor ezek a jövedelemtulajdonosok jól járnak, mert a jövedelmük reálértéke növekszik. 10% feletti éves átlagos infláció esetén viszont a fenti jövedelemtulajdonosok sokat veszítenek reálértéken. A pénzünk tényleges értékét a reálérték, az inflációs rátával korrigált érték mutatja meg.

- Az infláció nyertesei**
- Hitelfelvevők (változatlan kamat mellett)
 - Áraikat emelni képes vállalkozók
 - Béremelést kapó alkalmazottak

- Az infláció vesztesei**
- Hitelt nyújtók (változatlan kamat mellett)
 - Vagyonukat készpénzben tárolók
 - Rögzített jövedelemmel rendelkezők

TIPP
A KSH interaktív oldalán kísérheted figyelemmel, hogyan alakult a fogyasztói árak változása az egyes lakossági kiadási főcsoportokban 2000-től napjainkig.

Jó, ha tudod!
1946. augusztus elsején vezették be Magyarország ma is hivatalos fizetőeszközét, a forintot, ami 2016-ban ünnepli hetvenedik születésnapját. 1946-ban a forintot aranyalapú valutaként határozták meg. Egy kilogramm színarany 13 200 forintnak (ma több millió forintnak) felelt meg, ebből következően 1 forint 0,0757575 gramm színarannyal volt egyenértékű, de nem váltották be közvetlenül.

Összefoglalás

A **Hogyan változik az árszínvonal?** Az infláció mértékével emelkedik az árszínvonal, ez lehet alacsony, magas vagy hiperinfláció. Az árszínvonal csökkenését deflációnak hívjuk. Megfelelő gazdasági működést hiperinfláció esetén nem lehet fenntartani, ilyenkor határozott gazdasági reformokra és általában új pénz bevezetésére van szükség.

B **Kik az infláció nyertesei és vesztesei?** A gazdaság szereplőit nem egyformán érinti az infláció. A rögzített hitel törlesztőrészletei reálértékének csökkenésén keresztül a hitelfelvevők nyernek, a hitelt nyújtók veszítenek az inflációval. Az infláció további vesztesei azok lesznek, akik vagyonukat készpénzben tartják vagy rögzített jövedelemmel rendelkeznek.

47–48. Pénz vagy tőke?

A Mit nevezünk üzleti vállalkozásnak?

B Milyen tényezők befolyásolják a vállalkozások tevékenységét?

A Mit nevezünk üzleti vállalkozásnak?

Vállalt vállalkozás

Molnár Peti iskolája is részt vesz a diákvállalkozók országos versenyében. Peti és két barátja úgy érezte, itt a nagy alkalom, hogy végre megmutassák, milyen tehetséges üzletemberek ők valójában. Már régóta dédelgetik egy olyan internetes oldal tervét, amely a városban található vendéglátóhelyeket és szabadidős programokat gyűjtené össze. Apu azt tanácsolja nekik, hogy mielőtt belevágnának a versenybe, beszéljenek az egyik barátjával, aki egy internetkávét működtet a városban. Az üzletember egyetlen idézetben foglalta össze tanácsait: „Akár azt hiszed, képes vagy rá, akár azt, hogy nem, igazad lesz.”

- 1 Járj utána, hogy kitől származik az idézet, és gondold át, hogy mire vonatkozik!
- 2 Írd össze, milyen kihívásokkal, sikerekkel és buktatókkal járhat Petiék vállalkozása!
- 3 Milyen tulajdonságokra lehet szüksége egy sikeres vállalkozónak?
- 4 Keress sikeres, fiatal magyar vállalkozókat! Mutasd be őket egy kiselőadás formájában!

A vállalat, vállalkozás kifejezést szoktuk használni, amikor tevékenységünkkel egy eredmény elérését szeretnénk szolgálni. Elvállaljuk egy iskolai rendezvény megszervezését, egy nehéz feladat elvégzését, megoldását? Kivesszük a részünket a családban a hétfégi nagytakarításból, és kivisszük a szemetet? Noha nem kapunk értük pénzt, megteszük, mert magunknak vagy egy közösség számára jónak, fontosnak tartjuk ezeket. Üzleti értelemben ezek a vállalatok nem vállalkozások.

Az üzleti vállalkozás ugyanis olyan tevékenység, amely a piacon jelenik meg, szükségletkielégítésre alkalmas javakat – terméket, szolgáltatást – állít elő, és ezek értékesítésével nyereségszerzésre tö-

rekszik. Az üzleti vállalkozásokat a vásárlói igények (szükségletek) kielégítése, eredmény- (profit-) érdekelttség és kockázatvállalás jellemzi.

Az üzleti vállalkozási tevékenység szervezeti formáit vállalatoknak nevezzük. Ezek olyan önállóan gazdálkodó gazdasági egységek, amelyek kockázatot vállalva nyereség elérésére és tőkéjük gyarapítására töreksenek. A vállalkozó kezében a pénz gyarapodó pénzzé, tőkévé változik.

A vállalkozások működésük során **inputokat** használnak fel, hogy abból **outputok** készüljenek. Termelnek, szolgáltatnak, közvetítenek attól függően, hogy mire vállalkoznak.

Mi lehet input? Az emberi erőforrás (például a szak tudás, kreativitás, tapasztalatok), a tárgyasult erőforrások (gépek, nyersanyagok, természeti kincsek) és a nem tárgyasult erőforrások (szabadalmak, ismertség, jogosultságok, stabil vevőkör, hírnév stb.). Az inputok közös elnevezése: a termelés tényezői.

Számtalan terméket, szolgáltatást lehet vásárolni az üzleti vállalkozásoktól: vonatjegyet, szendvicset, kabátot. Beszélni lehet a telefonon, emellett sokan fodrászhoz járnak vagy néha tisztítóba. Ez egytől egyig a vállalkozások által előállított output, amelyet magyarul kibocsátásnak szoktak nevezni.

TIPP

A Junior Achievement Magyarország Árnékprogramjának keretében középiskolás diákok látogathatnak el egy napra egy cégvezetőhöz, szakemberhez, hogy betekintést nyerjenek a mindennapi munkájába, és gyakorlati tapasztalatot szerezzenek a vállalkozások világáról.

Jó, ha tudod!

A profit, amit gyakran nyereségnek is hívnak, a gazdasági tevékenység eredményeként létrejövő bevételek és kiadások pozitív különbsége. Ha az eredmény negatív, akkor veszteségről beszélünk. A vállalatok célja adott erőforrásból a legnagyobb eredmény elérése.

B Milyen tényezők befolyásolják a vállalkozások tevékenységét?

A kocka elvetve jó

Peti és barátai miután egy napot töltöttek el az internetkávészóban, rájöttek, hogy számos tényezővel nem számoltak a vállalkozás beindításakor: Hány szórakozóhely van a városban? Hányan járnak oda hétfégenként? Egyáltalán, érdekelné-e bárkit egy ilyen oldal? Peti a nap végén már lemondóan rázta a fejét: rengeteg a kockázat, és semmi garancia nincs a sikerre. Az üzletember azonban biztatta őket, és még egy fontos idézetet osztott meg a fiúkkal: „A legnagyobb kockázat az, ha nem vállalsz semmilyen kockázatot. Egy gyorsan változó világban az egyetlen stratégia, ami biztosan sikertelen, az, ha soha nem kockáztatsz.”

- 5 Járj utána, hogy kitől származik az idézet, és mutasd be a vállalkozását! Mennyire lehet ez példa Petiék számára?
- 6 Gyűjtsd össze, hogy milyen külső partnerekkel áll kapcsolatban egy online vállalkozás!
- 7 Véleményed szerint a felsorolt szereplők közül kik hogyan befolyásolják (támogatják, illetve gátolják) a vállalkozások működését?
- 8 Hogyan érintené Petiék terveit, ha
 - az önkormányzat megemelné a vállalkozások helyi adóját?
 - a rossz időjárás miatt a hétfégi programok elmaradnának?
 - az egyik legnépszerűbb zenekar egymás után többször fellépne a városi klubban?
 - egy nyomtatott programújság indulna a városban?
- 9 Értékelj Petiék vállalkozásának helyzetét, ha több versenytárs is van a városban, vagy ha az önkormányzat csak nekik ad lehetőséget az internetes programtájékoztatásra!
- 10 Nézz utána, mit jelent az oligopólium és a monopólium! Keress példát ezekre a piaci formákra Magyarországon! Milyen előnyöket és hátrányokat jelenthet a fogyasztó számára, ha egy termék vagy szolgáltatás monopóliumtól származik?

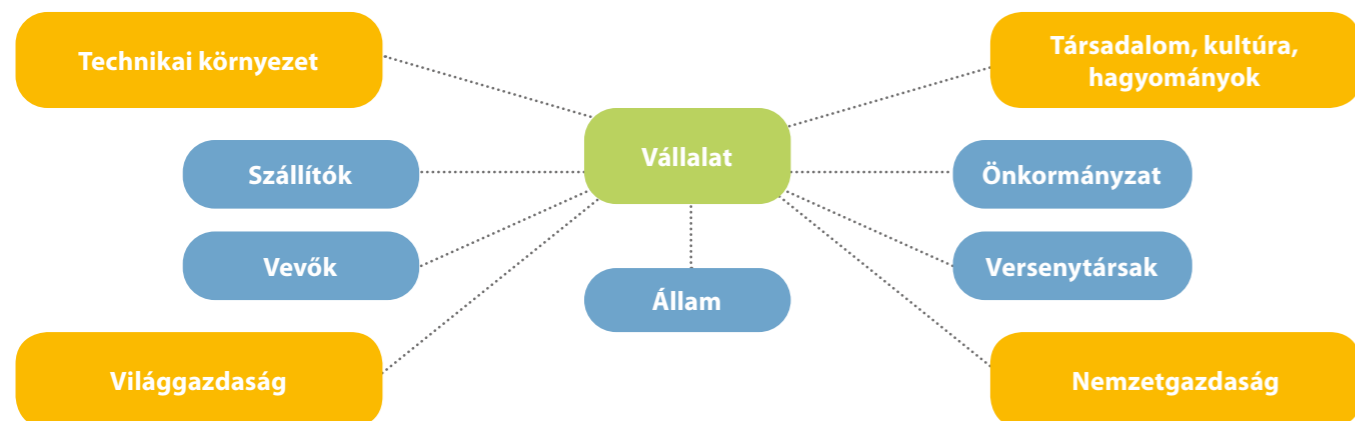
A kockázat folyamatos kísérője a vállalatok tevékenységének. A kockázat jelentős része a vállalat környezetéből érkezik. A vállalatok szűkebb-tágabb környezetében nagyon sok tényező, hatóerő, gazdasági szereplő van.

A szűkebb környezetben található szereplők állandó kölcsönhatásban állnak a vállalattal, döntéseik kihatnak a vállalat üzletmenetére. Ezek a versenytársak, akik hasonló terméket, szolgáltatást állítanak elő; a szállítók, akik a vállalat számára fontos anyagokat, energiát, árukat értékesítenek; a vevők, akik a vállalat termékeit, szolgáltatásait vásárolják; az önkormányzat, az állam, amely törvények, szabályok alkotásával szabályozza a működést (például adókvetéssel), illetve az egyéb partnerek (például közüzemi szolgáltatók, bankok, biztosítók) is hatással vannak a vállalat működésére.

A tágabb környezetbe tartozók hatása általában közvetett és ritkább, bár időnként nagyon komoly követ-

kezményekkel jár. Ilyen például a nemzetgazdaság egésze, amely növekedésével, válságával, általános állapotával befolyásolja a piacokat. A technikai környezet, amely új technológiák, anyagok, eljárások megjelenésével készletváltoztatásra, alkalmazkodásra a vállalatot (ilyen volt például a közelmúltban az internet vagy a Facebook megjelenése).

A **természeti környezet**, amely nemcsak a mezőgazdasági vállalatokra, hanem az időjáráson, természeti kincseken keresztül igen sok vállalatra, a környezetszennyezésen keresztül pedig lényegében mindenkire hat. A világgazdaság változásai közül egyesek érzékenyen befolyásolhatják valamennyi vállalatot (például az energiaárak alakulása), míg mások csak áttételesen hatnak (például háborúk, egyes valuták árfolyamváltozása). A társadalom, a kultúra, a hagyományok hatása fontos üzleti tényezőt, alkalmazkodási kényszert, lehetőséget jelenthetnek (évfordulók, ünnepek, nemzetiségek szokásai).

Jó, ha tudod! Az eredményért való küzdelem valamennyi vállalkozás jellemzője. Ez a gazdasági verseny egy átfogó gazdasági-társadalmi jelenség sokféle vállalati stratégiával és megoldással. Előnye a folyamatos innováció és a költségek csökkentésére való törekvés, ugyanakkor a versenynek káros hatásai, „kinövésai” vannak, amelyeket az állam külön törvényekkel igyekszik keretek között tartani.

Összefoglalás

A Mit nevezünk üzleti vállalkozásnak? Az üzleti vállalkozás olyan tevékenység, amely piacon jelenik meg, szükségletkielégítésre alkalmas javakat – terméket, szolgáltatást – állít elő, és ezek értékesítésével nyereségszerzésre törekszik. Az üzleti vállalkozási tevékenység szervezeti formáit vállalatoknak nevezzük. Ezek olyan önállóan gazdálkodó gazdasági alapegységek, amelyek kockázatot vállalva nyereség elérésére és tőkéjük gyarapítására törekszenek.

B Milyen tényezők befolyásolják a vállalkozások tevékenységét? A kockázat jelentős része a vállalat környezetéből érkezik. A szűkebb környezetben található szereplők (vevők, szállítók, versenytársak, állam) állandó kölcsönhatásban állnak a vállalattal, döntéseik kihatnak a vállalat üzletmenetére. A tágabb környezetbe tartozók (természeti és technikai környezet, nemzet- és világgazdaság, társadalom és kultúra) hatása általában közvetett, ritkább, bár időnként nagyon komoly, súlyos következményekkel járhat.

49–50. A garázscégtől a multinacionális nagyvállalatokig

- A Mit nevezünk finanszírozásnak?**
- B Milyen vállalkozási formák vannak?**
- C Hogyan kell céget alapítani?**

A Mit nevezünk finanszírozásnak?

Bizonytalan befutó

Molnár Petinek nem szegi kedvét, hogy mennyi kockázat leselkedik egy induló vállalkozásra, és mindenképp el szeretne indulni az internetes magazinnal a diákvállalkozások versenyében. A barátai viszont azon töprengenek, hogy nem kellene inkább valami kézzelfoghatóbb vállalkozásba kezdeniük, ami gyorsabb és látványosabb sikerrel kecsegtethet. Peti azonban hajthatatlan: szerinte a városi programoldal biztos befutó lesz.

- 1 Véleményed szerint Petinek vagy a barátainak van igaza?
- 2 Mérlegeld, hogy az alábbiak közül milyen vállalkozást alapítanál!
 - Iskolai büfé
 - Fagyfaltozó
 - Rendezvényszervező
 - Biciklikölcsönző
 - Saját ötlet:
- 3 Készíts piackutatást arról, hogy mekkora lenne az igény az általad választott vállalkozás termékei/szolgáltatása iránt a környezetedben!
- 4 Becsüld meg, és számold ki, hogy mekkora induló tőke kellene a vállalkozás létrehozásához!

Számtalan vállalkozás bukik el rögtön az induláskor azon, hogy a tulajdonosnak nincs elegendő pénze, azaz tőkéje az ötlet megvalósításához. Az életképes ötlet számára sokszor a tőkehiány okozza a legfőbb korlátot. Éppen ezért a vállalkozás indulása előtt nem árt alaposan feltérképezni, vajon rendelkezésre áll-e elég pénz az ötlet kivitelezéséhez, és ha nem, miképp lehet hozzájutni.

A vállalkozás pénzzel való ellátását finanszírozásnak nevezzük. Ez a fogalom lényegében a megvalósításhoz szükséges pénzeszközök előteremtését és észszerű felhasználását jelenti. A pénz előteremtése történhet saját erőből (saját forrásból) és/vagy külső segítség igénybevételével (**idegen forrásból**). Ezek aránya és formája jelentősen eltérhet egymástól attól függően, hogy egy családi vállalkozásról vagy egy már működő nagyvállalatról beszélünk.

A vállalkozások esetében a leggyakrabban előforduló saját forrást a tulajdonosok megtakarításai (készpénz, bankbetét) jelentik, már működő vállalkozás esetében pedig az a nyereség, amit visszaforgatnak a működésbe például újabb erő-

források vásárlásával. Szintén saját forrásnak minősül a tulajdonosok meglévő vagyontárgyainak (például ház, autó, számítógép, mezőgazdasági gép, földterület, **értékpapír**) átengedése.

A külső (idegen) forrásokat jellemzően a már működő vállalkozások veszik igénybe, amelyeket leggyakrabban – közvetítők segítségével – a pénz- és tőkepiacon találják meg. A leggyakoribb idegen forrás a hitel, ezen belül is a kamat

ellenében a bankoktól és egyéb pénzügyi szolgáltatóktól felvett hitelek, lízing és a bérlet, amikor díjat fizetünk egy idegen termelési eszköz használatáért. Az úgynevezett **kereskedelmi hitelek** vagy szállítói tartozások is külső forrás-

nak minősülnek, ilyenkor a vállalkozás által vásárolt erőforrást (például nyersanyagot) később kell kifizetni. A nagyvállalatok gyakran finanszírozzák magukat értékpapírok (kötvények, részvények) kibocsátásával.

TIPP

Kezdő vállalkozásoknak nyújtanak kedvezményes iroda- és műhelybérleti lehetőséget, általános irodai szolgáltatásokat, fénymásolást, tárgyalóterem-bérleti lehetőségeket az úgynevezett vállalkozói inkubátorházak. Bővebb információt a Vállalkozói Inkubátorok Szövetsége honlapján találsz!

Jó, ha tudod!

Egyre elterjedtebb az ígéretes induló vállalkozások (úgynevezett start upok) kockázati tőkéből történő finanszírozása. A kockázati tőke olyan nagy kockázattal járó tevékenységet folytató vállalatok számára külső forrásból nyújtott tőkebefektetés, amelynek bevonásával biztosítani lehet a vállalkozás elindulását és további fejlődését. Cserébe a kockázati tőke-társaságok tulajdonrészt szerezhetnek az adott vállalkozásban. A start upok általában olyan újonnan alapított, nagy növekedési lehetőségekkel rendelkező induló vállalkozások, amelyek a nemzetközi piacokon való jelenlétet tűzték ki célul.

B Milyen vállalkozási formák vannak?**Díszes társasági forma**

Peti és csapata a kereslet felmérése után végül úgy dönt: annak érdekében, hogy a kecske is jóllakjon, és a káposzta is megmaradjon, egy internetes biciklikölcsönző vállalkozással neveznek a diákvállalkozások versenyére. A döntéssel mindenki elégedett, mivel a rögtönzött piackutatásuk azt mutatta, hogy sokan szívesen járnának kerékpárral, de nincs pénzük sajátot venni. A verseny részeként a vállalkozás társasági formáját is meg kell határozniuk.

5 Tekintsd át a vállalkozási formákat összehasonlító táblázatot, és tegyél javaslatot arra, hogy milyen vállalkozási formát válasszon Peti csapata! A döntést indokold is meg!

6 Keresd meg a kormányhivatal.hu oldalt, és nézd át, hogyan lehet egyéni vállalkozást alapítani!

7 Foglald össze, milyen ügyintézési feladatokat kell elvégezni, ha Peti az egyéni vállalkozási formát választja?

A vállalkozásokkal szemben elvárás, hogy tevékenységük következményeiért, a működésük során keletkezett kötelezettségeikért és azok teljesítéséért felelősséggel tartozzanak. Ez egyszerre jelent erkölcsi, jogi és anyagi felelősséget.

Minden vállalkozás köteles vállalni tevékenységének anyagi következményeit, ami azt jelenti, hogy teljes saját vagyonával felel a tartozásaiért. Különbség elsősorban a tulajdonosok anyagi felelősségében van, ennek tartalma különösen a családi jellegű vállalkozások tagjainak megszívlelendő.

- **Korlátlan felelősség** esetén a vállalkozó nemcsak a vállalkozásba bevitt vagyonával, hanem az attól független magánvagyonával is felel a társaság

tartozásaiért. Például annak a fűtészerező egyéni vállalkozónak, aki hitelbe vette meg egy társasház fűtésrendszerének kialakításához szükséges anyagokat, akkor is ki kell fizetnie tartozását, ha a társasház az ő munkáját nem fizette ki. Ha nincs pénz, akkor ebben az esetben kénytelen lesz akár eladni a saját autóját, esetleg egyéb vagyontárgyát, nevének lakását.

- **Korlátolt (korlátozott) felelősség** esetén teljes egészében szétválik a társaságba bevitt, kockázatosított vagyon és a magánvagyon. Ugyanis ha fűtészerezőnk **korlátolt felelősségű társaságot** – röviden kft.-t – hozott volna létre, akkor a társaság vagyona erejéig vállal csak felelősséget, de a magánvagyonát, saját autóját, lakását megmarad.

Az **egyetemes felelősség** legalább két személy esetében értelmezhető. Vállalásukkal azt fejezik ki, hogy mindketten egymástól függetlenül, de egyszerre vállalnak felelősséget valamiért. E vállalás a társasági jogban a korlátlan felelősséghez kapcsolódik. Képzeld el, hogy két fűtészerező egy általuk létrehozott közkereseti társaságban dolgozik, és hitelbe vették meg egy társasház fűtésrendszerének kialakításához szükséges anyagokat, szerelvényeket. A munka elvégzése után a társasház nem fizette ki őket. Ezek után mindegy, hogy ki hozta a kockázattal járó döntést, ki végezte a munkát, bármelyiküktől követelhető a teljes tartozás megfizetése.

A jogi felelősség a szerződéses fegyelmet, a jogszabályok betartását, a szabályszerű működést foglalja magában. A vállalkozások jelentős része

önálló jogi személy, ennek lényege, hogy az őket létrehozó tagoktól elkülönült vagyonnal és szervezettel rendelkeznek. A jogi személyek mindig természetes személyeken keresztül (emberek, ügyvezetők) képviseltetik magukat, de a természetes személyekhez hasonlóan saját nevükben jogokat szerezhetnek és kötelezettséget vállalhatnak, perelhetőek és perelhetnek.

Erkölcsi felelősség alatt azoknak a társadalmi, erkölcsi normáknak és íratlan szabályoknak a betartását értjük, amelyek nincsenek írásban szabályozva, mégis fontosak a vállalkozások számára. Ilyen például, hogy vállalkozóként visszahívjuk a megrendelőinket, udvariasan viselkedünk a vásárlókkal, és mindig szem előtt tartjuk a tisztesség és a jó erkölcs szabályait.

Fontosabb vállalkozási formák

Cégforma megnevezése	Minimális alaptőke	Felelősség	Személyes közreműködés	Tagok minimális száma	Jogi személyisége
Egyéni vállalkozás	nincs előírva	korlátlan	szükséges	1	nincs
Közkereseti társaság	nincs előírva	korlátlan és egyetemleges	legalább egy tagnak kötelező, aki ügyvezető	2	van
Betéti társaság	nincs előírva	beltag: 1 tag felelőssége korlátlan, több beltág esetén korlátlan és egyetemleges kültag: vagyoni betétje erejéig korlátozott	legalább 1 beltagnak kötelező	2	van
Korlátolt felelősségű társaság	3 millió forint	a társaság vagyonáig korlátlan, a tagoké korlátozott	nem szükséges	2	van
Részvénytársaság	minimum 5 millió forint (nyilvános társaság esetén 20 millió forint)	a társaság vagyonáig korlátlan, a tagoké a részvényük erejéig korlátozott	nem szükséges	1	van
Szövetkezet	nincs előírva	a társaság vagyonáig korlátlan, a tagoké a részvényük erejéig korlátozott	szükséges	7	van

C Hogyan kell céget alapítani?

A jog asztalánál

Mérlegelve a vállalkozási formák előnyeit és hátrányait, Molnár Peti és csapata a betéti társaság alapítása mellett dönt. Amikor utánanéznek, kiderül, hogy a cégalapítás meglehetősen sok jogi feladattal és adminisztrációval jár. Ezért segítséget vesznek igénybe – anyu egyik barátjánője szerencsére jogász, és vállalati joggal foglalkozik.

A jogász azt tanácsolja, hogy nézzék át a kormányhivatal.hu oldalon a betéti társaság alapításához szükséges tudnivalókat:

- 8 Foglald össze, hogy milyen feladatokat szükséges elvégezni a betéti társaság alapításához, elindításához!
- 9 Miről dönthet a tagok gyűlése?
- 10 Ki lehet ügyvezető?

A cégalapítás általában a tervezéssel kezdődik. Ennek legfontosabb része az **üzleti terv**, de érdemes a finanszírozási háttér és a tevékenységre vonatkozó jogi és adózási szempontokat is mérlegelnünk (például hatósági engedélyhez kötött-e a választott tevékenység).

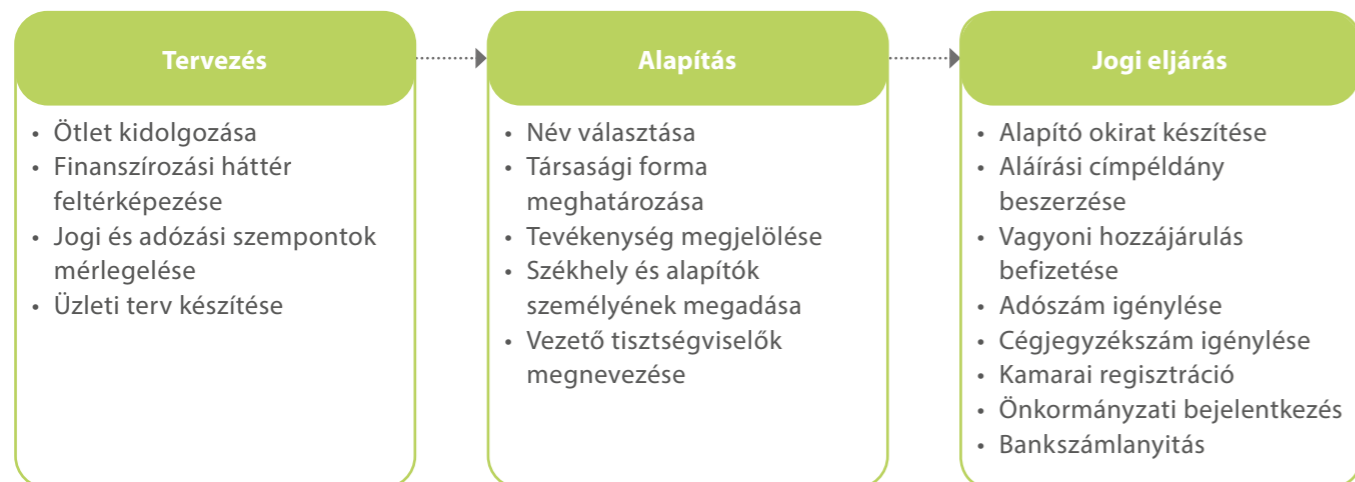
A leggyakoribb cégformák a betéti társaság (bt.), a korlátolt felelősségű társaság (kft.) és a részvénytársaság (rt.). Induló kisvállalkozások általában bt. vagy kft. formájában alakulnak.

Cégalapításhoz ügyvéd által készített alapító okirat vagy **társasági szerződés** és aláírásminta (aláírási címpéldány) szükséges. A társasági

szerződésnek tartalmaznia kell a cég által végezni kívánt tevékenységek listáját. A társasági szerződést a cégbíróságnál kell benyújtani, és igényelni kell az adóhatóságnál egy egyedi azonosító számot (adószámot), regisztrálni kell a szakmai érdekképviselőt ellátó Magyar Kereskedelmi és Iparkamaránál, és jelentkezni kell a területileg illetékes önkormányzatnál is, ahol majd adózni is fognak.

Mindegyik cégforma esetén kell egy vezető tisztségviselő (ügyvezető), aki jogviszonyát többféle módon láthatja el. Valamennyi cégforma esetén igazolni kell a székhely használatának jogosságát, továbbá bankszámlát kell nyitnunk egy bankban.

A vállalat alapítás főbb feladatai

TIPP

2008. július 1-je óta lehet Magyarországon céget elektronikus úton alapítani. Bővebb információt erről a kormányzat elektronikus ügyintézésre szolgáló honlapján, a www.magyarorszag.hu oldalon találsz.

Michaelstockfoto / Shutterstock

Jó, ha tudod!

A vállalkozások tevékenysége és a működésükhöz szükséges források nagysága alapján más és más társasági formát célszerű választani. A tőkeigényes tevékenységet végző vállalkozások általában több személy tőkét egyesítik, ezért a társas vállalkozási formát érdemes választaniuk. A saját munkán alapuló, kisebb tőkeigényű tevékenység esetében az egyéni vállalkozási forma is elegendő. Természetesen akadnak kivételek, hiszen egyes személyek is rendelkezhetnek nagy tőkével. Ők az egyszemélyes társasági formát is választhatják.

Összefoglalás

- A Mit nevezünk finanszírozásnak?** A vállalkozás pénzzel való ellátását finanszírozásnak nevezzük, ami a megvalósításhoz szükséges pénzeszközök előteremtését és észszerű felhasználását jelenti. A pénz előteremtése történhet saját erőből (forrásból), és úgy is, hogy külső segítséget veszünk igénybe, amit idegen forrásnak hívunk.
- B Milyen vállalkozási formák vannak?** Az egyéni vállalkozás, közkereseti társaság, betéti társaság könnyen létrehozható, alacsony tőkeigényű forma, ugyanakkor a korlátlan felelősség terhét kell vállalni. A kft., rt. létrehozásához lényegesen több tőke szükséges, működtetése, számvitele bonyolultabb, viszont a korlátolt felelősség miatt kedveltebb vállalkozási formák. A formaválasztás eldöntésekor kulcskérdés a korlátolt vagy korlátlan felelősség, valamint a tőkeigény mérlegelése.
- C Hogyan kell céget alapítani?** Cégalapításhoz ügyvéd által készített alapító okirat vagy társasági szerződés és aláírásminta (aláírási címpéldány) kell. A társasági szerződésnek tartalmaznia kell a cégünk által végezni kívánt tevékenységek listáját. A társasági szerződést a cégbíróságnál kell benyújtani, be kell jelentkeznünk az adóhatóságnál, kamarai regisztrációs kötelezettségünk van, bankszámlát kell nyitni, és jelentkeznünk kell a területileg illetékes önkormányzatnál is.

51. Az üzleti terv

A Mit nevezünk üzleti tervnek?

B Melyek az üzleti terv készítésének alapelvei?

A Mit nevezünk üzleti tervnek?

Kérdés kérdés hátán

A társasági forma kiválasztása közben Peti és csapata számos újabb kérdéssel szembesült. Mi legyen a cégük neve? Kik lesznek a vevők, és milyen igényeik lehetnek? Hogyan tudják meg, hogy egy szuper biciklikölcsönző vállalkozás indult a városban? Minden kérdés újabb kérdést szült – vakarta is a fejét Peti, nem is gondolta volna, milyen nehéz belevágni egy vállalkozásba. Apu azt javasolta a csapatnak, hogy először számolják ki, hogy mennyi lesz az összes bevételük és kiadásuk, majd írják le egy lapra az elképzeléseiket.

Petiék azzal számolnak, hogy 500 ezer forint kezdőtőkével indulnak, amelyből 4 kerékpárt vesznek, darabonként 100 ezer forintért. A cég havi működtetése az adókkal együtt 100 ezer forintot tesz ki. Online reklámokra és szórólapokra 20 ezer forintot költenek.

- 1 Számold ki, hogy összesen mennyi kiadása keletkezik a vállalkozásnak egy év alatt! A munkabérrel is kalkulálj!
- 2 Mennyi bevételre tehetnek szert egy év alatt, ha a 4 biciklit havonta átlagosan 20-20 napra, minden nap 4 órában tudják kölcsönözni, óránként 800 forintos áron?
- 3 Mekkora lesz a bevételek és kiadások egyenlege az induló beruházás ráfordítása nélkül? Értékelj az eredményt!
- 4 Mit lehetne tenni a nyereség növelése érdekében?

Milyen témakörökre kell kitérnie egy üzleti tervnek?

A vállalkozás bemutatása és jellemzése	Értéktéremtési folyamat bemutatása	Piaci információk	Marketingterv	Pénzügyi terv
<ul style="list-style-type: none"> • A vállalkozás neve • Elérhetőségek • Fontosabb gazdálkodási adatok • Vezető tisztségviselők 	<ul style="list-style-type: none"> • A termék vagy a szolgáltatás leírása • Működési terv • Értékesítési terv 	<ul style="list-style-type: none"> • Helyzetelemzés • Piackutatás • Konkurenciaelemzés 	<ul style="list-style-type: none"> • Célcsoportok • Üzenetek • Csatornák 	<ul style="list-style-type: none"> • Bevételek és kiadások • Finanszírozási terv • Cash flow terv

A vállalkozásoknak tevékenységük megkezdése előtt érdemes üzleti tervet készíteniük, és a működés során is célszerű időről időre újra végiggondolniuk az abban foglaltakat. Az üzleti terv egy olyan, meghatározott időtávra szóló dokumentum, amely a vállalkozás jövőbeni működésére vonatkozó elképzeléseket tartalmazza szöveges és számszerűsített formában. Ez nemcsak a kezdeti időszak céljainak és feladatainak megfogalmazásában segítheti a vállalkozást, de tám-

pontokat nyújthat abban is, hogy milyen esélyei lesznek a piacon.

Ha a vállalkozáshoz külső pénzügyi forrásokra is szükség van, a terv elkészítését a finanszírozók elő is írhatják. Például egy beruházáshoz szükséges banki hitelkérelem elbírálásakor alapvető szempont a vállalkozás üzleti terve, amely átfogó képet nyújt a vállalkozás aktuális helyzetéről és további piaci lehetőségeiről.

Az üzleti terv céljai szerint készülhet egy jó ötlet megvalósíthatóságának felmérésére, a tulajdonosok tájékoztatására, új befektetők vagy a hitelezők meggyőzésére, vagy akár az üzleti partnerek tájé-

koztatására. Éppen ezért minden üzleti terv eltér egymástól, nem létezik olyan általános formula, amelyet minden vállalkozás minden helyzetben alkalmazni tudna.

B Melyek az üzleti terv készítésének alapelvei?

Prezire fel!

Petiéknek a verseny részeként a kezdőtőkét külső forrásból kell megszerezniük. Ennek érdekében találkozót szerveznek, ahol a lehetséges befektetők kérdéseire kell válaszolniuk. A csapat izgatottan készül a megmérettetésre: vajon a tervük megállja a helyét profi üzletemberek előtt is?

- 5 Készülj egy megbeszélésre, amelyben vállalkozói szerepben kell érvelned, hogy egy befektető miért adjon pénzt a biciklikölcsönzésre!
- 6 Készülj egy megbeszélésre, amelyben befektetői szerepben kérdéseket kell feltenned, hogy eldöntheted, érdemes-e a biciklikölcsönző vállalkozásba tőkét fektetned!
- 7 Nézz utána, mit jelent a stratégosz, stratégia kifejezés! Mit gondolsz, hogyan függ össze egy vállalkozás vezetésével, üzleti tervével?
- 8 Sorold be a következő állításokat egy táblázatba, amely Petiék vállalkozásának erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit rendszerezi!

Mivel biciklit kell venni, magas az induló beruházási költség.

Nem kell hozzá hatósági engedély és szakképzettség.

Online reklámokra kell költeni.

Kisvállalkozói hitelt ajánlanak a bankok.

Alacsony működési költség.

Gyengeségek

Erősségek

Megváltoznak az adózási szabályok.

Nincs a városban biciklikölcsönző.

Lehetőségek

Veszélyek

A kereslet függ az időjárástól.

Peti ért a kerékpárok javításához.

Az önkormányzat jövőre kitiltja az autókat a belvárosból.

Van saját weboldaluk és értékesítési rendszerük.

Nem értenek a könyveléshez.

Jó, ha tudod!

A SWOT a Strengths (Erősségek), Weaknesses (Gyengeségek), Opportunities (Lehetőségek), Threats (Veszélyek) szavakból képzett mozaikszó. A SWOT- (magyarul GYELV-) elemzés megmutatja egy üzleti ötlet, termék vagy szolgáltatás életképességét a piacon. Ez segít abban, hogy pontosan kijelöljük, melyek a stratégiánkban a legfontosabb feladatok.

Egy üzleti tervnek számos alapelvnek kell megfelelnie. Legyen teljes körű, azaz álljon minden információ az olvasó (címezett, akinek készült) rendelkezésére a vállalkozásról, az egyes elvégzendő feladatokról, illetve a vállalkozás jövőre vonatkozó stratégiai céljairól.

Fontos, hogy reális képet mutasson, ne legyen se derűlátó, sem borúlátó, és főleg konkrétumokat tartalmazzon (ne vágyakat vagy ötletelést). Alapkövetelmény a szakszerű szóhasználat, ugyanis az esetleges pontatlan megfogalmazások következtében meginoghat az olvasók vállalkozóba vetett bizalma.

Elvárás egy üzleti tervvel szemben, hogy törekedjen a szakszerűsége, azaz átfogóan elemezze az adott tevékenységet, annak körülményeit, illetve a lehetsé-

ges hatásokat (mint például a piaci trendek, a jogszabályok változása, gazdasági gyakorlat, környezetvédelmi és társadalmi elvárások). A vállalkozás várható jövőjének feltárásához célszerű múltbéli adatokra támaszkodni, piaci adatokat figyelembe venni, csak úgy, mint a környezeti, működési változásokat.

A legfontosabb szempont a megalapozottság, azaz a legfontosabb következtetéseinket mindig erősítsük meg adatokkal (például piackutatási eredmények, hivatalos statisztikák) lehetőleg több, egymástól független forrásból. Egy részletes üzleti terv általában egyéves időtávra készül, de gyakori, hogy kitekintést adnak benne a következő 2 éves időszak várható eseményeire is. Kockázati tőkebevonás vagy banki hitel esetén általában 3 éves részletes üzleti tervet kell készíteni.

Mi lehet az üzleti terv készítésének célja?	Kinek szól az üzleti terv?	Melyek a hangsúlyos részek?
Vállalkozás alapítása, tevékenységi köreinek, módosítása	Tulajdonosok, vezetés és üzlettársak	<ul style="list-style-type: none"> – pénzügyi terv (jövedelmezőség) – működési terv – megvalósíthatósági tanulmány – marketingterv
Tevékenységi kör bővítése (tőkeemelés, idegen forrás bevonása)	Lehetséges új üzlettársak, tőkebefektetők	<ul style="list-style-type: none"> – vezetői összefoglaló – pénzügyi terv – marketingterv – kockázatelemzés
Külső finanszírozási forrás elérése (hitelek, pályázati támogatások)	Hitelezők, pénzintézetek, szponzorok, támogatók	<ul style="list-style-type: none"> – a vállalkozás általános bemutatása – működési terv – marketingterv – vezetőség és szervezeti felépítés – pénzügyi terv – kockázatelemzés – mellékletek

Jó, ha tudod!

A pénzügyi terv az üzleti terv egyik legfontosabb része, mivel itt mutatható ki, hogy pénzügyileg eredményessé tehető-e a vállalkozás. A pénzügyi tervnek tartalmaznia kell a várható bevételeket és kiadásokat, valamint ki kell térnie a vállalkozás vagyonára, a finanszírozási módra és a lehetőségekre, a várható nyereség mértékére, valamint az úgynevezett fedezeti pont meghatározására, amelyet akkor ér el egy vállalkozás, ha a bevételeinek és kiadásainak egyenlege pontosan nulla.

Összefoglalás

- A Mit nevezünk üzleti tervnek?** Az üzleti terv egy olyan, meghatározott időtávra szóló írásbeli dokumentum, amely a vállalkozás jövőbeni működésére vonatkozó elképzeléseket tartalmazza szöveges és számszerű formában.
- B Melyek az üzleti terv készítésének alapelvei?** Az üzleti tervnek számos alapelvnek kell megfelelnie. Legyen igényes, reális és szakszerű, törekedjen a teljeskörűsége, miközben a legfontosabb következtetések legyenek tényekkel alátámasztva (piackutatással, statisztikákkal) lehetőleg több, egymástól független forrásból.

52. A multinacionális cégek és a globalizáció

F

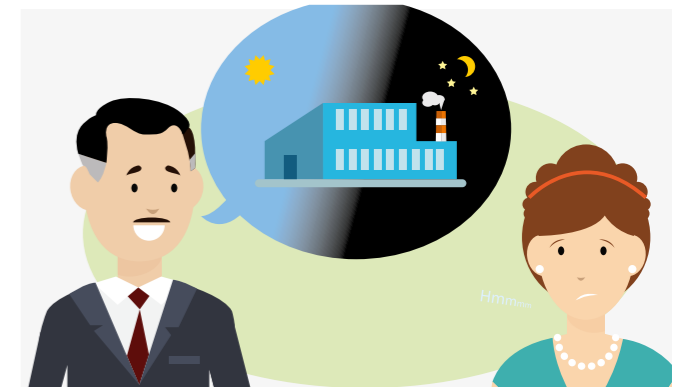
- A Mit nevezünk globalizációnak, és mi jellemzi a multinacionális cégeket?**
- B Melyek a globalizáció pozitív és negatív hatásai?**

A Mit nevezünk globalizációnak, és mi jellemzi a multinacionális cégeket?

Csábító ajánlat

Molnár anyut megkeresi egy munkaerő-közvetítéssel foglalkozó fejedő, és állást ajánl neki. Egy nemzetközi gyógyszeripari cég új üzemét telepítene a városukba, és a szakmája épp megfelelő lenne a számukra. A fizetés a jelenlegi jövedelmének kétszerese lenne, és számos bérén kívüli juttatást is biztosítanának, azonban három műszakban, sokszor éjszaka is kellene dolgozni. Anyu nehezen tud dönteni, ezért kikéri a család véleményét.

- 1 Mit tanácsolnál anyunak? Gondold végig, és foglald össze, milyen előnyei és hátrányai vannak az ajánlatnak!
- 2 Nézz utána, mit jelent, mi a különbség a két jelzés között: Made in Sweden, Made by Sweden?
- 3 Készíts kiselőadást egy Magyarországon is működő nemzetközi cégről!

A **globalizáció** a gazdaság, a kereskedelem, a politika, a kultúra és a kommunikáció összefonódását jelenti nemzetközi szinten.

A gazdaság globalizációja különösen a 20. század utolsó évtizedében vált jelentőssé, és a nemzetgazdaságok egymásba fonódása azóta is tart. Munkamegosztás, a kereskedelem nemzetközi méretekben megvalósuló szerveződése, a nemzeti piacok nyitottá válása, az informatikai forradalom kiterjedése (internet, mobiltelefon) és a gyorsabb, olcsóbb szállítási lehetőségek lehetővé tették és felgyorsították ezt a folyamatot.

Az egy-egy helyi piacot kiszolgáló vállalatok mellett gombamód szaporodtak az ország piacát átlépő, nagyobb régiókat, a világot ellátó cégek, amelyek saját tőkével vagy több nemzeti tőkével egyesülve világméretekben szervezik meg a termelést.

A gazdasági globalizáció legfontosabb szereplői ezek a transz- és **multinacionális** vállalatok, amelyek a világ leginkább fejlődő vállalkozásai. Kihhasználják az erőforrások árkülönbségében rejlő lehetőségeket, a termelés egy-egy fázisát az olcsó nyersanyagra, energiára, a megfelelően szakképzett és olcsó munkaerőre, az innováció bázisára világméretekben szervezik. Élen járnak a kutatás-fejlesztésben, a magas szintű vállalatvezetésben, rugalmasak a vállalatalapításban (anya- és leányvállalatok szervezése), a tőke mozgásában, országok közötti átcsoportosításában, kihasználják az országok adórendszerének különbségeit. Sokan közülük a nagy tért hódító szolgáltatási szektorban, illetve az online gazdaságban működnek kihasználva a világháló mind nagyobb lehetőségeit (pénzügyi szolgáltatások, számviteli, infotechnikai szervizszolgáltatások, tanácsadás, értékesítésszervezés).

Jó, ha tudod!

Magyarországon 2020-ban a gazdálkodó szervezetek 2,1 %-át tették ki a külföldi irányítású leányvállalatok, amelyek a hazánkban megtermelt árbevételnek, valamint hozzáadott értéknek közel felét realizálták és az összes hazai vállalkozás munkavállalóinak negyedét foglalkoztatták. Az országhatáron belül működő nemzetközi hátterű 13,9 ezer szervezet hozzáadott értékének több mint háromnegyede mindössze három gazdasági ágból: a feldolgozóiparból (51%), a kereskedelemből (16%), valamint az információ és kommunikáció területéről (9,9%) származott. 2020-ban a beruházások több mint negyzedét nemzetközi cégek valósították meg hazánkban.

B Melyek a globalizáció pozitív és negatív hatásai?

Igen a nemre

Apu véleménye az, hogy az ajánlatot el kell utasítani, mert szerint hiába ad a cég magasabb fizetést a jelenleginél, ha az esti közös vacsora nélkül szétesik a család. Évi nem szeretné, ha anyunak éjszaka is dolgoznia kellene. Peti szerint elég jól hangzana, ha anyu egy multinál dolgozna, de később talál az interneten egy cikket, amelyben a nemzetközi vállalat környezeti károkat okozó tevékenysége ellen tüntettek egy külföldi városban. Végül közösen úgy döntenek, hogy inkább nem fogadják el a kecsesítő ajánlatot.

- 4 Tekintsd át az alábbi táblázatot a világ legnagyobb vállalatairól, és foglald össze, hogy jellemzően mely ágazatokhoz tartoznak! (A rangsort a Forbes évente frissíti négy gazdasági mutató alapján.)
- 5 Értelmezd Magyarország helyét a nemzetközi nagyvállalatokhoz képest, ha a magyar GDP 2020-ban 155,842 milliárd dollár volt! Ábrázold oszlopdiaqramon is!
- 6 Keress példákat, mely ágazatokban működnek külföldön is sikeres magyar multinacionális cégek!
- 7 Személy szerint Te miben tapasztaltad meg a globalizáció jelenlétét?
- 8 Készíts kiselőadást egy magyar vállalatról, amely külföldön is sikerrel terjeszkedik!

2021	2020	Vállalat	Ország	Ágazat	Bevétel (milliárd dollár)	Profit (milliárd dollár)
1	1	ICBC	Kína	pénzügyi	190,5	45,8
2	3	JPMorgan Chase	USA	pénzügyi	136,2	40,4
3	4	Berkshire Hathaway	USA	pénzügyi	245,5	42,5
4	2	China Construction Bank	Kína	pénzügyi	173,5	39,3
5	6	Saudi Arabian Oil Company (Saudi Aramco)	Szau Arabia	energia	229,7	49,3
6	9	Apple Inc.	USA	technológia	294,0	63,9
6	8	Bank of America	USA	pénzügyi	98,8	17,9
6	7	Ping An Insurance Group	Kína	pénzügyi	169,1	20,8
9	5	Agricultural Bank of China	Kína	pénzügyi	153,9	31,3
10	22	Amazon com, Inc	USA	kereskedelem	386,1	21,3
11	16	Samsung Electronics	Dél-Korea	technológia	200,7	22,1
12	11	Toyota Motor	Japán	fogyasztási cikkek	249,4	14,3
13	13	Alphabet	USA	technológiai	182,4	40,3
14	10	Bank of China	Kína	pénzügyi	134,0	27,9
15	13	Microsoft	USA	technológiai	153,3	51,3
1614	1044	Mol Hungarian Oil	Magyaro.	energia	13,0	-51,8

Forrás: Forbes (2021)

A globalizáció egy természetes fejlődéssel létrejött folyamat, amely napjainkban és a Földünkön tapasztalható számtalan problémával egyidejűleg létezik. Gyakran az összes problémát a globalizáció „nyakába varrják”, így a szegénységet, a fejlett és fejletlen világra szakadást, a demográfiai feszültségeket, a természet pusztulását, a háborúkat, a munkanélküliséget, a terrorizmust stb.

Mivel a globalizáció pozitív és negatív hatásai az élet minden területén érvényesülnek, társadalmi megítélése meglehetősen ellentmondásos. Mindazonáltal napjainkra visszafordíthatatlanná vált ez a folyamat, és a problémák megoldását is globális méretekben, összefogással lehet csak elképzelni. Erre a feladatra vállalkozik a fenntarthatóság gondolatrendszere.

A globalizáció pozitív és negatív hatásai

Előnyök

- Elősegíti a gazdasági növekedést.
- Erősíti az adott ország versenyképességét, innovációját.
- Új munkahelyeket teremt.
- A beszállítók nemzetközi piacra léphetnek.
- A szolgáltatási szektor aránya növekszik.
- Megnö a munkaerő mobilitása.
- Nemzetközi szintű munkakultúrát honosít meg.
- Növekszik a nemzetközi integrációk, a regionális és a lokális gazdaságok jelentősége.

Hátrányok

- Erősödik az egymástól való függés.
- Világméretekben kisajátítják az erőforrásokat.
- Uniformizálódás.
- Kisebb cégek esélytelenül lépnek versenyre.
- Az etnikai különbségek felerősödnek.
- Az illegális pénzmozgások világméretűvé válnak.
- A betegségek villámgyorsan tudnak továbbterjedni.
- A profithajszja miatt a környezetpusztítás globálissá válik.

Összefoglalás

A Mit nevezünk globalizációnak, és mi jellemzi a multinacionális cégeket? Globalizáció alatt a különböző társadalmi rendszerek (például a gazdaság, a politika, a kultúra, a kereskedelem és a kommunikáció) nemzetközi összefonódását értjük. A gazdasági globalizáció legfontosabb szereplői a multinacionális vállalatok, amelyek tulajdonosai (mint ahogy nevük is mutatja) több nemzetből kerülnek ki, míg a **transznacionális vállalatok** tulajdonosai egy nemzetből valók, és termelésüket világméretekben szervezik.

B Melyek a globalizáció pozitív és negatív hatásai? A globalizáció előnyei közé sorolják, hogy elősegíti a gazdasági növekedést, erősíti az adott ország versenyképességét, innovációját, új munkahelyeket teremt, a szolgáltatási szektor aránya növekszik, és megnő a munkaerő mobilitása. Ugyanakkor olyan problémák is felvetődnek, mint az egymástól való függés, az uniformizálódás, az etnikai különbségek felerősödése. A negatív hatások közé sorolható az illegális pénzmozgások világméretűvé válása, valamint a betegségek gyorsabb terjedése és a globalizálódó környezetpusztítás.

53–54. Az állam szerepvállalása

A Mi az állam?

B Milyen okok miatt vállal szerepet az állam a gazdaságban?

A Mi az állam?

Mindent vagy semmit?

Molnár Petiék nem jutottak tovább a diákvállalkozások versenyének következő fordulójába, pedig megtettek mindent: üzleti tervet készítettek, befektetőknek tartottak előadást. Anyu azzal vigasztalta őket, hogy a piacgazdaságban gyakran előfordul, hogy valaki alulmarad a versenyben. Akkor inkább legyen mindenhol tervgazdaság – méltatlankodott Peti. Ám apu szerint az sem lenne jó, hiszen akkor minden gazdasági folyamatot az állam szabályozna, mint régen. De hiszen ez most is így van! – válaszolja Peti, és kutatómunkába kezd, hogy az igazát bizonyítsa.

- 1 A táblázatok adatainak felhasználásával foglald össze, hogyan alakult az állam szerepvállalása az elmúlt 150 évben! A fő tendencia mellett milyen sajátosságokat veszel észre az USA és Svédország esetében?
- 2 Értelmezd a következő megállapítást: a XIX. században az állam „éjjeliőr” szerepet töltött be a gazdaságban!
- 3 Hogyan alakult az állam szerepvállalása Magyarországon a rendszerváltozástól napjainkig? Mi lehet a magyarázata a megfigyelhető tendenciának?
- 4 Hogyan értékeled Peti véleményét a számok tükrében?

A közkiadások alakulása történelmi perspektívában (az államháztartási kiadások a GDP %-ában)

Országok	1870	1913	1920	1937	1960	1980
Ausztria	–	–	14,7	15,2	35,7	48,1
Egyesült Államok	3,9	1,8	7,0	8,6	27,0	31,8
Németország	10,0	14,8	25,0	42,4	32,4	47,9
Svédország	5,7	6,3	8,1	10,4	31,0	60,1

Az államháztartási kiadások (a GDP %-ában)

Országok	1990	2000	2010	2018	2019
Ausztria	48,5	51,4	52,8	48,7	48,6
Egyesült Államok	33,6	32,5	43,0	38,0	38,3
Németország	43,8	45,0	48,1	44,3	44,9
Svédország	56,2	57,4	50,4	49,8	49,1
Magyarország	60,2	47,7	48,8	45,8	45,6

Forrás: OECD.org (2021)

Az állam egy olyan politikai szervezet, amely egy adott földrajzi területen, leggyakrabban egy-egy országon belül a legfőbb hatalommal rendelkezik. Feladata a külső határok védelme, a belső közrend fenntartása, de az állam gondoskodik az állampolgárok számára az olyan szolgáltatásokról vagy a mindennapi élethez szükséges feltételekről, mint például az utak karbantartása vagy a tömegközlekedés. Társadalmi és politikai funkciója, hogy biztosítsa a politikai stabilitást és a demokráciát, egyez-

tessen a különféle társadalmi érdekcsoportok (például a szakszervezetek és a munkáltatók) között. Képviselje az ország érdekeit a nemzetközi kapcsolatokban.

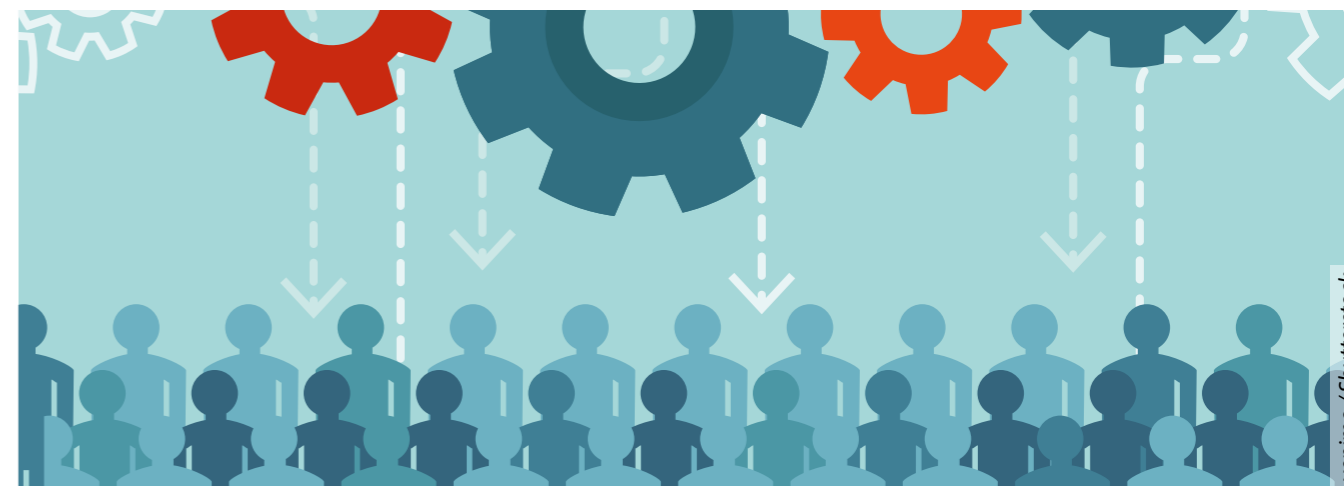
Az állam a közigazgatás útján látja el közfeladatait. Két elkülöníthető része az államigazgatási szervek, valamint az önkormányzati szervek rendszere. Az államigazgatási szervek közé tartoznak: a kormány, a kormányzati szervek, a speciális szerepet betöltő

államigazgatási szervek (például a Gazdasági Versenyhivatal), a rendvédelmi szervek, a területi és helyi államigazgatási szervek.

Az állam az intézményrendszeren keresztül, annak segítségével megalkotja és betartatja a jogszabályokat, a beszedett adókból és egyéb bevételekből fenn-

tartja a rendőrséget és a katonaságot, iskolákat és egészségügyi intézményeket működtet, infrastruktúrát (hidakat, utakat, csatornahálózatot) épít.

Az államnak emellett fontos gazdasági befolyásoló szerepe is van, amellyel a szabad piaci verseny különféle gazdasági hátrányait mérsékli.

TIPP

A Sulinet Tudásbázisában található összefoglalóban (Az állam új feladatai) számos példát olvashattok, hogy milyen történelmi események indokolhatták az állami beavatkozás igényét.

Az állam gazdasági feladatai a piacgazdaságban

Feladatkörök	Tartalmi ismertető
A gazdasági működés jogi, intézményi kereteinek biztosítása	A gazdaság, a piac működéséhez létre kell hozni azokat az intézményeket és hatóságokat, amelyek a minden szereplőre érvényes szabályokat meghatározzák és betartatják. A magántulajdon, a fogyasztók, a verseny védelme, a vállalkozás szabadsága, az adózás mikéntje mind-mind jogszabályokat kíván, amelyek betartásáról gondoskodni is kell.
Stabilizációs feladatkör	A piac önszabályozó szerepe ellenére a gazdaság teljesítménye folyamatosan ingadozik. Munkanélküliség, infláció, gazdasági visszaesés, deficit kísérheti működését. Ezek ellensúlyozása, kezelése szükséges, amelyet az állam biztosíthat.
Redistribúciós (újraelosztási) feladatkör	Az adórendszer segítségével jövedelmet von el a gazdaság szereplőitől, és ebből transzfereket (ellenszolgáltatás nélküli jövedelmet) juttat más szereplőknek. A jövedelemelvonás mértéke igazodik a jövedelemtermelő képességhez. A magasabb jövedelemmel rendelkező szereplők nagyobb mértékben, míg az alacsonyabb jövedelműek kisebb mértékben járulnak hozzá a közkiadásokhoz.
Allokációs (erőforrás-elosztó) feladatkör	Mindazokat az állami tevékenységeket foglalja magában, amelyek a gazdaságban megtermelt termékek és szolgáltatások mennyiségére, összetételére, minőségére hatnak. Ennek keretében többek között az állam közjavakat termel vagy termeltet, kezeli a külső hatásokat, támogatja az útépitést, a tömegközlekedést.

Jó, ha tudod!

Még a 19. században is viszonylag ritka volt az aktív állami szerepvállalás, azaz az újraelosztási és allokációs feladatok ellátása. A 20. században több történelmi esemény, kiemelten a világháborúk, a világháborúkat követő (helyenként hatalmas) infláció és az 1929–33-as gazdasági világválság következtében már sokkal aktívabb szervezőtevékenységre volt szükség az állam részéről, ami a haditermelés szervezését és a lakossági igények ellátását, a válság kezelését, a termelés és az elosztás egyensúlyának helyreállítását jelentette.

B Milyen okok miatt vállal szerepet az állam a gazdaságban?

Terítéken az állam

Peti a vacsoránál elmesélte a családnak, amit az állam gazdasági szerepéről megtudott. Évi nem értette, miért kell az államnak ennyire beavatkoznia az emberek életébe. Anyu azt válaszolta neki, hogy gondolja csak végig, milyen következményei lennének, ha az állam egyes gazdasági területeken nem szabna határokat a szigorúan nyereségérdekelt vállalatoknak. Továbbá hogyan is lehetne kimutatni egy könyvtár, egy kutatóintézet, egy múzeum közvetlen gazdasági hasznát? Apu szerint az is komoly probléma lenne, ha csak egy-egy nagyvállalattól, monopóliumoktól vásárolhatnánk termékeket vagy szolgáltatásokat.

5 Melyeket támogatnád az alábbi kormányzati programok közül, ha te dönthetnél? Állítsd a programokat fontossági sorrendbe, és indokold meg a döntésed!

- hűtőgépcseré-program
- hárszigetelések támogatása
- hulladékgazdálkodás, szelektív gyűjtés támogatása
- munkahelymegőrző programok támogatása
- társasházak felújításának támogatása
- hátrányos helyzetűek munkába állításának támogatása
- tanyagazdaságok támogatása
- agykutatás, kutatási-fejlesztési tevékenység, versenyképesség-növelő kutatások támogatása
- vállalkozások kedvezményes hitelprogramjának támogatása
- többgyermekes családok lakáshoz jutásának támogatása

6 Keress és mutass be kiselőadás formájában olyan környezetszennyezési ügyet, amelyet állami-önkormányzati közreműködéssel oldottak meg!

7 Magyarországon hivatal és jogszabályok is szolgálják a verseny tisztaságát. Nézz utána és foglald össze a versenyszabályozás lényegét a Gazdasági Versenyhivatal honlapja segítségével!

Az állam szerepvállalását a gazdaságban napjainkban az alábbi okok teszik szükségessé:

A piaci működés ellentmondásai

Bár kétségtelen, hogy a piaci versenynek vannak előnyei, de egyúttal sok gond forrása is lehet. Tönkretelheti a gazdaság egyes szereplőit, vagy ellehetetleníti a működésüket (ilyen például az erőfölénnyel való visszaélés vagy a dömpingárak al-

kalmazása). A piaci erőviszonyok, lehetőségek elterése miatt bizonyos csoportok (például a kis- és középvállalkozások) esélytelenek, védtelenek, és a megmérettetésben nem képesek felvenni a versenyt a nagyvállalatokkal. Előfordulhatnak a gazdaságban monopóliumok, olyan vállalatok, amelyek egyedül vannak az adott ágazatban. Az ő jelenlétük azért problémás, mert így megfosztják a vevőiket vagy szállítóikat a verseny lehetőségétől, előnyeitől.

A külső hatások (externáliák) problémája

Externáliák vagy külső gazdasági hatások akkor lépnek fel, amikor egy bizonyos tevékenységből származó költségek vagy előnyök olyan szereplőnél jelennek meg, aki a tevékenységben nem kívánt részt venni.

Ilyen externália lehet például egy környezetszennyező gyár, amely rontja az ott élők életminőségét, vagy egy gyümölcsös mellett létrehozott méhészet, amely növeli a termőképességet.

Kedvező esetben a külső hatás által befolyásolt személy számára az externália pozitívan befolyásolja a környezetét, és többletnyereség keletkezik, kedvezőtlen esetben negatív externália lép fel többletköltséggel és veszteséggel párosulva.

A közjavak termelése

A tiszta közjavak jellemzői, hogy közvetlenül nem fizetünk értük, használatukból senki sem zárható ki, fogyasztásuk gyakran közösen történik. A tiszta közjavak esetében nincs szó piaci szempontokról, fogyasztásuk során nincs verseny. A közjavak fogyasztása nem változtatja meg vagy csökkenti a többiek lehetőségeit, azaz ők is képesek ebből fogyasztani. A tiszta közjavakat közösségi, társadalmi alapon kell létrehozni.

Közjavak lehetnek például az oltások, ezeket ne csak azok kapják meg, akik megtehetik, hogy megvásárolják; ugyanígy iskolába ne csak azok járhatnak, akik ki tudják fizetni az oktatás költségeit, hanem minden iskolás korú gyerek.

Jó, ha tudod!

Potyautas magatartásnak nevezi a közgazdaságtan azt a jelenséget, amikor az emberek a közjavakból való részesedésüket, fogyasztásukat igyekeznek maximalizálni, és a közös költségekből való részvállalást (adók befizetését) pedig minimalizálni. Ez a hozzáállás egyrészt erkölcsileg kifogásolható, másrészt látni kell, hogy a közös költségek, mint forrás megteremtése nélkül a közjavak mennyisége és minőségi színvonala is csökken.

Összefoglalás

A Mi az állam? Az állam egy olyan politikai szervezet, amely egy adott földrajzi területen, leggyakrabban egy-egy országon belül a legfőbb hatalommal rendelkezik. Az általa irányított intézményrendszeren keresztül megalkotja és betartatja a jogszabályokat; a beszedett adókból és egyéb bevételekből fenntartja a rendőrséget és katonaságot; iskolákat és egészségügyi intézményeket működtet; infrastruktúrát (például hidakat, utakat, csatornahálózatot) épít. Feladata a gazdasági működés jogi és intézményi kereteinek biztosítása mellett a piac stabilizációja, a jövedelmek újraelosztása és a közjavak termelése vagy termeltetése (allokáció).

B Milyen okok miatt vállal szerepet az állam a gazdaságban? Az állam szerepvállalását a gazdaságban a piaci működés ellentmondásainak szabályozása, a külső hatások (externáliák) problémája és a közjavak előállítás teszi szükségessé.

M. Shcherbina / Shutterstock

Jang14 / Shutterstock

55–56. Az állam pénztárcája – költségvetési politika

- A Mit nevezünk központi költségvetésnek?
- B Miből mennyit költhet az állam?
- C Mi történik, ha nincs egyensúly?

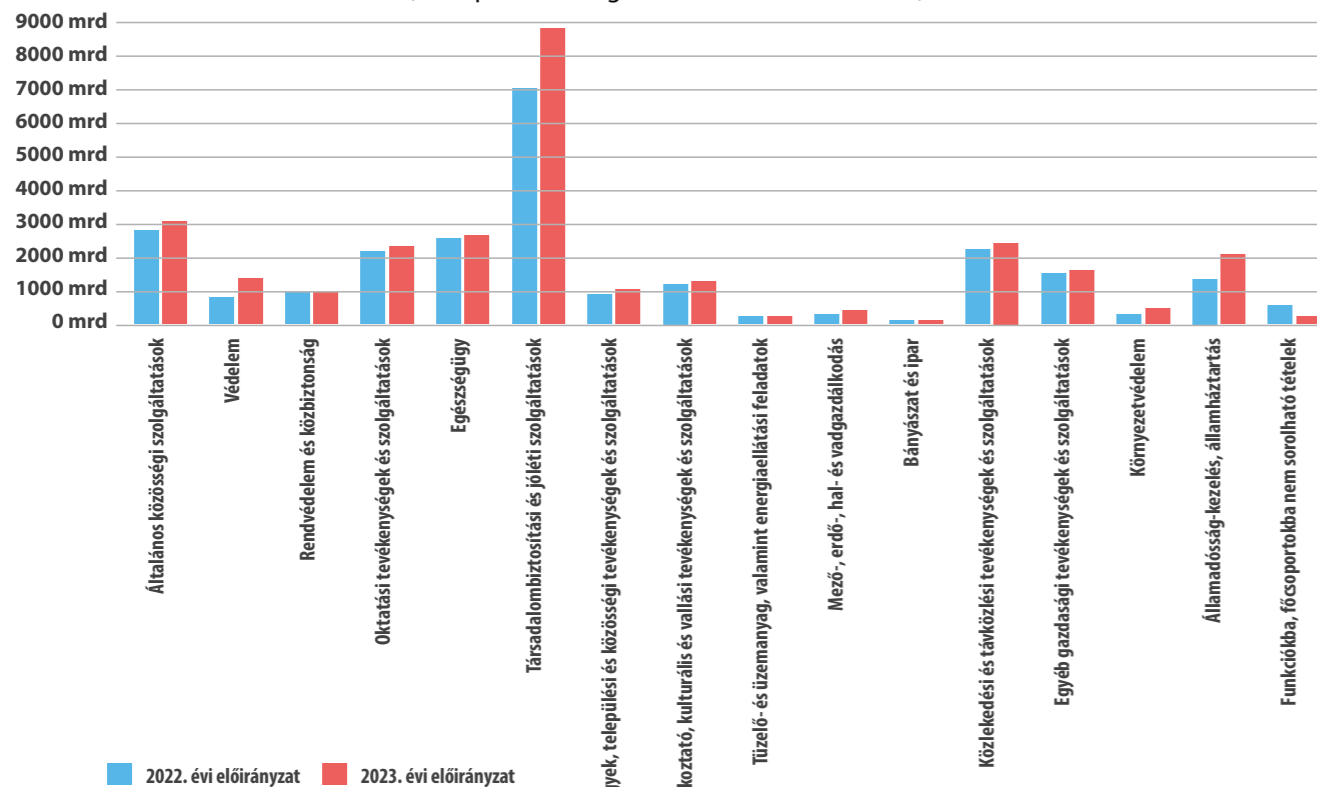
A Mit nevezünk központi költségvetésnek?

Hiány a kasszában

„A központi költségvetés hiánya két %-os lesz jövőre” – hallotta egyik reggel a rádióban Peti, és gondolkodóba esett, vajon hogyan lehetséges, hogy miközben a család költségvetése nem lehet negatív, az államé igen. Molnár apu szerint jó dolog, hogy az állam költségvetése veszteséges, hiszen ez azt jelenti, hogy többet költ a közös célokra, mint amennyit beszed adó formájában. Anyu szerint inkább az lehet a baj, hogy sokan nem fizetik be az adót. A szomszéd vállalkozása is folyamatosan veszteséges, miközben szemlátomást gyarapodnak.

- 1 Gondold végig, és foglald össze, apunak vagy anyunak van-e igaza! Szerinted milyen hátrányokkal és problémákkal járna, ha még kevesebben fizetnének adót?
- 2 Nevezd meg a négy legfontosabb kiadási tételét a költségvetésnek! Melyik kiadási tételben tervezett jelentősebb növekedést 2023-ra a kormány? Mi lehet ennek az oka?
- 3 Nézz utána a Magyar Államkincstár honlapján, milyen elkülönített állami pénzalapok működnek! Milyen forrásból, milyen célokra gyűjtenek pénzt a működésükhöz?

Az államháztartás konszolidált funkcionális kiadásai
(A központi költségvetés előzetes főbb számai)

Az államháztartás alrendszerei

Központi (állami) költségvetés

Az állam feladatainak ellátásához szükséges „pénztárcát” államháztartásnak hívjuk. A feladatok sokrétűek: jelentkezhetnek központilag (országosan), különböző régiókban, megyékben vagy kisebb városokban, falvakban, településeken. Az államháztartás központi és önkormányzati alrendszerre bomlik.

Az Európai Unióhoz történő csatlakozás miatt az állam által beszedett adóbevételek egy része az uniós költségvetésébe kerül, ugyanakkor az Európai Unió cserébe fejlesztésekre ad pénzt, így többletforráshoz jut az ország.

Az államháztartás egyik legfontosabb pillére a központi költségvetés. Ez az állam társadalmi és gaz-

Önkormányzatok költségvetése

dasági tevékenységének pénzügyi alapja, és a korábban megismert stabilizációs, újraelosztási és allokációs feladatok megvalósítását szolgálja. A megfogalmazott célokat és a hozzájuk rendelt eszközöket **költségvetési politikának** is nevezzük. A központi költségvetést a legegyszerűbben úgy kell elképzelni, mint egy óriási családi költségvetést, ami nem más, mint az állam várható bevételeinek és kiadásainak tervszerű és számszerű szembeállítása adott időszakra, általában egy évre.

A központi költségvetés bevételeit és kiadásait, valamint a várható hiányt/többletet minden évben külön törvényben, az úgynevezett költségvetési törvényben határozza meg az Országgyűlés.

Jó, ha tudod!

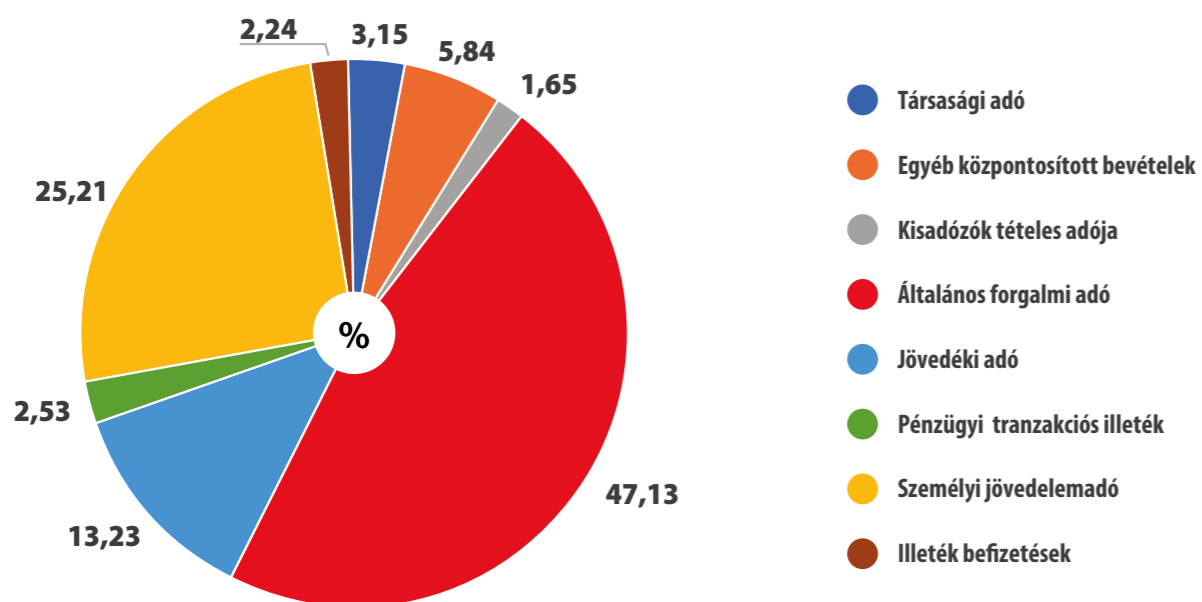
A költségvetési politikát sokszor **fiskális politikaként** is emlegetik. A fiskális szó latin eredetű, jelentése: kincstári (királyi, állami), költségvetési.

B Miből mennyit költhet az állam?

Nem titkolt források
 Peti izgalmas adatokat talált arra vonatkozólag, hogy milyen forrásokból „táplálkozik” a központi költségvetés. Sorba rendezte az egyes adóféléket a hozzájárulások nagysága szerint, és azt is kiderítette, hogy milyen változás történt az előző évhez képest.

- Állapítsd meg, milyen adónemből származott 2019-ben a legnagyobb bevétele az államnak!
- Ismételd át, milyen adónemeket fizetnek a háztartások!
- Milyen adókat fizetnek a felsoroltak közül a vállalatok?
- Nézz utána, minek a rövidítése az eva és a kata, ki fizeti az államnak?
- Nézz utána, mit jelent a privatizáció és reprivatizáció kifejezés? Hogyan érinti a két fogalom az államháztartás bevételeit és kiadásait? Miért lehet szükség az állami tulajdon magánkézbe adására?

A központi költségvetés nagyobb adóbevételei (2019)

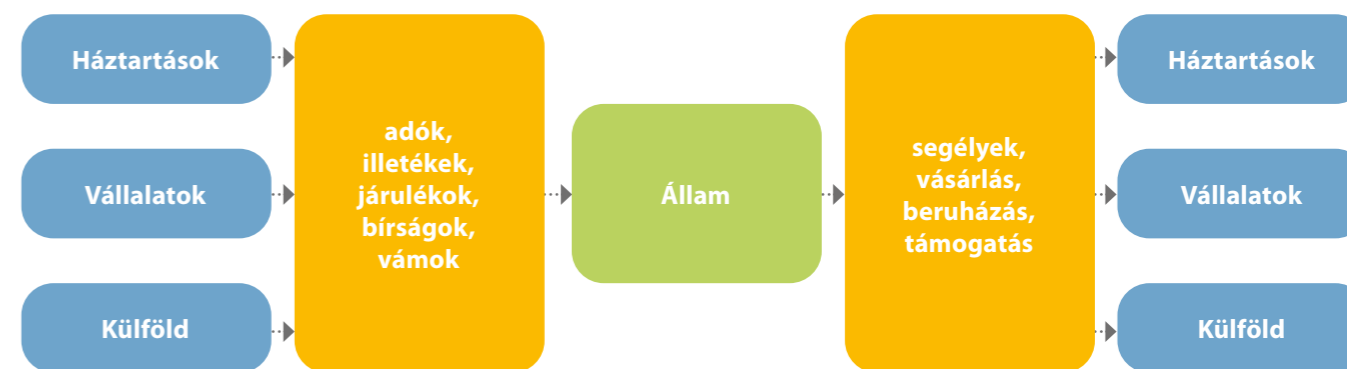
Forrás: KSH (2020)

Az állami kiadások hatásukat tekintve többféleképpen csoportosíthatók. Vannak kiadások, amelyek termelési tényezőket, beruházási javakat, munkát használnak fel, a kiadások másik része az áruk, szolgáltatások piacán teremt keresletet, míg a kiadások egy másik fontos csoportját az úgynevezett transzferek jelentik, amelyekkel jövedelmet juttatnak (többek között nyugdíj, családi pótlék) egyes társadalmi csoportoknak, intézményeknek. Ebből részesednek például a családok vagy a diá-

kok (ingyenes tankönyv, utazási kedvezmény formájában). A pénzben kapott, más szóval pénzbeli támogatások vásárlásainkon keresztül hatnak az árupiacon.

Az állami bevételeket biztosító adó közvetlen ellenszolgáltatás nélküli jövedelemátengedés. Egyszerűbben fogalmazva: adót köteles fizetni, aki dolgozik, nyereséget ér el vagy fogyaszt annak érdekében, hogy az állam elláthassa a feladatait.

Az állam pénztárcája a költségvetés

Az adóztatás hatása összetett. Új adónemek bevezetése vagy az adóterhek emelése a gazdasági szereplők, például a családunk jövedelmét csökkenti.

Az adózás:

- egyrészt csökkenti a megtakarításokat és ezáltal a nemzetgazdaság összes keresletét. Ha alacsony a családunk jövedelme, fogyasztásunk fenntartása mellett kevesebbet tudunk spórolni.
- másrészt csökkenti a háztartások fogyasztási keresletét, szabadon elkölthető jövedelmünket és ezáltal az összkeresletet, hiszen lehet, hogy alacsonyabb jövedelem mellett nem veszünk meg bizonyos termékeket.
- harmadrészt adóemelés esetén a csökkenő jövedelem miatt előfordulhat, hogy az elégedetlen mun-

kavállalók bérharcba kezdenek, azaz fizetésemelést követelnek. A béremelkedés miatt viszont több lesz a vállalat kiadása, ami esetlegesen elbocsátásokkal járhat. Ezen keresztül a foglalkoztatás csökken, a munkanélküliség nő. A vállalatok csökkenő termelése kevesebb árut eredményez a gazdaságban, vagyis kevesebb lesz az adott cikkből a piacon.

Az adózással gyűjtött közpénzek felhasználásával kapcsolatban minden államnak komoly felelőssége és beszámolási kötelezettsége van. Magyarországon az **Állami Számvevőszék** (rövidítve ÁSZ) az állam legfőbb pénzügyi ellenőrző szerve, amelynek feladata minden olyan terület ellenőrzése, ahol közpénzt kezelnek, illetve használnak fel. Az ÁSZ a munkájáról az országgyűlésnek számol be.

Az adók csoportosításának szempontjai

TIPP

Tájékozódj az Állami Számvevőszék honlapján, milyen vizsgálatokat folytatott és milyen megállapításokat tett az ÁSZ a közpénzek felhasználásával kapcsolatban az elmúlt években!

Jó, ha tudod!

Ha csökken a foglalkoztatás, és növekszik a munkanélküliség, akkor a háztartásoknak, családoknak kevesebb elkölthető pénze (jövedelme) marad, ezért csökkenni fog a kereslet a gazdaságban, ami csökkentheti egyes árakat. Másfelől a vállalatok számára az adóemelés költségnövekedést okoz, emiatt az általuk előállított termékek, szolgáltatások drágulhatnak, vagy a vállalatok csökkenthetik termelésüket, és ennek következményeként a kínálat is mérséklődhet a gazdaságban. A különböző hatások erősségétől, gyorsaságától függ, hogy az árakra milyen hatást gyakorol az adóváltozás. Összességében ezek a hatások hozzájárulhatnak az infláció változásához is.

C Mi történik, ha nincs egyensúly?

Az állam adóssága
 Molnár apu és Peti családi körben is folytatja a beszélgetést a költségvetés hiányáról. Évinek is az tűnik fel, ami Petinek: mi történik akkor, ha egy ország túl sokat költenek, és tartozásai keletkeznek? Kitől kérhet kölcsönt az állam? Mi lesz, ha nem kap kölcsönt, akkor „bezárják az országot”? Apu nevetve mondja, hogy ilyen nem fordulhat elő. Peti erre megjegyzi, hogy azt olvasta az interneten, nemrégiben több dél-európai ország is csődökzeli helyzetbe került.

- 9 Tekintsd át a táblázatot, és foglald össze, hogyan alakult a magyar költségvetés 2017 és 2019 között!
- 10 Keresd meg az Államadósság Kezelő Központ honlapját! Tájékozódj, milyen kötvénykibocsátások történtek, milyen pénznemben! Melyik kibocsátás kevésbé kockázatos az állam szemszögéből nézve?
- 11 Indokold meg és foglald össze hogyan alakul a jólét, a foglalkoztatottság, az államadósság és az infláció, ha
 - a kormányzat áfaemelést hajt végre?
 - csökkentik a munkát terhelő járulékokat vagy a személyi jövedelemadót?

A központi költségvetés alakulása a társadalombiztosítás nélkül (millió forint)

	2016 tény	2017 tény	2018 tény	2019 tény	2020 terv
Bevétel	12 480 417	13 178 476	13 645 665	15 068 268	14 522 857
Kiadás	13 227 409	14 941 494	15 021 153	16 000 767	14 905 786
Egyenleg	-746 992	-1 763 018	-1 375 488	-932 499	-382 929

Forrás: Államkincstár (2021)

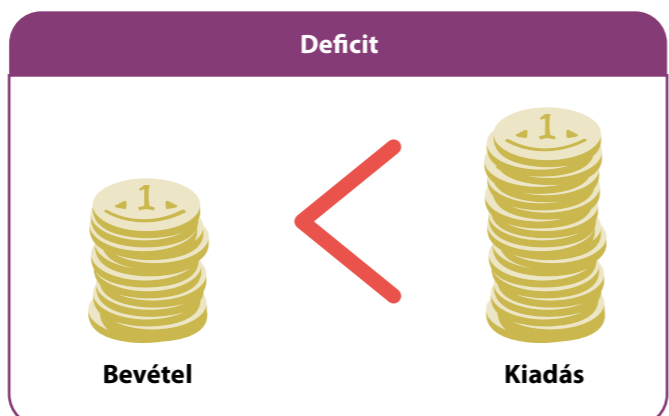
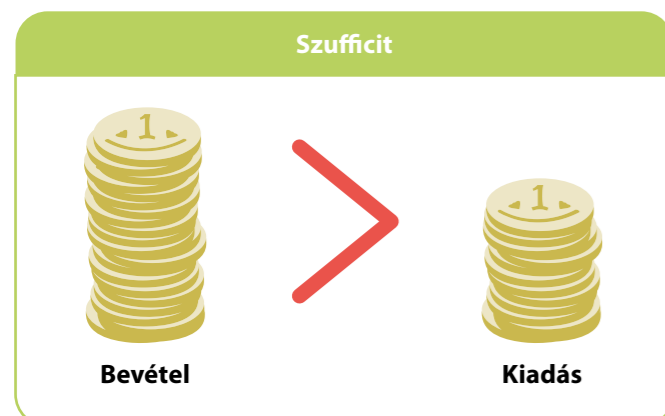
A költségvetés bevételei és kiadásai ritkán egyeznek meg pontosan. Előfordulhat, hogy a bevételek meghaladják a kiadásokat, de sokkal gyakrabban kerül sor arra, hogy a kiadások múlják felül az állami pénztárca bevételeit.

Ha több a bevétel, mint a kiadás, akkor a többletet **szufficitnek** hívjuk, ha a kiadások meghaladják a bevételeket, akkor a kiadási többletet **deficitnek** nevezzük.

Ahogy a háztartásoknak, úgy az államnak is meg kell oldania a hiány problémáját. Ez lehet rövid távú probléma, de tartósan is fennállhat a túlköltekezés esete. A hiány fedezetére, finanszírozására például kölcsönforráshoz kell jutni a bankoktól.

Az államháztartás, ezen belül a költségvetés hiányának modern kezelési módja kicsit összetettebb egy banki hitelfelvételnél. A forrásteremtés lényege, hogy az állam a gazdaság valamennyi szereplőjét megcélozva állampapírokat (kötvényeket) bocsát ki, és ezek megvásárlására ösztönzi a lakosságot, vállalatokat, sőt a külföldi szereplőket is.

A hitelfelvétellel (kötvénykibocsátással) átmenetileg kezeli az állam a hiányból adódó finanszírozási problémát, de a következő években a kiadások egy részét az adósság visszafizetésére és a kamat törlesztésére kell fordítani. Tehát hosszabb távon meg kell teremteni az egyensúlyt a bevételek és kiadások között. Az állam adósságaival kapcsolatos teendőket Magyarországon az **Államadósság Kezelő Központ Zrt.** látja el.

T photography / Shutterstock

Jó, ha tudod!
 Az állam tartós eladósodása súlyos problémákhoz, konfliktusokhoz vezethet. Ha a lakosság megszokta, hogy bizonyos szolgáltatásokat, intézményeket az állam finanszíroz, nem érdeke, hogy ezen változtasson. Ha az állam szigorú, racionális gazdaságpolitikát folytat, olyan erősen foghatja vissza a kiadásokat, hogy például intézményeket zárathat be, visszavonhat bizonyos kedvezményeket, vagy csökkentheti a juttatásokat és a támogatásokat. A megvonásokra a lakosság tiltakozással reagálhat. Ha a bevételek növelésével szeretne az állam pótlólagos forráshoz jutni, akkor az adózók ellenállását válthatja ki. Sokan ilyenkor eltűnnek a legális gazdaságból, és az adózás szempontjából láthatatlanná válnak. Az így kieső adóbevételt a látható adózók viselik a növekvő adók révén, ami nem igazságos és nem észszerű.

TIPP
 A magyar államadósság mértékéről és összetételéről az Államadósság Kezelő Központ honlapján találhatsz információt.

- Összefoglalás**
- A Mit nevezünk központi költségvetésnek?** A központi költségvetés az állam várható bevételeinek és kiadásainak tervszerű és számszerű szembeállítását adott időszakokra, általában egy évre vonatkozóan. A költségvetési politika három fő területe a bevételek és kiadások szabályozása, illetve ezek együttes befolyásolása.
 - B Miből mennyit költhet az állam?** Az állam pénztárcája az államháztartás, azon belül is a költségvetés, amelynek elsődleges bevételi forrását az adók jelentik. Bár az adók emelésével az állam növelheti a bevételeit, ám ez a vállalatoknak költségnövekedést okoz, ami dráguláshoz és a munkanélküliség fokozódásához vezethet. Az adók mérséklésével a bevételek csökkennek, ami ösztönzi a gazdaságot és a fogyasztást, ebben az esetben azonban kevesebb marad az állami közfeladatok ellátására.
 - C Mit történik, ha nincs egyensúly?** Nagyon ritka, hogy a költségvetés kiadási és bevételi oldala megegyezik, és ritka az is, hogy a bevételek meghaladják a kiadásokat. Utóbbi esetben szufficitről beszélünk, ha azonban a kiadások meghaladják a bevételeket, akkor deficitről van szó. A deficitet kezelni kell, ennek érdekében az állam kölcsönt vesz fel a lakoságtól, a vállalatoktól, külföldi befektetőktől – mégpedig úgy, hogy állampapírokat bocsát ki, amelyekre kamatot fizet.

57. Növekedés és fenntarthatóság

F

- A Mivel mérjük egy gazdaság fejlettségét?
- B Lehet-e fenntartható a fejlődés?
- C Hogyan érhető el a zöld növekedés?

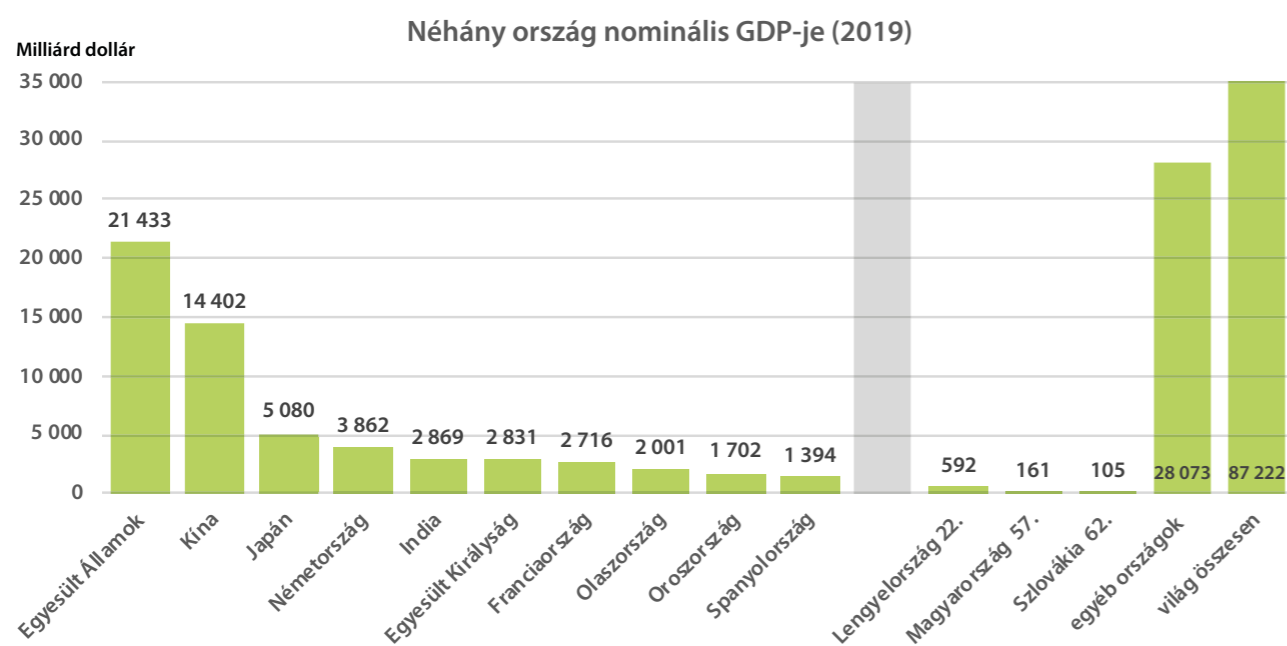
A Mivel mérjük egy gazdaság fejlettségét?

A német barátő

Molnár Évi részt vesz egy külföldi diákcsereprogramban, így nyáron két hétre Németországba utazhat egy fogadócsaláddhoz. A közösségi oldalakon keresztül már össze is barátkozott Heikével, aki küldött néhány képet a lakóhelyéről, és megírta, milyen közös programokat tervez. Évinek elállt a lélegzete: a képek alapján Németországban sokkal jobb körülmények között élnek az emberek, újabbak az autók, és szebbek az utak. Amikor otthon ezeknek a különbségeknek az okairól beszélgettek, apu azt válaszolta, hogy a német gazdaság sokkal fejlettebb a magyarnál, ezért magasabb az életszínvonal.

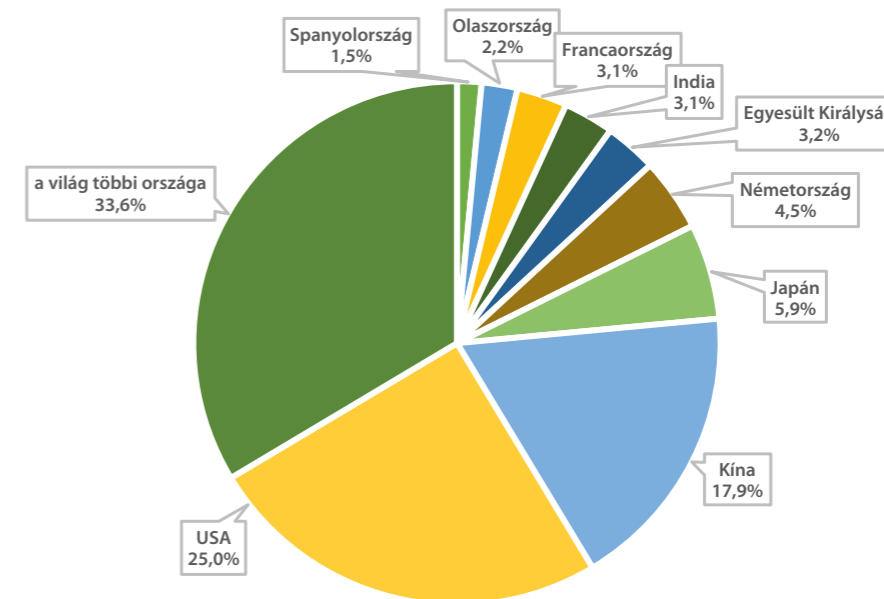
- 1 Elemezd az oszlopdiaagramot, és foglald össze, mekkora a különbség és hányszoros az eltérés Németország és Magyarország GDP-je között!
- 2 Mennyi az **egy főre jutó GDP** a két országban, és hogyan arányul egymáshoz a két érték? (Németország lakosainak száma 83,09 millió fő, Magyarorszáké közel 9,771 millió fő.)

Forrás: IMF.org (2021)

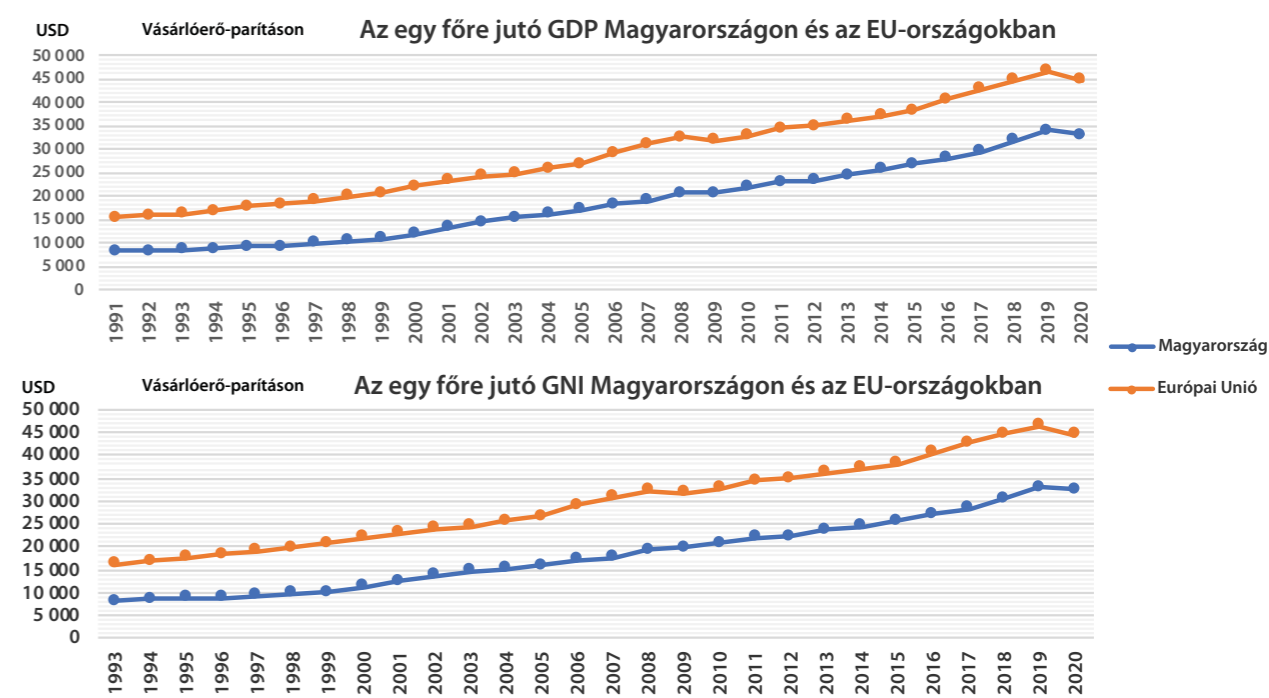
- 3 Sorold fel, hogy mely országok adják a világ GDP-jének 60%-át!
- 4 Melyik három ország a legnagyobb GDP termelő?
- 5 Hasonlítsd össze a 2019-es és 2020-as adatokat! Milyen változások zajlottak az élelményben?

A világ GDP-jének eloszlása 2020-ban

Forrás: IMF.org (2021)

- 6 A vonaldiagramok segítségével állapítsd meg, hogyan alakult Magyarország és az EU országainak átlagos, egy főre jutó GDP-je és GNI-mutatója az elmúlt 20 évben.
- 7 Látsz-e jelentős eltérést a GDP- és GNI-adatok között?
- 8 Egy kiválasztott adatpárból számold ki, hogy Magyarország GDP-je körülbelül hány %-a az EU-országok átlagos GDP-jének!

Forrás: The World Bank (2021)

Egy-egy ország gazdasági fejlettségének mérésére, illetve az országok gazdasági teljesítményének összehasonlítására többféle mutató is rendelkezésre áll. Ezek közül a legelterjedtebbek a GDP- és a GNI-mutatók.

A **bruttó hazai termék**, a GDP (angolul gross domestic product) az adott országban egy év alatt előállított termékek és szolgáltatások összértéke beleértve az adott országban működő külföldi cégek teljesítményét is.

A **bruttó nemzeti jövedelem**, a GNI (angolul gross national income) a GDP-ből származik, azonban

nem tartalmazza a külföldi tulajdonú vállalatok beföldön keletkezett jövedelmét, de számba veszi a hazai cégek külföldön előállított jövedelmét is.

Az egyes országok növekedésének összehasonlítására ezeket a teljesítménymutatókat elosztják az adott ország lakóinak számával, ami alapján megkapják az egy főre jutó értéket. Az egy főre jutó GDP alapján szokták felállítani az országgrangsorokat. A mutatók másik alkalmazása, amikor egy adott ország GDP-jének változását mérjük, ekkor két év, két időszak adatát szokták összehasonlítani. Az összehasonlítások során általában amerikai dollárban fejezik ki az adatokat, amelyet vásárlóerő-paritáson fejeznek ki.

Jó, ha tudod!

Az országok fejlettségének összehasonlítására újabb és újabb mutatókat használnak. A GDP ugyanis önmagában nem veszi figyelembe, hogy egy bizonyos pénzmennyiség mennyit is ér valójában, azért mennyi terméket és szolgáltatást lehet vásárolni az adott országban. Ezért alkalmazzák a vásárlóerő-paritást (angolul „purchasing power parity”, rövidítve PPP). Ebben szem előtt tartják a nemzeti valuták vásárlóerejét is.

A **HDI (Human Development Index)** mutatót az ENSZ vezette be. Ennek továbbfejlesztése a GNEI (Global New E-Economy Index), amely az információs társadalom legfőbb paraméterét, a tudást is tekintetbe veszi. Ezenfelül még számos más módon is rangsorolják az országokat.

B Lehet-e fenntartható a fejlődés?

Együtt egy zöld csapatban

A diákcserének nemcsak az a célja, hogy Évi és Heike jobban megismerjék egymást, a másik nyelvét és országát, hanem egy környezettudatos versenyben is részt vesznek. Heike nagyon szeretne nyerni, ezért már most megkéri Évit, hogy nyárig állítson össze egy rövid bemutatót arról, Magyarországon mit tesznek annak érdekében, hogy a gazdaság környezetterhelését csökkentsék, és ezzel óvják a természetet.

9 Segíts Évinek összeállítani a bemutatót! Nevez meg minél több megújuló erőforrást, nézz utána, hogyan alakul Magyarországon ezek használata!

10 Gyűjts példákat a környezetben tapasztalt pazarlásra! Tegyé javaslatot a környezettudatosabb magatartásra!

Az erőforrások végetségének problémája új szemlélet, gondolkodás elterjedését kényszeríti ki Földünkön.

A jövőre és a jövő generáció életlehetőségeire vonatkozó felelős gondolkodást és súlyos gazdasági döntések meghozatalát gyakran gátolja az egyes országok nemzetközi versenyé, egy-egy ország világgazdaságban elfoglalt pozíciója és annak védelme. Ezért van különös jelentősége az „országok felett” álló nemzetközi szervezeteknek, amelyeket általában nem gátol egy-egy nemzet érdeke. 1987-ben született meg az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) Brundtland-jelentése, amely bevezette a fenntartható fejlődés (sustainable development) fogalmát, felfogását. A fenntartható fejlődés összetett gondolat. Ennek lényege egyrészt, hogy úgy kell kielégíteni az emberiség jelen szükségleteit, hogy közben ne csökkentsük a jövő generációk megélhetési

lehetőségét. Másrészt kifejezi, hogy a környezet elhasználódása ellen szükséges és érdemes tenni, de ezt úgy kell elvégezni, hogy közben lehetőleg ne mondjunk le sem a gazdasági jólét, sem a társadalmi egyenlőség és igazságosság igényéről.

Az ENSZ állandó irodája Genfben

A fenntartható fejlődés gondolata széles körben terjedt el, de érdemes megjegyezni, hogy maga a kifejezés ellentmondást tartalmaz. Amennyiben a fejlődést gazdasági növekedésként értelmezzük, Földünk szűkös erőforrásait figyelembe véve ez a fejlődés belátható időn belül elvileg lehetetlenné válik.

A GDP- és GNI-mutató hiányosságát igyekszik pótolni a **Boldog Bolygó Index (Happy Planet Index)**, amely összekapcsolja a jólétet és a

környezeti hatásokat. Célja annak megállapítása, milyen környezeti hatásokkal jár együtt a boldog, elégedett élet. Az index nem használ jövedelemmel kapcsolatos méréseket, hanem három fő adatot vesz figyelembe:

- az adott ország lakosainak várható élettartamát,
- az étellel való elégedettséget (kérdőíves méréssel megalapozva),
- és az országok **ökológiai lábnyomát**.

TIPP

A Környezeti Tanácsadó Irodák Hálózatának honlapján te is kiszámolhatod, hogy mekkora az ökológiai lábnyomod.

Jó, ha tudod!

Az „ökológiai lábnyom” kifejezés William Rees és Mathis Wackernagel kanadai ökológusoktól származik. Ez a mutató azt fejezi ki, hogy egy bizonyos technológiai fejlettség mellett a társadalomnak mennyi földre és vízre van szüksége saját fenntartásához és az általa megtermelt hulladék eltüntetéséhez. Az érték nemcsak országokra és földrajzi régiókra, de akár vállalkozásokra és emberekre is kiszámítható.

C Hogyan érhető el a zöld növekedés?

Hulladékcsökkentés otthon

A bemutató összeállításán Évdi rádöbben, hogy az egyén is sokat tehet környezetéért, ezért versenyre hívja Petit, hogy ki termel kevesebb hulladékot egy hónap alatt. A vesztes egy hónapig átvállalja a házimunkát a másiktól. Anyunak annyira megtetszik az ötlet, hogy elhatározza, a lomtalanságra összegyűjtött csomagokat átválogatják Apuval, és végiggondolják, mit és hogyan lehetne esetleg újrahasznosítani.

Keress olyan üzleti ötleteket a környezetben vagy az internet segítségével, amelyek újrahasznosításra épülnek! Készíts egyedül vagy néhány osztálytársaddal bemutatót arról az ötletéről, amelyik a legjobban tetszik, rávilágítva a terv környezeti és üzleti erősségeire!

Az országok többsége hosszú távon növekszik, de a gazdaság bővülése sohasem folyamatos: időnként megtorpanások, visszaesések következnek be. A **gazdasági ciklusok** hullámszerűen követik egymást, a fellendülést – azaz a konjunktúra időszakát – csúcspont, majd visszaesés, azaz recesszió követi a mélypont és az újabb fellendülés előtt. A ciklusok vizsgálata során bizonyossággal annyi állapítható meg, hogy mind a konjunktúra, mind a recesszió hossza meglehetősen változó. A fejlődés, a bővülés spirálszerűen megy végbe: a „hullámok” jellemzően magasabb szinten ismétlődnek. Ez a magasabb szint korunkban nemcsak fejlettebb technológiákat és magasabb termelési szintet jelent, hanem új dimenzióként azt is, hogy a növekedésnek fenntarthatóan kell megtörténnie.

Hosszú távon, történelmi távlatokban vizsgálva a gazdasági folyamatok alakulásában nagyjából 50 éves ciklusokat figyelhetünk meg. A tudományos felfedezéseknek köszönhetően az 1870-es évektől az elektromosság és nehézipar kora köszöntött be, amit az 1920-as évektől az 1970-es évekig az olajkorszak és az autógyártás időszaka követett. Az 1970-es évektől beszélünk az informatika és a lézertechnika koráról – ekkor kezdte meghaladni az emberi tevékenység ökológiai lábnyomának mértéke a Föld eltartóképességét –, a 2020-as évek pedig egy újabb korszak kezdetét jelentik. Az egyes ciklusok más-más erőforrások és más-más térségek, országok hegemoniáját hozták magukkal.

Jó, ha tudod!

A gazdaság- és társadalomtörténetben az 50 éves gazdasági ciklusok mellett nagyjából 80 éves váltások is megfigyelhetők a politikai-társadalmi intézményrendszerben. Ez az 50-80 éves arány újabb megközelítések szerint figyelemre méltó egyezést mutat a természetben és művészetekben könnyen észrevehető aranymetszés arányaival. (Aranymetszési arányok találhatók például ókori épületeken, középkori és reneszánsz képzőművészeti alkotásokon, az emberi testen és a csigák mézsvázán is.)

Az új világrend csomópontjai valószínűleg az úgynevezett **globális városok** lesznek. A globális városok vagy megavárosok már napjainkban is meghatározó befolyással rendelkeznek a világban

társadalmi-gazdasági, kulturális, pénzügyi és politikai területen. Térképen látványosan kivehető az a 64 globális várostérség, amely a világ GDP-jének 80 százalékát állítja elő.

Csizmadia Norbert: Geofúzió: A földrajz szerepe a 21. századi gazdasági és geopolitikai világrendben PABOOKS, 2020 (140-141. oldal)

A 21. század húszas éveinek legnagyobb kihívásai a klímaváltozás, a biodiverzitás csökkenése, a fenntarthatatlan gazdasági szerkezet és a szélesre nyílt társadalmi, vagyoni és jövedelmi különbségek. A népességnövekedés és a technológia robbanásszerű fejlődése a természeti erőforrások fokozott kihasználását eredményezte, és negatív környezeti hatásokkal járt. Csak néhány adat: Száz év alatt a Föld népessége négyszeresére, az egy főre jutó reál-GDP hatszorosára nőtt, a földhasználat duplájára, az édesvízhasználat ötszörösére növekedett, miközben több mint 10 millió négyzetkilométerrel csökkent az erdővel borított területek nagysága.

A jelen gazdasági ciklusban a problémák megoldására a **zöld növekedés** kerül a középpontba. A zöld növekedés olyan gazdasági fejlődés, amely a környezet terhelésének csökkentésével jár együtt, megvalósításának egyik fontos alapja pedig

A zöld növekedés megvalósulásának OECD szerinti forrásait foglalja össze az alábbi táblázat.

Termelékenység javulása	Innovációk	Új piacok létrejötte	Befektetői bizalom	Stabil makrokörnyezet
A gazdasági tevékenységek ott valósulnak meg, ahol hosszú távon a legnagyobb a társadalmi hasznosságuk. A természeti erőforrások árazásakor a használatuk ökoszisztémára gyakorolt hatását is figyelembe kell venni.	Az innovációk teszik lehetővé a környezeti problémák új módszerekkel történő kezelését. (Az innovációk a többi tényezőt, elsősorban a termelékenységet támogatják.)	Az új piacok a zöld technológiák, valamint termékek és szolgáltatások iránti kereslet ösztönzésével és így új(fajta) munkalehetőségek teremtésével járhatnak hozzá a zöld növekedéshez.	Fontos, hogy a zöld növekedést támogató projektek megvalósításához legyen elég forrás, legyen elég befektető. Egyértelmű, következetes környezetpolitikai intézkedések segíthetnek, hogy a stratégiai és pénzügyi befektetők hosszú távon is bízzanak a zöld növekedési projekteken.	Az állami kiadások összetételének és hatékonyságának felülvizsgálata, az árak változékonyságának csökkentése, a szennyezés megadóztatása is hozzájárulhat a zöld növekedés feltételeinek megteremtéséhez.

Forrás: A jövő fenntartható közgazdaságtana (Magyar Nemzeti Bank, 2019, szerk. Virág Barnabás) 4.1. fejezete alapján (a fejezet szerzője Mátrai Róbert)

TIPP

Már középiskolásként is élhetsz úgy tudatosan, hogy egyszerre kíméled a környezetet és a családi pénztárcát. Számos tippet, sztorit és érdekességet találsz erről a **Zöldiránytű** applikációban.

Összefoglalás

- A Mivel mérjük egy gazdaság fejlettségét?** Egy-egy ország gazdasági fejlettségének mérésére, illetve az országok gazdasági teljesítményének összehasonlítására többféle mutató is rendelkezésre áll. Ezek közül a legelterjedtebb a GDP, amely egy adott országban a hazai és külföldi cégek által egy év alatt létrehozott új termékek és szolgáltatások értékét összegzi. A GDP egy ország gazdaságának fejlettségét csak közelítőleg képes kifejezni.
- B Lehet-e fenntartható a fejlődés?** A fenntartható fejlődés összetett gondolat. Ennek lényege egyrészt, hogy úgy kell kielégíteni az emberiség jelen szükségleteit, hogy közben ne csökkentsük a jövő generációk megélhetési lehetőségét, másrészt kifejezi, hogy a környezet elhasználódása ellen szükséges és érdemes tenni, de ezt úgy kell elvégezni, hogy közben lehetőleg ne mondjunk le sem a gazdasági fejlődés, sem a társadalmi egyenlőség és igazságosság igényéről.
- C Hogyan érhető el a zöld növekedés?** A zöld növekedés alapja az erőforrások termelékenységének növelése a kitermelés, felhasználás, hulladékkezelés teljes életciklusában. A körkörös gazdaságra történő áttérés az erőforrások szükségességének problémáját az újrahasznosítás révén kezeli.

58–59. Bankrendszer a mai gazdaságban

F

A Hogyan alakult ki a bankrendszer, és mi a bankok szerepe?

B Milyen szolgáltatásokat nyújtanak a bankok?

C Miből származik a bankok profitja?

A Hogyan alakult ki a bankrendszer, és mi a bankok szerepe?

De miért is jöttek létre a bankok?

Molnár Évi eléggé beleásta magát a pénz történetével kapcsolatos ismeretekbe. Ahogy egyre több mindent tudott meg a pénzről és a bankjegyekről, egyre gyakrabban találkozott a bankok szerepével is. Csakúgy, mint a pénz történetét, azt is nagyon izgalmasnak találta, hogy mára létrejött egy, az egész világot átszövő hálózat, amely tulajdonképpen a pénzt mozgatja ide-oda. Az esti vacsoránál rá is kérdezett, hogy mit gondolnak a többiek erről. Anya rövidre zárta a beszélgetést: „Persze hogy kellett és kellene a bankok, hát mégse lehet a pénzt a párnacihában tartani!”

1 Ismételd át a bankok fejlődésének állomásait az Egy kis pénztörténet című leckéből, valamint történelmi tanulmányaidból!

2 Mi a véleményed, miért a kereskedelmi bankok alakultak ki először?

3 Nézz utána, hogy az egyszintű bankrendszer idején az MNB milyen bankokon keresztül irányította a magyar pénzügyeket!

A bankok közül kiemelkedő és pénzkibocsátási monopóliummal rendelkező jegybank megjelenése bankrendszerre alakította a sokféle bankot. A bankokat és tevékenységüket nevezzük bankrendszernek, ennek a rendszernek irányítója és központi szereplője a jegybank. A bankrendszer gyűjti a gazdaság szereplőinek megtakarításait, hitelt nyújt a hitelképes és hitelt igénylő szereplőknek, biztosítja a technikai feltételeket, és lebonyolítja a gazdaság szereplői közötti pénzforgalmat.

A bankoknak tehát három különösen fontos szerepük van:

- Egyrészt összegyűjtik az emberek, a vállalatok és egyéb intézmények megtakarításait, így a pénz biztonságos helyre kerül, és még kamatozik is.
- Az összegyűjtött betétekből a pénzintézetek kölcsönt adhatnak azoknak, akik hitelképesek és pénzre van szükségük. A hitelnyújtás tehát a bankok másik alaptevékenysége.
- A mindennapi életünket talán leggyakrabban érintő banki feladat a pénzforgalom lebonyolítása, amelynek során jóváírják a számunkra utalt pénzeket, fizetéseket, ösztöndíjakat, és teljesítik átutalásainkat, ha megbízást adunk rá. Egyszerűen

fogalmazva: mozgatják a pénzünket vagy annak egy részét.

A bankrendszerek felépítését tekintve két alapformát különböztetünk meg: az **egyszintű és a kétszintű**

tű bankrendszert. A különbség lényege az, hogy az egyszintű bankrendszerben a központi bank „leánybankjain” keresztül közvetlen kapcsolatban áll a gazdaság szereplőivel, tehát vezeti számláikat, és hitelt folyósít számukra, gyűjti a megtakarításukat.

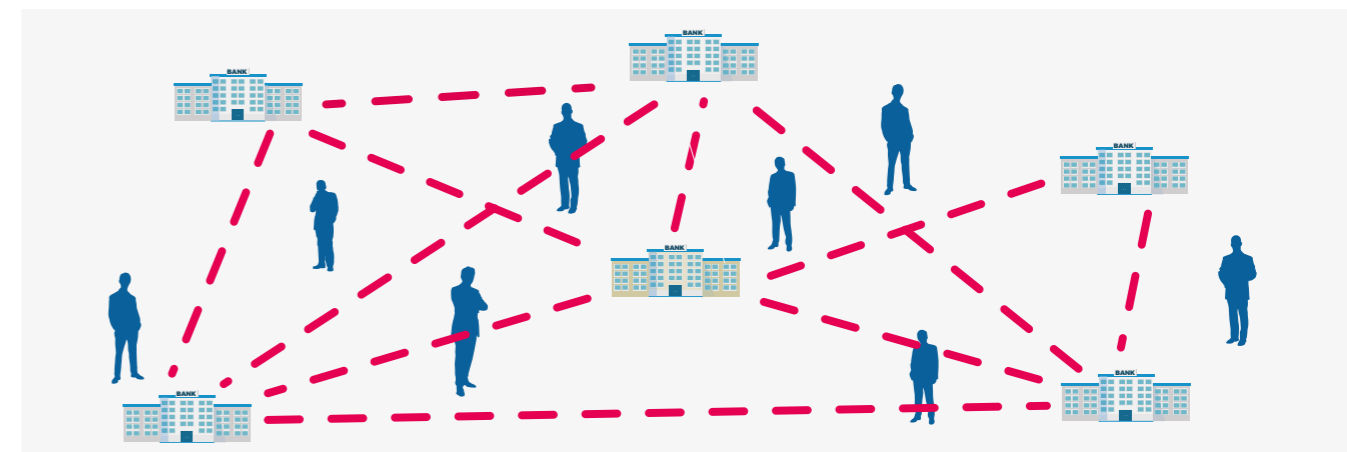
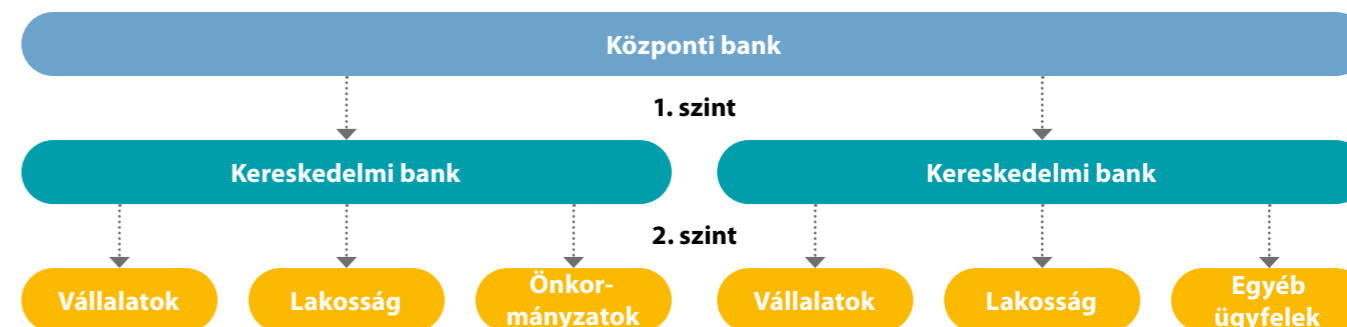
Egyszintű bankrendszer

A Magyarországon is működő kétszintű bankrendszerben a központi bank az ügyfelekkel közvetve, a kereskedelmi bankokon keresztül áll kapcsolatban. A bankrendszer második szintjén álló bankok foglalkoznak közvetlenül a gazdaság szereplőinek kiszolgálásával,

ezért nevezzük őket kereskedelmi (üzleti) bankoknak. A kereskedelmi bankok profitorientált pénzügyi intézmények szemben a jegybankkal, amely elsősorban nem nyereségszerzésre törekszik, működését a gazdaság egészét érintő stabilitási szempontok vezérik.

Kétszintű bankrendszer

Jó, ha tudod!

A szocializmusban Magyarországon egyszintű bankrendszer működött, ami illeszkedett az akkori központi tervezett gazdálkodás igényeihez. A bankrendszert ekkor erős központosítás jellemezte, a központi bank egyszerre látott el központi banki és kereskedelmi banki feladatokat. Még a tervgazdálkodás keretei között, de a piacgazdaság elemeinek kiépülésével merült fel a pénzügyi rendszer fejlesztésének igénye és így a jegybanki és kereskedelmi banki feladatok szétválasztása. A kétszintű bankrendszer 1987-ben, még a politikai rendszerváltás előtt jött létre. Az üzleti bankok között kialakult versenyhelyzet segítette a hitelekkel járó költségek csökkenését és a magasabb színvonalú banki szolgáltatások elterjedését.

B Milyen szolgáltatásokat nyújtanak a bankok?

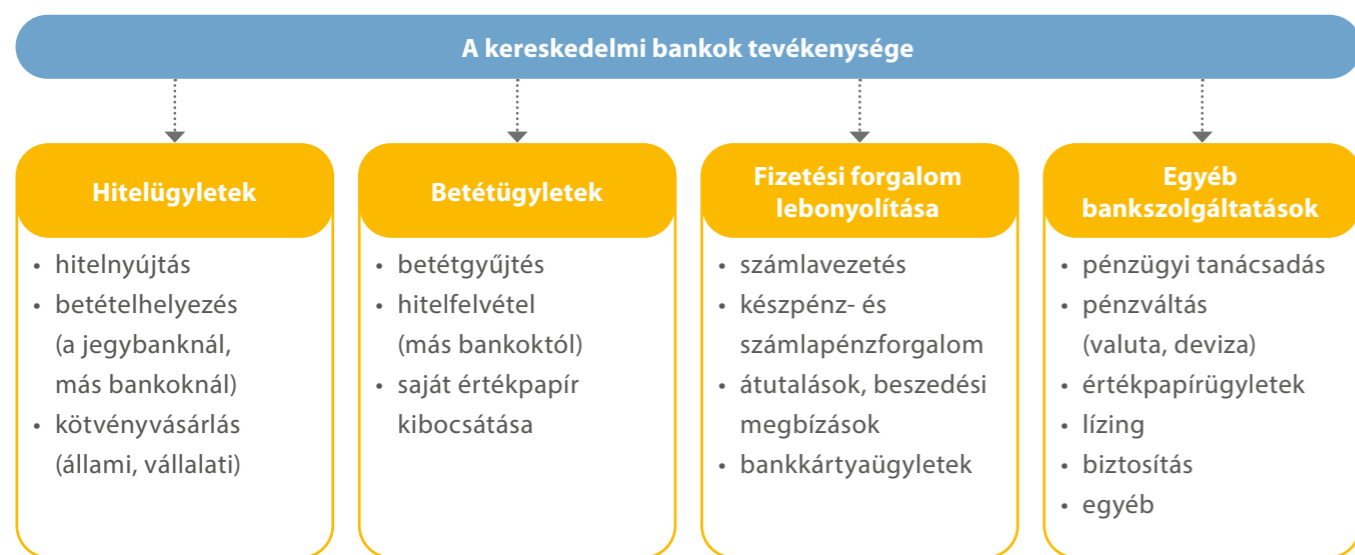
Mindent egy helyről!

Molnár apuka egyik este egy hirdetést mutat a családnak, amely a kedvenc lapjában jelent meg, és egy bank számlavezetési szolgáltatását reklámozza. A bank akciója arról szól, hogy ha számlát nyit náluk valaki, akkor a bank többi szolgáltatását kedvezményesen veheti igénybe. Molnár apuka szerint érdemes lenne elgondolkodni ezen az ajánlaton...

- Készíts listát arról, hogy milyen bankok működnek Magyarországon! Segítségül használd az MNB és a Magyar Bankszövetség honlapját!
- Válassz ki két bankot, amelynek honlapját vagy beszerezhető prospektusait elemezve összehasonlítod szolgáltatásait!
- Készíts kiselőadást oly módon, hogy egy bank szolgáltatástípusaiból egyet-egyet konkrétan bemutatsz!
- Beszélgess szüleiddel arról, hogy a családod milyen banki szolgáltatásokat vett már igénybe! Használd az összefoglaló táblázatot!

A kereskedelmi banki szolgáltatások csoportosítása

A kereskedelmi banki szolgáltatásokat az alábbi módon csoportosíthatjuk:

- A betétügyletek vagy másként forrásszerzésre irányuló ügyletek lényege, hogy pénzt biztosítanak a bank számára, ezzel egy időben a banknak tartozása keletkezik a pénztulajdonosokkal szemben.

Szokásos formái a **betétgyűjtés**, a hitelfelvétel (jegybanktól, más kereskedelmi banktól), valamint a saját értékpapír kibocsátása (például jelzáloglevél, banki kötvény). A bankok éppúgy gyűjtenek betétet magánszemélyektől, mint gazdálkodó szervezetektől, önkormányzatoktól, költségvetési intézményektől (iskola), egyéb nonprofit szervezettől, más bankoktól és külföldiektől is. Fontos tudni, hogy a kamatozás módját, a betét pénznemét és fu-

tamidejét úgynevezett betéti szerződésben határozzák meg a felek.

- A hitelezés és hitelügyletek keretében a bank pénzt helyez ki más gazdasági szereplőknek, és ezáltal követelése keletkezik a hitel felvevőjével szemben. Tipikus formái a hitelnyújtás (vállalatok, önkormányzatok és lakosság számára), a betételhelyezés (más banknál, jegybanknál) és az értékpapír-vásárlás (vállalati, államkötvény-vásárlás).

- A kereskedelmi bankok közreműködnek a pénztulajdonosok közötti pénzmozgások, a pénzforgalom, fizetési forgalom lebonyolításában. Ilyen pénzforgalom, amikor egy vállalat kifizeti dolgozóinak a munkabért, az áramszolgáltatónak a számlát vagy szállítójának a leszállított alkatrészeken ellenértékét.

A pénzforgalom lehet készpénzes és **készpénz nélküli** (másképpen számlapénzforgalom).

A készpénz nélküli pénzforgalom fontos feltétele, hogy az érintett ügyfelek számlát nyissanak a banknál, és többek között megállapodjanak arról, hogy a számlatulajdonos hogyan rendelkezhet a pénze felett. Ezek a szerződések kiegészülhetnek betéti és hitelmegállapodással, bankkártyaszerződéssel, valamint internet- és/vagy telebankos megállapodás-

sal. A fizetési forgalom lebonyolítását jutalékért vagy díjért végzik a bankok, ami bevételt jelent számukra.

- A fenti három alapvető banki tevékenység mellett az **egyéb bankszolgáltatások** köre folyamatosan bővül, de közös jellemzőjük, hogy a banknak sem követelése, sem tartozása nem keletkezik. A bankok meghatározott díj ellenében végzik e tevékenységeket (például tanácsadást, pénzváltást, értékpapírügyleteket).

Jó, ha tudod!

A pénzügyi intézmények kategóriája két csoportra osztható: hitelintézetre és **pénzügyi vállalkozásra**. A ma érvényben lévő szabályozás rögzíti az egyes intézménytípusok konkrét formáit is. Így a hitelintézet lehet bank, szakosított hitelintézet (például lakástakarék-pénztár) vagy szövetkezeti hitelintézet (takarékszövetkezet).

C Miből származik a bankok profitja?

Alapítsunk bankot!

Peti jó szokásához híven remek ötlettel állt elő egyik nap iskola után: a családnak bankot kellene alapítania, mert mindenki tudja, hogy sok pénzből lehet igazán sok pénzhez jutni. Molnár apuka a játék kedvéért azt tanácsolta Petinek, hogy először is vegyék számba, mennyit lehet körülbelül keresni, ha az embernek van egy bankja. Peti gyorsan ki is számolta az elérhető profitot...

- Válassz ki két bankot, és készíts összefoglaló táblázatot
 - a hitelkamatokról és
 - a betéti kamatokról!
- Nézz utána, a legsikeresebb magyar vállalatok között hány bank van! Készíts „ranglistát” a bankokról eredmény szempontjából!

A kereskedelmi bank kifejezés a bank és a gazdaság, kereskedelem szoros kapcsolatából következik, valamint kifejezi, hogy a bank is üzleti vállalkozás. Ez a tevékenység kockázattal jár, mivel a betétformában összegyűjtött idegen pénzt helyezi ki hitelként. A kereskedelmi bankok tevékenységüket kockázatot vállalva és profit reményében végzik.

Fontos tudni ugyanakkor, hogy a bankok alapításának feltételeit, biztonságos működését törvények szabják meg, és felügyeleti intézmények szigorúan ellenőrzik.

A kereskedelmi bankok tevékenységével kapcsolatban általában megfogalmazható hármas köve-

telmény: a biztonság, a fizetőképesség és a jövedelmezőség.

A kereskedelmi bankok nyeresége a gyűjtött források kihelyezéséből származó hitelek után kapott kamatbevételek, valamint a betétek után kifizetett kamatok és működési költségek, továbbá az árfolyamnyereség és -veszteség különbségéből fakad.

Emellett a bankok egyaránt végeznek pénzforgalmi szolgáltatásokat, értékpapír-műveleteket, valuta- és devizaműveleteket, valamint egyéb pénzügyi szolgáltatásokat. Ezekért különböző mértékű díjakat számítanak fel az ügyfeleknek, és ezek a díjak fokozatosan növekvő hányadot tesznek ki a bankok bevételein belül.

Jó, ha tudod!

A 2008-ban kezdődött pénzügyi világválság nyomán több országban közpénzből kellett bankokat menteni, ezért számos országban felvetődött a pénzügyi szektor egyes intézményeinek – elsősorban a bankoknak – egy speciális, külön adónemmel való megterhelése. A magyar pénzügyi intézmények 2010 óta kötelesek a köznyelven csak bankadónak nevezett különadót megfizetni, amelynek célja a bankok közkiadásokhoz való hozzájárulásának növelése és a költségvetési egyensúly javítása, stabilizálása.

Összefoglalás

- A** **Hogyan alakult ki a bankrendszer, és mire valók a bankok?** A bankokat és tevékenységüket nevezzük bankrendszernek, ennek a rendszernek irányítója és központi szereplője a jegybank. Alapformáját tekintve egyszintű és kétszintű bankrendszert különböztetünk meg: a különbség lényege az, hogy az egyszintű bankrendszerben a központi bank közvetlen kapcsolatban áll a gazdaság szereplőivel (tehát vezeti számlákat, és hitelt folyósít számukra, gyűjti a megtakarításait). A kétszintű bankrendszerben a központi bank a kereskedelmi bankokkal áll kapcsolatban, és ezek végzik a bankműveleteket a gazdaság szereplői számára.
- B** **Milyen szolgáltatásokat nyújtanak a bankok?** A bankok összegyűjtik az emberek és a vállalatok megtakarításait, az összegyűjtött betétekből hitelt adnak azoknak, akik pénzsűkében vannak. A mindennapi életünket leggyakrabban érintő banki feladat a pénzforgalom lebonyolítása.
- C** **Miből származik a bankok profitja?** A kereskedelmi bankok tevékenységüket kockázatot vállalva és profit reményében végzik. A kereskedelmi bankok profitja alapvetően a gyűjtött források kihelyezéséből származó hitelek után kapott kamatbevételek, valamint a betétek után kifizetett kamatok és működési költségek különbségéből, valamint az árfolyam-különbözetből fakad.

60–61. A jegybank – a monetáris politika fellegvára

- A** **Jegybank vagy központi bank?**
B **Milyen funkciói vannak a központi bankoknak?**
C **Hogyan tudja befolyásolni a központi bank a gazdaság működését?**

A Jegybank vagy központi bank?

A bankok bankja

Miután Molnár apuka és Peti számba vették, hogy milyen profitot tud termelni egy bank, és megállapodtak abban, hogy a bankalapítás bármennyire is kecsegtető, mégsem a Molnár családnak való foglalatosság, elhatározták, hogy közelebbről is szemügyre veszik a bankok bankját. A család a nyílt napok keretében ellátogatott a Magyar Nemzeti Bank (MNB) épületébe. Körbesétáltak az ország egyik legszebb műemlék épületében, így lehetőségük volt megismerkedni az MNB tevékenységével és a bankjegyek szabad szemmel nem látható biztonsági elemeivel. Mindannyian le voltak nyűgözve...

- Készíts összefoglaló kiselőadást, amelyben a jegybank és a kereskedelmi bank szerepét foglald össze a gazdaságban! Nézz utána, mennyi tőke kell egy bank alapításához!
- Ismételd át, miért vált szükségessé, hogy a kereskedelmi bankok közül kiemelkedjen egy, és egyetlen központi bank kapja meg a pénzkibocsátás jogát!
- Sorold be a következő banki tevékenységeket a jegybankhoz, a kereskedelmi bankhoz vagy mindkettőhöz!

• Dönt az alapkamatról • Honlapján megjelenti a betéti kamatlábakat • Lakáshitelt nyújt • Valutát vált • Lakossági bankszámlát vezet	• Bankok számláit vezeti • Felügyeleti ellenőrzést végez • Vállalkozások számára hitelkeretet határoz meg • Értékpapírt bocsát ki • Pénzügyi fogyasztóvédelmet nyújt

Jegybank

Kereskedelmi bank

Az állam fontos szerepet játszik abban, hogy a pénzügyi rendszer működése zavartalan legyen. Ezt a gazdaságpolitika, ezen belül a pénzügyi politika segítségével valósítja meg.

A jegybank, más néven központi bank legfontosabb feladata a pénzügypolitika részét képező monetáris politika meghatározása, ami a **monetáris politikai** célok és ennek megvalósítását szolgáló eszközök kialakítását, szabályozását jelenti. Napjainkban a Magyar Nemzeti Bank (MNB) elsődleges célja az árstabilitás elérése és fenntartása.

Nagyon fontos, hogy a Magyar Nemzeti Bank feladatának ellátása érdekében politikailag független szervezatként működjön. A függetlenség természetesen nem jelent teljes önállóságot, az MNB részvénytársasági formában működik, tulajdonosa a magyar állam, ezeket a tulajdonosi jogait az Országgyűlés gyakorolja, ezért a jegybank elnöke beszámolási kötelezettséggel tartozik az Országgyűlésnek.

A jegybank elnökét a miniszterelnök javaslatára hatéves időtartamra a köztársasági elnök nevezi ki.

Jó, ha tudod!

Az **Európai Központi Bank (EKB)** az Európai Unió közös valutájáért, az euróért felelős központi bank. Legfontosabb feladata az euró vásárlóerejének megőrzése és stabil árak biztosítása az euróövezetben.

B Milyen funkciói vannak a központi bankoknak?

Csökkentsük vagy emeljük a kamatot?

Molnár apuka a szokásos hétfégi délutáni szunyókálására készülve még megnézi a friss híreket a televízióban. Nem nagyon érti, hogy a hírekben még szombaton is az amerikai jegybank, a FED várható kamatdöntésével foglalkoznak. Ahogy egy kicsit utánaolvas a dolgoknak, minden világos lesz számára. Egy-egy fontos jegybanki döntés alapvető gazdasági változásokat indít el egy országban. Sőt, ha nagy ország jegybankjáról van szó, akkor gyakran az egész világgazdaságot is befolyásoló döntések szülehetnek ott.

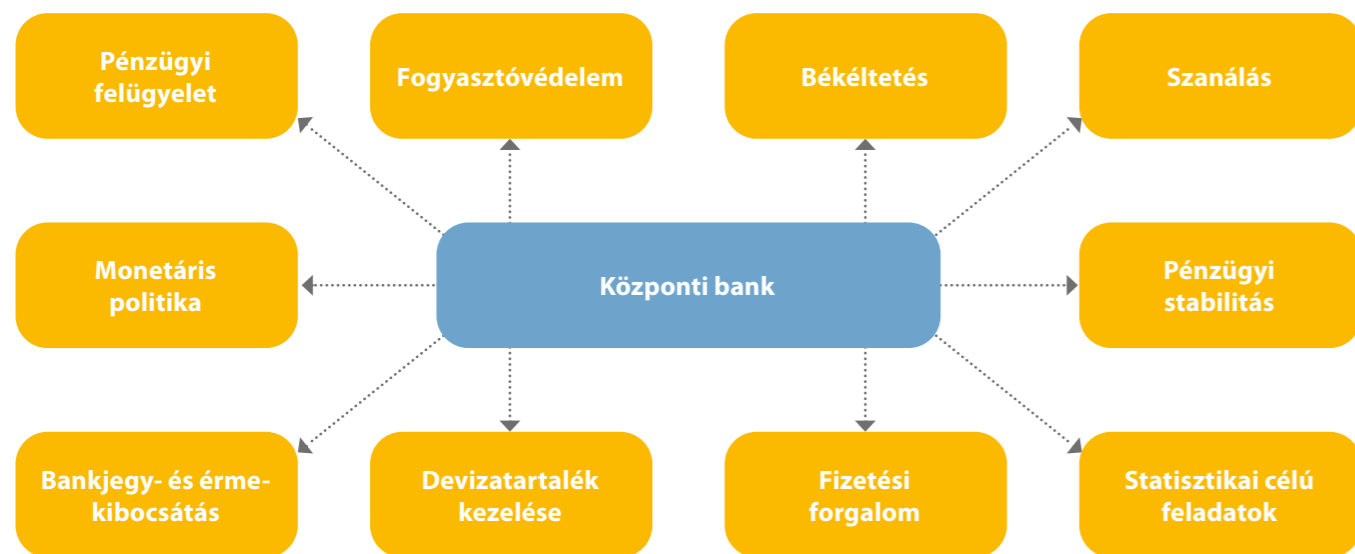

- 4 Ismerkedj az MNB honlapjával! Keress konkrét híreket, adatokat, amelyek besorolhatók a jegybank alapfeladatai közé!
- 5 Készíts összefoglalót az MNB fogyasztóvédelmi tevékenységéről, mutasd be kiselőadás keretében!
- 6 Válassz ki egy banki feladatot, amelynek megismerése hasznos lehet egy család számára is! Mutasd be a jegybank funkcióit!
- 7 Tájékozódj és készíts egy beszámolót arról, hogy mit tesz az MNB a pénzjegyhamisítás ellen! Mi a véleményed, miért súlyos probléma a pénzjegyhamisítás?

A banki és nem banki pénzügyi közvetítők igen változatos formában és nagy számban vesznek részt a gazdasági életben. Elsődleges céljuk üzleti jellegű, tehát profitorientáltak. A profitért folyó verseny indokolatlan kockázatvállalásra, a jogszabályok megkerülésére is készítheti őket, ami zavarokhoz vezethet a gazdaságban. Ezért szükség

van olyan intézmény(ek)re is, amelyek nem profitorientáltak, hanem a gazdaság egészséges működéséért, a vonatkozó jogszabályok betartatásáért és minden szereplő védelméért egyaránt felelősek. (2013 óta Magyarországon ezt az összetett feladatkört teljes egészében a Magyar Nemzeti Bank látja el.)

A jegybank feladatai Magyarországon

Jó, ha tudod!

A központi bankok elsődleges célja az árstabilitás elérése és fenntartása, valamint az ország gazdaságpolitikájának támogatása. Ezt szolgálja a hazai jegybanktörvény is, amely az MNB számára elsődleges célként az árstabilitás elérését és fenntartását írja elő összhangban a széles körben elterjedt nemzetközi gyakorlattal és az Európai Unió jogszabályaival.

A jegybank legfontosabb feladata a monetáris politika meghatározása, illetve a pénzügyi stabilitás megőrzése és erősítése. A pénzügyi stabilitás kifejezi, hogy a pénzügyi intézményrendszer ellenálló a gazdasági válságokkal, sokkhatásokkal szemben, és képes alapvető funkcióit betölteni. Ennek részeként rendszeresen elemzik a makrogazdasági környezetet, a pénzügyi piacok, valamint a pénzügyi közvetítők működését, és feltárják a pénzügyi rendszer stabilitását veszélyeztető kockázatokat.

Ezenfelül „a bankok bankja” még más alapfeladatokat is ellát: vezeti a hitelintézetek **pénzforgalmi számláit**, meghatározza a különféle kamatlábak mértékét, melyek közül a legfontosabb a **jegybanki alapkamat**. Emellett jegyzi és közzéteszi az adott ország törvényes fizetőeszközének külföldi pénznekemhez viszonyított árfolyamát.

A jegybank dolga az is, hogy a lakosságot és a gazdaságot megfelelő mennyiségű és minőségű, illetve címletű készpénzzel lássa el, és kezelje az ország devizatartalékait.

Mivel a gazdaság szereplőinek (lakosság, vállalatok, állam, bankok) pénzforgalma túlnyomórészt készpénz nélkül, bankszámlák közötti pénzmozgás útján bonyolódik, a központi bank feladata a fizetési és elszámolási rendszerek kialakítása, működésük felügyelete. A jegybank alapfeladatai ellátásához statisztikai célú adatokat/információkat gyűjt és hoz nyilvánosságra.

A 2013-as új jegybanktörvény ezeken a feladatokon túl új szerepköröket is a Magyar Nemzeti Bankhoz rendelt.

Ezek közül a legfontosabb a felügyeleti tevékenység, amelynek lényege, hogy egyrészt engedélyezi, másrészt a helyszínen kívül és a helyszínen is figyelemmel kíséri a pénzügyi intézményrendszer szereplőinek (bank, takarékszövetkezet, pénztárak) tevékenységét, szükség esetén pedig intézkedéseket hoz.

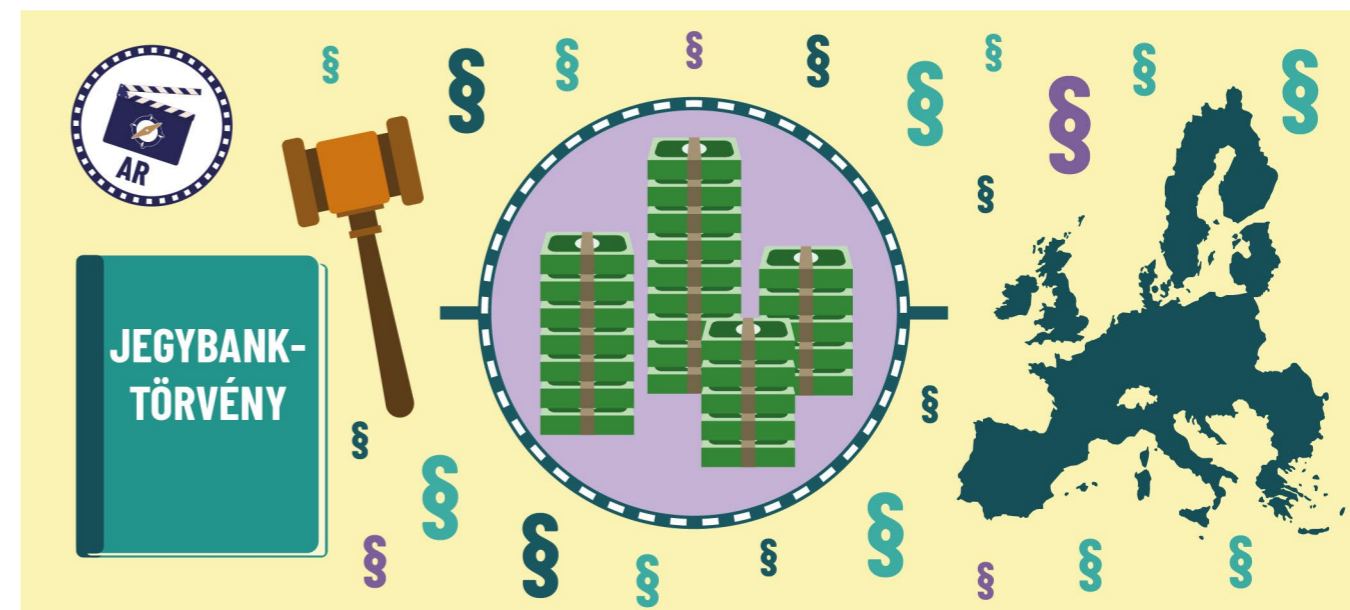
A felügyelet célja a kockázatok időben történő felismerése és megfelelő kezelése. A jegybank ellenőrzi a pénzügyi intézményeknek a pénzmosás és terrorizmus finanszírozásának megelőzésével és megakadályozásával kapcsolatos tevékenységét, és felügyeli az informatikai rendszereket.

A Pénzügyi Békéltető Testületet 2011-ben hozták létre abból a célból, hogy a pénzügyi tárgyú jogvitákkal a fogyasztóknak segítséget nyújtsanak, ha nem akarnak bírósági utat választani.

A fogyasztók ilyen esetekben a lakóhelyük szerint illetékes békéltető testülethez fordulhatnak. A testület működtetése szintén a jegybank feladata.

Ugyancsak a Magyar Nemzeti Bank működteti a Pénzügyi Fogyasztóvédelmi Központot, amelyhez bárki fordulhat személyesen, telefonon vagy írásban, aki úgy véli, pénzügyi panaszára a szolgáltató (például bank, biztosító) nem vagy nem a határidőn belül válaszolt, esetleg nem fogadja el a választát.

Szintén a jegybank feladatai közé tartozik a szanálás, egy olyan speciális fizetéseképtelenséget kezelő eljárás, amely a pénzügyi intézmény vagy csoport átszervezésére, szerkezetátalakítására irányul, célja pedig az intézmény egésze vagy egy része működőképességének helyreállítása.

TIPP

Az Európai Központi Bank hivatalos honlapján található €CONOMIA játék a pénzpolitika (vagy szakkifejezéssel monetáris politika) működését mutatja be egyszerűsített formában.

C Hogyan tudja befolyásolni a központi bank a gazdaság működését?

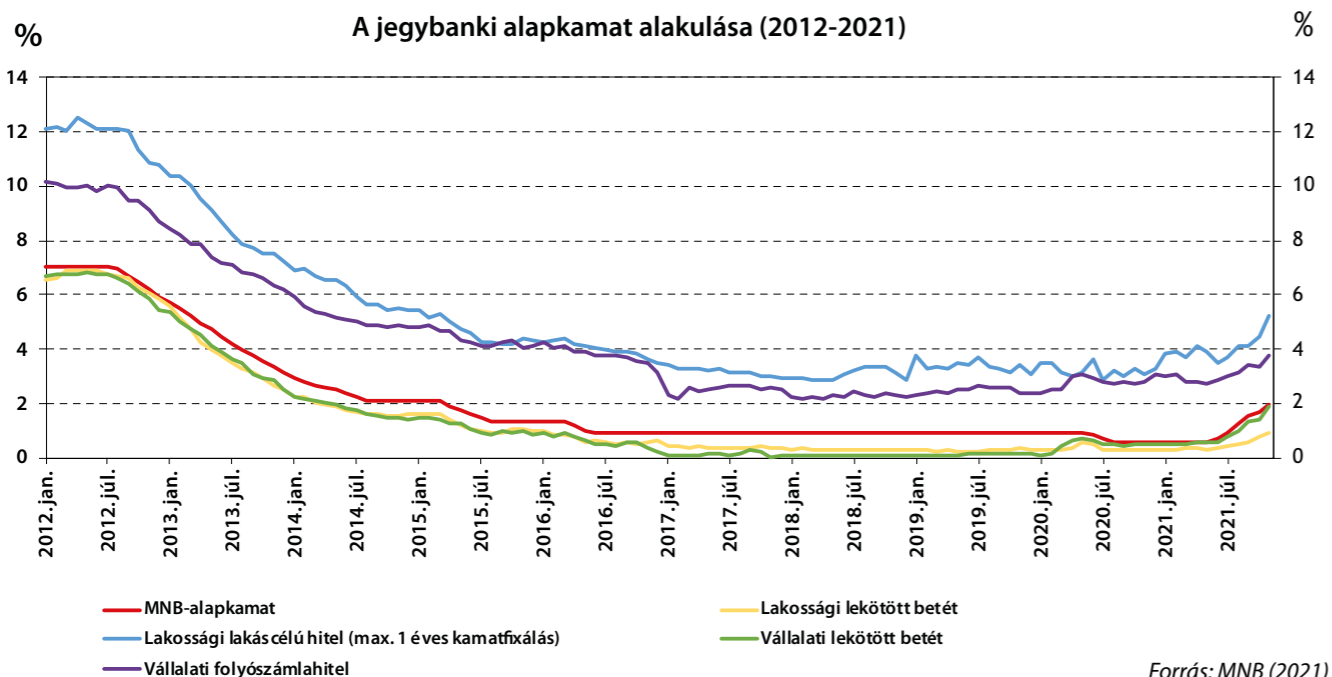

Fejtsük meg a titkot!

Molnár Évi és Peti a jegybanki látogatás után elhatározzák, hogy versenyre kelnek abban, hogy ki tud 5 perc alatt több olyan szakkifejezést találni az újságokban, amely a jegybanki tevékenységgel kapcsolatos. Repkednek az érdekesebb-nél érdekesebb szavak: kamatvágás, monetáris transzmissziós mechanizmus, FX-swap. Végül abban maradnak, hogy a versenyt a Peti által talált verbális intervenció nyeri, bár fogalmuk nincs arról, hogy ez a kifejezés vajon mit jelenthet.

- Nézzetek utána az MNB honlapján a Molnár gyerekek által talált fogalmak jelentésének!
- Milyen monetáris politikai eszközt takar a „verbális intervenció” kifejezés?
- Az alábbi ábra alapján értelmezd az egyes kamatokat! Milyen gazdasági szereplőhöz kötődik az adott kamat? Költség vagy bevétel számára? Hogyan érinti a gazdálkodását?
- Milyen összefüggést látsz a jegybanki alapkamat és a betéti kamatok, valamint a jegybanki alapkamat és a hitelkamatok között? .
- Gondold végig, hogyan érinti a csökkenő hitelkamat a vállalatokat? Milyen célokat szolgálhat az alacsony kamat, milyen hatása lehet a gazdaság teljesítményére ez a kamatszint? (egyéb tényezők változatlansága mellett)
- Nézz utána, mi az a Növekedési Hitelprogram! Milyen gazdasági szereplőknek nyújt hitel? Milyen hatása lehet a gazdaságban a foglalkoztatásra, a keresletre és a kínálatra?

A monetáris politika a költségvetési politikához hasonlóan a gazdaság működését befolyásolja.

Alkalmazott eszközei a pénzhez jutás feltételeinek (a kondíciók) szabályozására irányulnak. Ugyanis a háztartások és vállalkozások egyrészt a tevékenységük révén megszerzett jövedelmük elfogyasztás-

sával vagy megtakarításával, másrészt viszont a hitelből finanszírozott fogyasztásuk és beruházásuk segítségével mozgatják a gazdaságot.

A fogyasztás, a megtakarítás és a beruházás befolyásolásának eszközei részben a jegybank kezében vannak, mivel a gazdasági szereplőkhöz kike-

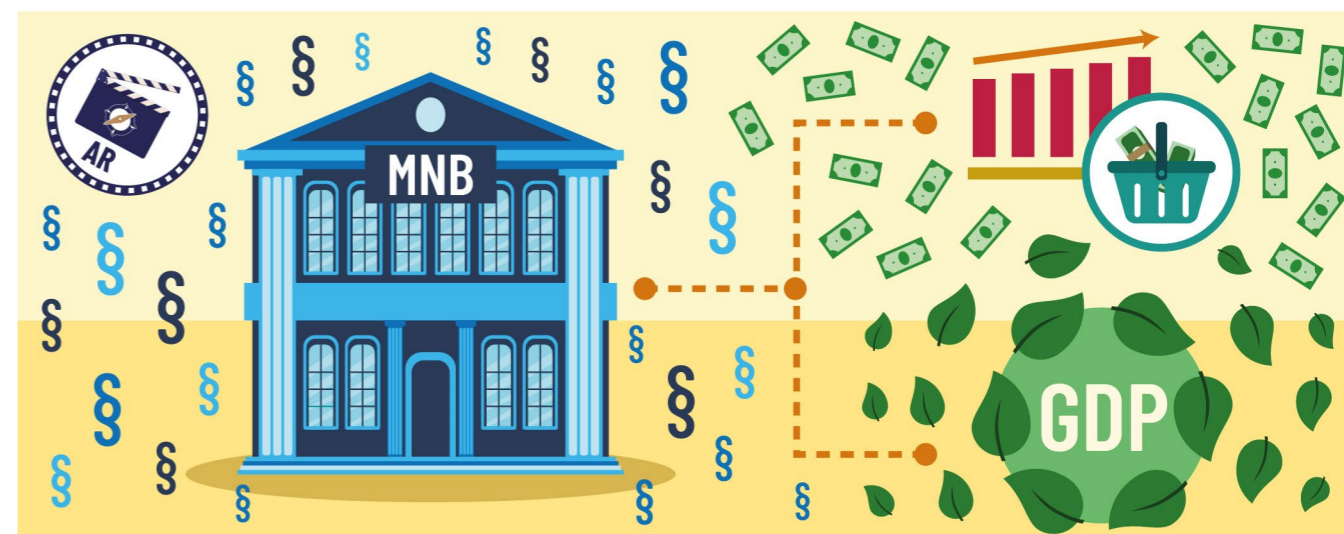
rülő pénz (hitelpénz) mennyiségét és árát (kamatlábát) a bankrendszer tevékenysége révén lehet szabályozni.

Az eszközök két nagy csoportját különböztetjük meg:

Az úgynevezett **direkt eszközök** azon jegybanki eszközök, amelyekkel a jegybank közvetlenül szabályozza például a betéti vagy a hitelkamatok azon szintjét, amelyet a bankok ügyfeleikkel szemben alkalmazhatnak, vagy valamilyen mennyiségi korlátot határoznak meg a hitelezésben.

Az **indirekt eszközök** azon jegybanki eszközök, amelyek a piacok működési mechanizmusán keresztül próbálják elérni a megfelelő szintű kamatláb kialakulásának biztosítását, valamint hatnak a pénzkereslet és a pénzkínálat alakulására. Indirekt eszköznek számít például, amikor a jegybank maga is megjelenik a pénzpiacokon, és értékpapírt vagy devizát vásárol, amivel csökkenti a kamatot, olcsóbbá téve a hitelt, élénkítve a gazdasági növekedést.

A jegybank a monetáris politikát úgy alkalmazza, hogy közben fenntartja az árstabilitást.

Jó, ha tudod!

A monetáris politika egyik legfontosabb eszköze az alapkamat. Ennek emelése általában csökkenti a hitelkeresletet, és növeli a megtakarítási hajlandóságot. A csökkenő hitelfelvételi kedv visszafoghatja a beruházásokat és ezzel a termelés növekedését. A kamatláb csökkentése ellentétes folyamatokat indíthat el, így serkentheti a gazdaságot.

TIPP

Hasznos játék a jegybank kamatszabályozó szerepének bemutatására az interneten található „Kamatkirály”.

Összefoglalás

- Jegybank vagy központi bank?** A jegybank, más néven központi bank legfontosabb feladata az állam gazdaságpolitikájának részét képező monetáris politika meghatározása és megvalósítása. Nagyon fontos, hogy a jegybankok feladataik ellátása érdekében a végrehajtó hatalomtól független szervezetként működnek.
- Milyen funkciói vannak a központi bankoknak?** A központi bankok elsődleges célja az árstabilitás elérése és fenntartása, valamint a kormány gazdaságpolitikájának támogatása. Ezen túlmenően a jegybankok többféle alapfeladatot is ellátnak. Ilyen többek között a bankok bankszámláinak vezetése vagy a jegybanki kamatláb meghatározása, a pénzügyi intézmények működésének felügyelete, a fogyasztók védelme.
- Hogyan tudja befolyásolni a központi bank a gazdaság működését?** Az árstabilitás megőrzése érdekében a központi bankok direkt és indirekt monetáris politikai eszközöket alkalmazhatnak, amelyekkel a pénzügyi kondíciókat, jellemzően a kamatszintet szabályozzák.

62–63. A tőkepiac és termékei – a világ pénzügyi piaci

F

A Hogyan működik a tőkepiac?

B Milyen eszközökkel és hol kereskednek a brókercégek?

C Hogyan kapcsolódnak egymáshoz a világ legnagyobb pénzügyi piaci?

A Hogyan működik a tőkepiac?

Veszélyes befektetés

Molnár apu a pénzügyi híreket böngészve látja, hogy ahhoz a brókercéghez, amelynél a nyereségből többek között tőzsdéi részvényeket vettek, felügyeleti biztost rendeltek ki, és felfüggesztették a kifizetéseket. A Molnár családnak az állampapírokkal együtt 1,5 millió forintja volt elhelyezve a cégnél. Aput hirtelen elöntötte a hideg veríték. Anyu azonban megnyugtatta: ezek szerint nem emlékszik rá, hogy néhány napja megbeszélték, hogy kényelmi szempontok miatt az összes befektetést átvizsgálják a számlavezető bankjukhoz, amit ő meg is tett. Szerencsések vagyunk – mosolygott megkönnyebbülten apu.

- 1 Mennyi lett volna a család vesztesége, ha 100 ezer euróig ad védelmet a Beva, 1 millió Ft-ig 100%-ot térítenek, és 1 millió forint fölött 10% önrésze (vesztesége) van az ügyfélnek?
- 2 Véleményed szerint milyen okai lehetnek annak, ha egy brókercég nem tud elszámolni az ügyfeleinek a pénzével és befektetéseivel?
- 3 Hogyan lehet az ilyen jellegű kockázatokat mérsékelni? Milyen céget érdemes választani?

Sokszor használjuk szinonimaként a pénz- és tőkepiac elnevezéseket, azonban termékeik és szereplőik miatt fontos különbség van a két piac között. A pénzpiacot és tőkepiacot együtt pénzügyi piacnak nevezzük.

A két piac közötti határvonal meghúzásához a jogszabályok is segítenek, amelyeket Magyarországon az EU szabályaival összhangban teremtettek meg. A pénzpiacra hitelintézetek, pénzügyi vállalkozások, szolgáltatók működnek, és pénzügyi szolgáltatásokat (betétgyűjtés, hitelezés, pénzforgalom, **pénzügyi lízing** stb.) és kiegészítő szolgáltatásokat (pl. pénzváltás) végeznek.

A tőkepiacon befektetési szolgáltatók, **brókercégek**, a tőzsde és a központi értéktár működnek, és az értékpapírok (részvények, kötvények, befektetési jegyek) forgalomba hozatalával, tőzsdére történő bevezetésével, kereskedéssel foglalkoznak. Már egy közepes méretű vállalkozás bővítése is akkora tőkeigényt jelent, amelynek megtérülése több évet igényel. Tehát például a beruházások finanszírozására olyan ötéves futamidejű kötvényt kell a tőkepiacra kibocsátani, amely biztosítja a megtérülés és visszafizetés lehetőségét.

A tőkepiacot, mint minden piacot, alapvetően a kereslet és a kínálat kölcsönhatása működteti. A kereslet és kínálat mögött a megtakarítások és a befektetési lehetőségek állnak, ezek pedig további két fontos szereplő – a forrásigénylők és megtakarítók táborának – szándékait fejezik ki.

A keresleti oldalt a tőkefelhasználók, vagyis például a vállalatok, háztartások és államok finanszírozási igénye mozgatja. A tőkepiac kínálati oldalán az intézményi befektetők (például **befektetési alapok**, biztosítók, önkéntes pénztárak) és a magánbefektetők (például háztartások) állnak.

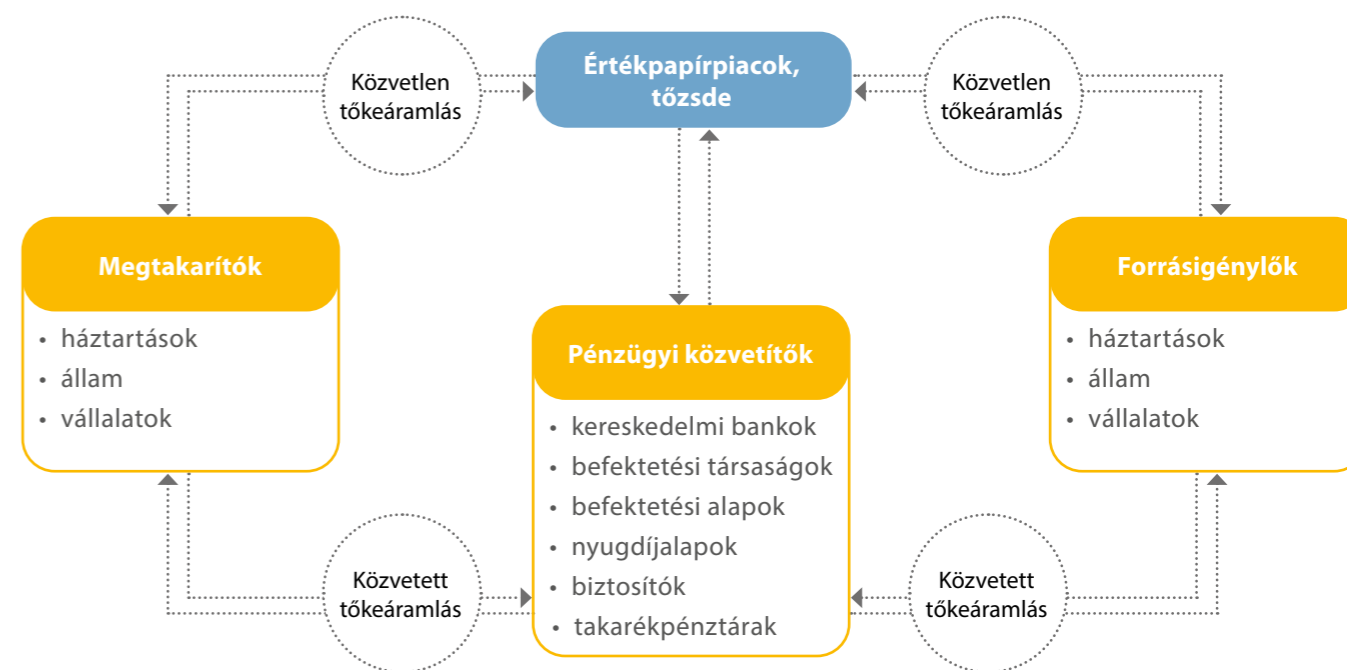
A tőke gyakran nem fizikailag, hanem valamilyen jogosultságot kifejező okirat, értékpapír formájában jelenik meg, ezért a tőkepiac fontos része az értékpapírpiacon, amely döntő fontosságú egy fejlett piacgazdaságban.

Lényegében ez a piac biztosítja hosszabb távon a tőke legjobb elosztását, hiszen itt koncentráltan jelen van minden lehetőség, és az adott pillanatban legjövödelmezőbbnek ígérkező befektetések valósulhatnak meg.

Joseph Sohm / Shutterstock

Pénzügyi közvetítés a gazdaságban

Az értékpapír-kereskedelem legfontosabb színtere a tőzsde, amely egy koncentrált piac, ahol a kereslet-kínálat azonos helyen és azonos időben jelentkezik, és a kereskedés meghatározott szabályok és kialakult szokások szerint történik.

A tőzsde szabályozottsága biztonságos keretek közé szorítja az értékpapír-kereskedelmet, ami miatt a befektetők többsége ma is ragaszkodik a tőzsdéi papírokhoz.

A tőzsdén jegyzett papírokról elmondható, hogy tőzsdékényszer vonatkozik rájuk, vagyis a **tőzsdén kívüli (OTC)** forgalomban a piactól eltérő árfolyamon nem lehet velük kereskedni.

Cserébe az is igaz, hogy a tőzsdéi kereskedés lehetőségének fejében a kibocsátók szigorú előfeltételeket teljesítenek, és folyamatosan eleget tesznek tőzsdéi kötelezettségeiknek is, mint például a tájékoztatási kötelezettségnek.

Az értékpapírpiacon fontos szereplői a háztartások, amelyek megtakarításainak zöme még nem a tőzsdére vándorol. Aki viszont részvényt szeretne venni, ezt közvetlenül, személyesen nem tudja megtenni, ugyanis ezeken a piacokon csak „klubtagok” kereskednek, akiknek megbízást lehet adni. Magyarországon ilyen piac a BÉT, vagyis a Budapesti Értéktőzsde, ahol tőzsdealkuszok kereskednek.

TIPP

Amikor befektetéseink kezelésére szolgáltatót választunk, akkor is törekedjünk a biztonságra! Az MNB honlapja segítséget nyújt a megbízható befektetési szolgáltatók kiválasztásában.

Jó, ha tudod!

A magyar értéktőzsde 1864. január 18-án kezdte meg működését Pesten. Indulásakor 17 vállalati részvényt, egy záloglevéllel, külföldi pénzzel és váltókkal folyt a kereskedés. 1868-ban magába olvasztotta a Gabonacsarnokot, amely a gabonakereskedelem központja volt. Ettől kezdve a Budapesti Áru- és Értéktőzsde (BÁÉT) nevet viselte. A nagy fellendülés a kiegyezést követően, az 1870-es években indult el. A II. világháború után évtizedekig nem volt tőzsde Magyarországon, majd a rendszerváltást követően hamarosan kettő is indult: a Budapesti Árutőzsde és a Budapesti Értéktőzsde. 2005 óta a két intézmény egyesült, és a Budapesti Értéktőzsde (BÉT) nevet használja.

B Milyen eszközökkel és hol kereskednek a brókercégek?

Kicsi a kamat, de erős!

Molnár anyu a barátnőjének meséli, hogy devizában nem is érdemes pénzt tartani Magyarországon, mert olyan kevés a kamata. Mire ő azt válaszolja, hogy neki van 3 éves eurókötvénye, amit még 3%-os hozammal vásárolt 1 évvel ezelőtt. Ez egyrészt sokkal többet hoz, mint a hazai bankok devizabetéti kamata, másrészt a 3 éves kötvényt 1 éve 350 forintos euróárfolyamon vette. Ez most már 410 forint, ami akár még emelkedhet is a hátralévő két év alatt. De csökkenhet is! – jegyezte meg anyu.

- 4 Anyu barátnője a befektetést 10 ezer euróért vásárolta egy éve 3%-os éves kamatszelvénnyel. Ha eltekintünk a váltási költségektől és a kamatadótól,
- mennyi lenne a hozam forintban az éves kamatszelvénnyel együtt, ha ma (410 Ft-os árfolyamon) adná el az eurókötvényt?
 - mennyi lenne a hozam, ha megtartaná a lejáratig, és időközben a második év végére az euróárfolyam 420-ra, a harmadik év végére 425 Ft-ra emelkedne?
 - mennyi lenne a forinthatározam, ha a 2. év végére az árfolyam 400-ra, a 3. év végére pedig 380 Ft-ra módosulna?

- 5 Milyen befektetésen lehetne elgondolkodni, ha nem lenne 10 000 eurónk, csak a töredéke, de szeretnénk euróhozamokat kapni? Ismételd át, milyen értékpapírokat ismertél már meg!

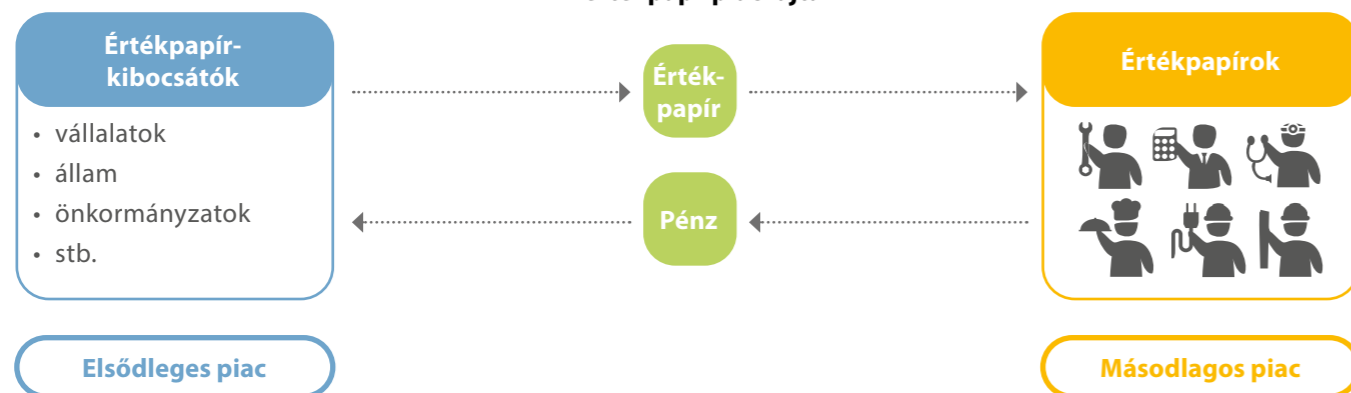
Az értékpapírügyletek lebonyolításának helye az értékpapírpiac, amelynek két típusát szokás megkülönböztetni.

a) Az **elsődleges piac** azon tranzakciók köre, amelyekben a kibocsátó értékesíti az értékpapírjait. Idetartozik például a kötvénykibocsátás vagy a részvény értékesítése. E tranzakciók eredményeképpen jut a vállalat (vagy egyéb gazdálkodó) a szükséges tőkéhez. Magyarországon a legnagyobb kibocsátó az állam, amely hitelviszonyt megtestesítő papírokat bocsát ki általában aukción keresztül. Ebbe a körbe

tartoznak a rövid lejáratú diszkontkincstárjegyek és a hosszú lejáratú államkötvények.

b) A másodlagos piac a már kibocsátott értékpapírok szabad forgalma a befektetők között. A brókercégek (befektetési szolgáltatók) közvetítenek az értékpapírt eladni és vásárolni szándékozó befektetők között. Az értékpapír-kereskedelemre szakosodott brókercégek mellett Magyarországon vannak olyan bankok, amelyek brókercég-jogosítvánnyal is rendelkeznek, azaz befektetési szolgáltatók is egyben.

Az értékpapírpiac fajtái

Jó, ha tudod!

Az értékpapírpiacok klasszikus modelljében kétféle kereskedési helyet különítünk el: a tőzsdei és a tőzsdén kívüli (angolul over-the-counter, OTC) kereskedést, amely magában foglal minden olyan kereskedési módot, amely nem kötődik a tőzsdéhez. A tőzsdén kívüli piacokon a szigorú szabályrendszerrel nem rendelkező kereskedési típusokat bonyolítják le. Ha egy induló vállalat szeretne részvénykibocsátás révén tőkéhez jutni, akkor valószínűleg először OTC-piacon próbálkozik.

C Hogyan kapcsolódnak egymáshoz a világ legnagyobb pénzügyi piacai?

Amikor „besül” a dízelmotor, sok pénz ég el

Molnár apu évek óta szeretett volna egy dízelautót. Lenyűgözte az autó formája és fogyasztása, sokáig úgy tudta, hogy a károsanyag-kibocsátása is megfelel az egyre szigorúbb környezetvédelmi előírásoknak. Aztán bombaként robbant a hír, hogy az utóbbi előírások kapcsán manipulálták a vizsgálati eredményeket. Személyesen nagyot csalódott a cégben, de ahogy belegondolt, a befektetők New Yorktól Frankfurtig, Londontól Tokióig mind pórul járhattak.

2015. szeptember 17-én a VW-részvényárfolyam 167,6 euró volt. A rossz hírek és esetleges kártérítési perek miatt az árfolyam szeptember 22-re 115 euróra zuhant, október 2-ra 102 eurós mélypontra süllyedt. Pedig 2015. március 16-án az árfolyam még 250 euró volt.

- 6 Készíts egy időrendi táblázatot a részvények aktuális értékéről! Mennyit veszített az a részvénytulajdonos az árfolyamváltozáson ebben az időszakban, akinek 100 darab részvénye volt?
- 7 Nézz utána, mely tőzsdék indexei a következő rövidítések: NYSE, NASDAQ, DAX, FTSE, XETRA, CAC, Nikkei, BUX!
- 8 Gyűjtsd össze, hogy hol található a világ legfontosabb pénzügyi központjai, és helyezd el az indexjeleket egy vaktérképen!
- 9 Nézz utána, hogyan számítják ki a BUX-ot!
- 10 Fejtsd meg a titkot! Mi köze van a bikának és a medvének a tőzsdéhez?

A legnagyobb vállalatok részvényei jellemzően a világ legnagyobb tőzsdéin forognak. Ezeket a tőzsdéket összekötik az adott tőzsdén kereskedő brókercégek, bankok vagy azok tulajdonosai, az információáramlás vagy akár az online kereskedési rendszer.

A tőzsdei kereskedés általános modelljében a kereskedés két fontos láncszeme a tőzsde és az elszámolóház. Előbbi az a piac, ahol a vevő és az eladó egymásra talál, ahol az adásvételi szerződést megkötik. Az elszámolóház az a bankszerűen működő intézmény, ahol ténylegesen megtörténik a tranzakció, azaz a pénz-értékpapír csere. A kereskedőknek „nem szükséges” egymásban bizniuk, mert az elszámolóház a vevő pénzét csak akkor adja oda az eladónak, ha az eladó a papírjait leszállította.

Léteznek olyan részvények, amelyekkel egyidejűleg több tőzsdén is lehet kereskedni. Ezeket a kereskedéseket értékpapír-elszámoló házak támogatják.

A KELER csoport Magyarország egyetlen értéktára és elszámolóháza, amely 1993 óta biztosítja bővülő szolgáltatásaival a tőkepiac működését.

Miért van központi szerepe a tőzsdének? Mert a tőzsde koncentrált piac – térben és időben egy helyre koncentrálja az adott befektetési eszközök keresletét és kínálatát.

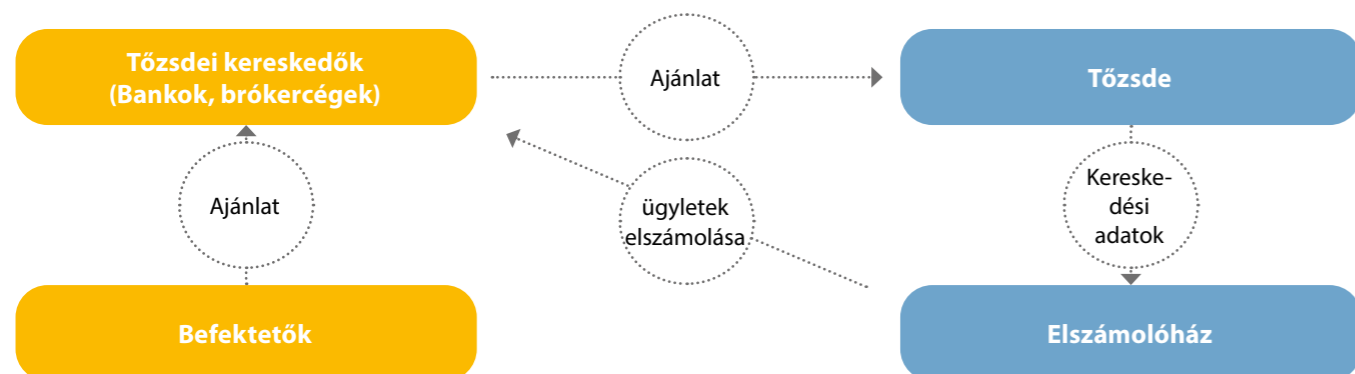
A tőzsdei kereskedés fontos ismérve a nyilvánosság, így minden, ami a tőzsdén történik (többek között a vételi és eladási ajánlatok az adott értékpapírokra, kötések) nyilvános, bárki által azonnal elérhető információ.

Az információs technológia forradalmával az egyes országok értékpapírpiacai és tőzsdei közötti átjárás jelentősen egyszerűsödött, így a magyar befektetők számára is elérhetővé vált gyakorlatilag a világ bármely értékpapírja, tőzsdéje.

Ma már ugyanolyan egyszerű egy Frankfurtban forgalmazott részvényt vagy egy a New York-i Értéktőzsdén listázott értékpapírt megvenni, mint a Budapesti Értéktőzsdén jegyzett papírokat.

A tőzsdei kereskedés általános modellje

Jó, ha tudod!

A **tőzsdeindexeket** a gazdaság hőmérőinek is nevezik, mert az adott tőzsdén forgó papírokat jól jellemző részvény-csomag értékének alakulását mutatják. Követik a gazdasági folyamatokat és a befektetők várakozásait. A Budapesti Értéktőzsde tőzsdeindexe a BUX, amely a tőzsdei kereskedés legnagyobb forgalmú cégeinek aktuális kötési átlagárait a cégekkel súlyozva mutatja. Folyamatosan számítják és közzéteszik, ezért nagyon pontosan követi a tőzsdei kereskedés „hangulatát”. A BUX-szal, ahogy más országok tőzsdeindexeivel is, kereskedni is lehet.

Összefoglalás

- A** **Hogyan működik a tőkepiac?** A tőkepiac szerepe, hogy közvetítse a tőkét a megtakarítók és a felhasználók között. A tőkepiac fontos része az értékpapírok piaca.
- B** **Milyen eszközökkel és hol kereskednek a brókercégek?** A brókercégek kötvényekkel és részvényekkel kereskednek a kibocsátók elsődleges piacán és a másodlagos értékpapírpiacra.
- C** **Hogyan kapcsolódnak egymáshoz a világ legnagyobb pénzügyi piaci?** A legnagyobb pénz- és tőkepiacok földrajzilag a világ különböző helyein azonos vagy hasonló eszközökkel kereskednek. Összekötik őket a szabályozott piacok, mint például a tőzsdék, az értékpapír-elszámoló házak, az információáramlás vagy a technológiának köszönhetően maguk a kereskedési rendszerek.

64–65. A pénzügyi közvetítők

A Mi a közvetítők szerepe?

B Kik az intézményi befektetők?

C Milyen egyéb közvetítők vannak?

A Mi a közvetítők szerepe?

A vak majom

Molnár Peti egy napon furcsa hirdetésre bukkant az interneten: fektesse pénzét a Vak Majom Befektetési Alapba! Először azt hitte, hogy tréfa, de aztán kiderült, hogy az ajánlat komoly, és valódi pénzügyi szolgáltató áll mögötte. Amikor este elmesélte a családnak, hatalmas nevetés támadt, majd mindenki ötletelni kezdett: Szalmaláng Befektetés, Tiszavirág Ügynökség, Kártyavár Pénzügyi Közvetítő – jöttek a jobbnál jobb nevek. Végül komolyra fordították a szót, és abban maradtak, hogy mindegy, hogy hívják a szolgáltatót, a lényeg, hogy mindig pontosan tudjuk, mibe fektetjük a pénzünket.

- 1 Mi a véleményed, a befektetőket mennyire befolyásolja döntésük során a választott szolgáltató neve, valamint az, amit a külvilág felé mutat magáról?
- 2 Írj össze öt szempontot, amely alapján befektetőt választanál, majd tedd ezeket fontossági sorrendbe!
- 3 Nevez meg az eddig tanultak alapján legalább öt olyan befektetési formát, amely szóba jönne, ha 10 millió forintot szeretnél befektetni!

Egy orvos gyógyítson jól! A csatár rúgjon gólokat, az atomerőmű termeljen áramot! Nem kell mindenkinek szükségszerűen értenie a pénzügyekhez, elég, ha az ember megtalálja a megfelelő partnert pénzügyei intézéséhez.

Amennyiben pénzügyeink sokrétűek, érdemes lehet pénzügyi közvetítő segítségét igénybe venni. Az ő legfontosabb feladatuk a megtakarítók és a forrást igénylők közötti kapcsolat kialakítása és folyamatos fenntartása. Ez a háztartások, családok esetében éppúgy igaz, mint a nagyobb tőkeigényű vállalkozások tekintetében.

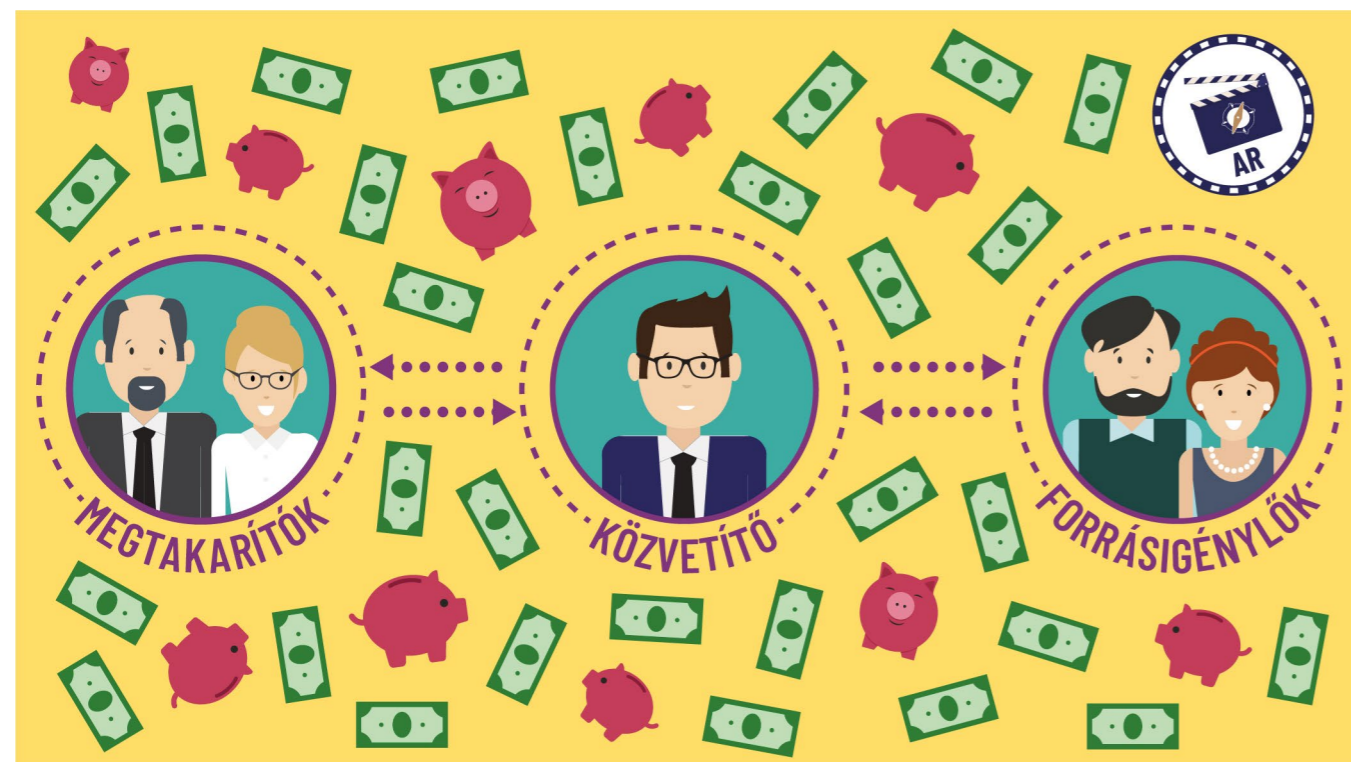
A pénzügyi közvetítőktől azt várjuk, hogy szakértelmükkel mérjék fel az igényeinket, és ennek megfelelően ajánljanak kielégítő számú megoldást a számunkra, hogy minél több termékből választhassunk a piacról. Ezért vagy hajlandók vagyunk közvetlenül fizetni, vagy tudomásul vesszük, hogy a közvetített termék gazdája a közvetítési tevékenységért jutalékot fizet, amelyet beépít az általunk fizetett árba.

A pénzügyi közvetítés legkorábbi és több évszázadon át egyeduralgó formája a banki – mai szóhasználatlal élve a hitelintézeti – tevékenység volt. Az idők során sokat változott, gazdagodott a banki szolgálta-

tások köre. A napjainkban tevékenykedő bankok – sok esetben nemzetközi bankcsoportok – a banki, befektetési és biztosítási szolgáltatások széles körét nyújtják. A bankok tulajdonosai (részvényesei) részéről megnyilvánuló jövedelmezőségi elvárások versenyre, valamint folyamatos technológiai és ter-

mékfejlesztésre ösztönzik a piaci szereplőket. Hitelintézetekkel (bankszerűen működő pénzügyi közvetítőkkel) a háztartások elsősorban megtakarítási döntések meghozatalakor, bankszámla vagy bankkártya használatkor, valamint hitelfelvétel esetén kerülnek kapcsolatba.

A pénzügyi közvetítők csoportosítása		
Banki pénzügyi közvetítők	Nem banki pénzügyi közvetítők	
Kereskedelmi bankok	Intézményi befektetők	Egyéb nem banki közvetítők
Takarék- és hitelszövetkezetek	Befektetési alapkezelők	Pénzügyi vállalkozások („lízingcégek”)
Jelzálogbankok	Biztosítók	Befektetési vállalkozások („brókercégek”)
Lakástakarék-pénztárak	Nyugdíjpénztárak	

Jó, ha tudod!

A „vakmajom-elmélet” Burton Malkiel nevéhez kötődik, aki a „Bolyongás a Wall Streeten” című könyvében kifejtette: ha bekötjük egy majom szemét, és a kezébe adunk egy dobónyilat, melyet a Wall Street Journal részvényeket felsoroló oldalára dobál, majd a majom által eltalált részvényeket megvesszük, közel ugyanazt az eredményt érhetjük el, mint a profi befektetők. Az elméletet népszerű lett, például a Wall Street Journal is éveken át közölte „vakmajom-portfólió” eredményeket. A tanulság: a befektetések esetében is igaz, hogy a vak tyúk is talál szemet. De ha nincs időnk pénzt és energiát nem kímélve napi 24 órában a befektetéseinkkel foglalkozni, akkor jobb, ha a pénzünket tanult, profi szakemberre bízunk.

TIPP

A pénzügyi közvetítők által végzett tevékenységek Magyarországon felügyeleti engedélyhez vagy bejelentéshez kötöttek. Ennek ellenére rendszeresen előfordulnak olyan vállalkozások, amelyek engedély nélkül, jogosulatlanul végeznek közvetítői tevékenységet. Rájuk általában jellemző, hogy rövid futamidő alatt kimagasló garantált hozamot ígérnek, lemásolják legális és sikeres cégek ismertetőjegyeit, agresszív reklámkampányt folytatnak, és helyi engedélyük hiányát külföldről végzett tevékenységként állítják be. Ezek a vállalkozások elkerülendőek, adataikat az MNB rendszeresen közzéteszi. (MNB, figyelmeztetések).

B Kik az intézményi befektetők?

Góltoló

Molnár Évi nem rajong a labdarúgásért, de a bátyjával együtt örült, hogy a magyar csapat kijutott az Európa-bajnokságra. A torna lázában égve Peti megkérte, hogy segítsen kitalálni egy, a focihoz kapcsolódó játékot. Évi azt javasolta, hogy minden barátjukkal tippeltessek meg a meccsek végeredményét, majd a legtöbb pontot szerzőt a többiek közösen hívják meg vacsorázni. Apunak nagyon tetszett az ötlet, a szabályok kidolgozása közben meg is jegyezte, sok hasonlóság van a játék és a befektetési alapkezelők működése között, végtére azok sem csinálnak mást, csak „fogadásokat kötnek”, hogy melyik „bajnokságban” melyik „csapat” lesz a legsikeresebb.

- 4 A befektetési alapok megismerése után készíts ábrát, amely a befektetési alap szereplőit és működését mutatja be!
- 5 Vizsgáld meg Peti játékát abból a szempontból, hogy ki a letétkezelő, mekkora a befektetések névértéke, mi a lejárat időpontja, és kik a résztvevők!
- 6 Milyen ötleted lenne egy befektetési alap szervezéséhez? Írj két fontos érvet, miért érdemes ebbe az alapba pénzt fektetni!

A pénzügyi közvetítés sajátos szereplői az intézményi befektetők, amelyek összegyűjtik a háztartások és részben a vállalkozások megtakarításait, azokat különböző kollektív befektetési formák keretében kezelik, és a pénz- és tőkepiacokon befektetnek. Intézményi befektetőkkel a háztartások leginkább biztosítások, nyugdíjpénztári befizetések révén, illetve befektetési jegyek vásárlásakor kerülnek kapcsolatba.

Amikor egy ilyen intézmény ügyfele eseti (például befektetési alap esetében) vagy rendszeres (például nyugdíjpénztár esetében) befizetéseket teljesít, az így keletkező megtakarításait általában olyan hosszú távú értékpapírokba fektetik, amelyek leginkább biztosítják a nyugdíjpénztár, befektetési alap vagy biztosító jövőbeni kifizetéseit (és a pénzügyi intézmény bizonyos hasznát).

Ezektől az intézményektől azt várjuk, hogy attól függően, mekkora a kockázatvállalási hajlandóságunk, segítsenek nekünk a megtakarításaink gyarapításában. Szakértelmükért és szolgáltatásukért cserébe észszerű mértékben, piaci alapon még pénzt is hajlandóak vagyunk fizetni.

A háztartások befektetéseinek között viszonylag gyakran szerepelnek a befektetési alapok által kibocsátott befektetési jegyek. A befektetési alapok a háztartások megtakarításainak, illetve a vállalatok átmenetileg nem használt pénzeszközeinek össze-

gyűjtésére és befektetésére szakosodott pénzügyi közvetítők.

A befektetési alap a befektetők közös tulajdonában lévő vagyontömeg, amelyet egy profi befektető, az alapkezelő hoz létre, majd kezel folyamatosan.

A befektetők ebből a közös vagyontömegeből a befektetési jegyek révén részesednek, melyeket az alapot kezelő befektető folyamatosan ad és vesz.

A közös vagyonból az egy befektetési jegyre jutó hányadot az egy jegyre jutó nettó eszközérték mutatja meg, amely lényegében nem más, mint a befektetési jegy árfolyama. Amikor magánszemélyként választunk a befektetési alapok közül, azt is eldönthetjük, hogy milyen befektetési időtávban gondolkodunk, illetve a magasabb hozam reményében mekkora kockázatot vagyunk hajlandóak vállalni.

TIPP

A befektetési alapok közötti választáshoz hasznos segítség lehet a Befektetési Alapkezelők és Vagyonkezelők Magyarországi Szövetségének (BAMOSZ) honlapja.

Az intézményi befektetők működése

Jó, ha tudod!
 A befektetési alap választása során érdemes az egyes alapok jellegének megfelelő befektetési összetételek közül választani:

- a kevésbé kockázatos, bankbetétekbe és rövid lejáratú állampapírokba fektető pénzügyi,
- a jellemzően hosszabb lejáratú államkötvényekbe fektető állampapír- vagy,
- a kockázatosabb, vállalatok részvényeit vásároló részvény- vagy ingatlanalapok közül.

C Milyen egyéb közvetítők vannak?

Az új autó
 Molnár aput hatalmas öröm érte: a munkáltatója fizetésemelés helyett felajánlotta neki, hogy a cég segítségével 50%-os kedvezménnyel lízingelhet egy családi autót. Így régi vágya teljesülni látszik: új autóba ülhet a család! Anyu viszont aggodalmaskodik, hogy fogja bírni a családi költségvetés ezt az újabb kiadást. Apu győzködi, mivel szerinte a lízing nem más, mint egy kedvezményes bérlet, a díj felét ráadásul nem is nekik kell állniuk...

- 7 Számold ki, hogy összesen mennyi pénzt kell kifizetniük Molnáréknak, ha 5 éven át havonta 25 ezer forint a lízingdíj!
- 8 Igaza van-e anyunak? Lapozz vissza a könyv családi költségvetésről szóló leckéjéhez, és nézd meg, hogy befér-e az új autó lízingdíja Molnárék kiadásaiába!

A pénzügyi közvetítők között egyre több a szakosított intézmény, amely speciális szolgáltatásokat kínál. Az egyik legfontosabb ilyen szolgáltatás a lízing, amely három elemből áll össze: bérbeadás, adásvétel és hitelezés. Attól függően, hogy melyik elem a hangsúlyosabb, beszélhetünk az egyes lízingtípusokról. Az egyes típusok közötti választás a lízingbe vevő üzleti céljaitól függ.

Operatív lízingre akkor kerül sor, ha egy vállalkozás nem rendelkezik elegendő tőkével egy nagy értékű berendezés, gépsor megvásárlásához, illetve várhatóan csak meghatározott ideig használná a termeléséhez ezeket a berendezéseket. Ekkor egy bérleti szerződést, operatív lízinget köt a lízingbe adóval megosztott üzemeltetési költségekkel,

ahol a lízingtárgy (például egy gyártósor) a futamidő végén nem kerül a lízingbe vevő tulajdonába.

A másik típus, a pénzügyi lízing további két típusba sorolható: nyílt végű és zárt végű pénzügyi lízinget különböztetünk meg.

- A nyílt végű pénzügyi lízingszerződés lejártakor a lízingbe vevő eldöntheti, hogy:
- a lízing tárgyát maradványértéken (a használatot figyelembe véve csökken a gép értéke) megveszi, és tulajdonossá válik,
 - új lízingszerződést köt, de már a maradványértéket figyelembe véve,
 - eláll a további együttműködéstől.

Zárt végű pénzügyi lízing esetében a maradványérték megfizetésével a lízingbe vevő automatikusan tulajdonossá válik. A vállalatokon kívül ez utóbbit a háztartások, magánszemélyek is kedvelik, többnyire az autóvásárlást szokták lízing formájában hiteleztetni.

A pénzügyi lízing esetében a lízingdíj nagymértékben tartalmaz hitelkamatot, de ennél is többet kell fizetni, ha többlétszolgáltatást szeretnénk igénybe venni. A személyautó példájánál maradvány az autót a lízingbe vevő használja, ő fizeti a tankolást is, de a szervizelést vagy a téligumi-tárolást már nem feltétlenül, mert a havi lízingdíjba ez már bele lehet építve.

Az alaptípusok mellett a lízing fajtái nagyon változatosak, ami miatt ez a szolgáltatás a vállalkozások körében igen népszerű.

Az operatív lízing modellje

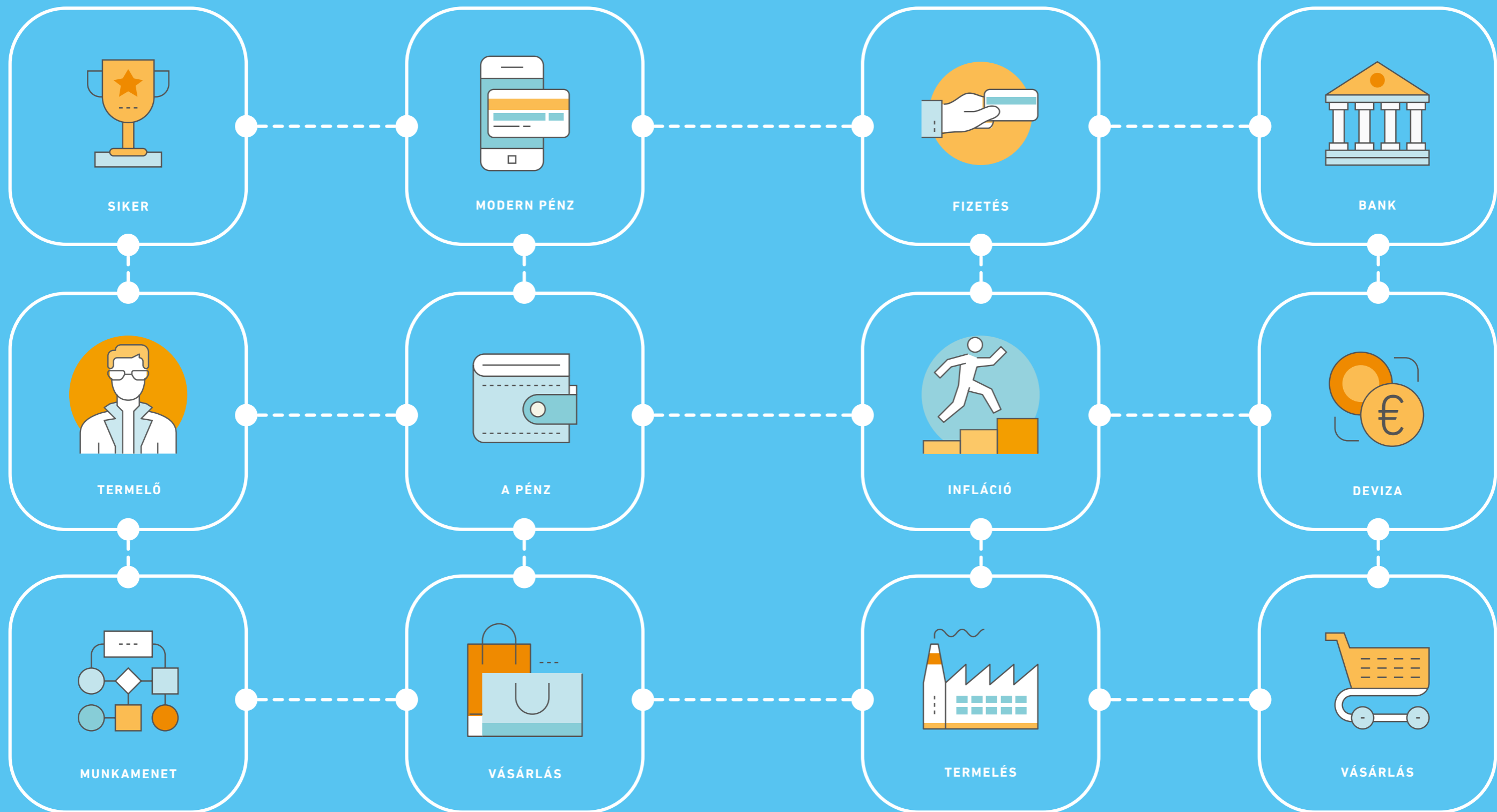
TIPP
 A lízingről további információkhoz juthatsz a Magyar Lízingszövetség oldalán.

Jó, ha tudod!
 Pénzügyi közvetítő segítségével egy lízing- és egy hitelszolgáltatást is össze tudunk hasonlítani, mert elképzelhető, hogy az ügyfél egyedi igényeitől függően hol az egyiket, hol a másikat célszerűbb igénybe venni. A lízing tárgya lehet: gép, autó, számítógép, ingatlan, de még munkaerőt is lehet lízingelni, például hajótervező mérnököket vagy szüretelő időnyomunkásokat.

Összefoglalás

- MI a pénzügyi közvetítők szerepe?** A pénzügyi közvetítők legfontosabb feladata a megtakarítók és a forrást igénylők közötti kapcsolat kialakítása és folyamatos fenntartása. Szakértelmükkel felméri az igényeinket, és ennek megfelelően ajánlanak megoldásokat számunkra, hogy minél több termékből választhassunk a piacról.
- Kik az intézményi befektetők?** A pénzügyi közvetítés sajátos szereplői az intézményi befektetők, akik összegyűjtik a háztartások és részben a vállalkozások megtakarításait, amelyeket különböző kollektív befektetési formák keretében kezelnek, és a pénz- és tőkepiacokon befektetnek.
- Milyen egyéb közvetítők vannak?** Egyre több a szakosított intézmény, amely speciális szolgáltatásokat fejleszt. Az egyik legfontosabb ilyen szolgáltatás a lízing. Ez három elemből áll össze: bérbeadás, adásvétel és hitelezés. Attól függően, hogy melyik elem a hangsúlyosabb, beszélhetünk operatív, illetve nyílt és zárt végű pénzügyi lízingről.

Függelék

Fogalomtár

Adó: közvetlen ellenszolgáltatás nélküli jövedelemátengedés, amelyet az állam kényszer útján hajt be.

Adóhatóság: az adók, járulékok és adójellegű terhek megállapításával, beszedésével, adóellenőrzéssel megbízott szerv, hatóság. Magyarországon a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) és az önkormányzatok jegyzői látják el az adóhatósági feladatokat.

Adórendszer: azoknak az adóknak (adónemeknek), adójellegű jövedelem-elvonásoknak és beszedési módjának az összessége, amelyeket egy adott államban együtt, egyszerre alkalmaznak.

Adósságfék-szabályozás: az adókat védi a túlzott eladósodottságtól. Megakadályozza, hogy a hitelfelvevők a igazolt havi jövedelmükhöz képest túlságosan nagy törlesztési teherrel járó új hitelt vegyenek fel.

Alaptőke: a vállalkozások rendelkezésére álló anyagi és nem anyagi javak összessége, amelynek nagyságát és összetételét a jogszabály (társasági törvény) előírhatja.

Allokációs (erőforrás elosztó) feladatkör: az állam egyik funkciója, amelynek keretében a társadalmi szükségletek kielégítésére állít elő javakat (közjavak) és nyújt szolgáltatásokat.

Annuitásos hitel: azonos részletfizetésű vagy egyenlő részletekben törlesztendő hitel. A hitel futamideje alatt a törlesztőrészek nagysága állandó. A törlesztőrészlet változó arányban tartalmaz tőketörlesztést és kamatot.

Aranypénz (illetve általában a nemesfém pénzek): értékállóságuk, oszthatóságuk, tartósságuk, egyneműségük, hordozhatóságuk, forgalomképességük és könnyű felismerhetőségük miatt vették át az általános csereeszköz szerepét az árupénzekről. Belső értékkel rendelkeztek.

Általános forgalmi adó (ÁFA): szolgáltatásnyújtás, illetve termékértékesítés után fizetendő adó, melyet a termelés és a forgalmazás minden szakaszában a hozzáadott érték után meg kell fizetni. Közvetett adó, mert az adót viselő és az adóterhet megfizető elkülönül.

Állam: olyan földrajzi, területi egység, melyet országhatárok vesznek körül, önálló jogrenddel (alkotmány) bír, politikailag független, és nemzetközileg elismert. Az országhatárok részben hosszú történelmi fejlődés során kialakult természetes határok (pl. hegy, folyó mentén stb.) vagy elméleti úton megállapított mesterséges határok (pl. szélességi vagy hosszúsági körök).

Államadósság: az államháztartás adóssága az államkincstár által igénybe vett és még vissza nem fizetett hitelek összege.

Államadósság Kezelő Központ Zrt. (ÁKK): alapvető tevékenysége, hogy az éves költségvetési törvény alapján

gondoskodik a központi költségvetés fizetőképességének fenntartásáról; az államadósság, valamint az állam átmenetileg szabad pénzeszközeinek kezeléséről.

Államháztartás: a közösségi feladatok ellátását, működtetését szolgáló „pénztárca”. A közösségi feladatok jelentkezhetnek: központilag (országosan), régiókban és a helyi településeken.

Államkötvény: az állam által kibocsátott, egy évnél hosszabb lejáratú, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír. Az államadósság finanszírozásának egyik eszköze.

Állampapír: az állam által kibocsátott értékpapír, amely az államadósság finanszírozására hivatott. Ide tartoznak a különböző lejáratú kötvény jellegű papírok..

Állami Számvevőszék (ÁSZ): az állam legfőbb pénzügyi ellenőrző szerve, amelynek feladata minden olyan terület ellenőrzése, ahol közpénzt kezelnek, illetve használnak fel. Az ÁSZ a munkájáról az országgyűlésnek számol be.

Ár: a termékek és szolgáltatások piacon kialakult, pénzben kifejezett cserearánya.

Árfolyam: valamely valuta egy egységének egy másik ország pénznemében kifejezett ára.

Árfolyamkockázat: a deviza (forintban kifejezett) árfolyamának változásában rejlő kockázat.

Áru: minden, ami adásvétel tárgyát képezi.

Áruhitel: a fogyasztási kölcsönök egyik formája, amelyet az áru vásárlásának helyszínén lehet igényelni, mely lehetővé teszi, hogy azonnal hazavigyük a kiválasztott terméket.

Árupénz: olyan áru, mely a pénzfejlődés korai szakaszában gyakorolta az egyes pénzfunkciókat, miközben sajátos „hétköznapi” használati értékkel is rendelkezett. Ilyen áruk voltak a só; balta; különböző lábas jószágok: marha, juh, ló; kagyló, gabona és még számtalan dolog.

Árutőzsde: a tőzsdék egyik fajtája, ahol fizikai áruk koncentrált adásvétele történik (pl. gyapot, gumi, virág, kávé stb.).

ATM (Automated Teller Machine): bankjegykiadó automata, amely egyszerű módot biztosít a bankszámláról történő készpénzfelvétellel.

Átutalás: a számlatulajdonos a számláját vezető hitelintézet számára megbízást ad, hogy a megbízásban megjelölt összeget számolja el bankszámlája terhére, a feltüntetett számlatulajdonos bankszámlája javára.

Baleset-biztosítás: olyan biztosítási szerződés, mely esetén meghatározott biztosítási esemény bekövetkeztekor a biztosító a biztosítási szerződésben rögzített, fix összegű szolgáltatást nyújt.

Bank: olyan profitorientált intézmény, amely betéteket gyűjt és hiteleket nyújt.

Bankbetét: a hitelintézeteknél elhelyezett pénz, amely után a hitelintézetek kamatot fizetnek, és az ügyféllel kötött szerződésben foglaltaknak megfelelően kezelnek, illetve visszafizetnek.

Bankjegy: olyan papírpénz (pénzjegy), amelyet egy arra feljogosított (azaz bankjegykibocsátási monopóliummal rendelkező) bank, a jegybank bocsát ki.

Bankkártya: elektronikus fizetési eszköz, melyet a bankok ügyfelek rendelkezésére bocsátanak.

Bankrendszer: egy állam bankjainak és azok tevékenységeinek összessége.

Bankszámla: a bank ügyfelének a számlája, amelyen a bank kezeli és nyilvántartja a nála elhelyezett pénzt, átutalásokat és kifizetéseket teljesít, illetve jóváírja az ügyfél számára átutalt összegeket, és értesíti mindezekről.

Bankszámlakivonat: ld. számlakivonat

Befektetés: a rendelkezésre álló vagyon (pénztömeg) felhasználása vagyontárgyak megvételére jövőbeni nyereség reményében. A befektetések lehetnek pénzügyi befektetések (pl.: értékpapír-vásárlás, biztosítás, betétek), ill. reálfektetések (pl.: beruházások, értékálló tárgyak, ingatlanok, ingóságok vásárlása).

Befektetési alap: a befektetők pénzének összegyűjtésére és a gazdaságba történő beforgatására szakosodott pénzügyi vállalkozások, amelyek azok számára jöttek létre, akik nem rendelkeznek megfelelő szakértelemmel és/vagy elegendő idővel ahhoz, hogy befektetési döntéseiket önállóan hozzák meg.

Befektető-védelmi Alap (BEVA): önálló jogi személy, amely a törvény rendelkezései, valamint saját szabályzatai alapján, tagjai díjbefizetései és egyéb bevételei felhasználásával korlátozott vagyoni biztosítást nyújt abban az esetben, ha valamely tagja a meghatározott ügyfélköveteléseket fedezet hiányában nem képes kiadni.

Befektetési jegy: a befektetési társaságok által kibocsátott értékpapír, ami vagyoni jogokat jelent tulajdonosának, mert az adott alaptól való részesedést testesíti meg.

Beszédési megbízás (inkasszó): olyan fizetési mód, ahol polgári jogi megbízás keretében a megbízott - rendszerint bank - arra vállalkozik, hogy megbízója helyett annak követelését az adóstól beszedi. Létezik azonnali, határidős, illetve csoportos inkasszó is.

Betegségbiztosítás: olyan biztosítási szerződés, amely esetén a szerződésben meghatározott egészségkárosodások megtörténtekor a betegellátás idejére kezelési vagy jövedelemplótló támogatást nyújt a biztosító.

Betétbiztosítás: ha egy hitelintézet fizetéseképtelensége

miatt az ott lévő bankbetét nem vehető fel, akkor az OBA 20 munkanapon belül az ügyfél részére kártalanítást fizet.

Betétgyűjtés: pótlólagos forrást biztosítanak a bank számára, ezzel egy időben a banknak tartozása keletkezik a pénztulajdonossal szemben.

Betéti kamat: a betétszámlán lekötött összeg után járó kamat, mely a lekötés időtartamától és a betétként elhelyezett összeg nagyságától függ. Kamatveszteséggel jár, ha az ügyfél a lejárat előtt akar a pénzéhez jutni.

Betéti (debit) kártya: a bankkártya azon fajtája, amelynél az ügyfél kártyafedezeti számlája vagy a folyószámlája egyenlegének erejéig bonyolíthat fizetéseket, s azok értékével a kibocsátó bank azonnal vagy rövid időn belül megterheli az ügyfél számláját. Ilyen kártya esetében az ügyfél minden esetben a számlán lévő pénzt költi.

Betéti társaság (bt.): olyan jogi személyiséggel rendelkező társaság, amelynek tagjai a betéti társaság létesítésére irányuló társasági szerződés megkötésével legalább az egyik tag (a beltág) vállalja, hogy a társaságnak a társasági vagyon által nem fedezett kötelezettségeiért a többi beltaggal egyetemlegesen köteles helytállni, míg legalább egy másik tag (a kültag) a társasági kötelezettségeikért nem tartozik helytállási kötelezettséggel.

Beruházás: termelőeszköz előállítás vagy vásárlása (pl. gépek vásárlása, új üzemelegység létrehozása), ami a vállalkozás tőkeállományának (vagyis a termelőeszközök állományának) növekedésével jár.

Bér: a munkaerő, mint termelési tényező ára, a munkavállaló jövedelme, amelynek nagyságát piaci (kereslet és kínálat) és nem piaci tényezők (szakszervezetek, állam) határozzák meg.

Bérleti díj: a földért, a természeti tényezőkért (mint termelési tényezők használatáért) fizetett díj. A díj egyik része az adott termelési tényező pusztán használatáért fizetett díj, míg a másik rész a tőkebefektetések kamata, hiszen számos tőkebefektetéssel növelhető ezek értéke.

Biztosítás: az előre nem látható, véletlenszerűen bekövetkező vagy majd valamikor biztosan bekövetkező, anyagi következményekkel is járó eseményre való felkészülést szolgálja.

Biztosító: biztosítási tevékenység folytatására jogosult szervezet.

Biztosítási díj: a biztosító kockázatvállalásának ára, ami a biztosítottak költsége.

Biztosítási esemény: olyan jövőbeli esemény, amelynek bekövetkezése esetén biztosítási szolgáltatás jár, amit a biztosítási szerződésben rögzítenek a felek.

Biztosítási szerződés: olyan szerződés, amely alapján a biztosító meghatározott jövőbeni biztosítási esemény bekövetkeztétől függően bizonyos összegnek megfizetésére vagy más szolgáltatás teljesítésére, a biztosított (illetve a szerződő fél) pedig díj fizetésére kötelezi magát.

Boldog Bolygó Index (HPI = Happy Planet Index): az emberi jólét elérésének ökológiai hatékonyságát méri. A HPI három különálló jelzőszámot foglal magában: a várható élethosszt, az étellel való elégedettséget és az ökológiai lábnyomot.

Bróker: tőzsdei alkusz (tőzsdeügynök), aki megbízói számára tőzsdei vagy azon kívüli üzletet köthet.

Brókercég: olyan pénzügyi vállalkozás, amely megfelelő megbízási díj ellenében az értékpapírok tőzsdei és tőzsdén kívüli adásvételét végzi.

Bruttó bér: az a bér, amely a munkaszerződésben szerepel általában egy hónapra meghatározva.

Bruttó hazai termék (angolul **GDP =** Gross Domestic product): az adott országban egy év alatt előállított új termékek és szolgáltatások összértéke (beleértve a külföldi cégek által az országban előállítottakat is).

Bruttó nemzeti jövedelem (angolul **GNI =** Gross National Income): nem tartalmazza a külföldi tulajdonú vállalatok által belföldön keletkezett jövedelmet, de számba veszi a hazai cégek által külföldön előállított jövedelmet is.

BUBOR (Budapest Inter-Bank Offered Rate – Budapest Bankközi Forint Hitelkamatláb): a magyarországi kereskedelmi bankok egymásnak nyújtott hitelei után felajánlott kamatokból kiszámított átlagos kamatláb. Az átlag kiszámításának módját a Magyar Forex (**foreign exchange** rövidítése, magyarul devizapiacnak mondhatjuk) Társaság szabályzata rögzíti. A BUBOR-hoz szokták viszonyítani más hazai hitelek kamatait.

Budapesti Értéktőzsde (BÉT): a Magyarországon működő értéktőzsde neve.

BUX-index: a BÉT hivatalos indexe, meghatározott részvény (döntően vezető részvények) együttes árfolyammozgását mutatja.

Cash flow (CF): pénzáramlás, ami nem más, mint különböző időpontban esedékes, összetartozó pénzforrások képződésének és felhasználásának folyamata egy meghatározott időszak alatt.

Chipkártya: olyan bankkártya, amelyen a mágnescsík helyett chipben rögzítik az adatokat. Csak elektronikus környezetben használható.

Csereeszköz- (forgalmi eszköz) funkció:, a pénz ebben a funkciójában az árucserét közvetíti, így az eladásra kínált árut először pénzre és ezt a pénzt akár egy másik piacon egy másik árura lehet cserélni.

Deficit: hiány, kiadási többlet, az államháztartással összefüggésben azt jelenti, amikor az állami kiadások meghaladják a bevételeket.

Defláció: tartós, általános árszínvonal-csökkenés. Az infláció ellentettje, ilyenkor az inflációs ráta negatív, a pénz vásárlóereje nő.

Deviza: külföldi valutára szóló követelés.

Devizaárfolyam: egy devizának egy másik devizában kifejezett ára.

Diákhitel: a felsőoktatásban résztvevő diákok által felvehető rendkívül előnyös hitelforma, melynek célja, hogy esélyt, lehetőséget teremtsen mindenki számára a felsőoktatásban való részvételre.

Direkt eszközök: azok a jegybanki eszközök, amelyekkel a jegybank közvetlenül szabályozza például a betéti vagy a hitelkamatok azon szintjét, amelyet a bankok ügyfeleikkel szemben alkalmazhatnak, vagy valamilyen mennyiségi korlátot határoznak meg a hitelezésben.

Diszkontálás (jelenérték-számítás): a jövőbeli pénz jelenbeli értékének a meghatározása.

Diszkont Kincstárjegy: az állam által kibocsátott, általában 3 és 12 hónapos futamidejű, nem kamatozó értékpapír, amelyet névérték alatt, diszkont áron (ez a vételár) bocsátanak ki. A névérték kifizetése lejáratkor, egy összegben, az árfolyam-nyereségadó levonása után kerül kifizetésre. A hozam a névérték és a vételár közötti különbség. Magán-személyek, cégek, intézmények egyaránt vásárolhatják.

Dömpingár: nagyon alacsony, lényegében az árak minimumaként általános határnak elfogadott változó költségeknél kisebb ár. Alkalmazásával az egyébként jól működő versenytársak kiszoríthatók egy ország piacáról. Ezt a fajta gazdasági visszaélést Magyarországon a Gazdasági Versenyhivatal bünteti.

E-banking: olyan elektronikus banki, pénzügyi szolgáltatás, amelynek segítségével egyszerűen, gyorsan, biztonságosan (telefonon, mobiltelefonon vagy interneten keresztül), jellemzően a hét bármely napján lebonyolíthatók a pénzügyi ügyletek.

Egészségbiztosítás: olyan biztosítási szerződés, amely baleset- és betegségbiztosításban meghatározott kockázatokra egyaránt szól.

Egyéb bankszolgáltatások: a banknak sem követelése, sem tartozása nem keletkezik ezen ügyletek során. A bankok meghatározott díj ellenében végzik e tevékenységeket.

Egyensúlyi (piactisztító) ár: az az ár, ahol a termékből eladásra felkínált mennyiség pontosan megegyezik a vásárolni szándékozott mennyiséggel (vagyis amely ár mellett minden elkel a piacon, és többletkereslet sem jelentkezik).

Egyetemleges felelősség: azt jelenti, hogy a gazdasági társaság tagja a társaság hitelezőivel szemben a többi taggal együtt korlátlanul, vagyis saját vagyonával felel.

Egyéni vállalkozás: a vállalkozások legegyszerűbb formája, amelynél az induláshoz szükséges tőkét saját vagyonból kell biztosítani, és működése is saját munkán alapszik (esetleg családtagok, néhány alkalmazott segítségével). Egyéni vállalkozást – vállalkozói igazolvánnyal – nagykorú, cselekvőképes, állandó lakóhellyel rendelkező magyar állampolgárként lehet alapítani.

Egy főre jutó GDP: az ország nominális GDP-jének összege/az ország lakosságának száma.

Egységesített Betéti Kamatláb Mutató (EBKM): egy mérőszám, mely éves szinten %-ban határozza meg az egyes pénzügyi termékek (pl. betétek) tényleges hozamát.

Egyszerű kamat: a kamatszámításnak az a módszere, amikor a kezdő összeg kamatozik, vagyis a korábbi időszak kamatai nem növelik a tőkeállományt.

Egyszintű bankrendszer: a bankrendszer olyan formája, amelyben a központi bank (vagy a hozzá kötődő szakosított pénzüintézetek) közvetlen kapcsolatban áll a gazdálkodó alanyokkal (háztartás, vállalat, állam, külföld), tehát vezeti számláikat, és hitelt folyósít számukra. Az egyszintű bankrendszer tipikus példái a szocialista országokban alakultak ki.

Elsődleges piac: az értékpapírpiacnak az a része, amelyen az értékpapírok kibocsátásra kerülnek.

Elszámolási eszköz (elszámolási egység, értékmérő): ebben a funkciójában a pénz kifejezi az áruk értékét, összemérhetővé, összehasonlíthatóvá teszi a különböző árukat elősegítve ezzel a gazdasági kalkulációt.

Emberi erőforrás: a munkaerő és a vállalkozó együttesen alkotják a termelés emberi erőforrását, ami sajátos jellemzőkkel bír, például újratermelhető, fejleszthető, vagyis magasabb minőségi fokon képes újratermelni önmagát, rendkívül innovatív, képes befolyásolni saját tevékenységét.

Erőforrás: ld. termelési tényező

Euró: az EU közös pénze, 2002. január 1-jén megjelentek az eurós bankjegyek és érmék, melyek felváltották a nemzeti valutákat.

Euróövezet (eurózóna): azon országok együttese az Európai Unión belül, ahol az euró a hivatalos pénznem.

Európai Központi Bank (EKB): az EU jegybankja, fő feladata a monetáris unióban bevezetett közös pénz, az euró kibocsátása, működtetése és stabilitásának megőrzése.

Export: kivitel, azon termékek és szolgáltatások összessége, amelyeket belföldön állítanak elő és külföldön használnak fel.

Externália: külső gazdasági hatás, amikor egy bizonyos tevékenységből származó költségek vagy előnyök olyan szereplőnél jelennek meg, aki a tevékenységben nem kívánt részt venni (például környezetszennyezés).

Életbiztosítás: a biztosítások egyik nagy csoportja, mely az életünkben bekövetkező eseményekre, elsősorban halálra vagy a szerződésben meghatározott más eseményre (például egy adott életkor elérése, születés, nyugdíjazás) vonatkozik.

Életszínvonal: az életminőség statisztikai vizsgálata, az a jóléti szint, amely a különböző szükségletek kielégítésének lehetőségét jelzi. Mérése nehéz, mert az életszínvonalat számos tényező befolyásolja (a jövedelmek alakulása, a lakáskörülmények, az étkezés színvonala, az egészség-

ügyi, kulturális, szociális szolgáltatás színvonala stb.).

Érintőkártya: olyan bankkártya, amelyen a mágnescsík helyett ezekben is egy chipben rögzítik az adatokat, elegendő csak a kártyaolvasó elé tartani őket a fizetésekor.

Építményadó: a helyi adók fajtája, az önkormányzat illetékességi területén fekvő lakás céljára szolgáló, valamint nem lakás céljára szolgáló építmények után vetheti ki.

Értékmérő funkció: ld. elszámolási eszköz

Értékpapír: valamilyen vagyoni jogot megtestesítő okirat.

Értékpapírpiac: az értékpapírok adásvételének, a kereslet és a kínálat összetalálkozásának a helyszíne.

Értéktőzsde: az értékpapírok koncentrált piaca, ahol értékpapírok, devizák, nemesfémek stb. adásvétele történik.

Felelősségbiztosítás: a biztosítások egyik legelterjedtebb típusa, amelyben a biztosított által harmadik személynek okozott károk megtérítése a cél. Legismertebb típusai: kötelező gépjármű felelősségbiztosítás, szakmai-, termék felelősségbiztosítás.

Felhalmozási (kincsképző) eszköz: a pénz ebben a szerepben jelenik meg, amikor kikerül a forgalom területéről, és később kerül felhasználásra.

Felosztó-kirovó rendszer: az állami nyugdíjbiztosítás egyik típusa, amelynek fontos sajátossága, hogy a nyugdíjak összege attól is függ, hogy mekkora a fizetésért dolgozó emberek és a nyugdíjasok aránya.

Fenntarthatóság szemlélete: a jelenben felmerülő szükségleteket oly módon kell kielégíteni, hogy ezzel ne csökkentjük az esélyét a jövő generáció szükségletkielégítésének.

Fiskális politika: ld. költségvetési politika

Finanszírozás: a vállalkozás pénzzel való ellátása. A finanszírozás biztosítja az induláshoz, a befektetéshez szükséges pénzforrást, ami történhet saját forrásból és idegen forrásból is.

Fizetési eszköz: a pénz ebben a szerepkörében önálló életet él, időben elszakad az áruk és szolgáltatások áramlásától, például amikor hitelre vásárolunk, és később a hitel törlesztésére kerül sor, vagy az adó befizetésére.

Fizetési forgalom lebonyolítása: a kereskedelmi bankok közreműködnek a pénztulajdonosok közötti pénzmozgások, a pénzforgalom lebonyolításában.

Fizetési módok: ld. pénzforgalom

Fogyasztó: bárki, aki szükségletkielégítés céljából termékeket/szolgáltatásokat vásárol, a fogyasztók lehetnek nemcsak az egyének, hanem közösségek, intézmények is.

Fogyasztási cikkek: a háztartások által keresett termékek és szolgáltatások összessége.

Fogyasztási hitel: a háztartások szereplői (természetes személyek) által igénybevett kölcsön, amit a mindennapi élet kiadásainak finanszírozására fordíthatnak.

Fogyasztói árindex (CPI): az infláció jelzésére is szolgáló indexszám. Méri a lakosság által megvásárolt áruk, igény-be vett szolgáltatások árának átlagos változását egy meghatározott időszakban.

Fogyasztóvédelem: alapvető feladata a fogyasztói alapjogok fokozott, körültekintő védelme, érvényesülésük figyelemmel kísérése, sérülésük esetén a szükséges intézkedések megtétele.

Folyószámla: olyan bankszámla, mely az ügyfél pénzforgalmának a lebonyolítását szolgálja.

Folyószámlahitel: átmeneti pénzhány fedezetére szolgáló hitel, ami a folyószámlához kapcsolódik, és meghatározott összegig külön engedély nélkül igénybe vehető.

Futamidő: időtartam, mely hitel esetén a hitel folyósítása és lejárata között eltelt időszakot jelenti, míg befektetések esetén, például kötvénylvásárláskor a kötvény kibocsátása és visszafizetése közötti időszakról van szó.

Gazdaság: az ország gazdasági szereplőinek összessége és a köztük lévő kapcsolatok, kölcsönhatások rendszere.

Gazdasági rendszer: a szükségletek kielégítésére alkalmas javak és szolgáltatások előállításának, szétosztásának és fogyasztásának mechanizmusát jelenti egy adott társadalomban.

Gazdasági társaság: olyan jogi személyiséggel rendelkező szervezet, amely üzletszerű közös gazdasági tevékenység folytatására a tagok vagyoni hozzájárulásával jön létre, önálló cégnévvel rendelkezik.

Gazdaságpolitika: a kormányzat tudatos beavatkozása a gazdaság működésébe, a gazdasági folyamatok tervezett befolyásolása a társadalmi igazságosság és gazdasági hatékonyság értékeinek mentén.

Gazdasági Versenyhivatal (GVH): a piaci verseny tisztaságán őrködő államigazgatási szerv, mely az Országgyűlés felügyelete alatt működik. Fellép, ha a vállalkozások megtevesztik a fogyasztókat, ha a kivételesen erős piaci helyzetben levő cégek visszaélnek erőfölényükkel, ha a vállalkozások versenyt korlátozó megállapodást kötnek (kartelleznek).

Globalizáció: a gazdaság, a politika, a kultúra, a kereskedelem és a kommunikáció nemzetközi összefonódását jelenti.

Haszonáldozat: annak a terméknek, jövedelemnek vagy bármely tevékenységnek az értéke, amelyről le kell mondani valamely kiválasztott gazdasági cél érdekében.

Háztartás: azoknak a személyeknek az összességét értjük, akik közös jövedelemmel rendelkeznek, és ezt a jövedelmet közösen használják fel, vagyis közösen fogyaszt-

tanak. A háztartások tagjait többnyire rokoni szálak kötik össze, egy-egy család általában egy-egy háztartást alkot.

Háztartások erőforrásai: a munkavégző képesség, az idő, a jövedelem és a vagyon.

Helyettesítő termék: azonos szükségletet kielégítő termékek, amelyek bizonyos körülmények mellett a fogyasztásban képesek kiváltani egymást. Ilyenek például a vaj és margarin, vagy fagylalt és jégkrém termékpárok.

Helyi adók: az önkormányzatok által kivetett adók, amelyeket az adózók a lakóhelyük önkormányzatának fizetnek.

Hiperinfláció: az infláció legmagasabb fokozata, amely az árszínvonal egyre gyorsuló emelkedésében nyilvánul meg, jellemzően rendkívüli gazdasági helyzet, pl. háború következményeként.

Hitel: a kölcsöntőke ideiglenes átengedése kamat ellenében.

Hitelbírálati díj: a hitelkérelem elbírálásáért fizetett díj.

Hitelező: az, akinek az adóssal szemben pénzügyi vagy pénzben kifejezett követelése van.

Hitelkártya: olyan bankkártya, amely mögött hitelkeret áll, a hitelkártyához tartozó számlán az ügyfélnek nincs betétje, az ügyfél a bank pénzét költi.

Hitelügyletek: a bank pénzt helyez ki más gazdasági szereplőhöz, és ezáltal követelése keletkezik a hitel felvevőjével szemben.

Hozam: egy befektetésből származó nyereség, melyet a befektetett összeg %-ában határoznak meg, és amely a befektetés megtérülését mutatja meg.

Humán tőke: az emberi erőforrás végzett munkával kapcsolatos tudását, képzettségi szintjét, kompetenciáit, innovációs képességét, a munkához való hozzáállását (attitűdjét) együttesen nevezik így.

Human Development Index (= **HDI**, **Humán fejlettségi index**): az ENSZ által bevezetett mutatószám, amely a világ országainak összehasonlítását teszi lehetővé a születéskor várható élettartam, az írástudás, az oktatás és az élet-színvonal alapján.

Idegenforgalmi adó (ifa): a helyi adók fajtája, és az önkormányzatok számára teremt bevételt területenként eltérő mértékben megállapítva. Célja az idegenforgalommal kapcsolatos igények kielégítéséhez szükséges pénzügyi források megteremtése.

Idegen (külső) forrás: a pénzpiac közvetítésével történő forrásbevonás, ami lehet hitelfelvétel (bankhitel, kereskedelmi hitel, váltó), bérlet (lízing), értékpapír-kibocsátás.

Illeték: olyan kötelezettség, melyet valamilyen állami szolgáltatás igénybevételéért kell fizetni.

Import: behozatal, olyan termékek és szolgáltatások összessége, amelyeket külföldön állítanak elő, és belföldön használnak fel.

Indirekt eszközök: olyan jegybanki eszközök, amelyek a piacok működési mechanizmusán keresztül próbálják elérni a megfelelő pénzmennyiség biztosítását, valamint hatnak a pénzkereslet és a pénzkínálat alakulására. Például amikor a jegybank maga is megjelenik a pénzpiacon, és értékpapírt vagy devizát vásárol.

Infláció: tartós árszínvonal-emelkedés, amely általános áremelkedésre utal, és az egységnyi pénz elértéktelenedését jelzi.

Inflációs ráta: az infláció mérőszáma, vagyis az árváltozás mértékét megmutató hányados, ami kifejezi, hogy az előző időszakhoz képest hány %-kal emelkedtek az árak. (P₁-P₀)/P₀

Inkasszó: ld. beszédési megbízás.

Inputok: a termelésben felhasznált javak összessége, más néven termelési tényezők.

Javak: termékek és szolgáltatások, amelyek szükségletek kielégítésére alkalmasak.

Járuélékok: olyan adójellegű befizetések, elvonások, melyek a társadalombiztosítási alapok (Egészségbiztosítási és Nyugdíjbiztosítási Alap) kiadásainak fedezésére szolgálnak.

Jelenérték: egy jövőben esedékes pénzösszeg mai értéke, vagyis az az összeg, amellyel a jövőbeni pénzösszeg a mai napon egyenértékű. A jelenérték-számítás műveletét diszkontálásnak nevezzük.

Jelzáloghitel: olyan hitel, amikor a hitel fedezetéül ingatlant helyeznek jelzálogjog alá.

Jelzálogjog: a hitelező azon joga, hogy ha az adós nem törleszti számára adósságát, akkor a hitelező a zálogtárgyból ellentételezheti a követelését. A zálogtárgy lehet például ingatlan vagy gépjármű. A zálogjog célja, hogy a hitelező kockázatát csökkentse.

Jegybank: egy ország központi bankja, amely kétszintű bankrendszer esetén az első szinten áll, és ezért „bankok bankjának” is nevezik. Irányítja és szabályozza a pénz kínálatát, a pénzpiacot és az egész bankrendszert.

Jegybanki alapkamat: kamat, melyet a jegybank fizet a kereskedelmi bankoknak a nála elhelyezett betétek után.

Jóváírás: az ügyfél számlaegyenlegének a megadott összeggel való növelése.

Jövedelem: a háztartás bevétele, mely lehet pénzbeli és természetbeli juttatás. Míg a munkabér pénzbeli jövedelem, addig a pl. a gépkocsihasználat, mobiltelefon-használat természetbeli juttatásnak minősül.

Jövedéki adó: olyan adó, amelyet luxus vagy egészségre

ártalmas termék után kell fizetni, amely beépül az áfa alapjába. Ellenőrzött termelés, illetve import mellett szedhető be ez az adófajta, mely bevételt biztosít az államnak, és az egyes javak fogyasztásának befolyásolását teszi lehetővé.

Jövőérték: egy jelenbeli pénzösszeg jövőben esedékes értéke, vagyis a jelenbeli összeg kamattal megnövelve.

Kamat: a kölcsöntőke használati díja, a hitel ára. Általában a kölcsönadott összeg meghatározott %-ában fejezik ki.

Kamatláb: a kamatnak a kölcsönadott összeg meghatározott %-ában kifejezett értéke.

Kamatos kamat: a kamatszámításnak az a módja, amikor a futamidőszak alatt esedékes, de meg nem fizetett kamat növeli a tőkeállomány összegét, vagyis a kamatperiódus végén a kamatot nem fizetik ki, hanem hozzáadják a tőkéhez, és ez a következő időszakban többletkamatot eredményez.

Kartell: versenytárs vállalatok írásbeli vagy szóbeli megállapodása az egymás közti verseny korlátozására. Célja, hogy a részt vevő cégek magasabb árakat és profitot érhessenek el. Jellemzően az árak meghatározásán, a piac felosztásán, az egyes cégek által értékesített mennyiségek meghatározásán keresztül korlátozza a versenyt. A kartelleket ma a versenyjog a legtöbb országban, így Magyarországon is tiltja.

Kereskedelmi bank: a kétszintű bankrendszer második szintjén álló pénzintézet, amely pénzügyi szolgáltatásokat nyújt profit reményében, betéteket gyűjt, és hiteleket nyújt a gazdaság szereplőinek.

Kereskedelmi hitel: a vevőnek a szállító által nyújtott hitel, vagyis amikor a vásárolt áruért később kell fizetni.

Keresett mennyiség: azt az árumennyiséget jelenti, amelyet a vevők/fogyasztók adott ár mellett képesek és hajlandóak megvásárolni.

Kereslet (piaci): a vevők vásárlási szándéka egy árura vonatkozóan.

Keresleti (görbe) függvény: megmutatja, hogyan változik a termék keresett mennyisége az ár függvényében.

Keresleti infláció: az inflációnak az a típusa, amikorra kínálathoz képest megnövekedett kereslet az előidézője a tartós árszínvonal-emelkedésnek.

Kereslet törvénye: alacsonyabb árak mellett az emberek többet vesznek valamiből, míg magasabb árak mellett kevesebbet.

Kezelési költség: a banki költségek egyik fajtája. Felszámítási módja szerint kétféle lehet: egyszeri kezelési költség, amely a hitel felvételekor egy összegben fizetendő, valamint a hitel teljes futamideje alatt folyamatosan felszámított kezelési költség.

Kézpénz: a pénz egyik megjelenési formája, amikor bankjegy és érme formájában van jelen a gazdaságban.

A pénz egyik megjelenési formája

Kézpénz nélküli fizetési módok: számlapénzzel történő fizetési módok. Legelterjedtebb típusai az **átutalás**, valamint a csoportos beszedés (inkasszó).

Kétszintű bankrendszer: a bankrendszer olyan formája, amelyben a központi bank az ügyfelekkel közvetve, csak az alsóbb szinten lévő bankokon keresztül áll kapcsolatban.

A pénz egyik megjelenési formája

Kiegészítő termék: olyan termékek, amelyek fogyasztása, használata együtt történik. Ilyen termékpárok például a fogkrém-fogkefe vagy teniszütő–teniszlabda.

A pénz egyik megjelenési formája

Kincstárjegy: az állam által kibocsátott rövid távú, 1 éven belül lejáró értékpapír korábbi neve. 2017-től állampapír a neve.

A pénz egyik megjelenési formája

Kínált mennyiség: Egy adott termék kínált mennyisége azt az árumennyiséget foglalja magában, amelyet a termelők adott ár mellett képesek és hajlandók megtermelni.

A pénz egyik megjelenési formája

Kínálat (piaci): Az a termékmennyiség, amelyet az eladók (termelők, kereskedők) adott termékből képesek és hajlandók piacra vinni, eladásra felkínálni.

A pénz egyik megjelenési formája

Kínálati (görbe) függvény: megmutatja, hogyan változik az eladásra felkínált mennyiség az ár függvényében.

A pénz egyik megjelenési formája

Kínálati (költség-) infláció: az infláció olyan típusa, amikor a kínálat viszonylagos csökkenése következtében nő az árszínvonal. Lényege, hogy kisebb a vállalatok kibocsátása, mert nőttek a költségeik.

A pénz egyik megjelenési formája

Kínálat törvénye: magasabb árak mellett a termelők többet hajlandóak termelni illetve eladni valamiből, míg alacsonyabb árak mellett kevesebbet.

A pénz egyik megjelenési formája

Klasszikus bankjegy: lejáratí idő nélküli, látra szóló (azonnali) fizetési ígérvény. A bank saját váltója.

A pénz egyik megjelenési formája

Kockázat: valamilyen várt eredmény bekövetkezése körüli bizonytalanság mértéke.

A pénz egyik megjelenési formája

Kommunális adó: a helyi adók egyik típusa, amelyet a település az infrastruktúra fejlesztéséhez, valamint a környezetvédelemmel kapcsolatos feladatainak finanszírozásához szedhet be az önkormányzat.

Konvertibilitás: egy nemzeti valuta más nemzeti valutára való korlátozásmentes, szabad átválthatósága.

Korlátlan felelősség: a gazdasági társaságokban vállalt felelősségek egyik fajtája, ebben az esetben a tag a társaság hitelezőivel szemben - a társaság vagyona által nem fedezett tartozásokért - korlátlanul, általában a többi taggal egyetemlegesen a saját vagyonával felel.

A pénz egyik megjelenési formája

Korlátolt felelősség: a gazdasági társaságokban vállalt felelősségek egyik fajtája, ebben az esetben a tagok felelőssége a létesítő okiratban vállalt vagyoni hozzájárulás (törzsbetét, részvény, mellékszolgáltatás) teljesítésére

terjed ki, ezen felül a társaság tartozásaiért magánvagyonával nem felel.

A pénz egyik megjelenési formája

Korlátolt felelősségű társaság (kft.): olyan gazdasági társaság, mely előre meghatározott összegű törzsbetétekből álló törzstőkével alakul, s amelynél a tag kötelezettsége a társasággal szemben törzsbetétjének szolgáltatására és a társasági szerződésben esetleg megállapított egyéb vagyoni hozzájárulásra terjed ki.

A pénz egyik megjelenési formája

Kölcsön: banki szempontból a ténylegesen felvett pénzösszeget jelenti.

A pénz egyik megjelenési formája

Költség: egy termék vagy szolgáltatás létrehozása érdekében felmerült ráfordítások pénzben kifejezett értéke.

A pénz egyik megjelenési formája

Költségvetés: egy kétoldalú kimutatás, amely adott terület egyensúlyi helyzetét vizsgálja. Egy olyan pénzügyi terv, amely a bevételeket és a feladatok ellátására fordítható kiadásokat összegzi.

A pénz egyik megjelenési formája

Költségvetés egyenlege: a bevételek és kiadások különbsége. Ha a bevételek meghaladják a kiadásokat, akkor megtakarítás (többlet) keletkezik, ha pedig a kiadások nagyobbak a bevételeknél, akkor hiány jön létre.

A pénz egyik megjelenési formája

Költségvetési (fiskális) politika: a gazdaság befolyásolásának eszköze, amikor az állam a bevételek (döntően adók) és kiadások (útépítés, intézmények működtetése, épületek felújítása stb.) alakításával, illetve ezek szerkezetének módosításával hat a gazdaság működésére.

A pénz egyik megjelenési formája

Kötelező tartalék: a kereskedelmi bankok képezik a betéteikből, a jegybank írja elő mértékét, és a jegybanknál kell elhelyezniük nem kamatozó betétként.

A pénz egyik megjelenési formája

Kötött devizagazdálkodás: egy olyan gazdálkodási rendszer, melyben külföldi fizetési eszközhöz csak a jegybankon keresztül, annak engedélyével lehet jutni.

A pénz egyik megjelenési formája

Kötvény: névre szóló, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír. A kötvény kibocsátója, azaz az adós vállalja, hogy a kötvényen feltüntetett pénzösszeget, illetve annak kamatát az előre meghatározott módon és időben megfizeti a kötvény tulajdonosának, azaz a hitelezőnek.

A pénz egyik megjelenési formája

Közgazdaságtan: a döntések és választások tudománya, mely az erőforrások alternatív felhasználását vizsgálja a korlátozott lehetőségek világában. Mindezek során a javak megtermelésével, elosztásával, értékesítésével, fogyasztásával foglalkozik, vagyis azzal a gazdasági rendszerrel, amelyben ezek a folyamatok lezajlanak.

A pénz egyik megjelenési formája

Közjavak: olyan javak, amelyeknek a fogyasztása (használata) közösen történik. Ilyen például a közbiztonság vagy honvédelem, amelynek a finanszírozása az államháztartásból történik meg.

A pénz egyik megjelenési formája

Közkereseti társaság (kkt.): olyan jogi személyiségű gazdasági társaság, amelyben a tagok csak természetes személyek lehetnek, akik közös gazdasági tevékenységet folytatnak, melynek során korlátlan és egyetemleges fe-

lelősséggel bírnak. A működéshez szükséges vagyont a társaság rendelkezésére bocsátják.

A pénz egyik megjelenési formája

Központi adó: az adók egyik fajtája az adók hatóköre alapján, ilyenkor az állam bevétele a nagy közös kasszába folyik be, ilyen pl. az áfa.

A pénz egyik megjelenési formája

Központi bank: ld. jegybank

A pénz egyik megjelenési formája

Központi Elszámolóház és Értéktár Zrt. (KELER Zrt.): egy zártkörűen működő részvénytársaság, amely ellátja a tőzsdei forgalom, valamint a tőzsdén kívüli, OTC-piaci elszámolásokat a Budapesti Értéktőzsde Zrt.-vel közösen.

A pénz egyik megjelenési formája

Központi Hitelinformációs Rendszer (KHR): 2012 óta egységes nyilvántartási rendszer, amelybe nemcsak a „rossz” adósok, hanem valamennyi hitelt felvevő személy adatát tárolják.

A pénz egyik megjelenési formája

Központi költségvetés: a kormányzati hatáskörben ellátott állami feladatok finanszírozására szolgáló előirányzatok naptári évre szóló bevételi és kiadási terve.

A pénz egyik megjelenési formája

Központi Statisztikai Hivatal (KSH): egy szakmailag önálló, de a kormány felügyelete alá tartozó országos szervezet, melynek legfőbb feladatköre az egyes gazdasági és társadalmi adatok gyűjtése, feldolgozása és közzététele.

A pénz egyik megjelenési formája

Kúszó infláció: az infláció legalacsonyabb fokozata, ilyenkor az árszínvonal évente csak kis mértékben, néhány %-kal nő.

A pénz egyik megjelenési formája

Külpiac: egy vállalat külföldi üzleti tevékenysége, üzleti kapcsolatai.

A pénz egyik megjelenési formája

Lakás-takarékpénztár (LTP): olyan szakosított hitelintézet, mely kizárólagosan lakáscélú betétek gyűjtésével és lakáscélú hitelek nyújtásával foglalkozik.

A pénz egyik megjelenési formája

Lakossági bankszámla (folyószámla): pénzforgalmi bankszámla, amely a lakosság fizetési forgalmának a lebonyolítását szolgálja, a megbízások fogadására, teljesítésére, nyilvántartására, könyvelésére hivatott.

A pénz egyik megjelenési formája

Lineáris törlesztés: A futamidő alatt a hitel tőkerészének törlesztése azonos összegekben történik, melyhez a tőkerész csökkenésével párhuzamosan változó összegű kamat társul. A havi törlesztőrészletek a futamidő előrehaladtával jellemzően csökkennek.

A pénz egyik megjelenési formája

Lízing: valamilyen (termelő) eszköz hosszú lejáratú bérbevétele. A meghatározott futamidejű bérlet során a bérelt tárgy a futamidő végén a bérlő tulajdonába kerülhet.

A pénz egyik megjelenési formája

Luxus javak: az a termék vagy szolgáltatás, amely keresletének növekedése nagyobb, mint a jövedelemnövekedés mértéke, ezért a keresletük jövedelemrugalmassága egy-nél nagyobb pozitív szám.

A pénz egyik megjelenési formája

Maastrichti kritériumok: az euró bevezetését szigorú feltételekhez kötik, e feltételegyüttest hívják maastrichti kritériumoknak. Aki ezt teljesíti, bevezetheti az eurót, s

lecserélheti pénzét a közösség világszerte ismert, elfogadott és stabil valutájára.

A pénz egyik megjelenési formája

Magyar Biztosítók Szövetsége (MABISZ): fő célkitűzése a magyar biztosítási szakma képviselote és érdekvédelme.

A pénz egyik megjelenési formája

Magyar Nemzeti Bank (MNB): Magyarország központi bankja. Feladatait a 2013. évi CXXXIX. törvény (jegybank-törvény) rögzíti.

A pénz egyik megjelenési formája

Megtakarítás: el nem költött jövedelem, amit a gazdasági szereplők nem fordítottak fogyasztásra. A megtakarítások kezelésére számtalan pénzintézet szakosodott, amelyek segítenek a befektetési döntések meghozatalában.

A pénz egyik megjelenési formája

Modern pénz: mai pénz, hitelpénz, nincs önálló, saját belső értéke, csak képviseleti értéke van, amely az adott gazdaságban előállított áruk és szolgáltatások értékét, a gazdaság erejét képviseli.

A pénz egyik megjelenési formája

Monetáris (pénzügy-) politika: egy gazdaságpolitikai tevékenység, melynek során a monetáris hatóság befolyásolja a kamatkondíciókat, és ezáltal hatást gyakorol a makrogazdasági keresletre is. A legtöbb országban a központi bank a monetáris politikáért felelős állami intézmény.

A pénz egyik megjelenési formája

Monopólium: olyan piaci forma, amikor egy terméknek egyetlen gyártója van, vagyis egyetlen vállalat biztosítja egyéni kínálatával a piaci **összkínálatot**.

A pénz egyik megjelenési formája

Multinacionális vállalat: olyan nemzetközi vállalat, amelynek a tulajdonosi köre több országból kerül ki.

A pénz egyik megjelenési formája

Munkabér: a munka – mint termelési tényező – ára.

A pénz egyik megjelenési formája

Munkaerő: fizikai és szellemi erőfeszítések, melyekkel a természet javait vagy mások által előállított termékeket új terméké, szolgáltatássá alakítják az emberek.

A pénz egyik megjelenési formája

Munkavégző képesség: a háztartások egyik legfontosabb erőforrása, az ember ismereteinek, gyakorlati tapasztalatainak, fizikai erejének és személyiségének együttese.

A pénz egyik megjelenési formája

Nemzeti Fejlesztési Minisztérium: a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság (NFH) jogutódja. A fogyasztók 2017. január 1-től panaszaikkal elsősorban a területileg illetékes járási hivatalokhoz fordulhatnak. Másodfokú ügyekben a Pest Megyei Kormányhivatal jár el.

A pénz egyik megjelenési formája

Nettó jelenérték: a befektetések esetén a jövőbeli hozamok jelenértékének és a jelenbeli ráfordításnak a különbsége. Az a jobb befektetés, amelyiknek nagyobb a nettó jelenértéke az adott hozamelvárás esetében (azonos kockázatot feltételezve).

A pénz egyik megjelenési formája

Nettó bér: az az összeg, melyet a munkavállaló „haza-visz”, amelyből vásárolhat, megtakaríthat stb. A bruttó-bérből levonják a munkavállalót terhelő befizetéseket (szja-előleg és a társadalombiztosítási járulékok).

A pénz egyik megjelenési formája

Névérték: az értékpapírokon feltüntetett összeg, amely

részvény esetén a jegyzett tőkéből való részesedést mutatja meg, kötvény esetén pedig a hitel, illetve a tartozás mértékét határozza meg.

Nominálbér (nominális bér): a munka pénzben kifejezett ellenértéke.

Nyugdíj: az aktív életszakaszban járulékfizetéssel megszerzett jog az időskori jövedelemre.

Nyugdíjrendszer: a társadalombiztosítási rendszer egyik eleme, melynek célja, hogy a nyugdíjas kort elérve biztosítsa a járadékot, melynek feltétele a jogosultság megszerzése, vagyis a keresőkorban befizetett járulékok.

Nyugdíj-előtakarékossági számla (NYESZ): olyan betét-számla, mely gyakorlatilag egy öngondoskodáson alapuló, nyugdíjcélú megtakarítási forma. Az ide történő befizetéseket az állam adótámogatással ösztönzi.

Nyugdíjbiztosítás: olyan életbiztosítás, ahol a biztosítói teljesítést a biztosított halála, vagy a nyugdíjszolgáltatásra való jogosultság megszerzése, vagy az egészségi állapot legalább 40%-os mértéket elérő károsodása váltja ki.

Nyugdíjpénztár: olyan, külön törvényben szabályozott önszerveződő intézmény, amely lehetőséget teremt tagjai számára, hogy aktív éveik alatt aktív éveik jövedelméből biztonságos és hatékony módon előtakarékoskodjanak nyugdíjas éveikre.

Országos Betétbiztosítási Alap (OBA): egy független szervezet, amely betétbiztosítási rendszert működtet Magyarországon.

Operatív lízing: a lízing egyik fajtája, melynek során a bérelt eszköz (gép) mindvégig a lízingtársaság tulajdonában marad.

Osztalék: a részvény tulajdonosának hozama, amelyet a vállalat fizet adózott eredményéből a részvényesének. Az osztalék kifizetéséről a közgyűlés dönt.

Outputok: a termelés eredményeképpen létrejött termékek, szolgáltatások elnevezése.

Ökológiai lábnyom: egy olyan érték, amely kifejezi, hogy adott technológiai fejlettség mellett egy emberi társadalomnak milyen mennyiségű földre és vízre van szüksége ön maga fenntartásához és a megtermelt hulladék elnyeléséhez.

Önkéntes nyugdíjpénztár: ez a pénztári rendszer a nyugellátás biztosításának egyik pillére.

PéNZ: az általános, egyenértékes szerepét tartósan betöltő csereeszköz.

Pénzáramlás: ld. cash flow

Pénzforgalom: a pénznek az állandó körforgása, a gazdaság szereplői között végbemenő pénzmozgások összessége. Készpénzes és készpénz nélküli formában bonyolítható le.

Pénzforgalmi (bank)számla: olyan bankszámla, amely pénzforgalom lebonyolítását teszi lehetővé. A bank és az ügyfél bankszámlaszerződése alapján kerül megnyitásra, a pénzforgalmi rendelkezésekben meghatározott feltételeknek kell eleget tennie.

Pénzügyi Békéltető Testület (PBT): a Magyar Nemzeti Bank által működtetett, bíróságon kívüli, alternatív vita-rendezési fórum, mely a fogyasztók és a pénzügyi szolgáltatók között létrejött – szolgáltatás igénybevételére vonatkozó – szerződésből, jogviszonyból eredő jogviták intézésével foglalkozik.

Pénzügyi lízing: a legelterjedtebb lízingfajta, amelynek keretében a lízingtársaság lízingdíj fejében meghatározott időre átadja az eszközt a bérbevevőnek. A pénzügyi lízing esetén vagy az eszköz teljes értéke leírásra kerül, vagy a lízing lejártakor a maradványérték megfizetésével a bérbe vevő tulajdonába kerül az eszköz.

Pénzügyi vállalkozás: olyan nem banki pénzügyi közvetítő jogi személy, amely a betétgyűjtésen és számlavezetésen kívül minden egyéb pénzügyi, illetve kiegészítő pénzügyi szolgáltatás végzésére jogosult.

Pénzügyi terv: megmutatja a család vagy a vállalkozás pénzügyi helyzetét, és elemzéseként előrejelzéseként szolgál arra nézve, hogy mennyi bevételre van ahhoz szükség, hogy a kiadásokat fedezni lehessen, ill. a pénzügyileg stabil működés biztosítható legyen.

Piac: a csere színtere, ahol a vevő és az eladó, a kereslet és a kínálat találkozik egymással.

Piacgazdaság: olyan gazdaság, amelyben a gazdasági tevékenységeket a piac szervezi, koordinálja.

Piaci egyensúly: az a kitüntetett piaci helyzet, ahol a vevők szándéka találkozik az eladók szándékával, és a vevők pontosan ugyanannyi terméket kívánnak megvenni, mint amennyit az eladók el akarnak adni.

Piaci kamatláb: egy adott pillanatban adott körülmények között adott gazdaságban elvárható hozam nagyságát megmutató számérték. Ilyen számérték az elfogadott bankközi kamatláb, amely rendszeresen publikálásra is kerül.

POS terminál (Point of Sale-Terminals): az üzletekben és egyéb elárusítóhelyeken felszerelt terminálok, a bankkártyával történő fizetések lebonyolítási eszköze.

Reálbér: a nominálbér és az árszínvonal hányadosa, amely a nominálbér vásárlóerejét tükrözi, vagyis megmutatja, hogy a munkáért kapott nominálbéren mennyi termék és szolgáltatás vásárolható.

Redisztribúciós (újraelosztási) feladatkör: az állam beleavatkozik a jövedelmek piaci elosztásába, újraosztja a jövedelmeket, ami természetesen azt feltételezi, hogy azoktól, akiknek több jövedelme van, elvesz (adók formájában), és azoknak juttatja (transzfer), akiknek nincs vagy kevesebb van, és mindezt a társadalmi igazságosság címen.

Részvény: tagsági jogokat megtestesítő, forgalomképes értékpapír. A vállalkozás alaptőkéjének meghatározott hányadát testesíti meg. A részvényes a vállalkozás tulajdonosa részvénye névértékének erejéig, ezért jogosult a vállalkozás nyereségének arányos részére, az osztalékra.

Részvénytársaság (rt.): olyan gazdasági társaság, amely előre meghatározott számú és névértékből álló alaptőkével alakul. A részvényes kötelezettsége a Rt-vel szemben a részvény névértékének vagy kibocsátási értékének szolgáltatására terjed ki (korlátozott a felelőssége, vagyis a részvénytársaság kötelezettségeiért a részvényes nem felel). A zártkörűen működő részvénytársaság («zrt.») alaptőkéje nem lehet kevesebb ötmillió forintnál. A nyilvánosan működő részvénytársaság («nyrt.») alaptőkéje nem lehet kevesebb húszmillió forintnál.

Stabilizációs feladatkör: az állam egyik szerepköre, amelyben lépéseket tesz a gazdasági egyensúly létrejötte érdekében, mert az önszabályozó piac ezt nem minden esetben biztosítja. Kezeli a munkanélküliség, infláció, gazdasági visszaesés, deficit problémáját a gazdaságpolitikai célkitűzéseknek megfelelően.

Számlapénz: a pénz azon megjelenési formája, amikor az fizikailag nem tapintható, gyakorlatilag csak számlákon nyilvántartott adat (manapság leginkább számítógépes jel).

Számlakivonat: a bank értesítése a számlatulajdonos felé, amelyben közli az ügyféllel, hogy milyen jóváírásokat hajtott végre, illetve milyen összegekkel terhelte meg számláját. A számlakivonatnak tartalmaznia kell a banki művelet azonosítását lehetővé tevő adatokat.

Személybiztosítások: a biztosításoknak az a típusa, amely esetén emberi élettel, egészséggel kapcsolatos biztosítási események bekövetkeztekor a biztosító a szerződésben előre meghatározott, általában egyösszegű szolgáltatást nyújt. Ilyen az élet-, a baleset- és az egészségbiztosítás.

Személyi jövedelemadó (szja): olyan adó, melyet magánszemélyek (természetes személyek) fizetnek a belföldön megszerzett jövedelmük után.

Szolgáltatás: olyan tevékenység, amelynek közvetlen célja a szükségletek kielégítése. Pl.: a fodrász, akinek munkája eredménye, hogy újjávarázsolta a frizuránkat, vagy az orvos, aki gyógyulást hozott betegségünkre, mind szolgáltatást végeznek.

Szufficit: költségvetési többlet, az államháztartással összefüggésben azt jelenti, amikor az állami bevételek meghaladják a kiadásokat.

Szükséglet: anyagi javak és szolgáltatások iránti igény, mely hiányérzetet vált ki az emberben, ezért cselekvésre ösztönöz önmaga megszüntetése érdekében. Fontosságuk szerint típusai pl. a lét-, a kulturális és a luxusszükségletek.

Szükségtség: a gazdaságot jellemző általános jelenség, a közgazdaságtan alapproblémája, mely szerint a termeléshez rendelkezésre álló erőforrások nem elégségesek

a szükségletek teljes kielégítésére. Ez az ellentmondás késztetí a gazdaság szereplőit döntések meghozatalára.

Társadalombiztosítási járulékok: az egészségügyi és nyugdíj célú járulékok, melyeket részben a munkavállaló, részben pedig a munkaadó fizet be a társadalombiztosítási alapokba, és fedezetéül szolgál a nyugellátásnak és az egészségügyi rendszer működésének.

Társasági adó (tao): olyan jövedelemadó, amelyet gazdasági tevékenységet folytató személy fizet a gazdasági tevékenységből származó jövedelme után, vagyis a társaságoknál képződő vállalkozási nyereség (profit) az adó alapja.

Társasági szerződés: a gazdasági társaság (bt., kkt., kft.) alapításához társasági szerződés, részvénytársaság alapításához alapszabály, egyszemélyes társaság alapításához pedig alapító okirat és a társaságnak a cégnyilvántartásba való bejegyzése szükséges. A társasági szerződést közjegyzői okiratba vagy ügyvéd, illetve az alapító jogtanácsosa által ellenjegyzett magánokiratba kell foglalni.

Teljeshiteldíj-mutató (THM): az ügyfél hitelfelvétellel kapcsolatos összes költségét %-os formában kifejező mutató. Ténylegesen megmutatja, hogy mennyibe kerül a hitel.

Terhelés: az ügyfél számlaegyenlegének a megadott összeggel való csökkentése.

Termelés: inputok segítségével outputok létrehozása, vagyis a termelési tényezők felhasználásával, átalakításával a termék, szolgáltatás létrehozásának folyamata.

Termelési tényezők: azok az erőforrások, más néven inputok, melyeket áruk és szolgáltatások előállítására (azaz termelésre) használnak. Öt fajtája van, melyek mindegyike szükséges a termeléshez: természeti erőforrás, tőke, munkaerő, a vállalkozói készségek és a döntéseket megalapozó információk.

Termelő: bárki, aki a szükségletkielégítéshez terméket/szolgáltatásokat állít elő és értékesít.

Termék: minden szükségletkielégítésre alkalmas dolog, mely a piacgazdaságban döntően áru formáját ölti.

Természeti tényezők: természeti kincsek, energiák, folyamatok, amelyeket az ember a termelés során felhasznál. Két fő típusa a kimerülő, korlátozott mennyiségű (ásványkincsek) és a megújuló (termőföld, vízenergia) erőforrások.

Természeti környezet: a vállalat működését befolyásoló természeti erőforrások helyzete, a kimerülő erőforrások rendelkezésre álló készlete, a környezetszennyezés állapota, problémájának társadalmi szintű kezelése.

Tervgazdaság: egy olyan gazdasági rendszer, ahol nem a piac, hanem a gazdaság összes szektorát az állam vagy a kormány szabályozza (úgynevezett „tervekkel”).

Tökéletes verseny: olyan piacforma, ahol nagyszámú vevő és eladó van a piacon, az eladók homogén termékeket kínálnak, és nincs korlátozva az iparágba való be- és kilépés.

Tőke: olyan termelési eszközök összessége, amelyeket az ember állított elő, hogy velük új javakat hozzon létre (gép, autó, pénz, üzem stb.)

Törlesztőrészlet: a felvett hitel után fizetendő kamat, díj/költség és tőketörlesztés együttes, időszakonkénti összege.

Tőzsde: helyettesíthető tömegárú koncentrált piaca, ahol a kereskedelem szervezett keretek között, meghatározott rend szerint történik.

Tőzsdeindex: egy piac alapvető mozgásáról folyamatosan tájékoztató mutató.

Tőzsdén kívüli (OTC = over-the-counter) kereskedelem: magában foglal minden olyan kereskedési módot, amely nem kötődik a tőzsdéhez.

Transzferek: ellenszolgáltatás nélküli jövedelemátengedés, amikor a kormányzat jövedelmet (segélyek, támogatások, juttatások) juttat a gazdasági szereplőknek.

Transznacionális vállalat: olyan nagyvállalat, melynek tulajdonosi köre nem nemzetközi. Sokszor egy-egy család vagy szűk baráti társaság birtokolja a vállalatot, és az sem ritka, hogy nem részvénytársaság formájában tevékenykedik, tehát a lehetősége sincs meg annak, hogy multinacionálissá váljon.

Túlkereslet: az a piaci helyzet, amikor adott ár mellett (az egyensúlyi árnál alacsonyabb) a vevők többet szándékoznak megvásárolni, mint amennyit az eladók eladásra felkínálnak.

Túlkínálat: az a piaci helyzet, amikor adott ár mellett (az egyensúlyi árnál magasabb) az eladók többet szándékoznak eladni, mint amennyit a vevők szándékoznak megvenni.

Üzleti terv: egy vállalkozás jövőbeni elképzeléseit foglalja össze írásban, és elemzi a megvalósítási lehetőségeket.

Vagyon: egy (természetes vagy jogi) személy pénzben meghatározható javainak összessége.

Vagyonbiztosítás: a biztosítások egyik legelterjedtebb típusa, mely különböző vagyontárgyakban bekövetkezett károsodás esetén biztosít fedezetet. Leggyakoribb fajtája az épületbiztosítás és a gépjármű-biztosítás.

Vagyon típusú adó: a lakás és nem lakáscélú építményekre, illetve telekre kivetett adó, amelyekre vagy négyzetméter alapú adót kell fizetnie a tulajdonosnak, vagy a forgalmi értéke alapján %-osan határozzák meg a fizetendő adót.

Valuta: egy ország pénze, fizetőeszköze, érme- és papírpénze a nemzetközi forgalomban.

Valutaárfolyam: egy ország fizetőeszközének piaci ára egy más ország pénzében kifejezve. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az árfolyam azt mutatja meg, hogy egy egységnyi külföldi fizetőeszközért (devizáért) hány egységnyi belföldi fizetőeszközt kell adni.

Vágtató infláció: az infláció középső fokozata, ilyenkor az árszínvonal-változás éves mértéke két vagy három számjegyű.

Vállalat: gazdasági és jogi értelemben elkülönült szervezet, amely erőforrások felhasználásával termékeket és szolgáltatásokat hoz létre profit (nyereség) reményében.

Vállalkozás: olyan emberi tevékenység, amely piacon jelenik meg, szükségletkielégítésre alkalmas javakat – terméket, szolgáltatást – állít elő, és ezek értékesítésével, nyereséget akar szerezni.

Vállalkozó: az a termelési tényező, mely szervezőtevékenységével biztosítja a termelés kezdeményezését, a termelési tényezők kombinálását, a termelés irányítását.

Vám: olyan ellenszolgáltatás nélküli jövedelemátengedés, melyet az ország vámhatárán átléptetett vámáru után fizetnek a gazdaság szereplői az államnak.

Vegyes gazdaság: olyan gazdaság, amelyben vegyes koordináció valósul meg. Az állami és magánszféra is részt vesz a termelésben. A piaci verseny működteti alapvetően a gazdaságot, de kormányzati közreműködéssel. A vállalatok javarészt tehát magánkézben vannak.

Veszélyközösség: az azonos vagy hasonló kockázatnak kitett emberek csoportja, akik a kockázat megosztása, a jövőbeni károk enyhítése érdekében közösséget alkotnak.

Világpénz: azt a pénzt nevezzük így, mely a pénzfunkciókat (elszámolási, csere, fizetési és felhalmozási eszköz) nemcsak egy adott gazdaságban, hanem a nemzetközi áruforgalomban is betölti.

Grafikonok, táblázatok forrásjegyzéke

Maslow-piramis

Dr. Roóz József, Dr. Heidrich Balázs - Vállalati gazdaságtan és menedzsment alapjai (2013)

http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/0007_c1_1054_1055_1057_vallalatigazdntan_scorm/4_2_1_abraham_maslow_szukseglethierarchia_elmelete_XVlxSjTG3FzXfuFY.html

A magyar háztartások kiadási szerkezete

Központi Statisztikai Hivatal – A háztartások életszínvonala (2019)

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/hazteletszinv/2019/index.html>

Egy gramm arany árának változása forintban (2007-2021)

Arany árfolyam diagram forintban - arany befektetés

<http://arany-alap.hu/arany-befektetes/arany-arfolyamok-diagrammok/>

Állampapír-piaci referenciahozamok 2019-2020 (%)

Magyar Nemzeti Bank – Államadósságkezelő Központ statisztikái alapján

[www.mnb.hu > letoltes > hu0904-benchmark](http://www.mnb.hu/letoltes/hu0904-benchmark)

A BUX-index összetétele

Budapesti Értéktőzsde honlapja

<https://www.bet.hu/oldalak/indexkosarak> (letöltés ideje: 2021. január 8.)

Fogyasztóiár-index 1987-2020 között

Központi Statisztikai Hivatal – Árak

https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_qsf001.html

Adóssághék-szabályozás

Magyar Nemzeti Bank – Tájékoztató a túlzott eladósodottság kockázatairól (2015)

<http://www.mnb.hu/letoltes/tajekoztato-a-tulzott-eladosodottsag-kockazatairol-20150918.pdf>

Magyarország népességének száma nemek és életkor szerint (2020)

Központi Statisztikai Hivatal – Interaktív grafikonok és térképek - Interaktív korfák

https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0003.html

Devizaárfolyamok

Legjobb vételi és eladási árfolyamok

<http://www.napiarfolyam.hu/> (letöltés ideje: 2021.január 8.)

Valutaárfolyamok

Legjobb vételi és eladási árfolyamok

<http://www.napiarfolyam.hu/> (letöltés ideje: 2021.január 8.)

Euróárfolyam forintban

Magyar Nemzeti Bank – Árfolyamok

<https://www.mnb.hu/arfolyam-lekerdezes>

Pénzügyi szolgáltatóval fennálló vita, panasz rendezésének folyamata

MNB Pénzügyi Fogyasztóvédelmi Központ Navigátor Füzetek - Mit tegyünk, ha pénzügyi panaszunk van? (2015)

<http://www.mnb.hu/letoltes/mittegyunkpenzugyinc.pdf>

Zöld kötvénnyel finanszírozott projektek megoszlása (világszinten, 2017)

A jövő fenntartható közgazdaságtana (Magyar Nemzeti Bank, 2019), 177. oldal, 2017-es S&P Global Ratings adatok alapján

Az aktív keresők száma gazdasági ág szerint 1949-1980-1996 (ezer fő)

Orgoványi Emília: Foglalkoztatás és munkanélküliség Magyarországon – in. KSH Statisztikai Szemle 1997/12. 1024. o. 2. tábla

http://www.ksh.hu/statszemle_archive/1997/1997_12/1997_12_001.pdf

A munkanélküliek számának alakulása 1990-1996 között (ezer főben)

Orgoványi Emília: Foglalkoztatás és munkanélküliség Magyarországon – in. KSH Statisztikai Szemle 1997/12. 1028. o. 4. tábla

http://www.ksh.hu/statszemle_archive/1997/1997_12/1997_12_001.pdf

Az egy főre jutó fogyasztás volumenének alakulása

in. Központi Statisztikai Hivatal: A változások tükrében – Magyarország 1989-2009 (2010) 15. o. 5. ábra
https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo1989_2009.pdf

A főbb munkaerőpiaci tendenciák a 15 - 74 éves népességben belül

in. Központi Statisztikai Hivatal
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_qlf001a.html

A forgalomban lévő készpénz havi átlagállományának alakulása

MNB (2021)
<https://www.mnb.hu/letoltes/forgalomban-levo-bankjegy-es-erme-mennyiseg-10.xls>

Hivatalos deviza-középfolyamok alakulása forintban

Magyar Nemzeti Bank – Árfolyamok
<https://www.mnb.hu/arfolyam-lekerdezes>

Az euróövezet térképe (2021)

Európai Központi Bank - Az euróövezet interaktív térképe
<https://www.ecb.europa.eu/euro/intro/html/index.hu.html>

Teljes munkaidőben foglalkoztatottak átlagkeresete

Központi Statisztikai Hivatal - Reálkeresetek alakulása (1992-)
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_aves/i_qli042.html

A világ legnagyobb vállalatai

Forbes: The World's Biggest Public Companies
<https://www.forbes.com/lists/global2000/#63991b0c5ac0>

A közkiadások alakulása történelmi perspektívában (az államháztartási kiadások a GDP %-ában)

<https://data.oecd.org/gga/general-government-spending.htm#indicator-chart>

A központi költségvetés kiadásainak megoszlása 2015-ben

Részletes tájékoztató az államháztartás központi alrendszerének 2015. évi helyzetéről
http://www.kormany.hu/download/f/38/90000/mrg2015_12_k_abra.pdf

A központi költségvetés nagyobb adóbevételei

Központi Statisztikai Hivatal – A központi költségvetés bevételei és egyenlege
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qse006i.html

A központi költségvetés alakulása a társadalombiztosítás nélkül (millió forint)

Államkincstár (2021)
http://www.allamkincstar.gov.hu/hu/koltsegvetesi-informaciok/koltsegvetes_merleg_1/222/

Néhány ország nominális GDP-je (2019)

IMF
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2020/October/weo-report?c=>

A világ GDP-jének eloszlása 2020-ban

IMF.org (2021)
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2020/October/weo-report?c=>

Az egy főre jutó GDP Magyarországon és az EU-országokban

The World Bank - Data
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?end=2020&locations=HU&start=1996>

Az egy főre jutó GNI Magyarországon és az EU-országokban

The World Bank - Data
https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.PP.CD?locations=HU&name_desc=false

A jegybanki alapkamat alakulása (2012-2021)

<https://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok/xi-deviza-penz-es-tokepiac>

Internetes hivatkozások jegyzéke**Ajánlott linkek**

I. rész 5-6. A családi költségvetés, A kérdés: Tipp

<http://alk.mnb.hu/fogyasztoknak/alkalmazasok/hksz> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 5-6. A családi költségvetés, B kérdés: Tipp

http://alk.mnb.hu/sites/pszaf/hksz/sporolasi_tippek_fin.pdf (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 7-8. Korszerű pénzkezelés, B kérdés: Tipp

<http://alk.mnb.hu/fogyasztoknak/alkalmazasok/szvp> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 7-8. Korszerű pénzkezelés, C kérdés: Tipp

<http://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/dontenem-kell/alapveto-penzugyeink/bankszamlak/e-banking/e-banking-biztonsag> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 14-15. A megtakarítástól a befektetésig, B kérdés: Tipp

http://alk.mnb.hu/fogyasztoknak/bal_menu/betetilekerdezo (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 16-17. Amit az értékpapír-befektetésekről tudni érdemes, C kérdés: Tipp

<http://akk.hu/hu> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 16-17. Amit az értékpapír-befektetésekről tudni érdemes, D kérdés: Tipp

<http://bet.hu/> (letöltés ideje: 2016. február 9.)
<http://penziranytu.hu/jatekos-feladatok> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 18. Kockázatok és hozamok, C kérdés: Jó, ha tudod!

<http://www.oba.hu/> (letöltés ideje: 2016. február 9.)
<http://www.bva.hu/> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 19-20. A befektetésekhez kapcsolódó pénzügyi számítások, D kérdés: Tipp

http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_qsf001.html (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 21-22. Az előre hozott vásárlás – a hitelek, B kérdés: Tipp

<https://apps.mnb.hu/hitkalk/DCCInput.aspx> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 23-24. Hitelekhez kapcsolódó pénzügyi számítások, B kérdés: Tipp

<https://support.office.com/hu-hu/article/R%C3%89SZLET-f%C3%BCggv%C3%A9ny-0214da64-9a63-4996-bc20-214433fa6441?ui=hu-HU&rs=hu-HU&ad=HU> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 25-26. A biztosítások, B kérdés: Tipp

<http://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/dontenem-kell/biztositas> (letöltés ideje: 2016. február 9.)
<http://www.mabisz.hu/> (letöltés ideje: 2016. február 9.)
<http://www.biztositas.hu/> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 27-28. Nyugdíjas évek, B kérdés: 5. feladat

https://www.ksh.hu/interaktiv_korfa (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 27-28. Nyugdíjas évek, C kérdés: Tipp

<https://www.onyf.hu/hu/dokumentumok/statisztikak.html?id=38> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 29-30. Adófizetési kötelezettségeink, A kérdés: Tipp

<http://nettober.com/> (letöltés ideje: 2016. február 9.)
<http://www.nexon.hu/berkalkulator/> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 31-32. Irány a nagyvilág – devizapiaci „kalandozások”, B kérdés: Tipp
<http://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/statisztikai-kozlemenyek/a-haztartasi-es-a-nem-penzugyi-vallalati-kamatlabak> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 33-34. Fogyasztóvédelem, pénzügyi fogyasztóvédelem, A kérdés:
<https://www.youtube.com/watch?t=25&v=zeOMkVYTskA> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 33-34. Fogyasztóvédelem, pénzügyi fogyasztóvédelem, B kérdés: 4. feladat
<http://www.nfh.hu/node/11> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 33-34. Fogyasztóvédelem, pénzügyi fogyasztóvédelem, B kérdés: Tipp
<http://nfhokoskosar.hu/> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 33-34. Fogyasztóvédelem, pénzügyi fogyasztóvédelem, C kérdés: Tipp
<https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/panaszom-van> (letöltés ideje: 2016. február 9.)
<http://www.mnb.hu/bekeltetes> (letöltés ideje: 2016. február 9.)
http://www.gvh.hu/fogyasztoknak/mikor_forduljon_mas_hatosaghoz_vagy_szervezethez
 (letöltés ideje: 2016. február 9.)

I. rész 35. Életpályánk pénzügyi döntései, A kérdés: Tipp
<http://www.penziranytu.hu/penznyelok> (letöltés ideje: 2016. február 9.)
<http://penziranytu.hu/tervezo> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

B kérdés: Jó, ha tudod!
<https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/csaladi-zold-penzugyek> (letöltés ideje: 2022. március 21.)
<https://www.youtube.com/channel/UCcIsOStXoFnRunJ-3wtUrFg> (letöltés ideje: 2022. március 21.)

II. rész 36-37. Szereplők és kapcsolataik a piacgazdaságban, B kérdés: Tipp
<http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/szakkepzes/kozgazdasagtan/makroekonomia-11-evfolyam/egyensulyi-jovedelem-szamitas/az-arupiaci-egyensuly-kepletben> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 38-39. Az áruk és a pénz világában élünk, C kérdés: Tipp
<http://penziranytu.hu/gyumolcspiac> (letöltés ideje: 2017. március 9.)

II. rész 40. A piacgazdasági rendszer kialakulása Magyarországon, A kérdés:
<http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/az-i-vilaglaborutol-a-ketpolusu-vilag-felbomlasaig/a-szocialista-rendszer-osszeomlasi-rendszervaltas-a-posztsztalinista-oroszagokban>
 (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 40. A piacgazdasági rendszer kialakulása Magyarországon, A kérdés: Tipp
http://www.ksh.hu/statszemle_archive/1997/1997_12/1997_12_1022.pdf (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 40. A piacgazdasági rendszer kialakulása Magyarországon, B kérdés:
https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo1989_2009.pdf (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 41-42. Egy kis pénztörténet, A kérdés: <https://www.youtube.com/watch?v=t5Dt5vDhM7w&feature=relmfu>
 (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 41-42. Egy kis pénztörténet, B kérdés: Jó, ha tudod!
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Bitcoin> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 41-42. Egy kis pénztörténet, C kérdés: Tipp
<https://sulibank.hu/spp/jatekter> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 43. A pénz szerepe a gazdaságban, A kérdés:
http://kh-vigyazzkeszpenz.hu/assets/videos/2_02k.mp4 (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 43. A pénz szerepe a gazdaságban, B kérdés: Tipp
<http://www.mnb.hu/letoltes/helmeczi-koczan.pdf> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 44-45. Ahány ország, annyiféle pénz – a devizapiac, C kérdés: első Jó, ha tudod!
<http://www.economist.com/content/big-mac-index?src=scn/fb/wl/dc/bigmacindex> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 44-45. Ahány ország, annyiféle pénz – a devizapiac, C kérdés: Tipp
http://ec.europa.eu/economy_finance/netstartsearch/kids/index_hu.htm (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 46. Az infláció furcsa természete, A kérdés:
<https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/pricestab/html/index.hu.html> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 46. Az infláció furcsa természete, B kérdés: Tipp
https://www.ksh.hu/interaktiv/fogyar_radar/index.html (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 47-48. Pénz vagy tőke?, A kérdés, Tipp
<http://www.ejam.hu/hu/k%C3%B6zgazdas%C3%A1gtan-%C3%BCzleti-tervez%C3%A9s/arnyekprogram.html> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 49-50. A garázscégtől a multinacionális nagyvállalatokig, A kérdés, Tipp
<http://www.visz.hu/> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 49-50. A garázscégtől a multinacionális nagyvállalatokig, B kérdés: 6. feladat
https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410009/Vallalkozasi_formak20091202.html?ugy=egyvallmuk.html#topicissue (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 49-50. A garázscégtől a multinacionális nagyvállalatokig, C kérdés: 8. feladat
https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410009/Vallalkozasi_formak20091202.html?ugy=kktbt.html#paragr6
 (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 49-50. A garázscégtől a multinacionális nagyvállalatokig, C kérdés: Tipp
https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410009/Ceg_alapitasa20091202.html (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 51. Az üzleti terv, A kérdés:
http://ejam.hu/sites/default/files/kepek/pdf/uzleti_terv.pdf (letöltés ideje: 2016. február 9.)
http://www.vallalkozas-okosan.hu/uzleti_terv_keszítése (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 52. A multinacionális cégek és a globalizáció, A kérdés:
https://www.mozaweb.hu/Lecke-Fold%C2%ADrajz-Foldrajz_10-A_vilaggazdasag_globalizacioja-102582 (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 53-54. Az állam szerepvállalása, A kérdés: Tipp
<http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/az-ujkor-1492-1914/az-allam-szerepenek-megvaltozasa/az-allam-uj-feladatai> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 53-54. Az állam szerepvállalása, B kérdés:
<http://www.sulinet.hu/tovabtan/felveteli/2001/14het/kozgaz/kozgaz14.html> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 55-56. Az állam pénztárcája – költségvetési politika, A kérdés:
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1400100.TV (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 55-56. Az állam pénztárcája – költségvetési politika, B kérdés
<https://www.asz.hu/> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 55-56. Az állam pénztárcája – költségvetési politika, C kérdés: 10. feladat és Tipp
<http://www.akk.hu/hu> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 57. Növekedés és fenntarthatóság, A kérdés:
https://www.mozaweb.hu/Lecke-Foldrajz-Foldrajz_10-A_gazdasagi_élet_szerkezete_mutatoi-102579 (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 57. Növekedés és fenntarthatóság, B kérdés: Tipp
<http://kothalo.hu/labnyom/> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

C kérdés: Tipp
<https://www.penziranytu.hu/zoldiranytu> (letöltés ideje: 2022. március 21.)

II. rész 58-59. Bankrendszer a mai gazdaságban, A kérdés, 1. feladat
<http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/a-kozepkor-tortenete-476-1492/a-kozepkor-deleloje-1200-1300/a-varosok-a-cehek-es-a-kereskedelem-a-kozepkorban> (letöltés ideje: 2016. február 9.)
<http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/371.html> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 58-59. Bankrendszer a mai gazdaságban, B kérdés: 4. feladat
<http://www.bankszovetseg.hu/tagjaink> (letöltés ideje: 2016. február 9.)
<https://www.bankracio.hu/bankok> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 60-61. A jegybank – a monetáris politika fellegvára, A kérdés: Jó, ha tudod!
<https://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.hu.html> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 60-61. A jegybank – a monetáris politika fellegvára, B kérdés: 4. feladat
<http://www.mnb.hu/> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 60-61. A jegybank – a monetáris politika fellegvára, B kérdés: Tipp
<https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/economia/html/index.hu.html> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 60-61. A jegybank – a monetáris politika fellegvára, C kérdés: Tipp
http://tozsdemamor.blog.hu/2011/04/08/lehetsz_kamat_kiraly (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 62-63. A tőkepiac és termékei – a világ pénzügyi piacai, A kérdés: Tipp
https://alk.mnb.hu/pbt/bal_menu/pbtany (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 62-63. A tőkepiac és termékei – a világ pénzügyi piacai, C kérdés: Tipp
http://www.sulinet.hu/beniani/beniani.php?pid=tozsde_kapcsolatom_a_vilaggal (letöltés ideje: 2016. február 9.)
http://bet.hu/topmenu/befektetok/tozsde_lepesrol_lepesre (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 64-65. A pénzügyi közvetítők, A kérdés: Tipp
<http://www.mnb.hu/figyelmeztetesek> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 64-65. A pénzügyi közvetítők, B kérdés: Tipp
<http://www.bamosz.hu/hozamok-osszehasonlitasa> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

II. rész 64-65. A pénzügyi közvetítők, C kérdés: Tipp
<http://lizingszovetseg.hu/> (letöltés ideje: 2016. február 9.)

www.iranytuapenzugyekhez.kello.hu

penziranytu.hu/iranytuapenzugyekhez

A Pénziránytű Alapítvány és a szerzők ezúton nyilvánítanak köszönetet a tankönyv létrejöttét szakértelmükkel segítő alábbi közreműködőknek:

Antal Alexa	Karászi Gyöngyi	Simonka Csilla
Baksay Gergely	dr. Kerégyártó Csaba	Sütő Ágnes
Balogh Csaba	dr. Kocziszky György	Szabó József Attila
Banai Ádám	Kökény Erzsébet	Székely Júlia
Boldizsár Anna	prof. dr. Lentner Csaba	Takács Kristóf
Brosch Judit	Lovas Attila	Temmel András
Delikát Anna	Mérő Bence	Tóth Attila
Divéki Éva	Molnár Tibor	Tirnitz Tamás József
Erdélyi Levente	prof. dr. Németh Erzsébet	Varga Lóránt
dr. Farkas Ramón	dr. Pásztor Szabolcs	Varga-Munkácsi Edit
Felcser Dániel	P. Kiss Gábor	Zágonyi Ádám
Gábrriel Péter	Rékási Róbert	
Hosszú Zsuzsanna	Rittgasser Imola	

Köszönet illeti továbbá a Magyar Nemzeti Bank Jegybanki eszköztár, devizatartalék és kockázatkezelési igazgatóság munkatársait.

